

Borger = Bennen.

Et

Ugeskrift,

udgivet

for

det forenede Understøttelses = Selskab.

Syttende Aargang.

Kjøbenhavn, 1805.

Trykt hos M. J. Sebbelow,

paa Understøttelse = Selskabets Forlag.

05.6
Bo-66

1805
aug. 17

17501

Register

over Indholden af Borgervens = Bladet

syttende Aargang.

Afhandlinger og deslige.

No.

Side.

- I. Anstalter i Paris for Blinde, sluttes fra forrige Aargang

I.

No.	Side.
1 = 3. Breve af Plinius den Yngre	4.
til Fabatus 4, til Hispulla 5,	
til Romanus 6, til Minutianus 7,	
til Aristo 10, til Junior 13,	
til Paternus 14, til Makrin 15.	
3 = 7. Nogle af B. Franklins mindre Af-	
handlinger	18.
8. Anmodning om Hjælp (efter Begje-	
ring indrykket)	62.
8 = 14. Admiral Nelson	63.
14 = 19. De afrikanske Negre som Slaver	
paa de vestindiske Øer	110.
19 = 25. Advarsel mod usikre Forsørgelses	
Kasser	148.
25 = 30. Erfaringer ved Døvdumme	197.
30 = 32. Om Oldingers Kjerlighed til Livet	236.

No.	Side.
32. 33. Om Qvindefjønnet's Forsvrere	254.
33 = 34. Samtale. Pendant til Foregaaende	263.
35 = 40. Noget om Fordomme	273.
40 = 42. Kristof Thodæus og Hustru	316.
43. Fritid. Efter Garve	343.
44 = 46. Det onde Lune	351.
47. Breve af Plinius den Yngre. Til Maximus	375.
til Gallus 376, til Geminius 379	
Fabler. Egen	380.
Jagthunden	382.
48 = 50. Nogle Betragtninger over Moden. Efter Garve	393.
49. Efterretning om Præmieselskabet til den jødiske Ungdoms Anbringelse til Konster og Haandverke	399.

No.	Side
	406
	407
50-51. Om Chemiens Nytte	407
52. Ved Haveris Omverling	423

Anmeldelser fra Administrationen.

No.	Side.
8.48. Om Administratorvalg	60. 386.
41. Selskabets nye Segl	327.
13. Om Repræsentantvalg	97.
17. 19. 36.) Repræsentantmøder	49. 146.
39. 46.)	281. 305.
)	367.

No.	Side.
38. 48. Om Ugebladets Beskyrelse	297. 387.
9. Om Selskabets Formue	65.
31. 34. 48. Om Laan, Gratifikastio- ner og Pensioner	241. 247. 260. 265. 387.
8. Medlemmernes Antal	61.
37. 40. 48. Nye Medlemmer	61. 290. 313. 392.
38. 40 Om Selskabets Budde	297. 305. 313.
8. 19. 21. Andre Anmeldelser	60. 145. 160. 289.
37. 48.	386.

Regnskaber.

No.	Side.
8. Extrakt af 4 Quartals Regnskab for 1804	57.
9. Extrakt af General-Regnskabet for 1804	72.
20. Extrakt af 1 Quartals Regnskab for 1805	153.
33. Extrakt af 2 Quartals Regnskab for 1805	257.
48. Extrakt af 3 Quartals Regnskab for 1805	383.

W. H. F. Abrahamson,
Kaptein.

B o r g e r , B e n n e n .

No. I.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 5te Januari 1805.

Førlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolsstræde No. 218.

Anstalter i Paris for Blinde.

(Sluttet. See No. 52 f. N.).

Herr Haüy kunde intet gjøre, uden beklage de Ulykkelige, og drage sig tilbage. Han oprettede nu en egen Opdragelsesanstalt, da velhavende Forældre anbetroede ham deres Børn, naar disse havde mistet Synet. Der forenede han en Skole med, for seende Børn, som under hans Tilsyn undervises med Held af blinde Lærere. Endog i Musikken have de Blinde ved Herr Haüy's Anviisning bragt det saavidt, at de kunne bibringe deres seende Lærlinger denne Kunst til en høi Grad af Færdighed.

Enhver som upartist betragter dette, maa beklage med mig, at et Anlæg, saa ærefuldt for Menneskeheden, standsedes midt i sin heldigste Fremgang. Sine Mennesker betjene sig endnu saa meget de kunne af de Midler, Herr Haug har gjort dem bekendte med. Jeg maatte ved nærmere Bekjendtskab med dem beundre den Fuldkommenhed de havde bragt det til i alle Fag. Jeg savnede hos dem intet, uden Hjertets og Sjælens Dannelse, der efter mit Lykke, er for de Blinde lige saa nødvendig, som Hovedets. Min Erfaring er just ikke stor endnu, men jeg har mærket usigelig velgjørende Virkninger hos dem af den æsthetiske Dannelse. Neppe vil man troe det at de Blinde kan meddeles Sands for Skjønhed paa mange Maader *). Deres Sjæl vorder idel Lue naar den tændes ved Skjønhed. Deres Kjerlighed er renere og skjønnere, da de ved Tabet af den ene Sands ere mere Sjæl og mindre Legem. Sjælen kan mere udvikles og udvides, saa at Pligtens Erkjendelse, ligesom et høieste Væsens Tilværelse, Anelse af Udsødelighed, kan omfattes af dem levende og sandt

*) Herr Heilmann lod de Blinde føle paa Gipsafføbninger af de bedste Antikehoveder, for at give dem Sands for Skjønhed, og fandt at dette nye Dannelsesmiddel var af Virksomhed hos dem.

med moralsk Tro. Des mere grusomt var det, at berøve disse Menneſker deres Leder og Fader. Forsømte, da han ikke mere var blandt dem, faldt de til det System, der for dem har saa aldeles ingen Trøst, til Atheisteriets System. En granskende Sjæl og som længeſt efter Sandhed kan umueligt tilfreds stilles ved en Religion, som er udsmykket med Seremonier. Og da Verden med sin Soleglans og med sine tusende Skjønheder ikke er til for den hvis Dødt er dødt for det altsammen, saa kan physisk-theologiske Begreber heller ikke lede ham til Skaberen; han har jo saa liden Sands for samme. Fordomme virke ikke paa ham, der af sin Skjebne bestemtes til dyb Granskning. Grundsætninger altsaa, dem han kan skabe sig ud af sit Sinderste, ere hans eneste Redning.

Ingen følte dette mere levende end Herr Haun, der endnu utrettelig skjønt hidtil forgjeves, har arbeidet, at kunne være hine Blinde til nogen Nytte igjen.

Heilmann *).

W. H. F. Abrahamson.

Kaptain.

*) Herr Heilmann er fød i Mühlhausen, og har der været Lærer i Philosophien, uagtet han mellem sit 9de og 13de Aar efterhaanden mistede sit Syn aldeles.

Udg. Anm.

Brev af Plinius den Yngre.

8. 10.

Til Fabatus, sin Kones Farfader.

Jo høiere Du ønsker at see Børnebørns Børn, des mere maa den Efterretning bedrøve Dig, at Din Sønnedatter er foret ilde, da hun som ung uerfaren Kone, ikke vidende at hun lavede til Barsel, forsømmede hvad der kan tjene til Frugt- sommeliges Sikkerhed, og gjorde hvad hun burde taget sig iagt for. Og haardelig har hun bødet for denne Forseelse, da hun var i største Livsfare. Du vil da, som naturligt er, sørge over, at Du i Din høie Alder ikke enduu seer Din yngre Afkom; men saa bør Du ogsaa takke Guderne der saaledes nægtede Dig Børnebørns Børn i den nærværende Tid, at de sparede Din Sønnedatter, og kunne skjænke os herefter de Børn, som vi nu kunne haabe, da vi, skjønt ved ikke heldig Erfaring ere overbeviste om Konens Frugtbarhed. Jeg bruger nu de samme Grunde til Dig, som dem jeg opmuntrer, beroliger, styrker mig selv med; thi Du kan aldrig ønske Børnebørns Børn saa heftigt, at jeg jo med samme Attraae ønsker mig Børn, dem jeg kan haabe at Dine og mine Forbindelser vil bane Veie til at forfremmes i Verden og skaffe sig et Navn, og hvem jeg endnu kan leve en Stund med. Vare

de kun først kommet til Verben og havde forandret vor nærværende Sorg til Glæde.

Lev vel.

8. II.

Til Hispulla, Konens Fæster.

Da jeg veed hvor Du elsker Din Broderdatter, end- og med mere en moderlig Omhed, saa holder jeg for det bedste, at melde Dig det Sidste først, at Du kan glæde Dig, og Bekymringen da ikke mere kan faae Indpas; Enddog jeg maa frygte, at Du efter Glæden endda vil vende tilbage til at sørge, og saaledes føle Fornøielse over hendes Frelse fra Faren, at Du tillige ængstes over at hun var stædt i den. Hun er alt glad igjen, og, givet sig og mig tilbage, begynder at komme sig, og ved den tiltagende Forbedring at indsee den Fare hun var i. Men i største Fare har hun været; gid jeg siger det i en god Time! Hun var ikke Skyld deri; hendes Alder paa en Maade; thi derfor vidste hun ikke hvad Tilstand hun var i, før hun ved at fare ilde, fik det at vide til Sorg for os Alle. Kan Du nu ikke trøstes over Din Broders Tab, eller at Du dennegang ikke fik Datterdatter eller Dattersøn efter ham; saa kom i det mindste ihu, at dette er mere opfat end nægtet, da hun er reddet, som de kan ventes af. Søg ogsaa at berolige Din Fader over

dette Tilfælde. Man giver lettest efter for qvindelig Dvertalelse. Lev vel.

8. 8.

Til Romanus.

Har Du nogentid seet Klitumnus Kilde? Hvis ikke, og Du havde nok fortalt mig derom, dersom Du havde, saa maa Du see den. Jeg har nyelig beseet den og fortryder jeg ikke har været der før. Ved Foden af en maadelig Høi, tet begroet med gamle Cypresser, udvælder Kilden, af flere ulige Aabninger, og udenfor den Fordybning, som Vældet selv har gjort, udbreder Vandet sig i betydelig Omfang, saa reent og klart, at Du kan tælle Træstumperne og de blanke Smaastene paa Bunden. Den flyder ud derfra ikke fordi Jorden hælder, men ved sin Dverflødbighed, og sin Tyngde kunde man sige. Kilde endnu, er den alt Aae, og kan bære Fartøier, som endog gaae forbi hinanden, frem og tilbage, ubehindrede. Vanddraget er saa stærkt, endog Grunden ikke hælder, at det fører Fartøiet uden Aarers Hjelp; modstrøms derimod kan man neppe overvinde det ved at roe og stage sig frem. Begge Dele give Behag for dem der fornøie sig her, ved den moersomme Forandring, da Arbeide og Hvile afveksle, alt som de tage ad den eller den Wei. Ved Bredderne staae mange

Afketræer og Popler, som den klare Aae blander
 med deres grønne Billeder, ligesom de kunde hæn-
 ge i den. Vandet er koldt som Snee og giver
 den ikke efter i Farve. Et Tempel staaer nærved,
 gammelt og helligt. Deri staaer Alitumnus selv,
 ifklædt og smykket med en Hædersklædning. Den
 nærværende, endog Drakel givende Guddom, forklyn-
 de Spaabillederne, som sees allevegne omkring i
 Templet, hvert forestiller en Guddom, hvert har
 sin Dyrkelse, hvert sit Navn: men nogle af dem
 bemærke ogsaa Kilder. Thi foruden denne, der li-
 gesom er Faderen, ere der omkring flere mindre sær-
 skilte Bæld, men der udgyde sig alle i Aaen, som
 en Broe gaaer over, der gjør ligesom Grændse-
 skjellet mellem det Hellige og Verdslige. Dv nfor
 tillades kun at komme med Baade, men nedenfor
 har man ogsaa lov at svømme. Hispellaterne, som
 den forevigeede Augustus har forært Stedet til,
 holde Badestedet til offentligt Brug, og beværte de
 Besøgende. Ikke heller mangler det paa Landhuse,
 som for denne yndige Flods Skyld ere beliggende
 ved dens Bredder. Kort, der er ikke den Deel Du
 jo vil finde behagelig. Thi endog videnskabelig
 Syssel kan Du have og læse hvad saa Mange have
 skrevet her paa hver Pille og hver Bæg, til Hæ-
 der for denne Kilde og denne Guddom. Meget vil
 Du rose, meget ogsaa lee ad; skjønt, saa overbæ-

rende som jeg kjender Dig, Du nok ikke vil lee ad
noget deraf. Lev vel.

S. 12.

Til Minutianus.

Denne ene Dag maa Du have mig undskyldt. Titinius Kapito vil oplæse et Bærk for endeel Venner, og ham veed jeg ikke om jeg mere er pligtig eller har Lust at høre. Det er en ypperlig Mand, som bør regnes blandt vore Tidens Prydelser. Han dyrker Videnskaberne og elsker, opmuntrer, fremdrager dem der lægge sig efter samme, og hos ham finde mange Forfattere Tilflugtssted, varm Modtagelse, Belønning, og alle et Mønster. Sa han opliver, og fører til det Bedre de synkende Videnskaber selv.

(Stutningen følger).

W. H. F. Abrahamson.
Kaptein.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles først den 13de Januari førstkommende, da Herr Pastor Brorson leverer sit Bidrag.

Borger, Bennen.

No. 2.

Syttende Aargang.

Torsdagen den 12de Januari 1805.

Førlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

Breve af Plinius den Yngre.

(Fortsat. See No. 1.)

8. 12.

Til Minutianus.

(Sluttet.)

Andre kan oplæse deres Værker i hans Huus og ved saadanne Leiligheder, endog i Andres Huse indfinder han sig, med usædvanlig Godhed; jeg i det mindste, har aldrig savnet ham blandt mine Tilhørere, saa tidt han har været i Byen. Dgsaa er det des større Skam at vise sig uerkjendtlig, jo vigtigere Aarsagen til Erkjendtlighed er. Hvis jeg

var indviklet i Professor, mon jeg ikke var den takskyldig, der opfyldte noiagtig hvad jeg havde lovet for; og nu da Videnskaberne ere al min Syssel, og alt det jeg bekymrer mig om, skulde jeg være mindre forbunden den der saa stadigen fremmer det, hvori man, om ikke allene, dog for det meste kan forbinde mig. Og skyldte jeg ham endog intet Bederlag, ingen Gjengjeld, saa skulde jeg dog opfordres enten af Mandens skjønne og store Gaver, og hans Behagelighed med de strengeste Sæder, eller af hans Skrivts agtværdige Formaal. Han skriver om berømte Mænds Udgang af Livet. Blandt disse ere nogle mig saare kjere. Jeg vil altsaa synes jeg viser min Kjærlighed og Ærbødighed mod dem, hvis Eigsfærd jeg ikke kunde bivaane, naar jeg er Tilhører ved det der kan kaldes deres Eigtale, som vel holdes seent, men med desmere Sandhed ogsaa. Lev vel.

8. 13.

Til A r i s t o.

Da Du har saa megen Indsigt baade i Privatretten og i den offentlige, hvoraf Senatretten er en Deel, ønskede jeg helst af Dig at høre, om jeg nyelig i Senaten har taget Feil eller ikke, til min Underviisning, ikke i den paadømte Sag, thi det var for sildig nu, men for Fremtiden. Du siger

nok: hvi spørger Du om hvad Du bør vide? —
 Underskuelsen i de forrige Tider voldte, som i an-
 dre de ypperligste Videnskaber, saa og i Senatrets-
 ten, en Slags Forglemmelse og Ukyndighed. Thi
 hvor mange skulde vel havt Mod paa at lære,
 hvad de ingen Anvendelse kunde gjøre af? Da det
 desuden er vanskeligt at huske det man lærte, naar
 det ikke øves. Den tilbagekomne Frihed har da
 fundet os ulærde og ukyndige; men dens Behage-
 lighed driver os til at handle før vi ret vide Be-
 fied. Fordum var det Skik, at vi af de ældre,
 ei blot ved at høre, men ogsaa ved at see, lærte
 hvad der borde gøres, som vi siden kunde vide,
 igjen at undervise de yngre i. Derfor bleve de
 unge Mennesker strax taget med i Felten, at de
 ved at lyske kunde lære at befale, og ved at kom-
 manderes vænne sig til at føre Kommando. Der-
 for fandtes de som attraaede Embeder ved Indgan-
 gen til Raadssalen, og vare Tilskuere ved de of-
 fentlige Forhandlinger førend de toge selv Deel i
 dem. Enhver havde sin Fader til Lærer, og hav-
 de han ei Fader, var den ypperste og ældste ham
 i Faders Sted. Hvad Bigtighed de have der so-
 rebrage Sagen, hvilken Ret Dommerne tilkommer,
 hvad Magt Dyrigheden, hvad Frihed de Andre
 have; hvor der bør gives efter, hvor der bør staaes
 imod; den beleilige Tid til at tie; Maaden at tale
 paa; hvorledes stridende Domme bør betragtes

hver for sig; hvorledes de bør komme i Betragtning som lægge noget til de foregaaende; endelig den hele Fremgangsmaade i Senaten, alt dette lærtes ved den bedste Underviisningsmaade, ved virkelige Exempler. I vor Ungdom vare vi vel ogsaa tilfælt, men da opvakte Mod Mistanke, og Uvirkelighed fattes Priis paa; de Befalende havde ingen Myndighed, de Undergivne ingen Besskedenhed; Kommandoen førtes slet og efterlevedes slet, alting var i Uave, forvirret, endog vendt til modsat Virkning; saa det var bedre at glemme end huske det. Saaledes besøgte vi ogsaa Raadssalen, men hvor Frygt og Tavshed herskede, da det var farligt at sige hvad man meente, og usselt at sige Andet. Hvad kunde læres der, hvad kunde det hjælpe at lægge sig efter noget, medens Senaten sammenkaldtes enten for at udrette aldeles intet, eller for at begaae de største Uretsfærdigheder; og nu ved at haanes, nu ved at krænkes holdtes i Tvang, saa den aldrig havde betydelige, men ofte sørgelige Sager at dømme i. Dette Onde have vi, da vi alt vare Senatorer, alt Deeltagere i det Onde, i mange Aar maattet see paa og taale, hvorved vor Sjelekraft er blevet fløvet, knækket, nedtrykt. Kun et kort Tidsrum, thi jo lykkeligere Tiden er jo kortere tykkes den at være, have vi skjottet om at vide, hvad vi ere, og handle efter det vi ere. Jeg har efter alt dette saa meget mere Grund at bede

Dig, først Du vil undskyldte Feiltagelsen, hvis der er taget Feil, dernæst komme mig til Hjælp ved Din Indsigt, da Du idelig har lagt Wind paa den offentlige Ret, som paa den private; paa det Gamle som paa det Nyere; paa det Sjeldne som paa det Sædvanlige. Jeg troer ogsaa at endog dem, der ved jevnlig at behandle Rettergangsager, ikke borde være ubevandrede i nogen Ting, dog ikke den Sag, jeg forelægger Dig, er tidt forekommet, maaskee aldrig. Jeg er derfor desmere at undskyldte hvis jeg maaskee har taget Feil, men Du desmere at roses, om Du kan give Oplysning i det, som det er uviist, om Du nogensinde har havt Leilighed at erfare.

(Sagen selv, som nu fremsættes i Brevet, ubelades her, da den ikke kan være af Betydenhed, uden for enkelte lærde Bookhyndige; og disse kunne, ventelig ogsaa heller ville, læse Originalen.)

8. 15.

T i l J u n i o r.

Jeg har uleiligtet Dig med en heel Deel Bøger paa eengang, og det er skeet, først, fordi Du har forlangt det, og dernæst fordi Du skrev at Din Biinhøst var saa ubetydelig, at jeg klarligen saae, Du havde intet at bestille; thi Folk sige jo almindelig, man bestillet intet naar man læser. Ogsaa

fra mine Godser har jeg faaet lignende Efterretninger, thi skal ogsaa jeg faae Tid nok at skrive, hvad Du kommer til at læse; hvis jeg ellers faaet Raad at kjøbe Papir; thi skal jeg skrive paa noget der ikke er glat eller der slaaer igjennem, saa maa jeg enten reent lade være, eller det jeg skriver, godt eller slet, udslættes af Fornødenhed.

Lev vel.

8. 16.

T i l P a t e r n u s .

Jeg er blevet yderlig bedrøvet ved Sygdom blandt mine Folk, og nogles, endog unges Død. Jeg har trøstet mig paa to Maader, vel ikke saa meget jeg trængte til i dette nærgaaende Tilfælde, men dog paa en Maade. Det ene er, at Frigivelsen er faalet, thi jeg synes, de have dog ikke ganske undværet Livets Nydelse, naar jeg mister dem som Frie. Det andet er, at endog mine Trælle have Lov af mig, at gjøre et Slags Testamente, hvilket jeg efterkommer som var det lovsformeligt. De anordne og bede som de selv synes, og jeg opfylder det, som var det Befaling. De dele, forære, efterlade, men alting inden Huse: thi for Trælle er Huset det eneste Samsund og ligesom deres Stat. Imidlertid, skjønt jeg lader mig trøste ved dette, lider jeg dog Bedrøvelse og Smerte, formedelt den

samme Menneffelighed, som formaæde mig til at give saadan Tilladelse. Endog ønskede jeg ikke at føle mindre derved. Jeg veed nok der ere de, som kalde slikt Tilfælde blot et Tab de lide, og troe da de ere store og vise. Om de ere store og vise, veed jeg ikke, Menneſker ere de ei. Thi det hører til Menneſket at man føler Smerte; dog ogsaa at man modſtaaer den og tager mod Trøſt; ikke at man ei behøver Trøſt. Men jeg har maaſkee ſagt mere om dette end jeg borde, ſkjønt mindre end jeg vilde. Det giver og Behag naar man flager, især naar vi kunne græde ved en Vens Barm, hvor vi kunne finde Redebonhed at biſalde vore Taarer eller undſkyldte dem.   Lev vel.

8. 17.

T i l M a r t i n.

Er Væiret hos Eder ogsaa ſaa ublidt og ſtormen, de? Her have vi ideligt Uvæir og jevnlige Overſvømmelser. Tiberen er ſlydt over ſine Brædder, og ſtaaer hoit over alle ſide Steder i Nærheden. Skjønt den er afledet ved den Kanal, Kaiſerens viſe Forſigtighed lod grave, ſtaaer Vandet dog i Dalene og overſkyller Markerne, og hvor der er Slette, ſees Vand iſteden for Jordbunden. De Floder, der falde i den og ellers, blandede med dens Bænde, føres bort med dem, gaaer den nu

ligesom inøde, og standser dem, og bedækker Mar-
 kerne med andr's Bænde, hvor dens egne ikke naae
 til. Anio, der ellers er ikke mindre end strid, og
 synes ligesom indbudet af de høsliggende Lyststeder
 at sinke sin Gang, har for en stor Deel omstyrtet
 og bortført de Skove hvis Skygge den flyder i.
 Den har undergravet Bjerge, og da de styrtede og
 stoppede den paa adskillige Steder, har den, søgende
 sig Bei igien, brudt an paa Bygninger, og over
 deres Ruiner henstyrtet sine strømmende Bænde.
 De som under dette Uvær boede paa høiere Steder
 have seet vidt og bredt flyde i en Sammenblanding,
 her Rigmands Bostab og vægtige Ting, hist Uger-
 redskaber; her Stude og Plove, og Plovmand,
 hist Dvægsflokke uden Hyrder; og mellem alt dette
 Træer, eller Bjelker og Tæge af Landhuse.

(Sluttes i næste No.)

W. H. F. Abrahamson.
 Kaptain.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles først
 den 13de Januari førstkommende, da Herr
 Pastor Brorson leverer sit Bidrag.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 3.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 19de Januari 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

B r e v e a f P l i n i u s d e n Y n g r e .

(Fortsat. See No. 2.)

8. 17.

T i l M a k r i n .

(Sluttet.)

Ikke heller bleve de Steder Floden vi naaede til, frie for Ulempe. Havde de ingen Doversømmelser, saa havde de en vedvarende Skyregn, og Rastevinde, saa Indhegningerne om de bedste Marker bleve nedkastede, og Mindesmærker rystede, ja omsstyrtede. Mange have lidt Skade, mange ere ude

lagte, mange endog omkommet, saa Sorg har for-
 ærnet sig med Tabet. Da Ulykken var saa stor,
 frygter jeg for noget lignende hos Eder. Er det
 ikke saa, da beder jeg Dig at gjøre som snarest
 Ende paa min Bekymring; men have I ogsaa fri-
 stet noget saadant, saa lad mig ogsaa vide det.
 Thi liden Forskjel er der enten jeg lider det Onde,
 eller venter det; kun at man dog holder op at
 sørge, men ikke at frygte, da man sørger over det
 man veed er skeet, men frygter for alt der kan skee.

Lev vel.

W. H. F. Abrahamson.

Kaptain.

Da jeg besluttede, at fremlægge et og andet af
 Franklins Arbejder for Borgervennens Læsere,
 var det ikke min Hensigt, at vække deres Agtelse
 og Beundring for Manden, der opfandt Theorien
 om den electriske Materie, Lynildsafledere og Har-
 monica; heller ikke ville jeg viise, hvor han med
 Klogskab og Kiekhed forsvarede den unge, opblom-
 strende Datter, Nordamerica, mod den alt for haar-
 de Moder, gammel Engelland. Jeg ville ikke frem-
 stille Ham, der berøvede Himlen sin Lynild, Ty-
 rannen sit Scepter. *)

*) Eripuit coelo fulmen, sceptrumque tyranno, staat
 der under hans i Kobber stufne Billede.

Mine Forarbeidere have i Borgervennen meddeelt Udskilligt, der viste os Franklin som Menneskehedens Sædelærer, som Folkeskribent i Ordets ædleste Forstand. Saa uforligneligt fremsatte han Pligterne i hver Livets Stilling; saa varmt anbefalede han Benskab, Menneskekierlighed, Arbeidsjomhed, Tidens nyttige Anvendelse; saa opmuntrende talede han om den Lykke, at kunne gøre vel, om den nødvendige Forbindelse mellem hver Mands og det Heeles Vel, om den behagelige Tilværelse, Dyden bereder os, hvor den gjør os tilfreds med os selv og andre. Gamle Henriks Ordsprog og den fattige Richards Raad, maatte man ønske i hver Mands Haand; de ere en Lykjaligheds Cathecismus for alle. De indeholde den reenste Sædelære fremstillet i det simpleste Sprog, i den godmodigste Tone.

Jeg vil samle det i Franklins Skrifter hist og her Udsprede, der lærer os, hvordan han blev den kraftfulde, store, for sin Rettskaffenhed saa almindelig — ej blot hiemme, men endog i fiernere Lande — agtede Mand. Agtet, ej blot af Nationers Dplyste men selv af deres Almue. Ved sit Ophold i Paris saae man dens muntre Indvaanere samle sig om Manden; man spurgte: hvo er den gamle Landmand med dette ædle Udseende? man svarede: det er den berømte Franklin. Overalt, hvor han kom, blev han hædret uden at opvække Mis-

yndelse; saa ofte man ansørte Navnet Franklin var det Brug, at sœie til; „det er meget agt-
værdigt.“

Hvordan opnaaede han denne udmærkede Ugtelse blandt Fremmede? denne velgjørende Indflydelse blandt sine Medborgere? et langt Liv, hvoraf intet Dieblisk blev tabt? de Tanker i hans Siel alle sigtende til det almindelige Vel? de Timer, bestemte til Arbeide eller Hvile, der alle sigte til Menneskene; „Saaledes giver man sit Liv Værd, saaledes er man lykkelig?“ Hvordan opnaaede han denne sande Storhed, denne ophœiede Dyd? Det er det, jeg vil søge, at viise, ved at ansøre, hvad jeg derom har fundet. Vi see der med hvilken Iver, med hvilken Klogskab han sørgede for sin Forædlelse. Vi see, agte, elske, beundre Manden og — saa haaber jeg — en og anden fatter den skjønne Beslutning, at — følge ham.

Jeg meddeler her et Fragement, der er skrevet i Aaret 1730 eller 1731; en Fortsættelse af de af Franklin selv skrevne Efterretninger om sit Liv.

Jeg fattede, skriver Franklin, den dristige og vanskelige Beslutning, at opnaae sædelig Fuldkommenhed. Jeg ønskede at tilbringe mit Liv uden at begaae nogen Brøde; jeg ville lære, at beherske alt, hvad der kunne henrive mig; naturlig Tilbøielighed, Selskab, Etik og Brug. Da jeg kiendte eller troede, at kiende, Got og Dndt, saa indsaae

jeg ikke, hvorfor jeg ej altid kunne giøre det første og skye det andet; men jeg mærkede snart, at jeg havde begyndt et Arbeide, der var vanskeligere end jeg i Begyndelsen troede. Medens jeg anspændte min Opmærksomhed og omhyggeligen søgte, at undgaae en Feil, faldt jeg ofte, uden at jeg bemærkede det, i en anden: Banen vidste at betiene sig af min Uagtsomhed, eller og Tilbøieligheden var for stærk for min Fornuft.

Granskende havde jeg fuldkommen overtydet mig om, at det var mig fordeelagtigt, at være fuldkommen dydig; dog denne Overbeviisning var ikke tilstrækkelig, til at forekomme mine Feiltrin; jeg maatte bryde de modsatte Baner, forhverve mig nye og befæste dem, førend jeg kunne giøre Regning paa at forholde mig bestandig eensdan og rigtig: for altsaa at bringe det saavidt udtænkte jeg følgende Fremgangsmaade:

I de forskjellige Rigestre over sædelige Dyder, som jeg havde seet de Bøger, jeg læste, var Op-tegnelsen meere eller mindre talrig, eftersom Skribenterne indbefattede flere eller færre Begreber under den samme Benævnelſe. Maadelighed, for Exempel, havde hos nogle blot Hensyn til Epise og Drikke, i det andre udstrækkede Meeningen til Maadehold i alle andre Fornøielser, i alle Uttraager, Tilbøieligheder og Videnskaber, ja endog til Pengegierrighed og Uergierighed. Jeg satte mig

for, til større Tydelighed, at bruge et større Tal af Ord, i det jeg forbandt faae Begreber med hvert, hellere end at betiene mig af faae Udtryk og forbinde mange Begreber med dem. Jeg indbefattede under tretten benævnedes Dyder alle de, jeg den gang ansaae for nødvendige og snuskværdige, og jeg søiede til enhver af dem en kort Forklaring, som viste mig den Omfang jeg gav deres Bemærkning.

See her disse Dyders Navne med deres Forklaring:

1. Maadehold i Mad og Drikke. Spiis ikke saa meget, til du føler dig tung og dorst; drik ej saa meget, at dit Hovede bliver angrebet.

2. Tausshed. Siig intet uden det, der kan være nyttigt for andre og for dig selv.

Skje unyttige Samtaler.

3. Ordentlighed. At hver Ting har sit Steb, og hver Forretning sin Tid.

4. Beslutning. Beslut at gjøre, hvad du bør, og gjør, uden Dphold, hvad du har besluttet.

5. Sparsomhed. Giør ingen Udgift uden til andres eller dit eget Vel, det er at sige, bortødsle intet i Utide.

6. Gliid. Spild ikke Tiden, vær altid sysselsat med noget Nyttigt; afhold dig fra enhver Handling, som ikke er det.

7. **Dyrigtighed.** Brug ingen skadelig Forstillelse; dine Tanker være uskyldige og retfærdige, og ret dig efter dem, naar du taler.
8. **Retfærdighed.** Tilføi intet Menneſke Skade, hverken ved at gjøre ham Uræt, eller ved at forsømme at gjøre ham det Gode, som din Pligt byder.
9. **Maadehold.** Sky Uderligheder; vogt dig for at blive fornærmet ved den af andre dig tilføiede Uræt, endog naar du troer at have Grund dertil.
10. **Reenlighed.** Laal ej nogen Ureenlighed paa dit Legeme, paa dine Klæder, i dit Huus.
11. **Roelighed.** Lad dig ikke foruroelige af Smaaſting, heller ikke af almindelige eller uundgaaelige Tilfælde.
12. **Ryndſkhed.** Tillad dig ſielden Elſkows Glæder; de nydes, ſaa din Sundhed befordres og din Slægt vedligeholdes, men aldrig i den Grad, at du ſvækker eller taber dine Kræfter, og ſkader din egen eller andres Roe og Agtelse.
13. **Ydmyghed.** Efterlign Jeſus og Socrates.

Min Henſigt var at opnaae Færdighed i alle diſſe Dyder, jeg tænkte, det ville være got, iſteden for at deele min Dpmærksomhed i det jeg foretog mig, at forhverve mig dem alle paa engang, hel-

lere at henvende den i nogen Tiid paa een af dem; og naar jeg havde forsikkert mig den, da at gaae over til en anden, og saa fremdeles; indtil jeg havde giennemgaaet dem alle tretten. Og da den foreløbige Forhøvelse af nogle, kunne lette, Spnnaelsen af de andre, saa ordnede jeg dem i dette Diemeed som man seer i det følgende: Maades hold i Mad og Drikke var den første, fordi den sigter til at forskaffe koldt Blod og lyst Hovede, saa nødvendige, naar man bør iagttage en stadig Klarvaagenhed, og vogte sig for Tillokkelsen af de endnu levende gamle Vaner og idelige Fristelsers Bælde.

(Fortsættes.)

B r o r s o n ,

Præst til Garnisons Menighed.

B o r g e r - B e n n e n .

No. 4.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 26de Januari 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

F r a n k l i n .

(Fortsat. See No. 3.)

Er denne Dyd først opnaaet og befæstet, bliver
Lauſhed meget let. Mit Onſke var at forhverve
mig Kundſkaber paa den ſamme Tiid, jeg kom vi-
dere i Dyden; jeg overveiede, at man i Samtaler
opnaaede dem meget bedre ved Drets end ved Tun-
gens Hielp; og da jeg ſølgelig ville aflægge den
Bane, ſom henrev mig til at fladdre, til at ud-
mærke mig ved ſindrige Indfald og Skiemt, ſom
ej kunne aabne mig Udgang uden til ubetydelige,

maaſkee endog flette Selſkaber, ſaa anviiſte jeg Taushed den anden Plads.

Jeg haabede ved den, og ved Ordentlighed, ſom kom efter, at faae meere Tiid til at følge min Henſigt og mine Studeringer. Beſlutningen, der engang var bleven til en Bane, burde styrke mig i mine Beſtræbelſer for at opnaae de andre Dyder. Sparſomhed og Flid, der befriede mig fra den Gield, jeg endnu havde, og forſynede mig med Velſtand og Uafhængighed, maatte gjøre mig det let at øve Oprigtighed og Retfærdighed, o. ſ. v.

Jeg beſluttede derpaa, efter Pythagoras Raad, at holde en daglig Prøve, og for at anſtille den udtænkte jeg følgende Fremgangsmaade:

Jeg gjorde mig en lille Bog, hvori jeg beſtemte til enhver Dyd en Side, ſom jeg afdeelte i Linier med rødt Blæk, ſaa at der blev ſyv Piller eller Colonner, en for hver Dag i Ugen, og den udmærkede jeg med Dagens Begyndelſes Bogſtaver; tvært over diſſe Colonner gjorde jeg tretten røde Streger, og ſatte i Enden af enhver, det første Bogſtav af en af Dyderne. Paa denne Linie og den paſſeligen ſtore Colonne, kunne jeg anmærke med en lille Blækſtreg alle de Feil, jeg efter Prøven erkiendte at have begaaet om Dagen mod denne Dyd.

Siberne vare saaledes indrettede:

Maadehold i Mad og Drikke.

Spis ikke saa meget, at du føler dig tung; drik ikke saa meget at dit Hovede bliver angrebet.

	S.	N.	L.	D.	L.	S.	L.
Maadehold i Mad og Drikke . . .							
Taushed							
Ordentlighed . .							
Beslutning							
Sparsomhed . . .							
Slid							
Oprigtighed . . .							
Retsfærdighed . .							
Maadehold							
Reenlighed							
Koelighed							
Kydsfthed							
Ndmyghed							

Jeg fattede den Beslutning at give strengeliggen Agt paa enhver af disse Dyder i en heel Uge. Saaledes var jeg i den første særdeles omhyggelig for at undgaae den mindste Anstød mod Maadehold i Mad og Drikke, og overlod de andre Dyder til deres sædvanlige Gang; dog anmærkede jeg hver Aften Dagens Feil: naar jeg i den første Uge havde holdt min første, med Maadehold i Mad og Drikke betegnede Linie, reen, saa betraaede jeg Færdigheden i denne Dyd stor nok, og dens Fiender, de modsatte Tilbøieligheder, noksom svækkede til at kunne vove, at udvide min Opmærksomhed, foreene med denne Dyd den følgende og erholde, Ugen efter, to Linier uden Mærker.

Naar jeg saaledes gik frem til den fiste, saa kunde jeg gjøre et fuldkomment Løb i tretten Uger, og fire Løb i et Aar; ligesom den, der har en Have, at bringe i Orden, foretager sig ikke, at oprive alle flutte Urter paa en eeneste Gang, det ville overstige hans Kræfter; men han bearbejder til en Tiid kun et Beed, og naar det første er færdigt, gaaer han til det andet. Jeg skulle nyde (i det mindste smiggrede jeg saaledes for mig selv) den opmuntrende Fornøielse, at see paa min Bogs Sider min Fremgang i Dyden; jeg skulle efterhaanden udlette Anmærkningerne af mine Linier, indtil jeg, efter flere Gientagelser, skulle have den Lykke

at see min Bog ganske hvid, ved Enden af tretten Uger.

Min lille Bog havde til Overskrift disse Ord af Caton Addison:

„Jeg skal vedblive: dersom der er en Magt
 „over os (og heele Naturen raaber med høi Stemme
 „i alle sine Værker, at der er en) saa maae Dy-
 „den være dens Lyst, og hvad der udgjør dens
 „Lyst; maa være dens Lykke.“

En anden af Cicero:

„O Philosophie! Livets venlige Pedsagerinde,
 „Dydens Kilde, Lasters Skræk. En eeneste Dag
 „anvendt til det Gode, og efter dine Forskrifter,
 „er bedre end Udsødelighed henlevet i Laster.“

En anden, efter Salomons Ordsprog, i det han taler om Wiisdom og Dyd:

„Et langt Liv er i dens høire Haand, og i
 „dens venstre Rigdom og Hæder; dens Veie ere
 „yndige, og alle dens Stier fredelige.“ Ordsprog
 3. 16. 17.

Dg da jeg betragtede Gud som Kilden til Wiisdom, saa tænkte jeg, det var rigtigt og nødvendigt at anraabe hans Bistand for at opnaae den. Jeg opfattede derfor følgende korte Bøn og brugte den hver Dag:

„O mægtige Gødhed! velgiørende Fader!
 „barmhiertige Pedsager, formeer Wiisdommen i mig,
 „saa jeg kan kiende mit sande Beste; frykt min

„Beflutning til at udføre hvad den foreskriver, mod-
 „tag mine gode Tjenester, mod dine andre Børn
 „som den eeneste taknemmelige Handling, jeg er
 „istand til at bringe dig for den idelige Naade,
 „du viiser mig.“

Jeg betiente mig ogsaa af denne Bøn, som
 jeg tog af Thompsons Digt:

„Lysets og Livets Fader! O du, høieste Væ-
 „sen! Lær mig hvad der er got, lær mig det selv;
 „frels mig fra Daarskab og Forfængelighed, fra La-
 „ster, fra alle lave Tilbøieligheder, og opfyld min
 „Siel med Kundskab, med stille Fred, og med
 „reen Dyd; hellige, sande Lykke, og den fordun-
 „kles aldrig.“

Loven for Ordentlighed udfordrede, at
 hver Deel af mine Forretninger havde sin bestemte
 Tid, en Side i min lille Bog indeholdt følgende
 Plan for Anvendelsen af Døgnets fire og tyve
 Timer.

Plan for Anvendelsen af Døgnets 24 Timer:
 Spørgsmaal om Morgenens: Hvad Got kan jeg
 gjøre i Dag?

5.	}	Staae op, vaske mig og paakalde den høieste
		Godhed; ordne Dagens Forretninger og fatte
6.	}	Beslutninger; drive de Studeringer, der høre
7.		til mit Fag, spise Frokost.

8. }
 9. } Arbeide.
 10. }
 11. }

Midtag. } Læsning, eller Undersøgelse af mine Reg-
 I. } ninger, og spise til Midtag.

2. }
 3. } Arbeide.
 4. }
 5. }

6. } Lægge alting i Orden paa sit Sted, spise til
 7. } Aften, Musik eller Forlystelse, eller Samtale;
 8. } Prøve af Dagen.
 9. }

Spørgsmaal om Aftenen: Hvad Godt har jeg gjort
 i Dag?

10. }
 11. }
 Midnat. }
 I. } Søvn.
 2. }
 3. }
 4. }

Jeg begyndte Udførelsen af denne Plan med Selvprøvelse; jeg fortsatte den en Stund, og afbrød den ved visse Leiligheder. Jeg blev forundret over at finde, jeg havde langt flere Feil, end jeg havde forestillet mig; men jeg havde den Fornøielse, at see dem formindskede.

For at undgaae den Uleilighed fra Tiid til anden, at fornye min Bog, der var bleven fuld af Huller, ved at kradsse Papiret, for at udlette Mærkerne om de gamle Feil, og gjøre Plads for nye i et andet Løb, saa affkrev jeg mine Tavler og mine Love paa Effenbeensblade i et Souvenir: Stregerne bleve trukne, saa de kunne være varige, med rødt Blæk, og jeg anmærkede mine Feil med en Blyantspen, hvis Træk jeg let kunde slette ud med en fugtig Svamp.

(Fortsættes.)

B r o r s o n ,

Præst til Garnisons Menighed.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den 10de Februar, da Herr Professor Olsen leverer sit Bidrag.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 5.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 2den Februari 1805.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

F r a n k l i n .

(Fortsat. See No. 4.)

Efter nogen Tiid, gjorde jeg kun et Løb i et Aar, og, siden efter, et eeneste i flere Aar, indtil jeg tilsidst gav mig ikke meere af med det Heele, da jeg blev brugt, uden for mit Hiem, til Reiser, sit Embeder og mangfoldige Forretninger. Smidlertiid, havde jeg altid min lille Bog hos mig. Mit Forsæt om Ordentlighed gav mig meest at bestille; jeg fandt, den nok kunne udøves, af en Mand, hvis Forretninger ere af den Art, at han kan frit selv bestemme sin Tiid, som for

Exempel en Bogtrykker, men den kan ej iagttages af en Herre, som bør have Forbindelse med Bereder og ofte modtage Folk med dem han har at bestille, og det paa en Tiid, som er dem bekvæmligt. Jeg fandt det ogsaa vanskeligt at iagttage Orden med at lægge alt paa sit Sted, Bøger, Papirer o. s. v. Jeg var ikke betids blevet vant til denne Regel; og, da jeg havde en ypperlig Hukommelse, saa sølede jeg ikkun lidet de slemme Følger af at forsømme Orden. Denne Artikel tvang mig til en saa piintlig Opmærksomhed; mine Feil, i denne Henseende, plagede mig saaledes, min Fremgang var saa ubetydelig og jeg faldt saa tit tilbage, at jeg næsten besluttede, at give tabt for denne Feil.

Desuden var der Noget, som paastod, at være Fornuften, der indgav mig fra Tiid til Tiid, at denne yderste Nøiagtighed, som jeg fordrede af mig selv, kunne maaske være en Slags Urimelighed i Sædelæren, som ville gjort mig latterlig, om den blev bekiendt; at en fuldkommen dannet Karakter kunne erkjende det upassende, at være en Gjenstand for Misundelse og Had, og at den, der vil det Gode, bør taale nogle Feil hos sig, for at hans Venner kunne blive vel tilmode.

I Sandhed, jeg kunne ikke forbedres i Henseende til Ordentlighed; nu da jeg er bleven gammel, og min Hukommelse er slet, føler jeg levende dens Nødvendighed; men desuagtet, skönt

jeg aldrig er kommen til den Fuldkommenhed, som jeg saa meget ønskede at naae, skjønt jeg endog er bleven langt tilbage, saa har dog imidlertid mine Bestræbelser gjort mig bedre og lykkeligere end jeg havde været, isald jeg ikke havde begyndt dette Foretagende; ligesom hin der søger, at lære skrive en smul Haand, efterlignende et i Kobber stukket Forskrivt, endskjønt han aldrig kan opnaae den samme Fuldkommenhed; saa skulle dog ikke desto mindre, hans Bestræbelser gjøre hans Haand bedre og hans Skrivt taalelig.

Det vil være nyttigt for min Efterfølg, at viide, at det, næst Guds Hielp, var ved dette lille Kunstgreb, en af deres Forfædre skylder sit Livs bestandige Lykke, indtil sit ni og halvfjerds-
sindstyvende Aar, da dette er skrevet. De Uheld, der kan ledsage Resten af hans Dage, ere i Forsynets Haand; men dersom de komme, saa maa Tanken om hans forrige Lykke hielp ham bære dem med Hengivenhed. Han tilskriver Maadehold i Mad og Drikke, sin lange og faste Sundhed, og den gode Legems Beskaffenhed, han endnu har tilbage; Flid og Sparsomhed forsynede ham tidlig med sit Udkomme, forhvervede ham Lykke, og de Kundskaber, der satte ham istand, til at være en nyttig Borger, og gav ham nogen Agtelse blandt Videnskabsmænd; Oprigtighed og Retfærdighed skienkede ham sit Lands Tillid,

og de hæderlige Forretninger man overdrog ham. Endelig, er det Indflydelsen af alle disse Dyrer, hvor udfuldkommen han end har naaet dem, at han troer at skyldes det jævne Humør og denne Munterhed i Samtale, som gjør at endog Yngere søge hans Selskab. Han haaber nogle af hans Efterkommere ville følge dette Exempel, og befinde sig vel derved.

Man vil bemærke, at endskiønt min Plan var ikke uden Forbindelse med Religionen, saa fandtes dog ikke i den noget Spøer af en bestemt Troeslære; jeg søgte med Forsæt, at undgaae det, thi jeg var overtydet om, at min Methode var nyttig og fortreffelig; jeg troede den maatte være nyttig for Mennesker, af enhver Religion, og jeg satte mig for, at gjøre den offentlig bekjendt.

Jeg havde det Forsæt, at skrive en lille Forflaring over enhver Dyd, hvori jeg ville viist Fordeelen af at besidde dem, og de Ulykker, der ledsage, de dem modsatte Laster; jeg ville givet min Bog den Titel: Dydens Kunst, efterdi den skulle viise Midler og Maade, hvorpaa man forhverver sig Dyden, og det skulle udmærke den fra en simpel Formaning, der ej angiver Midler til at blive et got Menneske, ligesom den Mands Tale, hvis Kierlighed — at jeg skal bruge en Apostels Udtryk — blot bestod i Ord, og som opmuntrede de Hungrige og Møgne til at føde og klæde

fig, uden at anvise dem Midlerne, hvorved de kunne erholde Klæder og Fødemidler. (Jac. II. C. 15, 16, 20.)

Men Tingene forandrede sig, saa min Hensigt at skrive og bekendtgjøre denne Dydens Kunst, aldrig er bleven opfyldt. Rigtig nok, har jeg fra Tid til anden skriftligen opsat, korte Bemærkninger over Følelser, Slutninger o. s. v. der burde leede mig, og jeg har endnu nogle af dem; men den besynderlige Opmærksomhed, som jeg i mine første Uveaar maatte anvende paa Forretninger for mig selv, og, siden paa offentlige Forretninger, har tvunget mig til at opsætte det fra en Tid til en anden; og, da det laae i min Forstand foreenet med en stor og viid Plan, hvis Udførelse fordrede en Mand's heele Kraft og som en usforudset Følge af Forretninger har hidtil hindret mig at anvende, saa er det blevet uopfyldt.

Jeg havde den Hensigt i dette Arbeide, at bevise, at lastefulde Handlinger, naar man alleene betragtede Menneskets Natur, ikke vare skadelige, fordi de vare forbudne, men at de ere forbudne, fordi de ere skadelige; at det er fordeelagtigt, at være dydig, endog for dem, der kun ønske Lykke herned; og, da jeg overveiede, og der altid i Verden gives, mange rige Handlende, Fyrster, Statsmænd, som til Bestyrelsen af deres Forretninger behøve brave medvirkende Væsener, og da

Disse ere sieldne, saa havde jeg foretaget mig at overtude de unge Mennesker om, at der ikke gives Egenheder, der sikkrere leede en fattig Mand til Lykke, end Retskaffenhed og Redelighed.

Min Liste paa Dyder indeholdt i Begyndelsen kun tolv; men en Quæker blandt mine Venner advarede mig med Mildhed, at man antog mig i Umindelighed for at være stolt; at jeg ofte gav Prøver derpaa; at jeg i Samtale ikke var fornøiet med at have Ræt, naar jeg disputerede om Noget, men jeg ville ogsaa bevise, at de andre havde Uret; at jeg endog var overmodig; om alt dette overbeviste han mig, ved at anføre adskillige Exemppler. Jeg besluttede at begynde paa at helbrede mig, om det var mueligt, fra denne Feil eller denne Daarlighed, saavel som fra de andre, og jeg tilføiede i min Optegnelse *Y d m y g h e d*.

Jeg kan just ikke roese mig af stort Held i Henseende til denne Dyd; men jeg har vundet meget, hvad det udvortes Skin angaaer. Jeg foreskrev mig den Lov, at undgaae ligesvem at modsiges andres Meening, og jeg forbød mig selv, at bestemt Forsikkring til Fordeel for min. Jeg gik endog saa vidt, i Overeensstemmelse med vore gamle Love for vor *Sunto* *), at jeg forbød mig Brugen af hvert Udtryk, som tilkiendegav en bestemt,

*) Navnet paa en Klub i Philadelphia, oprettet af Franklin.

afgjørende Meening, som: sikkert, upaatvivleligt, og jeg udkaarede, i deres Sted: jeg flutter, jeg formoder, eller jeg forestiller mig at Tingen er saaledes, eller det synes mig, i dette Diblik, at — — Naar nogen bekræftede en Sag, der syntes mig at være en Bildfarelse, saa nægtede jeg mig den Fornøielse at modsiges ham trodsigen og fremfusende, og strax paa Stedet, at viise ham Urimeligheden i hans Sætning; og i mit Svar begyndte jeg med at bemærke, at i visse Tilfælde eller under visse Omstændigheder, kunne hans Meening være rigtig; men i dette, hvorom nu handlede, syntes jeg, der var nogen Forskiel, o. s. v.

Jeg mærkede snart Fordeelen af denne Forandring i min Opførsel: de Samtaler, hvori jeg blandede mig, bleve behageligere; den beskedne Tone, hvori jeg fremsatte min Meening, forskaffede dem meere Bifald og mindre Modsigelse; jeg havde ikke saa megen Krænkelse, naar det befandt, jeg havde Uræet, og jeg fik andre lettere til at forlade deres Bildfarelser og foreene sig med mig, naar det traf sig, at jeg havde Ræet.

Denne Tilbøielighed, som ieg i Begyndelsen ikke kunde tvinge, uden at gjøre nogen Vold paa min naturlige Eyst, blev mig tilsidst saa let og saa til Bane, at intet Menneske, i, maaske halvtredsindestyve Aar, har kunnet mærket, at jeg har til-

ladt mig et eeneste skarpt Udtryk. Det er denne Færdighed, forenet med mit Rygte for Oprigtighed, jeg især skylder, at jeg saa tidlig har opnaaet megen Tillid blandt mine Medborgere, naar jeg foreslog dem nye Indretninger, eller nogen Forandring i de gamle, og en saa stor Indflydelse i de offentlige Forsamlinger, naar jeg var bleven Medlem af dem; thi jeg duede ikke til at føre Ordet, var aldrig veltalende, ofte udsat for at stamme, fielden uden Feil i mine Udtryk, og imidlertid blev dog gierne mit Tykke giældende.

Ingen af vore naturlige Tilbøieligheder er maaske meere vanskelig at tvinge end Stoltbed. Om man end dæmper den, bestrider den, overvinder den, quæler den, saa bryder den dog frem paa nye; den viser sig fra Tid til Tid. I have maaske ofte mærket den i denne Historie, maaske endog i det Dieblif, da jeg taler om, at undertvinge den, og I kunne finde mig stolt selv i mig Udmagthed.

(Fortsættes.)

B r o r s o n ,

Præst til Garnisons Menighed.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den 1ode Februar, da Hr. Professor Olsen leverer sit Bidrag.

Borger • Bennen.

No. 6.

Syttende Aargang.

Løverbagen den 9de Februar 1805.

Forlagt af Understøttelses • Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

Som Pendant til det Foregaaende anføres her:
Franklins Regler ved Oprettelsen af et Selskab
i Philadelphia med Herders Anmærkninger.
Spørgsmaale, som ved enhver Sammenkomst
maatte besvares.

Har De i Morges aiennemlæst Spørgsmaalene,
og overveiet hvad De kunne sige Selskabet over et
af dem, nemlig:

1. Er der hos den Skribent, De sist læste, forekommet noget, der var mærkværdigt eller passende at medde

deeles til Selskabet? især i Historien, Sædelæren, Digteteksten, Naturlæren, Reisebeskrivelser, mekaniske Konster eller andre videnskabelige Gienstande?

Jeg synes dette Spørgsmaal er skrevet for os. Som fordem Pythagoræerne, saaledes skulle den Nuttskafne hver Aften prøve sig selv, hvad Nyttigt han, maaske blandt meget Ubetydeligt, havde læst eller bemærket? Hvert dannet Menneſte, vil paa denne Vej snarligen længes efter et andet, som han kan meddeele sit Mærkværdige og omvendt: thi den eensomme Læsen trætter: man vil snakke, man vil tale sig ud. Komme nu forskjellige Menneſter sammen med forskjellige Videnskaber, Karakterer, Tænkemaader, Synspunkter, Yndlingslyser og Evner: som vækkes, saa mangfoldiggjøres Menneſkenes Tanker. Enhver yder Bidrag af sin fra Dagen aagrede Skat, og en anden bliver, maaske paa en nye Maade oplivet. Selskabelighed er Humanitædens Grund, og et Samfund af menneſkelige Siele, et gienſidigt Laan af forhvervede Tanker og Forstandskræfter, der formeerer uendeligen Massen af menneſkelige Kundskaber og Duelighed. Ikke enhver kan læse alt; men Frugten af det, den anden bemærkede, er ofte meere værd end selve det Læste.

2. Har De nyelig hørt en Tildragelse,

hvis Fortælling kunne være Selskab
bet behagelig?

Dette Spørgsmaal synes saa simpelt, og kan
dog worde et frugtbart Sædekorn i et forstandigt
Menneskes Haand. Af Tildragelser fremkomme vore
Erfaringer; af Erfaring vor praktiske Fornuft. Hvo
ikke forstaaer at høre, forstaaer heller ikke at be-
mærke; og Fortællingen viiser, om man har for-
staaet at høre. Franklins beste Indklædning dan-
nedes ved forstandigen hørte stødte Kjendsgiernin-
ger; af dem fik de det takkelige Udseende, den lette
Bending. I de Læser, da man hørte meget, for-
talte meget og læste lidet, skrev man best; saaledes
er det endnu i alle Materier der maa udledes fra
de menneskelige Tings levende Bestuelse. Skrift
og Tale er ofte hos os for langt skildt fra hinan-
den; derfor ere Bøger ofte Liig eller Mumier, ikke
levende, befieledede Tegemer. Græker og Romere,
ogsaa de udsøgte Skribentere blandt Gallier og
Britter, vare talende eller endog handlende Perso-
ner; Talens og Handlingens Aand oplivede derfor
ogsaa deres Skrifter. Overalt yttres Humanitæts
Aand i afgjørende Tilfælde sig meere talende
og handlende, end skrivende.

3. Har nogen Borger efter Deres
Skionne nyelig begaaet Feil i sine
Forretninger? og hvad var efterføm

det blev Dem fortalt Karfagen ber-
til?

4. Har De nylig hørt, at en Borger havde været særdeles heldig i Noget? og ved hvilke Midler? har De f. Ex. hørt, paa hvad Maade en nu riig Mand her eller andensteds kom til sin Formue?

Spørgsmaale, der i en ung handlende Stat kunne have den nyttigste Virkning, der ikke skulle være unyttige i nogen Stat, hvori Industrie, Opfindelse, Virksomhed ej vare ganske uddøde. Et til Medborgere misundeligt De skæder sig meest selv; men hvor finder dette meere Næring, end i despotiske Stater, hvor saa meget er vilkaarligt, hænger af Smigge, Gunst, Bedragerie? I Stater, hvor der er frie Concurrentz for Forstands- og Sindes Kræfter, som for Kunst og Flid er Medarbejderens og Medkæmperens De henvendt paa hinanden, vist ikke dorffere, men forstandigere. Man vænner sig til at betragte Lykke og Ulykke, Rigdom og Armod, Flid og Lædighed, som naturlige, forsker efter Midlerne, hvorved hin havde sig, denne fark; saaledes lærer man af begge. Den gamle Skribent Hiodus skielnede allerede mellem to Slags Kappelyst, den onde og gode; denne beskriver han som nyttig, hin som nedrig og skadelig. Jo meere de menneskelige Dings Indretninger forbedres, des

sto meere paalægges den falske Kappelyst Tøise og Tømme, i det den frie, ædle Kappelyst gaacr frem. Hvo skulle ej kunne tænke sig en Tilstand, i den alle Menneffenes Handlinger og Fordeele betragtes naturlige, og altsaa agtes og forhverves? Der træder det Gode og Onde strax for Lyset; enhver tør frit tale derom og lære deraf. Men hvor langt vi ere fra dette Maal, kan Videnskabernes Mark viise. Hver sielden bedømmes fremmede Værker efter det strenge Spørgsmaal: „Hvilke „Feil har min Medborger begaaet? og hvad var „Aarsagen dertil? har denne, redelig betragtet, „bragt sine Sager videre? hvorved er det lykkedes „ham? og hvori staaer andre Medborgere endnu „tilbage?“ Og dog er dette Spørgsmaal billigt, nyttigt og retfærdigt: uden det domme kun Slaver og Despoter ligesiernt fra os at være den misundelige Smaaheds og den overmodige Stolthed's Land, men den ædle Kappelyst efter alt det Gode, Nyttige og Skønne, som den menneskelige Natur kan modtage, være vor Gudinde! —

5. Er Dem nogen Medborger bekjendt, der nylig har udøvet en agtværdig Handling, som fortjener at prises og efterlignes? Eller som feilede, og kan tiene os til Avarsel?
6. Hvilke ulykkelige Virkninger har de nylig bemærket af Umaadelighed,

Uforsigtighed, eller af nogen anden Last eller Daarskab? Hvilke lykkelige Virkninger har de derimod erfaret af Maadelighed, Klogskab, Afholdenhed, eller nogen anden Dyd?

Saaledes spørge hver Fader og Huusfader sin Familie. Vi vare komne vidt, naar der kunne tales saa klart og utilbageholden over alle Menneskens Feil og Dyder, med Hensyn til deres Følger, som vi tænke hos os selv. Hvad den falske Bestedenhed eller vel endog den ydmyge Hyklarie her batier, det opdager og overdrøjer hist en diers, dablestige Tale desto værre. Saaledes fordærves Menneskehedenes Sindelag, og Sædelærens Dieblænes. Alt synes os naturligt, kun ikke Menneskets Natur, hvis Visdom og Daarskab med alle sine klare Følger, skulle blive os ubekendte Ting, uopløselige Gaader. Og da hvilken Natur ligger os nærmere, end Menneskets Natur?

7. Har nogen af Deres Bekjendtere nylig været syg eller saaret? Hvilke Midler bleve brugte og hvilke vare Virkningerne?

Saa høit end Lægekunsten er steget, har dog hver duelig Læge tilstaaet, at den til Menneskes fløgtens Vel endnu kunne og skulle stige høiere. Derfra de næsten utallige Bemærkninger fra enkelte Læger; derfra ædle Menneskers Bestræbelser,

at frembrage prøvede Midler af Mørket til Lyset; derfra endelig heele Selskabers Bestræbelser, at hente Læge- og Hjælpe- Midler fra andre Verdens Deele, var det endog fra de Vilde, og udbrede dem i Europa.

8. Falder Dem intet ind, hvorved Forsamlingen kunne være Menneſkeſlægten, Deres Fædreland, Deres Venner eller sig selv nyttig?
9. Er nogen fortient Udlænding siden ſiſte Samling ankommen til Staden? og hvad har de hørt eller bemærket om hans Karakter eller Fortieneste? Troer De, det ſtaaer i Selskabets Magt, at være ham til nogen Tieneste, eller opmuntre ham, ſom han fortjener det?
10. Kiender De nogen ung, brav Begynder, ſom nylig har ſat ſig ned, og ſom Selskabet paa nogen Maade var iſtand til at opmuntre?
11. Har De nylig bemærket nogen Mangel i Deres Fædrelands Love, for dens Skyld det var raadeligt, at anmode den lovgivende Magt om Forbedring? Eller kiender De en velgiørende Lov, ſom endnu mangler?

12. Har De nylig bemærket et Indgreb i Folkets Ret?
13. Har nogen nylig angrebet Deres gode Navn, og hvad kan Selskabet gjøre for at sætte det i Sikkerhed?
14. Er der nogen Mand, hvis Venskab De søger, og som Selskabet eller et Medlem af samme er istand til at forskaffe Dem?
15. Har De hørt et Medlems Karakter angreben og paa hvad Maade har De beskyttet ham? Har nogen fornærmet Dem, og er Selskabet istand til at forskaffe Dem Gøtgørelse?
16. Paa hvilken Maade kan Selskabet eller et Medlem af samme befordre Deres gode Hensigter?

(Fortsættes.)

B r o r s o n ,

Præst til Garnisons Menighed.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den 1ode Februari, da Hr. Professor Olsen leverer sit Bidrag.

B o r g e r - B e n n e n .

No. 7.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 16de Februari 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e .

Mandagen den 18de Februari om Eftermiddagen
Klokken 5 holdes General = Forsamling paa Prinds-
fens Palai bag Slottet; til hvilken Lid Deherrer
Repræsentantere vilde behage at møde.

Administrationen for det forenede Understøt-
telseselskab.

S. G. Clausen. S. J. Cantor senior.
M. Wolquarz.

C. Røbbe.

Franklins Regler ved Oprettelsen af et Selskab
i Philadelphia med Herders Anmærkninger.

(Fortsat. See No. 6.)

17. Har De et vigtigt Arbejde under Hænder, ved det, De troer Selskabets Raad kan være Dem tjenligt?
18. Hvilken Høflighed er nylig viist Dem af en ikke her tilstede værende Mand?
19. Er der en Vanskelighed i Deres Anliggender, som hidrører fra Meeninger, fra Retfærdighed og Uretfærdighed, og som De gierne ville see udviklet?
20. Finder De noget feilfuldt i Selskabets nuværende Skikke eller Fremgangsmaade, som kan forbedres?

Uden al Anmærkning tale disse Spørgsmaale til Hjertet som til Forstanden. Mangt hemmeligt Selskab, der ville virke til Menneskehedens Forbedring, kan ogsaa have sigtet derhen; dette kan vedvare overalt for Verdens Dine, som et Samfund af Udle og Gode: thi det er grundet paa Dyden selv.

Følgende vare de Spørgsmaale, som enhver, der ville optages i Selskabet, maatte besvare, med Haanden for Bryftet:

1. Har De nogen særdeles Afsky mod Et af de her værende Medlemmer?
2. Erklærer De oprigtigt, at De elsker det heele Menneskekøn, uden Hensyn til Haandtering eller Religion?
3. Troer De, at nogen maa skades paa Legeme, Ære, eller Gods, blot for Meeningens Skyld eller for den udvortes Gudsdyrkelses Maade?
4. Elsker De Sandheden for dens egen Skyld, og vil De bestræbe Dem, upartisk at søge den, og naar De har funden den ogsaa meddeele andre den?

Haanden paa Hjertet, mine Brødre! Ja,
Amen.

Har Borgervennen ved dette, saavel som ved det forhen af Franklins Skrifter meddeelte, vakt sine Læseres Opmærksomhed for Manden, saa haaber jeg de ej ugierne ville læse Følgende af hans Levnetsbeskrivelse:

Benjamin Franklins Forfædre havde i det mindste i 300 Aar boet i Byen Eaton i Northamptonshire paa en lille Eiendoms Gaard, og den ælste Søn i Familien havde altid drevet Smesbehaandværk. Josias Franklin, den store

Benjamins Fader, gift 1682 med sin Kone og tre Børn, for Religionens Skyld til Nye-Engelland, og i Boston fødtes ham 1705 hans siden saa berømte Søn. Han bestemte ham først til den geistlige Stand, men ændrede sit Forsæt, da det ved hans talrige Familie faldt ham for vanskeligt, at bestride Omkostningerne dertil, og lod ham lære sin Haandtæring, Sæbesyderie. Dette Arbeide mishagede Drengen meget, derimod havde han stærk Tilhøielighed til at fare til Søes, men det var ei efter Faderens Sind. Benjamins Lyst til Læsning bestemte endelig denne, til at lade ham blive Bogtrykker. Han blev sat i Lære hos hans ældre Broder, der havde lært Konsten i Engelland, og gjorde megen Fremgang. Her fik han flere og bedre Bøger i Hænde, begyndte at skrive Vers, som ikke duede syndertlig, men dog bleve trykte og meget kjøbte. Xenophons Mærkværdigheder henreve ham saaledes, at han vænnede sig ganske til den sokratiske Methode, og afslagde den Bane trodsigen at modsigte og paastaae.

I sit 17de Aar blev han ueens med sin Broder, forlob hemmelig Boston og gik til Nye-York og derfra til Philadelphia, hvor han kom i Dieneste hos en Bogtrykker. Her forhvervede han sig ved sin Konst tilstrækkeligt, og i London overslødigt Udkomme. Hans overordentlige Færdighed i at sætte forskaffede ham altid de Arbeider, som det

hastede med, og sølgelig bleve best betalte. Hvert Dieblif, han havde tilovers, benyttede han til at studere.

Efter halvandet Aars Ophold i London vendte han tilbage til Philadelphia til sin forrige Principal, og blev snart hans Factotum. Han skabte Lettrere af Bye, stak i Nødsfald mangeslags Biværter, gjorde Bogtrykkersværte, førte Opsigt med Wahre Oplaget v. s. v. Han indrettede den første Kobbertrykker Presse i Amerika, og oprettede 1728 et eget Bogtrykkerie. Industrie, flion, nøiagtig Tryk og Benner's Understøttelse skaffede ham snart meget Arbejde. Han udgav en politisk Tidende, blev Regjeringens Bogtrykker i Philadelphia, oprettede en Boghandel 1731, og begyndte i følgende Aar at udgive en Lommebog, under Titel: den fattige Richards Almanach, et Skrivt, der indeholdt nyttige, økonomiske, moralske og andre Afhandlinger, og blev saa begierlig læst, at der tilfist maatte trykkes 10,000 Exemplare. For at vedligeholde sin Credit, som Kiøbmand, søgte han at være flittig og sparsom, og skryede endog al Skin af det Modsatte. Han gif simpelt Klæd, lod sig ikke see paa offentlige Forlystelsers Steder, og for at viise, han holdt sig ikke for god, til selv at drive sin Haandtering, saa trillede han stundom selv det Papiir, han havde kjøbt i Magazinerne hjem paa en sin Hiulbør. Uttraaende at fortiene

Nævnet af en lærd Mand, lærte han sig nu næsten ganske selv det latinske og franske Sprog. Med Sver understøttede han alle sit Fædrelands litterære Indretninger, og forenede sig med sine Bekjendte i en videnskabelig Klub, der hvilede paa saa ædle Grundsætninger og havde saa vigtige Følger, at man kan holde den for den amerikanske Friheds Bugge. —

Franklins politiske og litterære Berømmelse voxede nu hastig. Som Skribent og Embedsmand tjente han sit Fædreland. De Indretninger, han foreslog til at bestyre Post = Embeder og forhøje Posttaxen, satte ham i Gunst hos det brittiske Ministerium, og forskaffede ham et Embede som adjungeret Post = Directeur, og, tillige, da han besad Folkets Gunst, Sæde og Stemme i Provindsens General = Forsamling. Ved Stridighedernes første Begyndelse, som opstod over Paalægene, blev han 1764 sendt som Underhandler til London, og da disse Stridigheder brøde ud i aabenbar Krig sendte man ham 1775 til Paris. Man interresserede sig næsten overalt i Frankrig for Amerikanerne; det var derfor at formode, man vilde laane den Mand Opmærksomhed, som ved bekiendte Indsigter, ved sin Alder, og sit philosophiske Forhold gjorde saa stærk Indtryk. Engellenderne loe, da den gamle 71 aarige Mand kom til Paris, klædt som Landmand, høist simpel, med Brillen paa Næsen; men

han bragte en Allianze-TRACTAT istand med Frankrig, som var af største Vigtighed for Friheds Krigens lykkelige Udfald, og undertegnede den 20 Jan. 1783, den skønneste Dag i hans Liv, Freden, hvori man erkjendte hans Fædrelands Uafhængighed.

Den 24 Jul. 1785 forlod han Frankrig og kom den 5 Septb. til Philadelphia. Hans Modtagelse var saa festlig som Fædrelandets Friheds Stifter fortiente. Han levede siden i Alderdommens lykkelige Roe, men som altiid var udmærket ved nyttig Virksomhed for sine Medborgere. — I flere Aar havde han været plaget af Steensmerter; de toge saaledes til, at han et heelt Aar var sengeliggende. Dog beholdt han sin fulde Samling, og viiste i gode Dieblikke af sin Sygdom altiid det muntre Lune som i venstkabelig Dmgang var ham egen. Endelig fik han ogsaa en Lungebetændelse. Han havde ej Kræfter til at holde den ud og døde 1790 i en Alder af 84 Aar og 3 Maaneder.

Den seeneeste Efterverden vil høre det med Beundring, at i 18de Aarhundrede blev en blot Privatmand, ved høi Mandskraft, og under gunstige Omstændigheder, Stifter, Lovgiver og Behersker af en Friestat paa 45,000 Quadratomile med 3 Millioner Indvaanere, og i velgjørende Virksomhed for den og det heele Menneskeslæggt kunne overgaae lange Rækker af fødte Regenter. Og denne Mand, der gjorde sig saa udødelig fortient af sine Medborgere, berigede tillige Konster og Videnskaber med velgjørende og behagelige Opfindelser. Særdels mærkværdige ere hans Opdagelser over Electriciteten. Han var, om ej den første, saa dog blandt de første, som brugte Batteriet. Hvad der alleene maa gjøre ham udødelig, er den, saa practiske, Anvendelse af Læren om Electriciteten paa Theorien om Lynild. Vel havde før ham Winkler i Leipzig opfundet electriske Lynildsafledere, men Frank

lins er den drifflige Tanke, at det var mueligt, at aflede Lynild, som Electriciteten. Det var ham, der opfandt det Redskab, som sikker Skibe, Huse og heele Stæder, der tydeligen viiser den menneskelige Mands Herredomme over de frygteligste Elementer og Natursymptomer, og sætter os istand til at foreskrive Himlens Ild sin Bane. Men den overalt virksomme Mands fine Følelse og hans meget omfattende Originalgenie strækkede sig ogsaa ud over de skønne Konster og Litteraturen. Hint Toneinstrument, der i Fiihned og Sødhed intet taalder ved Siden af sig, Harmonica er Franklins Opfindelse. Ogsaa har man fra ham nogle theoretiske Betragtninger over Tonekonsten, over Smag og Bersemaal, over vore beundrede Ariers urigtige Declamation o. s. v. Hans smaae Skrifter, som *Schaks* fortreffelig oversatte paa tydsk, indeholde ægte Levnetsviisdom i yndigste Form. Historien om hans Ungdoms Aar, skreven af ham selv, lægger man ikke bort, uden at føle inderlig Høiagtelse for Manden. Næring for Forstanden finder man rigeligen i alt, hvad der flød fra hans Pen.

Menneskekierlighed og Friemodighed udgjorde Grundanlægget i Franklins Character. Stedse munter og i jevnt Humør, var han høflig og behagelig underholdende i Dmgang med enhver. Hans System for Levnetsviisdom var ganske simpelt: han søgte at bortstjerne Smerte og Ridsomhed ved Maa-delighed og Arbeide.

B r o r s o n ,

Præst til Garnisons Menighed.

Borger - B e n n e n.

No. 8.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 23de Februari 1805.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

E x t r a c t

af

Fierde Kvartals - Regnskab

for

det foreenede Understøttelses - Selskabs

Indtægter og Udgifter

fra 1ste October til 31te December 1804.

Indtægt	Rdr.	Skr.
Kasse = Beholdningen fra 3die Qvar- tal d. A. var = = = = =	649	44 $\frac{1}{2}$
(See Borgervennen No. 47.)		
A. Ugentlige Indkomster, i dette Qvt: For Ugebladet's 16de Aargang fra No. 39. til 52 incl. og for Love = =	647	58
B. Qvartals Kontingenter:		
1) For Qvartal til ult. Septbr. d. A. 130 R. 52 S.		
2) — Restancer fra de forri- ge Qvartaler = = = 12 — 57 =	143	13
C. Aarlige Indkomster:		
1) Et Overordentlig Medlems Kontingent for d. A. = = = 5 Rd.		
2) Tre nye Overdentl. Ditto 20 —	25	=
D. Laans og Forstud's Afbetaling i dette Qvartal = = =	438	=
E. Renterne til 1ste December Termin = = = = =	1505	48
F. Tilfældig Indtægt: Modtaget 2de mig anviste Laan i De- posito-Kassen til de for i Aar bevilge- de Laans og Gratifikationers Udbeta- ling, det ene for 1200 Rd. og det an- det 1000 Rd. = = = = er	2200	=
Summa Rdr.	5608	67 $\frac{1}{2}$

At ovenstaaende 4de Qvartals Extract er over-
eensstemmende med Administrationens Kontrol,
bevidner

J. G. Clausen. J. J. Cantor. M. Wolquartz.

Udgiøvt.	Rdr.	Gt.
1) De aarlige staaende Udgiøfter: For Ugebladets Trykning og Lønningerne i dette Qvartal = = =	338	72
2) Til de aarlige Pensionister betalt for dette og forrige Qvartal =	379	=
3) Af de, efter Repræsentanternes Beslutning den 19de Novbr. d. A., bevilgede Laan for i Aar 1815 Rd., er betalt = = = = =	1588	=
4) De, efter bemeldte Resolution af 19de Novbr. ligeledes for dette Aar bevilgede Gratifikation er betalt med = = = = 743 R. = β. og af 2de, efter Repræsent. beslutning af 14 Nov 1803, tilstaaede Gratifikation er for dette 4de Qvartal betalt det sidste med 8—72—	751	72
5) Extraordinaire Udgiøfter:		
a) Betalt det første under Indtægten anførte Laan i Deposito-Kassen med 1200R. = β. 1 Maanedes Renter forud for det heele Laan = 7—32— og 1 Dags Rente ved dette første Laans Afbetaling = =—12—		
b) Til een mig anvist Regning =—64—	1208	12
Pr. Ballance bliver Selskabets Kassebeholdning ved Aarets Slutning 1804.	1343	7½
Summa Rdr.	5608	67½

Kjøbenhavn den 31te Decbr. 1804.

J. Nagaard,
Selskabets Kasserer.

Købbe.

A n n e l d e l s e .

I General-Forsamlingen den 18de d. M. blev af Kassereren fremlagt 4de Quartals-Regnskab for forrige Aar, som hermed følger, og General-Regnskabet for Aaret 1804 som hernæst i Bladet skal blive indført, til hvilket at revidere bleve valgte Dhr. Kapitein og Muurmester Martens og Klædefræmmer Nicolai Petersen, hvilke begge som tilstædeværende vare villige til at modtage Valget.

Da Præsten Herr Clausens Administrations Tid var udløbet, og han ikke var at formaae til længer at vedblive, blev af de tilstædeværende Repræsentanterne eenstemmig i hans Sted valgt Herr Grosserer Christian Thomsen, som har behaget at modtage det paa ham faldne Valg; og undlade vi ikke paa Selskabets og Egne Vegne at aflægge velbemelte Herr Clausen Selskabets og vor skyldigste Tak for hans Medbestyrelse i de 5 Aar, han har opofret sin Tid og Arbeide til Selskabets Hensigts Opnaaelse.

Til at overvære Afleveringen af Selskabets Bøger og Papirer fra den afgaaende til den tiltrædende Administrator blev efter Lovens 4 Cap. 19 §. valgte 3de Repræsentanterne nemlig Dhr. Justitsraad Rothe, Kapitein og Urtefræmmer Christensen, og Olderman og Parykmager Bang som alle vare tilstæde og lovede at være overværende.

Af Bogholderen blev anmeldt, at Selskabet for Tiden bestaaer af 1392 contribuerende Medlemmer.

Som nye Medlemmer bleve optagne:

Herr Christian F. Berner, Assessor i Danske Cancellie.	} som overs ordentlige Medlemmer.
— Keiser, Kammerraad.	
— Sylow, General=Inspektør ved Lottoet.	
— H. J. Severin, Kopiist.	
— Siøsted, Riøbmand i Helsingør.	
— F. T. Blom, Wiinhandler.	
— Carl Dahlen, Bogtrykker.	
— Blau, Apotheker.	
Selskabet: Kongens Klub.	
— Adolph Krieger, Major ved Ingenieur Korpset.	
— Thun Langemarch, Brandkapitain og Muurmester.	
— Fridrich Kretschmer, Lærer ved det søsterlige Belgjørenheds Selskab.	
— Fridrich C. Fortling, Bogholder ved Lottoet.	
— Simon Greither, Visiteur.	
— Niels Olsen, Kongelig Raquai.	
— Hiorth, Konferentsraadinde	
— A. Ibsen, Forvalter, Inventarie= og Fabrikfriver ved gammel Holm.	

Herr Garp, Hof- og Stadsrets Procurator.

— Anders Olsen, Bud ved Assurance Con-
toiret.

— Fæster, Kasserer.

— A. C. Nicerulf, Kopiist.

— Lund, Regimentsquarttermester.

— Andreas Wellerup, Skræder.

— Johan C. Martens, Bager.

— Johan C. Møller, Franskbager.

Det øvrige i denne Forsamling afhandlede skal
herester blive anmeldt.

Administrationen for det forenede Understøt-
telsesselskab.

H. J. Cantor senior. M. Wolquartz.

C. Købke.

Efter Begjering indrykkes:

En Mand af god borgerlig Familie, der for Ti-
den er i ingen Levevei og har mange smaae Børn,
alle funde og efter Alderen vel artede, har med Ko-
nens Samtykke besluttet at give Slip paa et eller
flere af de Ældste, hvis en eller anden honet og
barnløs Familie skulde fatte den Godhed at ville

antage et saadant Barn enten paa en vis Tiid eller for bestandig og som sit eget.

Børnene ere vante til Reenlighed og at adlyde, og for nærværende Tiid forsynede med det nødvendige af Pinner og Klæder til en tarvelig Anstændighed.

De Børneelskere, som ville afgive sig med at see Forældrenes Attraae og Barnets eller Børnenes Vel fremmet, ville behage at melde sig for at faae nærmere Anviisning hos Herr Bogtrykker Sebbelow i store Fiolstræde No. 218.

A d m i r a l N e l s o n .

(Efter det Tydske.)

Det afvrigte Aar 1804 er i mange Henseender merkværdigt, ikke saa meget formedelst den fortsatte Kamp mellem Frankrige og Engelland, som fordi Menneskeheden, efter Tingenes sædvanlige Kredsløb, synes at være bragt tilbage til det Punkt, hvorpaa alting var tilforn. Under nye Navne ere de gamle Former igjen indførte. Kongeriget i Frankrige blev omstøbt til en Republik, denne tabte sig i et Konsulat, og Konsulatet forvandlede sig til et Kejserdøm. Og alle disse Forvandleringer i en Tiid af 12 Aar! Pave Pius den 6te

døer som Republikens Fange i Frankrige, hans Eftermand Pius den 7de salver Republikens Hoved som Kejser.

Men ligesom den nye Republik er død, saa er igjen den gamle Jesuiter=Orden opstanden. 31 Aar ere forløbne siden Pave Clemens den 14de affskaffede denne farlige Orden, der i de Katholske Lande i Særdeleshed har faaet saa vigtig en Indflydelse. En Rest af den blev vedligeholdt i Rusland. Katharine den anden beskyttede den, skjønt den af Syndighed mod den Pavelige Stoel ikke egentlig kaldte sig nogen Orden mere. Paul den første bragte det derhen, at den nuregerende Pave Pius den 7de i Aaret 1801 den 7de Martii igjen fornyede Jesuiter=Ordenen i Rusland, og derved gjenkaldte det Clementinske Ophævelses=Breve af 21de Julii 1773. Dog gjeldte dette kun for Rusland.

(Fortsættes.)

G. H. Olsen,
Professor.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den 17de Marts, da Herr Pastor Pavels leverer sit Bidrag.

Indtægt:		Nr.	Sl.	Udgift:		Nr.	Sl.
I. Kasse-Beholdningen ved Regnskabets Afslutning til 31 Dec. 1803 var (Efter Gener. Regnskab. for 1803 ved Ugebl. 16 Marg. No. 10.)		663	21½	A. De aarlig staaende Udgifter:			
II. Ugentlige Indkomster for Ugebladet og Love: Fra No. 1 til 52 incl. af 16 Aargang, i alt (Efter de i Ugebladet indførte 4 Quart. Extracter.)		2413	20	1) Til Ugebladets Trykning med videre, for heele Aaret 367 Rbd. 32 s.			
III. Kvartals-Kontingenter:				2) — Lønningerne til Selskabets Bogholder, Kasserer og Dudene i alt for dette Aar 965 — s. s.			
a) Fra 1ste Oct. 1803 til ult. Sept. 1804 . . . 548 Rbd. 94 s.				3) — 4re bevilgede Forskudde paa Lønningerne . . . 369 — s. s.			
b) Restancer for Aaret 1803 . . . . . 7 — 4 s.				4) — Dudenes sædvanlige 2 pr. Cento for Indkassatio- nen i Aaret 1803 . . . . . 91 — 86 s.		1793	22
IV. Aarlige Indkomster:		556	2	B. Til de aarlige Pensionister betalt for dette Aar med en Restance fra forrige Aar		1240	48
a) Det højskønl. Huusets velgjørende Gaver . . . 180 Rbd.				C. Til et Transportabel Stats-Fonds Beviss, paa 480 Rbd. Spe- cies á 125 Rbd. i Dansk Courant 600			
b) De Overordentlige Medlemmers Kontingenter deels til ult. Decbr. 1803, deels prænnumer. dette Aar . . . 335 —				D. Til Laan og Gratifikationener:			
c) Et Overordentl. Medlems Restance for 1803 . . . . . 5 —				1) Betalt en Gratifikation fra forrige Aar, som endnu resterede til Beta- ling fra den Tid . . . . . 5 Rbd.			
V. Laans og Forskuds Afbetaling, i alt dette Aar . . . 1524				2) Tvende Ditto, som efter Repræsentant Beslutning af 14 Novbr. f. A., skulde udbetales quarraliter d. A., den eene 20 Rbd. og den anden 15 Rbd. . . . . Er 35 —			
VI. Renterne af Selskabets Fond, som staaer i Species Banken . . . 1519			34	3) De efter Repræsent. Beslutning den 19de Novbr. d. A. tilstaaede Gratific. for i Aar, betalt med . . . . . 743 —			
VII. Tilfældig Indtægt:				4) Betalt til et Medlem af de fra forrige Aar bevilgede Laan, som endnu resterede . . . . . 200 —			
Modtaget 2de mig anviste Laan i Deposito Kassen til dette Aars bevil- gede Laans og Gratifikationers Udbetaling, det eene stor 1200 Rbd. og det andet 1000 Rbd. . . . . Er 2200				5) og af den efter Resolution af 19de Novbr. d. A. bevilge- de Laane Sum 1815 Rbd., er ikkun udbetalt . . . . . 1588 —		2571	
Summa Rbd. 9395			77½	E. Extraordinaire Udgifter:			
				1) Betalt det resterende af det under 23 Novbr. f. A. i De- positokassen gjorte Laan af 2200 Rbd. med . . . . . 600 Rbd. s. s.			
				og i Renter heraf . . . . . 3 — 57 s.			
				2) Ligeledes betalt det første under Indtægten d. A. an- førte Laan . . . . . 1200 — s. s.			
				og i Renter i Maaned og i Dag . . . . . 7 — 44 s.			
				3) Renter af det indførte Stats-Fonds Beviss . . . . . 8 — s. s.			
				4) Til Species Banken i pr. Wille af nogle der depon. Recipiser . . . . . 6 — 47 s.			
				4) Til adskillige mig anvist Regninger . . . . . 22 — 44 s.		1848	
				Dr. Balance bliver Kasse-Beholdningen ved Aarets Udgang 1804 1343			7½
Summa Rbd. 9395			77½	København den 31te Decbr. 1804. . . . . Summa Rbd. 9395			77½

At ovenstaaende Extract af General-Regnskabet for 1804 er over-
eensstemmende med Administrationens Kontrol bevidner:

G. G. Clausen.

G. J. Cantor.

M. Wolquart.

J. Nagaard,
Selskabets Kasserer.

C. Købke

E x t r a c t

of

G e n e r a l - R e g n s k a b e t

for

det forenede Understøttelse-Selskabs

I n d t a g t e r o g U d g i v t e r

fra 1ste Januari til 31ste Decbr. 1804.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 9.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 2den Marts 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e .

Med dette Nummer af Ugebladet følger Extracten af det i sidste Repræsentant = Forsamling fremlagte General = Regnskab for afvigte Aar 1804, og om Selskabets da værende Tilstand meddeeles følgende Esterretning.

N o t a :

Selskabets Formue til 31te Decbr. 1804 var, som følger:

- 1) a. Den i Species = Banken ved Aarets Udgang 1803 deponerede Kapital bestod af 4 bestandige transportable Stats Fonds Beviser, der

udgjorde i Species 25,680 Rbd. eller á 125
 Rbd. i D. Courant : 32,100R.
 og en Kongl. Rentekam-
 mer Oblig. stor 462 —

32,562 —

- b. Hertil kommer et i dette
 Aar indkøbt transport.
 Stats Fonds Beviss, som
 efter Regnskabet's Udgivts
 Post Lit. C. er anført med
 480Rbd. Species og udgjør
 á 125 Rbd. i D. C. = 600 —

Er i Alt den Summa 33,162Rbd.

- 2) Udestaaende Laan og Forskud hos Sel-
 skabet's Medlemmer = = = 5442 —

Ann. a. Heraf skyldes endnu ved Aa-
 ret's Slutning til Deposito Kas-
 sen af de 2de efter 7de Inds-
 tægts Post der optagne Laan
 det sidste, som er 1000 Rbd.

- b. Det paa uvis Gield hensatte
 og tildeels eftergivne, som ef-
 ter Laane Protokollen nu ved
 Aarets Udgang er 1163 Rbd.
 3 Mk. er ej beregnet med i
 den anførte udestaaende Laane
 Summa:

3. Af Restancerne paa Kvartals
Kontingenter, som er 32 Rd. 5
Mk. 7 ß., kan ventes at ind=
komme for næste Aar = = 18Rd. 4Mk. 15ß.
- 4) Et Overordentlig Medlems Re=
stance ligeledes / = 5 — = — = —
- 5) I kontant Beholdning til be=
stemte Udgieters Bestridelse haveß 1343 — = — 7½ —

Administrationen for det forenede Understøt=
telseselskab.

H. G. Clausen. H. J. Cantor. M. Wolquartz.

J. Aagaard.

Admiral Nelson.

(Fortsat. See No. 8.)

Med et Breve af 30te Julii 1804 er det samme nu
søket for Neapel og Sicilien. I dette Breve til den nu=
værende General for Jesuiter-Ordenen i det Rus=
siske Rige, Gabriel Gruber, hedder det blandt
andet saaledes: „Vi udstrække det til de Russiske
„Stater afgivne Breve ogsaa til de Neapolitanske

„Stater, og meddele dig herved Magt og Mynde-
 „dighed til at forsamle dem i de Neapolitanſke
 „Stater, der ville lade ſig indſkrive til det i St.
 „Petersborg og i de Ruſſiſke Stater beſtaaende
 „Selſkab, til en Corporation, ſom vi tage under
 „vor umiddelbare Beſkyttelſe. Dog forbeholde vi
 „os og vore Efterkommere, nærmere i Fremtiden
 „at beſtemme, hvad vi holde for tjenligt til be-
 „meldte Selſkabs Fremtarv.“ Det kommer nu an
 paa, hvorvidt andre Magter ville følge Ruſlands
 og Neapels Exempel. Hvo ſom i øvrigt er ube-
 kjendt med denne Ordens politiske Bigtighed, og
 ønſker noget nærmere at kjende den, henviſer jeg
 til den ſyvende Deel af det i den Gyldendalſke
 Boghandling overſatte Verk: „Støvers det attende
 „Aarhundrede.“

Det forbigangne Aar kan med Rette kaldes et
 Keiſer-Aar. I Maj 1804 beſteeg Napoleon Bona-
 parte den nye Franſke Keiſerthronen, og 3 Maane-
 der derefter antog den Romerſtydſke Keiſer Franz
 2. Titlen af en Arvekeiſer af Øſterrige. Ved Siden
 af diſſe tvende at ville nævne Deſſalines, der efter
 Kyngtet ogſaa har ladet ſig i Slutningen af Aaret
 udraabe til Keiſer under Navnet Jacob den 1, vil-
 de for meget ligne en foragtelig Perſiflage. En op-
 rørende Skildring over dette Uhyre findes i det før-
 ſte Heſte af den ſaa kaldte Schirachſke Politifke
 Journal for 1805.

Om Menneskeheben i øvrigt har tabt eller vundet i dette Tiidsløb, om den store og sande Statsmarine, at vinde lidet og intet at tabe, har været Maalet for de store Staters Politik, derom kan intet bestemt siges; med Hensyn paa vort Fædreland troer jeg vi ere lykkelige nok for at kunne sande det, naar vi blot flygtigen tænke os hvad her i afvigte Aar er skeet til Bæste for den lidende Menneskehed og Statens Sikkerhed i det Hele. Vaccinationens heldige Fremgang; Strandforordningen for Hertugdømmerne; fortsatte Bestræbelser for en bedre Organisation af Opdragelsesvæsenet; et forbedret Medicinal = Væsen; en uafbrudt og betryggende Omhu for at afværge smitsomme Sygdomme; en stærket Forsorg for Umyndiges Liv, og meget andet vidner om den Danske Regjering's fortsatte Iver for Nationens Tilvæxt i sandt Borgerheld.

Mange store Navne har dette Aar udblettet af Tidens Tavle. Jeg nævner blot nogle faa: Kant, hvis gjennembrydende System synes mig kan liges ved den majestætiske Rhinstrom, der, efter at have dannet og beriget de skønneste Egne, taber sig omsider i Moradser; Wahl, som man vel dristigen tør kalde Danmark's Pinnée; den Engelske Admiral Duncan, navnkundig af Seieren over Hollænderne ved Camperdown den 11te October i Aaret 1797, hvorefter han og blev ophøjet til Lord

Viscount Duncan af Camperdown; den saa berømte og tillige berygtede franske General Pichegru. — Borgia, de Danstes Mecæn i Rom, have 2 af vore hæderlige Landsmænd biograferet.

At kjende slike Mænds Genius, er at kjende Tidens Genius; thi Mennesket er det dog egentlig, der virker paa Staterne og stemmer Folkene. Længe har Opmærksomheden fortrinligen været rettet paa Frankrige, og især paa sammes nuværende Keiser og hans talrige Generaler. Vi have Keiser i Mængde fra de sidste Aar, der meddele os Efterretninger om de Udmærkede i Frankrige. Mindre kjende vi i Almindelighed til Engelland, der dog saa længe har været Planteskolen for store Mænd i alle Fag. Nylig faldt mig en Bog i Hænderne, betitlet de neue brittische Plutarch, som leverer 24 Biografier af berømte Britter, der have gjort sig navn-kundige under den franske Revolutionskrig. Blandt disse er den første Nelson, og skjønt jeg paa ingen Maade i Henseende til Mandens Karakter underskriver Forfatterens Dom og Fremstillelsesmaade, der i det hele synes at være mere panegyristisk end upartiisk, troer jeg dog det kunde interessere meer end een Læser at see, hvorledes denne Mand, fra hvem vi nu efter Toulonner = Flaadens sidstmeldte Udløb vel atter snart ville høre Nyt, er skildret i Berlin ved Udgangen af det sidstforløbne Aar. Her følger altsaa en ordret Oversættelse:

Horazio Nelson,

Viscount Nelson of the Nile, Hertug
af Bronte.

Sejerherren ved Abukir, som bibragte den franske Republiks stolte Planer med Hensyn paa Middelhavet det første og søleligste Stød, og ikke længe derefter, i faa Timer, gjorde en Ende paa den ved første Djekest saa frygtelige Nordiske Alliance, i det han, ved eet Slag, blev Behersker af det Hav, hvortil man havde villet sperre hans Nation al Udgang, er her med Rette den første blandt alle i den Franske Revolutionskrig udmærkede Britter. Thi ustribigen har Nelson i samme umiddelbar virket kraftigst, og for sin Person vundet meest; omendstjont andre af hans Landsmænd, være sig ved indvortes Fortjenester, eller ved Mangfoldigheden af store Egenskaber og disses Omfang, eller ved den Indflydelse, som de middelbar, gjennem deres Embeder, havde paa Britternes næstsidste Fejde med de Franske, kunne for Menneskekjenderen og for Historieforskeren være vigtigere.

Uden i mindste Maade ved sin Fødsel at have Paastand paa Titler og borgerlige Værdigheder, drog han som Kaptain over et Linieskib paa blot 64 Kanoner, hvis Kommando han med stor Møje havde opnaaet, ud af sin Faders Præstebolig, som en ubekjendt, uformuende Mand, i den næstforrige

Krig — og er nu Viceadmiral af det blaa Flag *), det er han staaer paa Mellemtrinnet blandt de fornemste Engelfke Søesolk, og har alt over 50 Admiraler efter, og kun omtrent lige saa mange for sig **).

(Fortsættes.)

---

*) Den engelfke Flaade er, efter Flageneß forskjellige Farver, afdeelt i tre Eskadrer, den røde, den hviede, og den blaa. Det røde Flag er det første i Rangen, og derfor gaaer Admiralerneß Befordring fra det blaa til det hviede, og fra dette til det røde.

***) Efter Forfatterens Anmærkning bestod det Engelfke Admiralitet i Aaret 1800 af Flaadens Admiral, Richard, og Generalen for Marinetrupperne, Grev Howe; af 8 Admiraler af det hviede Flag og Generallieutenanten for Marinetrupperne; af 15 Admiraler af det blaa Flag — 14 Viceadmiraler af det røde, 12 Viceadmiraler af det hviede, og lige saa mange af det blaa Flag — endelig af 11 Contra-Admiraler (Rear-Admirals) af det røde, 12 af det hviede og 21 af det blaa Flag. Endnu høre hid 27 Admiraler, som formedelst høj Alder ere satte i Hvilestand. I Alt 135 Admiralspersoner.

G. H. Olsen,

Borger - B e n n e n .

No. 10.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 9de Marts 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

A d m i r a l N e l s o n .

(Fortsat. See No. 9.)

Derhos er han en Pair af det Brittiske Rige, og Medlem af Overhuset, og fører Titel af en Viscount, som giver ham Rangen over alle Baroner *). Han hører til de 36 Riddere af

---

*) Den Engelske høje Adels adskillige Trin og Titler ere: Hertug, Marquis, Greve (Earls, fremmede kaldes Counts) Viscount, og Baron. Alle disse kaldes Lords og ere, i Kraft af deres Titel, Kongerigets Pairs,

Bath-Ordenen, og foruden at han for sig og begge sine næste Arvinger oppebærer en aarlig Pension af totusend Pund, det er over 12000 Rdlr., og har anseelige Besoldninger, er han med Bre bleven riig. Dermed forbinder han Titelen af en Hertug af Bronte i Sicilien, hvorfor han og plejer at skrive sig Nelson og Bronte, og er Storkors af den Sicilianske St. Ferdinands og Fortjenestes Orden, Ridder af den Tyrkiske Halv-Maane Orden af første Klasse, og Stor-Kommandør af St. Joachims-Ordenen. Konger og Kejsere søgte ved Foræringer, ved Titler og Ordener at belønne ham, og Grever troede sig hædrede, naar han bar lige Væstegn med dem. Det Engelske Folk som er kon-

og sidde med lige Rettigheder i Overhuset. Denne Titel arves paa den ældste Søn alene. Vel kaldes alle Hertugernes, og Marquisernes Sønner, og Grevernes ældste Sønner ogsaa Lords, men de ere ikke virkelige Lords eller Pairs af Riget; dette bliver den ældste Søn først naar hans Fader dør, da han træder i hans Værdighed og Sted. Foruden de Skotlandske og Irlandske Pairs, der sidde i Overhuset, befinder sig nu i samme omtrent 24 Hertuger, 12 Marquis'er, 100 Grever, eller Counts, 18 Viscounts, 125 Baroner, og 26 Biskopper af den Engelske Nation, der alle i Parlamentet have lige Rettigheder.

seqvent nok til, ikke at beundre noget mere; ikke at belønne noget højere og hellere, end sine Søes mænds Fortjeneste, modtog ham paa offentlige Steder, og især i Skuespilhusene i London med meget vilde, men og derfor desto umistænkeligere Beviser paa sin fuldkomne Tilfredshed. Stæderne kappedes, især da han var vendt tilbage fra sine glimrende Tog i Middelhavet, om den Ære, at meddele ham Borgerret; en Hær af Digtere besang Sejerherren, og det smukke Kjon i hele Europa, der stedse var de Tapre saa huldt, forherligede, vel paa en meget forgængelig, men og saa meget mere i Dine faldende Maade, den Roes, som hans store Handlinger fortjente.

Men hvad som vil sige ulige meer, neppe har nogen af hans Landsmænd umiddelbar havt en større Indflydelse paa Tingenes Gang under Krigen, og paa Fredsbetingelserne, end Nelson. Vore Franskmændene blevne rolige Besiddere af Malta, Beherskere af Middelhavet, Ægyptens Herrer og Portens *) Formyndere; og havde de ganske ud-

---

*) Neppe behøver jeg vel at anmærke, at den tyrkiske Regjering (om ellers et despotisk Herredømme fortjener at kaldes Regjering) benævnes snart: Porten, snart Storsultanen, videre: det Osmaniske eller ottomanske Rige, den tyrkiske Keiser,

ført de Planer, som de efter den uhyre Toulon-
 ner Udrustning maatte have, og som man, efter
 alt hvad der ved meget forandrede Omstændighe-
 der dog er skeet, ikke kan tænke sig udsvævende
 nok, hvilken heel anden Gestalt vilde da maaskee
 nu Europa have havt? Var det lykkes den Nor-
 diske Alliance, at indskrænke Engellændernes Hans-
 del, og saaledes meer eller mindre at lemlæste denne
 handlende Nations højre Arm, hvor meget drifti-
 gere, fastere og egennyttigere vilde da ikke den
 Haand, som dikterede Freden, være bleven? hvor
 meget meer vaklende vilde ikke nu Ege vægten være
 i Europa, hvor langt usikrere alle deres Skjebne,
 som endnu have noget at tabe?

Horazio Nelson er den tredie Søn af Præs-
 sten Edmund Nelson i Burnham-Thorpe, i Grev-
 skabet Norfolk. Her blev han født i Præstegaar-
 den den 29 September 1758. Hans Forældre vare
 ikke fattige, og hans Moder nedstammede af en for-
 nem Familie; hun var en Datter af Præsten i
 Suffolk Dr. Suckling og Datter-Datter af

---

og tit hos menige Mand: Stortyrken ic.
 Et fjert Barn har mange Navne. Den Bes-
 nævnelse Porten skriver sig fra den store
 Vort paa Seraillet i Konstantinopel.

Sir *) Carl Turner, der var gift med en Søster af den berømte Sir Robert Walpole.

Hans Fader, der opkaldte ham efter en berømt Romersk Digter, havde ventelig bestemt ham for Videnskaberne; men hans Morbroder, Kaptain Suckling, der, som Flaadens Kontrolør, og Repræsentant for Portsmouth i Underhuset, er død i Aaret 1778, ahnede hos ham Anlæg af en anden Art, og tog ham, da han neppe var 12 Aar gammel, ud af Skolen i North Walsham, ombord paa det 64 Kanoners Krigsskib, kaldet the Reasonable, som han da kommanderede. Paa dette Skib lærde Nelson med hans Ven og Naboe Carl Boyles, og siden efter, ligeledes med ham, paa Skibet kaldet Triumph, Sætjenesten. Paa en Opdagelsesreise til Nordpolen havde han, under Veiledning af Kaptain Phipps, siden efter Lord

---

*) Litten Sir, for ved Døbenavnet, have de Engelske Baronets tilfælles med alle Riddere. Baronets = Værdigheden er iblandt Ridderne den eneste som er arvelig og følger, som al arvelig Adel i Engelland, blot den ældste Søn. Carl den 2, siger Bendebørn, slog endog en Dreffeeg til Ridder med alle Formaliteter, under det Navn Sir loin of beef, som endnu har vedligeholdt sig, saa at denne Dreffeeg, da Værdigheden er arvelig, egentlig hører til Baronets.

Mulgrave, særdeles god Veilighed til at udvide sine Kundskaber, og at øve sin Duelighed. Den 10 April 1777 blev han Lieutenant, og tilligemed hans Onkel, Kaptain Suckling, assendt til Admiral Sir Peter Parker, den Gang posteret paa Kysten af Jamaica, og strax derpaa ansat som øverst Kommanderende paa et Skib, og den 11 Junii 1779 udnævnt til Post-Kaptain. I Aaret 1780 udmærkede han sig ved Dvergivelsen af det spanske Fort San Juan, paa Fregatten Hinchinbroke, som han kommanderede, saa fordeeltigen, at Hovedansøreren Polson ikke nok kunde ophøje i sine Beretninger de udmærkede Tjenester han havde gjort.

Hvilken en Tillid han ved sin tapre og indsigtfulde Opførsel i denne Krig vidste at erhverve sig, sees af en Sendelse til Verne under Binden, den han strax efter Freden tiltraadte; thi ei alene anførte han samme ombord paa Fregatten Boreas; men han havde ogsaa den Ære, at Hertugen af Clarence, Kongens tredie Søn, der kommanderede Skibet Pegasus, tjente under ham.

Paa dette Tog vidste han ved udmærkede Tjenester at forbinde sig den Kongelige Prinds, som til Gjengjæld har skjenket ham et bestandigt Ven-skab, og endnu stedse, offentligen i Overhuset, kalder ham sin ædle Ven. Ved denne Tid giftede Nelson sig med Enken af en Doktor i Medicinen, ved Navn Nesbit. Med hende fører han vel et

lykkelig, men barnløst Ægteffab, og har derfor og stedse hos sig sin Stedsøn Herr Nesbit, som hele Revolutionskrigen igjennem, tilsidst og som Post-Kaptain, har tjent under ham.

Nelson viiste sig paa denne Post, med de Fregatter, han kommanderede, ifølge hans Instrux, meget virksom mod Kontrabandørerne, og indlagde sig derved Tak og Tilfredshed hos Alle, kun ikke hos disse Skjelmer selv. De anklagede ham ved hans Hjemkomst, fordi han havde gjort sin Pligt bedre end andre, og vilde have indviklet ham i en vidtløftig, fortrædelig og bekostelig Proces, havde Admiralitetet ikke antaget sig ham, og sat Grændser for deres Dndskab. Hvo som, var det endog kun af Colquhouns udsødelige Verker, kjender Engellands Forfatning, vil ikke undre sig over, at sliq en Tyvebande er der riig og mægtig nok, ved den elendige Justizforfatning, hvorunder Landet sukker, til at kunne sætte anseete og rebelige Statstjenere i Forlegenhed.

Nelson opflog nu for første Gang sin Bopæl i Engelland med sin Ægtefælle. Hans Fader indrømmede ham dertil Præsteboligen i Burnham-Thorpe, og beboede selv et andet Huus i Nærheden. Vor Helt havde allerede saaledes vant sig til Søelivet, at ikkun Kjerlighed til hans Kone og Slægtninger kunde gjøre ham hans rolige Ophold paa Landet taaleligt. Man veed, at Søefarende

blive let land syge, ligesom Landfolk paa hines
 Element blive søsyge.

Denne Forlegenhed varede imidlertid ikke længe,
 thi da Krigen udbrød paa ny, beholdt Nelson,
 skjønt ikke uden megen Møje, øverste Kommando
 over Skibet *Ugammnon* paa 64 Kanoner, og
 da han havde erhvervet sig Kjerlighed og Agtelse,
 nød han den Lykke, at see sig paa sit Skib omrin-
 get af Folk, der tjente med Tilbøjelighed, og æres-
 de ham, som deres Fader. De bemidlede Naboer
 betroede ham deres Sønner som Kadetter, og de
 fattigere vilde helst tjene under en Landsmand, der
 besad deres Tillid.

(Fortsættes.)

G. H. Olsen.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den
 17de Marts, da Herr Pastor Paveles lever
 ter sit Bidrag.

B o r g e r , B e n n e n .

No. II.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 16de Marts 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

A d m i r a l N e l s o n .

(Fortsat. See No. 10.)

S Begyndelsen af Krigen krydsede han i Middels havet. Næsten enhver Avis forkyndte da hans Nøds. Hvor et Batterie skulde bringes til at tie, eller noget farligt og dristigt ellers skulde udføres, der var Nelson i Spidsen, og udsatte sig hver Gang Faren med større Mod og Dristighed, end Anføreren ellers efter Regelen tør gjøre. Deraf kom det da ogsaa, at han ved Belejringen af Bas

stia *), der overgav sig den 22de Maj 1794, mistede et Dje. Det vilde føre os for vidt, om vi her vilde nævne alle de Leiligheder, ved hvilke han udmærkede sig. Ved en Mand, der med stedse lige Mod har bivaanet 110 større og mindre Tresninger, maa man indskrænke sig til dem, der ved deres Indflydelse paa Tingens Løb ere blevene de navnkundigste.

Hertil hører Slaget ved Forbjerget St. Vincent **).

*) Bastia er den vigtigste Stad paa Corsika, som af de Franske er inddeelt i 2 Departementer: det nordøstlige eller Golfo-, og det sydvestlige, eller Liamone-Departementet. I hiint er Bastia, i dette derimod Ajaccio, Keiser Napoleons Fødested, Hovedstaden. Ved Erobringen af Corsika tjente Nelson under Admiral Samuel Hood, der saavel som hans yngre Broder, Vice-Admiralen af Engelland, Alexander Hood eller Lord Bridport, ere, ligesom Nelson, Præstesønner.

***) St. Vincent udgjør den sydvestligste Spidse af Portugal og Europa. Anføreren for den britiske Flaade ved dette Slag var Admiral John Jervis, som og derefter har faaet det Hædersnavn, Greve af St. Vincent. Med 15 Linieskibe vovede han sig mod 27 Spanske Linieskibe under Don Joseph de Cordaves Anførsel. Admiralskibet i den spanske Flaade Santis =

Nelson, skjønt paa en underordnet Post, udmærkede sig i samme saa fordeelagtigen, at Kongen ophøjede ham til en Ridder af Bath's Dedenen *),

---

sima Trinidad førte alene 136 Kanoner, og overhovedet havde Jervis 980 Kanoner mindre end de Spanste. Slaget blev holdt den 14de Febr. 1797; og Engellænderne regne det for det vigtigste i sidste Krig næst efter Slaget ved Abukir, som indtraf Aaret derefter. I Slaget ved St. Vincent var Nelson Commodore. Det var i samme Aar den 11te October Lord Duncan, som tilforn er omtalt, vandt, skjønt ikke med saa ulige Kræfter, det merkverdige Slag ved Camperdown, eller Camperduin, hvorved 10 Hollandste Skibe, hvoriblandt de 2 Admiralskibe, bleve erobrede. Den hollandske Admiral havde under sin Commando 15 Linieskibe, 6 Fregatter og 6 mindre Krigsskibe. Duncan mødte ham med 14 Linieskibe og 4 Fregatter.

*) Ordenen af Badet eller Bath = Ordenen (saaledes kaldet, fordi Ridderne af samme tilforn maatte bade sig Aftenen for deres Indstallering) er den anden i Engelland; Ridderordenen af Hosebæandet er som bekendt den første. Antallet af Ridderne ved denne er indskrænket til 25, foruden Kongen. Ved Bath = Ordenen derimod til 46. Ordenstegnet i Bath = Ordenen er en Stjerne paa Brystet, og en med 3 Kroner emaillet Medaille med det Sindsprog: *Tri juncta in uno*, som bæres i et fra den venstre Skulder nedhængende rødt Bæand.

og strax derefter udnævnte ham til Kontra = Admiral af det blaa Flag. Han opdagede nemlig, og ved en ligesaa udtænkt som dristig Manøvre vidste at tilintetgjøre den Spanske Admirals Plan, hvorhos han med et Linieskib af 74 Kanoner, hvorpaa han da befandt sig, i lang Tid maatte udholde det med Skibet Santissima Trinidad, der førte 136 Kanoner, og endnu er det største Krigsskib man kjender. Med sandt Helttemod entrede han, med Kaarden i Haanden, Skibet San Joseph, og tog dette saavel som San, Nicholas, to af de største Linieskibe, bort med sig. Den spanske Admiral vilde til ingen anden overlevere sin Kaarde, og denne sendte Nelson til Korporationen i Norwich, ligesom den, han siden fratog den Franske Admiral Blanquet, til Korporationen i London.

Strax efter denne den 14de Februarii 1797 tilfegtede Sejer, detascherede Admiralen, som bærer Navnet og Wren deraf, en Eskadre mod Den Teneriffa. Lord St. Vincent, der ikke tilberligen kjendte Styrken af Fæstningen Santa = Cruz, eller, som andre paastaae, var befalet af Ministrene at fuldende Erobringen af Den Teneriffa, i hvad det end skulde koste, sendte den 15de Julii vor Helt med 4 Linieskibe, 2 Fregatter og 2 Kuttere dithen, for at indtage Santa = Cruz.

Som Engellænderne saa sjelden ere lykkelige til Lands, saa strandede og her første Gang Nel-

sons Noes, hvis man bedømmer ham efter Udfaldet. Hans Udfærd var imidlertid denne Gang, ligesom ellers, overlagt, hensigtsmæssig og skj. Han mistede, som han kommanderede fra en Baad af, ved en Kanonkugle den højre Arm, men derimod saa lidet sin Mandsnærværelse, at han med den venstre Haand opfangede sin Raarde, hvorpaa han, som en Foræring af hans Onkel Suckling, lagde et særdeles Værd, og paa Stedet glædede sig over at have reddet, hvad som stod til at redde. De Officierer, der tjente under ham, vare ligesaa modige som han, og tilfattede tildeels Livet. Nelson, paa Grund af hans Instruxer, afflog alle mindelige Tilbud af den Spanske Kommandant, og forsømte intet, for at faae Fæstningen i sin Bold; hvilket dog, formedelst Styrken af Fortet, og den Maade, det blev forsvaret paa, var umuligt med en Haandsfuld uøvede Folk at iværksætte.

At her ingen Forseelse har været paa hans Side, sees klart nok af den ærefulde Post, han strax efter sin Helbredelse, erholdt af Lord St. Vincent, at opsøge og at slaae Touloner Flaaden, som de Franske holdt for uovervindelig, og hvorpaa der i det mindste i alle Henseender var anvendt meer end paa nogen anden. Nelson var ikke saa lykkelig undervejs at opfange den, hvilket de utaalmodige Britter optog ham meget ilde, men han traf den tværtimod i en selvvalgt, fordeedagtig

Stilling ved Udløbet af Nilen, understøttet ved mægtige, paa Kysten oprettede Batterier. Hans Flaade var hverken i Kanoner eller Mandskab saa stor som den Franske, der bestod af 13 Linieskibe og 4 Fregatter, og dennes Sejer var, efter alle sædvanlige Manøvrer, ikke at drage i Tvivl. Men Nelson kastede sig, med den ham egne Kjekhed, hurtigen mellem Havkysten og de i Slagorden opstillede Skibe, og angreb dem her saa usformodentlig og saa heftige, at den franske Flaade blev ikke blot overvunden, men snarere-ganske ødelagt, da endog Veilighed til Flugt blev ifkun levnet tvende Fartøjer. Ni Linieskibe faldt Engellænderne i Hænderne, og de andre bleve ødelagte. Antallet paa de Franske Døde og Saarede var 5000 Mand. Alle Transportskibene i Havnen Rosette bleve opbrændte.

Denne evig merkværdige Sejer erklærede ikke blot Aviskriverne, men endog Admiral Hood, og det offentligten i Overhuset, for eneste i sin Art, og for den største, vigtigste og meest afgjørende, der nogensinde har havt Sted, ja denne berømte Veteran, vist nok en særdeles besøjet Dommer, gik i sin Beundring derover saa vidt, at han paastod, Nelsons Tapperhed og Duelighed kunde ikke engang i Fremtiden overgaaes.

Han selv havde den i Historiens Kæmpeskræbste merkværdige 1ste August i Aaret 1798 nær

køftet det Dje, han endnu har tilbage: thi han fik paa Hovedet for Panden, ved et affplintret Stykke Træ, et heftigt Saar. Men han tabte derved saa lidet sin Samling, at han ei alene, saavidt gjørligt var, forfulgte sin tilkæmpede Sejer, men endog nyttede den til Bæste for sit Fædreland derved, at han saa hurtigen som muligt gav sine Landsmænd i Ost- og Vestindien, Porten og andre Magter Efterretning derom.

Sejervinderne, som man ofte har villet erklære for Menneskeslægtens Fjender, ere stedse af dem, der overlevede deres store Handlinger, meer end ellers andre fortjente Mænd, bleve ophøjede, roste, og belønnede; denne Lykke havde ogsaa Nelson. Hans Deel i Prisepengene, eller de Belønninger, som Staten giver for erobrede Skibe, beløb sig til 150000 Daler; han blev udnævnt til Pair af Riget under den Titel Lord Nelson of the Nile og Burnham = Thorpe, og hans Gemalinde kaldet til Hoffet og tilstædet Haandkys. Folket kappedes med Regjeringen i at udmærke ham, dette gik saa vidt, at endog mange Korporationer, Magistrater s. Ex. og Synoder, i egne Adresser, ønskede Kongen Lykke til den Sejer, som Nelson havde tilkæmpet sig. Begge Parlamentshusene oversendte ham Takadresser, og Underhuset bevilgede ham og begge hans næste Arvinger, der kom til at

føre hans Titel, paa Kongens Forslage, en aarlig Pension af totusende Pund Sterling

Eigesaa retsærdigt var Ublandet. Den tyrkiske Keiser, da han blev underrettet om denne lykkelige Begivenhed, tog det ægte Smykke paa sin Turban af, og sendte det, samt andre Kostbarheder af Diamanter, og en Pels af en halv Tonde Gulds Værdie, med en meget forbindtlig Skrivelse til Nelson. Diamantsjeren, som Sultanen havde taget af sin Turban, er den Engelske Admiral berettiget til at bære paa Brystet, og siden efter har han, som allerede meldt, endnu erholdt den Tyrkiske Halvmaane-Orden af første Klasse. Ogsaa den Russiske Keiser sendte ham sit eget, med ægte Stene riigt besatte Portrait, tilligemed en meget forbindtlig Lykønskings-skrivelse.

(Fortsattes.)

G. H. Olsen.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den 17de Marts, da Herr Pastor Paveis leverer sit Bidrag.

B o r g e r - B e n n e n .

No. 12.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 23de Marts 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

A d m i r a l N e l s o n .

(Fortsat. See No. II.)

Da intet meer var at gjøre paa Kysterne af Egypten, end i al Fald at opbrænde de i Havnen af Alexandrien endnu overblevne Transportfibe, og at betage de derværende Franskmænd al Veilighed til at erholde Understøttelser fra Europa, lod han Kommodore Trowbridge med 6 Linieskibe tilbage, og gif, efter at have gjort Anstalter til de øvriges Ubedring, igjen til Europa.

Kongen og Dronningen af Neapel modtog ham

paa en udmærket, ærefuld Maade; Hovedstaden var paa det prægtigste oplyst, og Folket raabte, da Admiralen holdt sit Indtog: „Leve de tappre Engellænder!“

Behageligere og meer belønnende end alt dette maatte det være for den patriotiskjindede Nelson, at ved hans Sejer ikke alene de Franskes dristige Sigte paa Asien, og Afrika, paa Malta, og hele Middelhavet tildeels var tilintetgjort; men at ogsaa hans Konges Allierede, ved denne Ydmygelse for den store Nation, bleve, som det snart viiste sig, paa ny besjælede med Mod, og at Tyrkerne nu lydeligen erklærede sig mod Republikerne.

I det følgende Aar nyttede Kongen af begge Sicilierne Nelsons gjentagne Nærværelse i Neapel til sine oprørske Undersaatters Afstraffelse *). De havde med et lille Antal af Franske Soldater overgivet sig til Kardinal Ruffo, som Kongens Statholder, og højtideligen og formeligen betinget sig fri Udvandring til Toulon. Modvinde, Afskeden fra deres Slægtninger, og alleslags Forretninger vare Aarsag i, at de i en Tiid af 17 Dage bleve liggende med deres Skibe paa Rheden. Den ens

---

*) Det forekommer mig, at disse 2 eller 3 historiske Linier indeholde den blodigste Satyre over Kongen af begge Sicilierne.

gelfte Flaades Ankomst gjorde Regjeringen nu dristig nok til at bryde hiin Kapitulation paa en Maade, som vist nok for ingen var smerteligere, end for den redelige Britter selv, der uskyldigviis maatte give Anledning dertil. Hvis man af den Aarsag, at Nelson strax derpaa gik med Kongen til Palermo, blev af ham beceret med Titelen af en Hertug af Bronte, og prydet med Ridderordenen af hans Rige, vil troe, at han har billiget den Behandling, der vederfores de misfornøjede Neapolitanere, eller vel endog paaftaaer, han skulde have modsat sig Hoffets Foretagender; da maa man slet intet Begreb have om de Forhold, hvori Undersaatter, især Soldater, staae med deres Landsherres souveræne Allierede.

Fra Neapel af reiste Lord Nelson, i Selskab med den berømte Lord Hamilton, der for kort Tid siden er død, og, som man siger, af Venfkab for hans allerede saa længe og af saa mange beundrede Gemalinde, til Lands, over Wien og Dresden, til Hamborg, og saaledes tilbage til hans Fædreland. De Udmærkelser, som allevegne mødte ham, vare en meget naturlig Følge af hans glimrende Sejer, men for ham saa ligegyldige, at han endog frabad sig en, der ei kunde være andet end smigrende for ham, og som vist ogsaa, om han ikke havde reist i saa interessant et Selskab, havde maattet være ham behagelig. En af syvaars Kri-

gens Helte, en Mand, der i ædle Grundsætninger var ham fuldkommen liig, og i Hævd paa velfortjent Roes var ham overlegen, havde paa sine ved Benzen beliggende Godser paa en ganske udsøgt Maade (thi Nielson foer med sin Baad gjennem Dolostedet paa Elben, der tilhører hiin General) ham til Vre foranstaltet en lille Fest; men Engellænderen — vi ville haabe, forledet af hans Selskab — undveeg denne Sammenkomst.

Efter Gjenkomsten til hans Fædreneland op- søgte han sine gamle Venner. Strax i Begyndelsen af Aaret 1801 gjorde Kongen ham til Viceadmiral af det blaae Flag, efterat han ikke længe tilforn var bleven udnævnt til Contraadmiral af det røde Flag, og i Maj samme Aar op- højede han ham til Viscount, under Titel af Viscount of the Nile.

Denne Udmærkelse havde han fortjent ved sit Tog mod de Danske, hvilket vi, var det ikke gaaet for sig i vore Dage, vilde holdt for et Eventyr, saa hurtigen, saa aldeles, og dog med saa megen Humanitet bleve disse Sundets tapre Bægtere, deres heltemæssige Modværge uagtet, ydmygede *).

---

*) Bentelig har Forfatteren af nærværende Biographie ikkun læst Engelske Efterretninger om 2den Aprils Slaget, ellers kan jeg ikke forklare mig det Ord: ydmygede. Ydmygende var

Da nemlig de Nordiske Magter vilde gjøre deres Uafhængighed til Sæs gjeldende, og de Danske vilde forbyde Engellænderne Giennemgang gjennem Sundet, gif Nelson, under Admiral Parkers Kommando, didhen, og trængte strax, uden Møje, paa den Svenske Side ind i Sundet, fordi der i Helsingborg endnu slet ingen Anstalter vare trufne mod den fælles Fjende. Medens Admiral Parker bevogtede de Danskes venstre Fløj, angreb Nelson den højre med 12 Linieskibe og 6 Fregatter, den anden Dag i April, saa heftig, at Fjenderne i en Tiid af 4 Timer bleve overvundne, i det mindste deres Hensigt forfeilet, og at de derved mistede over tusend Mand af Døde, og 11 Skibe, som dog vare gamle og ubrugbare til Tjenesten, efterat de i øvrigt havde indlagt dem al Ære. Nelson selv lod deres Mod vedræfses Ret, forsikrede aldrig tilforn at have været Bidne til saa tapper en Modstand, og foreslog derfor og selv først en Vaabensstilstand. At han selv steg i Land, og paa det artigste underholdt sig med de Danske, paa samme Tiid, som deres af ham ødelagte Skibe dampede, deres af ham

---

det dog ikke, at den Eneste af 4 Allierede, der satte sig til Modværge mod en Magt, der var alle 4 overlegen, bragte det saavidt, at denne først meldte sig om Fred.

qvæstede Landsmænd vænede sig, var ustridigen en Følge af hans menneffelige, skaanende Tænkemaade; men der ligger noget modbydeligt i denne saanøje Forening af Folkenes Barbarie, og Haardheden af deres Krigslove, med deres Anføreres Humanitet og disse ejendommelige Følelser *).

Allerede den 11te April forlod Nelson med sin Flaade Kjøbenhavn, og seilede ubindret, som Sejerherre, omkring i Østersøen. De Svenske, Russiske, og Preussiske Kyster saae sig truede af ham, men han vendte snart, uden videre Angreb, tilbage.

Denne Gang blev ham endnu mindre Tiid, end ellers, forundt til Hvile; thi da Franskmændene om Sommeren truede Engelland paa nye med en Landgang, og gjorde frygtelige Anstalter dertil paa deres Kyster, gik Nelson med en Flaade og med saa udstrakte Fuldmagter, som hidtil kun en Storamiral af Britannien havde erholdt, i Søen, for at ødelægge deres Tilrustninger, og gjøre Ende paa enhver Befymring for en Landgang. Det overmodige Sprog, som han her førte (thi han holdt det for en let Sag, ganske at tilintetgjøre

---

*) Auteurs Upartiskhed er et værdigt Pendant til Nelsons Humanitet. Skulde man ikke af hans Deklamation forledes til at slutte at han maatte troe, der var ikke een qvæstet Engellænder paa Rheden, da Nelson traadte i Land?

alle fjendtlige Anstalter) var en meget naturlig Følge af hans store Handlinger og den Lykke, der begunstigede ham. Maatte den store Mand dog ikke ringeagte en Nation, som med Tiden maaske lige saa godt torde afvise den Plet, den i de sidste Tidens Søkrige har faaet, som den har vidst, til Skrek for Europa, at udslette alle i de foregaaende Landkrige begangne Feil. Allerede da holdt de Franske sig gode nok mod den til Søes endnu aldrig overvundne Helt. Et af hans Angreb paa en Flotille ved Boulogne mislykkedes endogsaa. Dog satte han deres Kyster i Frygt, ødelagde mange af deres Krigsfartøjer, og gjorde dem indtil det sidste Djeblik stor Skade; thi han erholdt paa Søen, med Kaarden i Haanden, den Efterretning, at Fjendtlighederne vare endte. Nu søger han, som Chef for Flaaden i Middelhavet, nye Laurbær i disse Bande.

Ogsaa paa hiint Tog mod de sig til en Landgang rustende Franske gav Nelson hyppige Beviser paa personligt Mod og rolig Sindighed. Da f. Ex. ved Angrebet mod Boulogne en Bombe faldt ned tæt ved den Baad, hvorpaa han sejlede omkring for at lede Skibene og opflamme sine Folk, vilde de skrekkelige Matrodsere roe tilbage. Men Nelson befalede dem, at bryde sig om intet, men at fare hen til det Skib, hvortil han agtede sig. Dette Mod og denne Tapperhed, forenet med

Landkærværelse og uforstyrret Sjæleroe, danne Helten. At han undertiden vover alt, at han, tværtimod Forsigtighedens Regler, udsætter sig selv for Faren, skjønt Altning for det meste beroer paa den øverstkommanderendes Liv, hvilket den rolige Sagttager vil forekaste Nelson ved enhver af hans Foretagender, det er Fejl, som man gjerne undskylder, fordi Alexander og Cæsar, Fredrik den Anden og Suwarow *) skyldte dem deres Roes, og som man i det mindste ikke dadler, førend Skjebnen, ved et uhykkeligt Udfald, erklærer sig mod den, der har begaaet dem.

(Fortsættes.)

---

*) Hvorledes kan dog en Preusser nævne Fredrik den Anden og Suwarow i eet Mandedræt?

G. H. Olsen.

Borger = Bennen.

No. 13.

Syttende Aargang.

Løverbagen den 30de Marts 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbeløw,
i store Høllstræde No. 218.

A n n e l d e l s e.

Efter Lovens 3die Kapitel 2 §. afgik i Generals Forsamlingen den 18de forrige Maaned følgende Repræsentantere, og af de paa Valg ansatte Medlemmer bleve følgende valgte til Repræsentantere i de Afgaaendes Sted.

I første Classification.

De Afgaaende.

Dhrr. Geheimeraad
Moltke.
— Kammerherre
Stampe.

De Tiltrædende.

Anmærk. Da denne Classification ikkun bestaaer af faa Medlemmer og de 2de til Repræsentantere valgte ikke vilde antage Valget, har Hr. Kammerherre Stampe tilbudet sig at vedblive.

anden Classification.

Den Afgaaende.	De Tiltrædende.
Herr Justitsraad Rothe.	Dhrr. Kammerraad og
Anmærk. Da Amtsforvalter Houggaard som yngre Repræsentant var reist fra Byen, afgik ikkun een.	Renteskriver Korstensen.
	— Søekrigsprofkureur Wejdemann.

trede Classification.

De Afgaaende.	De Tiltrædende.
Dhrr. Kommandeur Plasztou.	Dhrr. Kommandeur Eytzou.
— Forvalter Haderup.	— Fuldmægtig Halberg.

fjerde Classification.

Den Afgaaende.	De Tiltrædende.
Herr Major Würhen.	Dhrr. Kapitain Harboe.
Anmærk. Da Professor Krebs som yngre Repræsentant var død, afgik ikkun een.	— Regimentschirurg Fenger.

femte Classification.

De Afgaaende.	De Tiltrædende.
Dhrr. Præsten Brorson.	Dhrr. Provst Hiorth.
— Sognepræsten Thye.	— Præsten Meldal.

I siette Classification.

De Afgaaende.	De Tiltrædende.
Dhrr. Oberchirurg Falchenthal.	Dhrr. Professor Myerup.
— Chirurg Jacobsen.	— Professor Sander.

I syvende Classification.

De Afgaaende.	De Tiltrædende.
Dhr. Kammerraad Daum.	Dhrr. Forvalter Harboe.
— Grosserer Schartou.	— Grosserer Collstrop.

I ottende Classification.

De Afgaaende.	De Tiltrædende.
Dhrr. Nürnberghandler Blankensteiner.	Dhrr. Kapitain og Speil- handler Wilsbech.
— Kapitain og Fabri- keur Hamerich.	— Klædefræmmer Von- saing.
— Urtefræmer Berthel- sen.	— Klædefræmmer Joh. S. Klein.
— Høker J. Benzen.	— Strømpehandl. Fon- nesbech junior.

I niende Classification.

De Afgaaende.	De Tiltrædende.
Dhrr. Kapitain og Guld- smed Holm.	Dhrr. Hof-Plattenslager Tensen.
— Kapitain og Garver Kyhnel.	— Skoemager Peisner.
— Mahler Lange.	— Tømmermest. Weyle.
— Linnedvæver C. Röh- lert.	— Juveler Vinde.

T i e n d e C l a s s i f i k a t i o n .

Den Afgaaende.	De Tiltrædende.
Herr Strømpefabrikeur Warburg.	Dhrr. Grosserer L. J. Cantor.
Anmærk. Da Kjøbmand L. Herz som yngre Repræsentsant var død afgik ikkun een.	— Tradslateur Henri- ques.

Da intet af Bigtighed har været at forebrage til en General- Forsamling, har man anseet det usornødent at afholde nogen i denne Maaned, hvorfor samme udsættes indtil videre.

Administrationen for det forenede Understøt-
telseselskab.

H. J. Cantor senior.

M. Wolquartz.

C. Købke.

A d m i r a l N e l s o n .

(Fortsat. See No. 12.)

Med klog Forsigtighed sikrer den Vise sin Skjeb-
ne, men stor og berømt er endnu ingen bleven ders

ved. Anføreren for en Hær har desuden intet bedre Middel til at opflamme sine Folk, for hvilke den Sag, som forsegtes, tit og ofte er saare ligegyldig, end det gode Exempel, Foragt for Faren, og den frivilligste Opofrelse, hvor Pligt og Fædre- neland kalder. Den som gjør dette uvilkaarligen, som i en Ruus, er en Bovehals, en Fribytter; den som af Forsæt er tapper og derhos stedse be- holder sin Sindighed, er en Anfører, en General; og Nelson, som med den venstre Haand opfanger og frariver Bølgerne en ham dyrebar Kaarde i det Djeblif, da et Skud, i det farligste Punkt af hans Foretagende, skiller ham ved den højre Arm, er en født Soldat, en Helt.

Den kloge Forsigtighed, hvormed han, til Beste for sit Fædreneland, gjorde Brug af Sejeren ved Abukir, i det han hurtigen underrettede sam- mes Allierede derom, og sendte et Bud over Land til Bombay, for at opmuntre den brittiske Regje- ring i Indien, der havde erholdt foruroligende Ef- terretninger om Franskmændenes Fremskridt i Mid- delhavet, saavel som og hans Udfærd som Rigets Pair, stemple ham ligeledes som Statsmand. I Overhuset, hvor den langt større Deel blot figure- rer, og af meer end 300 Medlemmer neppe 30 pleje at tale, slog han sig strax til de sidste.

Saaledes understøttede han blandt andet Grev St. Vincents Andrag paa en Taksigelse af Huset

til Sir J. Saumarez, formedelst hans Angreb paa den forenede Franske og Spaniske Flaade ved Gibraltar. „Jeg har den Ære, sagde han, at være en Ven af denne tapre Krieger. Den ædle Grev, som staaer i Spidsen for Admiralitetet *), valgte ham, for at bevogte Franskmændene i hiin Egn, og har ingenlunde bedraget sig i sit Valg. Aldrig er en større Aktion foretaget end denne. For samme havde Admiralen gjort et Angreb, som kun den tapperste Officier kunde vove. Blot ved et Tilfælde slog samme ham feil, nemlig ved et Bindstille, thi ellers vilde han have taget den Franske Eskadre. Jeg vover at paastaae, at den Hurtighed, hvormed Admiralen udbedrede sine Skibe, det Mod hvormed han, efter et tilstødt Uheld, angreb en overlegen Magt, og den mest sterlige Fremledning af Aktionen selv aldrig ere blevne overgaaede.“ Verden udloed sig her som

---

*) Allerede i lang Tid har den Engelske Regiering ingen Storadmiral udnævnt, men lader sammes Embede forvalte af 6 Kommissarier hvoraf Grev St. Vincent nu er den første. Han er altsaa første Lord i Admiralitetet, og saaledes ansvarlig for alt, hvad som angaaer Marinen, og for alle de Befalinger, som udstædes til Sø-Officererne. Den sidste Storadmiral af Engelland var Prinds Georg af Dannemark, Dronning Annas Mand.

Kjender saa syndigen over denne Søsegtning, at det Tilraab: hører! hører! lod fra alle Sider, og han søjede til: „Man vil mindre forundre sig „over Sir J. Saumarez's Fortjenester, naar man „erindrer sig, at han er bleven dannet under Lord „Hood, og siden under Grev St. Vincent.“

Den selv samme Ret lod han og strax derpaa vederfares en Ansøjer til Lands, da Lord Hobart *) androg paa en Taksigelse for Generalen Sir J. H. Hutchinson, formedelst en i Egypten tilfegtet Sejer. „Hvor meget, sagde han, den ædle Kommandør „har gjort sig fortjent af Fædrelandet, er da „først ret indlysende, naar man forestiller sig den „franske Republiks Hensigter. Den vilde ikke blot „tage Egypten i Besiddelse, men udbrede sit Herskab derfra lige til Constantinopel, og bane sig „en ny Vej til Besiddelsen af Indien. For at „naae dette store Maal, vare de Franske beskjæftigede med Oprettelsen af en Skole i Egypten, „hvorved de kunde bringe de republikanske Grund- „sætninger i Omløb, og havde til den Ende medtaget „flere hundrede Drengene af omtrent 8 Aar samt „mange Professorer og Lærere, ved hvis Under- „viisning og Omgang Egyptens Ungdom skulde „forberedes til Revolutionen og denne forplantes „henud over Afrika og Asien.“

*) Dundas's Eftersøjer i Krigs-Departementet.

Da Lord Darnley havde andraget paa en Tak-
 Adresse til Kongen for Konventionen med Rusland,
 hvorved det Stridsspørgsmaal, om frie Skibe gjøre
 Ladningen fri, var afgjort, og den Grundsætning
 tillige fastsat, at ogsaa disse maatte undersøges, var
 Nelson ligeledes derfor og sagde: „den uskatteers
 „lige Undersøgelses Ret er ved denne Tractat fast-
 „sat, og derfor har den mit fuldkomne Bifald. En
 „ædel Lord (Grenville) dadler det vel, at Rusland
 „ved denne Forening erholder den Frihed, at for-
 „syne vore Fjender med Søefornødenheder; men
 „dette maa det længenof gjøre: thi naar Frankri-
 „ges Skibe hvile under Krigen, og af Mangel
 „paa Søekrigsnødvendigheder ikke kunne løbe ud,
 „vil jeg, om jeg skulde kommandere en Eskadre,
 „være enhver meget forbunden, der sætter dem i
 „Stand til at gaae i Søen, fordi jeg er forsikret,
 „at Krigen da snart vil faae en Ende.“

(Fortsættes.)

G. H. Olsen.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 14.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 6de April 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

A d m i r a l N e l s o n .

(Sluttet. See No. 13.)

Det ønske, at Lord Nelson ikke med saa megen Ringeagt skulde dømme om de Franske, er allerede de ytret tilforn; men den Beskedenhed, og Retfærdighed, hvormed han i de af hans Taler forhen anførte Steder, paa en ærefuld Maade, omtaler sine ringere og fornemmere Medbejlere, en Hood og St. Vincent, en Saumarez og Hutchinson, fortjene at bemærkes, fordi de høre til de herstende Træk i hans Karakter, men ikke altid til Egenskaberne hos store og dristige Mænd. Naar han

havde sejret, takkede han altid strax, i særlige Udreser, alle dem, der havde hjulpet til at vinde Sejeren; i hans Beretninger til Ministrene tilskrev han i Besynderlighed de under ham tjenende Officiers Mod og Tapperhed, saaledes f. Ex. ved Abukir, Captain Berry og Lieutenant Guthbert, det lykkelige Udfald af hans Foretagender, og intet laae ham mere paa Hjertet, end at sørge for Belønninger, passende med de udviiiste Tjenester og de udstandne Farer. Ogsaa der, hvor sædvanlige Menneskers Retfærdskjerlighed især strander, ved Mit og Dit, fornægtede han den ikke. Strax efter hans Egtteskab, da han endnu ingen Formue havde, beviiste han sig paa en sjelden Maade uegennyttig. Hans Kone er nemlig en Niece og Yndling af Præsidenten Herbert, en overordentlig riig Mand, af hvem hun kunde have draget stor Fordeel, da han var utilfreds med sin eneste Datter, der havde giftet sig mod hans Willie, og i Begreb med at gøre hende arveløs; men Nelson havde ingen Ro, før han fik Faderen udsonet med Datteren, hvilket han, til Skade for hans egen Kone, meget heldigen udførde.

Ligesom han paa en ualmindelig Maade forener Beskedenhed og Retfærdskjerlighed med sjeldne personlige Egenskaber, saaledes forbinder han med disse Dyder og Fortrin, der indgyde Uresfrygt, ogsaa de gode Egenskaber i Henseende til

Hjerte og Karakter, som erhverve Kjerlighed, og er fri for de Fejl, som man i al Fald holder Krigere, og Sæmænd især formedelst deres raar og omflakkende Levemaade tilgode. Han har altsaa overvundet sig selv, og de Mønstre, under hvilke han fik sin Dannelse. Dette giver enhver, men især en Soldat retmæssige Fordringer paa almindelig Agt, og bliver og da endnu beundret, naar man, formedelst større eller nyere Sjervindinger og formedelst Mængden af vigtigere Begivenheder af alle Arter, er med Tiden bleven ligegyldigere mod hans dristige Foretagender.

Lord Nelson har ikke alene hidindtil været uplettet og regelmæssig i sin Dpførsel, han besidder og det, som man kalder Berden og gode Sæder; han er en redelig og siin Mand; derfor blev Kongens tredie Søn, just i de for flige unge Herrer meest afgjørende og farlige Aar, betroet til hans Overophyn, derfor trængede sig mange unge Mennesker af de beste Huse til det Fortrin, at tjene under ham. Ligesom det flakkende Liv paa Søen og Naaheden hos de fleste Søefolk ikke skadede hans udvortes Dannelse, saa kunde endnu langt mindre det bestandige Syn af den Glendighed, hvorved Sejere vorde kjøbte, og den fra Subordinationen i Sætjenesten uadskillelige Haardhed gjøre hans Hjerte føleløst. Han er godmodig, menneskekjerlig, velgjørende, og vennehuld. Man roser

ham med Ret som en taknemmelig Søn, som en søm Egtefælle, som en trofast Ven, som en skaaende, velgjørende Mand.

Da han for Revolutionskrigen boede med sin Kone ikke langt fra sin Fader, var han allerhelst i Kredsen af sine Sødskende *), og fulgte sin Fader, som hver Dag for Bordet plejede at gjøre sig en Times Bevægelse, regelmæssigen ved disse Spadsfereturer. Paa hans Sygeløje, efter det uheldige Tilfælde ved Santa = Cruz, var han i Tankerne meer beskæftiget med sin Familie, end med sig selv, og skrev desaaarsag med sin venstre Haand til Admiralitetet, især for at anbefale samme sin Kone og sin Stedson Nesbit. Man saae ham aldrig fælde Taarer af Smerte, men altid da, naar han, efter lang Skilsmisse, samlede med gamle Venner, eller hjalp til at begrave dem, der i Fædrenelandets Tjeneste vare blevne under hans Kommando.

Hvor meget han ved Kjøbenhavn stræbte at skaane Menneskeblod, hvorledes han, saasnart kun

---

*) Hans ældste Broder *Morish* er nylig død, som Sekretær i Søe = Departementet; hans tvende Brødre, *Wilhelm* og *Suæling*, have indbringende Præstefald, den første i *Helborough*, den anden i *Burham = Sutton*, og begge hans Søstre ere gifte.

Krens Love tillod det, som Sejerherre androg paa en Baabensstilstand, er allerede tilforn blevet bemærket, og det fortjener endnu her at meldes, hvorledes han optog det Forslag, at bombardere Boulogne. Da man i August 1801, til Understøttelse for hans Hensigter paa de ved Boulogne for Anker liggende Skibe, tilraadte ham dette, gav han til Svar: „Mod Fruentimmer, og mod Børn fører jeg ingen Krig.“ Med samme Godhed sørgede han ved alle Leiligheder for de Fattige: saaledes understøttede han regelmæssigen hver Vinter dem, der opholde sig paa hans Fødselssted; ligeledes var han blandt Subskribenterne for de i Krigen Faldnes Enker og Faderløse stedse en af de første og gavmildeste. Efter Slaget ved Kjøbenhavn gav han til dette Brug 150 Pund, eller omtrent 1000 Daler.

Denne Tænkemaade erhvervede ham hidindtil Benneres Agtelse og Tillid, og hans Undergivnes og Landsmænds Hengivenhed og Kjerlighed. Han har altsaa naaet det Maal, som den redelige Mand sætter sig; en Belønning, som i alle Livets Forhold beholder afgjort Værd, og er den bedste Erstatning for de Møjsommeligheder og Opoffrelser, hvormed store Mænd maae kæmpe. Og saa have, i det mindste de første Undere af Tapperhed, hvorved han i Begyndelsen gjorde sit Navn berømt, vel med deres Grund i den oprigtige Kjerlighed og

hiertelige Hengivenhed af de under ham tjenende
Benner og Landsmænd.

G. H. Olsen,
Professor.

De afrikanske Negerer som Slaver paa de vestindiske Øer.

Sidste Gang undertegnede Navn stod under disse
Blade leveredes et Bidrag til de afrikanske Negeres
Karakteristik, taget af Zimmermanns Taschen-
buch der Reisen. Fra samme interessante Skrivt
laaner jeg nu Beretningen om disse Menneskers vi-
dere Skjæbne efterat umenneskelig Egennytte ved
List eller Bold har bragt dem paa Slavehandlerens
Skib, hvor de, sammentrykte i et snævert Rum,
berøvede frisk Luft og enhver Bederqvægelse føres
til Trældom i et fremmed Land. Vel har man
ogsaa i vort Sprog adskilligt herom; i Aaret 1792,
da den danske Negerhandels Ophævelse besluttedes,
gaves blandt andet i Minerva en udførlig Beskri-
velse over mange vestindiske Plantørers Grusom-
hed, og mueligt, at de, der have læst denne, ville
gienkjende meer end een Anekdote derafra. Da imid-
lertid Borgervennens Pæfere ere, om just ikke flere,

dog i det Hele andre end Minervas, og da desuden, det Ordsprog: „En god Vise kan ikke syn- ges for tidt“ maatte indeholde en pur Usandhed, naar man end ikke efter 13 Aars Forløb havde Lov til at gientage den — helst i vor Tidsalder, da en aarsgammel Bog ligesom aarsgammel Stads ansees ubrugelig, henkastes i en Krog og glemmes — saa venter Oversætteren ej Utaf af sine Medborgere, at han herved bringer dem hine uimodsagte Kjends- gierninger, der gielde meer end Raisonnements — thi hvad kan ej forsvares? hvad kan ej angribes? — tilbage i Minde.

Naar Slaveffibene nærme sig deres Maal, Vestindien, søger man, saavidt Omstændighederne tillade det, at give Fangerne bedre Pleje og op- muntre dem. Det gielder nu, at faae god Uffæt- ning paa sine Vare: Hertil behøver man Slaver, der see sunde og muntre ud. At skaffe dem et godt Udseende og et fornøjet Sind er altsaa fra nu af Eiernes Hovedbestræbelse.

Slavernes trange og skidne Fængsel ved de- res Overfart, den flette Kost og haarde Behand- ling, og endelig disse Ulykkeliges sorgelige Uviden- hed om deres tilkommende Skjæbne, alt dette maa nødvendig gjøre deres Vegeme udtæret, deres Uafsyn

mørkt og kummerfuldt. Men jo nærmere man kommer Bessindien, des lemsældigere behandles de, des bedre og rigeligere Næring forundes dem. Negerne blive, førend man bringer dem i Land, toede over det hele Legeme og gnedne med Palmeolie, for at give dem et friskere, mere glindsende Udseende; man rager deres Hoveder for Keenlighedens Skyld, og giver dem et Forklæde til at bedække deres Nægenhed. Endelig naae de det frygtede Land. Glasvandleren bekjendtgjør strax ved offentlige Plakater, for at faae sine Vare hastigen solgte, Skibets Ankomst tilligemed Tallet paa de Negere han medbringer og disses Værdie.

(Fortsættes.)

C. P a v e l s,

Præst til Nikolai Menighed.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den 21de April, da Herr Sekretær Collin oplæser sit Bidrag.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 15.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 13de April 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

De afrikanske Negere som Slaver
paa de vestindiske Der.

(Fortsat. See No. 14.)

Salget skeer i Almindelighed paa en af følgende
Maader:

Mæglere, der nøje kjende enhver Plantage paa
den De, hvor Skibet er landet, paatage dem Ud-
salget. De Plantere, der behøve Slaver, give en-
ten hine Fuldmagt til at kjøbe dem, eller de kom-
me selv til Skibet. Her har man stillet Slaverne
offentligen til Skue i tætsluttede Rader, eller man
fører dem i Land og opstiller dem i en indelukket

Gaard. Nu begynder man at undersøge de enkelte Slaver. De blive besøgte næsten i enhver Stilling og undersøgte af Chirurg og Læger. Man beføler hver Legemsdeel uden at ytre ringeste Følelse af Belansthændighed, ja man ser endog Fruentimmer, der eje Plantager, som, uden at rødmæ, af visse Lemmers Tilstand paa det nøjagtigste forstaae at afgjøre den hele Slaves Værd. Man lader dem dansse og gjøre andre Bevægelser, og derafra slutter man sig til deres Kræfter og Duellighed.

Andre Slavehandlere føre derimod, efter foregaaende Bekjendtgjørelse, deres Negere frem i en Slags Procession. I Almindelighed gaae de stærkeste foran; en Matros aabner Toget og en anden med et Bambusrør eller en Tyrepidsk slutter det. Kjøberne samles nu omkring dem og hver vælger efter sin Lyst. Saadanne Processioner skal, efter Stedman og Peters, især finde Sted paa de hollandske Colonier.

Undertiden blive og Slaverne satte paa Auktion og solgte til den Høistbydende. Ved alle disse Salg forefalde da ofte de sorgeligste Optrin, dem ingen uden en Menneskehandler rolig med sin Cigarro i Munden kan betragte. Uden Medynd borttrives Manden fra Hustruen, Sønnen fra Faderen, Datteren fra Moderen, Brødre og Søstre fra hverandre. Alle Bønner og Forestillinger fra de

ulykkelige Sorte besvares sædvanligen kun med Pioffen.

Et af de mange Exempler paa den Fortvivlelse, saadan Skilsmisse forvolder, er tilforn anført (man see Borgervennen for 1804 No. 42 S. 330) og Clarkson fortæller om en Ugtemand, der, Dagen efterat man havde skilt ham fra hans Familie, dræbte sig selv. Ogsaa har man nu paa Jamaica været menneskelig nok til ved en egen Lov at lægge Hindringer i Vejen for saadan Nærpaarørendes Udskillelse, endskjøndt man ej har troet aldeles at kunne forbyde den.

Den meest revoltante Maade, hvorpaa man sælger Negere, er imidlertid den, der paa Engelsk hedder scramble (voldsom Bortførsel.) Først skiller man sig af med de syge og svagelige Negere. Det er i Almindelighed til Tøder eller andre lignende Slavehøkere man sælger dem. De kjøbe disse elendige Mennesker i det Hale paa Spekulation for en meget ringe Priis, ofte kun for 20-30 Rd. Stykket. To flere af disse de ved Medicin eller god Pleje kunne holde i Live, des betydeligere er naturligviis deres Profit, og kun meget sjelden lide de Tab. — Derpaa eenes Slavehandleren med Plantørerne om en fast Middelpriis for hver af de øvrige brugbare Slaver af begge Køn. Antallet og Besskaffenheden af de Individuer, som tilfalde hver Kjøber, afgjør da Tilfældet. Paa en bestemt

Dag blive Slaverne førte sammen enten i en indelukket Gaard eller paa et af Skibsdækkerne. Med Matter og Sejldug gjør man mørkt omkring dem, og til et vist Klokkeslet, efter et forhen aftalt Signal, styrte Slavernes Kjøbere ind med Keeb i Haanden, kaste disse paa Lykke og Fromme om saa mange Negere, de kunne faae fat paa, eller gribe dem med Hænderne og bemægtige sig dem voldsomt paa eensgang uden Forskjel paa Alder, Kjon eller hvad andet der kunde komme i Betragtning. Man tænke sig disse i Landets Sprog aldeles ukyndige Slavers Skræk! — Allerede tilforn var den Idee levende hos Mange, at man blot førte dem til de Hvides Land for at opæde dem der, og nu see de dem ligesom Mordere pludseligen overfaldne, voldsomt behandlede, skilte fra deres Paarørende og Benner, bortslæbte uden at vide hvorhen. Qvindernes Sammerskrig, Mændenes hæftige Brølen forhøjer denne Rædselsscene. Mange falde i Asmagt, andre overlade sig til Fortvivlelsen. I Angesten overvælde de deres Tyranner med foreenede Kræfter og man saae engang ved saadan Lejlighed tredive af disse Ulykkelige rive sig løs og styrte sig i Havet; men hvad hjalp det dem? Man sikkede dem op, pryglede dem ubarmhiertigen og folgte dem paa ny.

Prisen paa en sund Slave af Mandkjønnet er forskjellig, dog er Forskjellen ikke meget stor. Paa de brittiske Der koster en Mand i sine bedste Aar

50 Pund Sterling, en giot Slavinde 49, en Yngling 47, en ung Pige 46, yngre Dreng og Piger 40 Pund Sterling. Slavindernes Værdie bestemmes især efter deres Ungdom og smukke Skabning. Hos Mændene sees mindre paa Muskelkraft end deres Duellighed til et eller andet Arbejde. Forstaae de f. Ex. et Haandværk, slige de i Prisen. Dem, hos hvilke man troer at finde Talenter, lader man undervise og driver derpaa en betydelig Handel med dem. En Hiulmager galdt paa Surinam 2500 Gylden, og man skal have Exempler, at een saadan kunsterfaren Slave er betalt med 1000 Pund Sterling. Disse udmærkede Negre blive da og ublejede for Dagløn paa visse Uger eller Maaneder. For een Neger kan saaledes, foruden Kosten, gives 2 og flere Rigsdaler om Dagen i Løje.

Saasnart Negeren har faaet en ny Herre, faaer han ogsaa et nyt Navn. Dets Begyndelsesbogstaver indbrændes i hans Hud. Denne Operation er dog ikke saa frygtelig som man skulde troe. Paa en Deel af Begemet f. Ex. Skulderen oversmøres Huden med Fit, og et Papir gjennemtruffet medolie lægges ovenpaa. En liden Sølvplade, der indeholder Begyndelsesbogstavet, holder man over antændt spiritus vini, og naar den er bleven heed, trykker den let paa Papiret. Huden løber op, og dette Tegns bliver staaende. En ofte

folgt Slave bliver tilsidst saa fuld af Bogstaver, som en Obelisk.

Efter denne sørgelige Ceremonie sender man Slaverne til deres forskjellige Arbejder paa Plantagerne. Men floge og menneskekjærlige Herrer fordele deres nyskjøbte Slaver mellem disse ældre Staldbrødre (denne Sædvane hersker især paa Jamaica og paa de danske Der). De gamle Slaver glæde sig over de Nykomne, modtage dem i deres Hytter og Familier, og lære dem det saa kaldte kreolske Sprog, der er en fordærvet Blanding af alle paa Den bosatte Hvides Modersmaal. Paa de danske Der er det saaledes en Blanding af hollandsk, plattysk, dansk, engelsk og fransk. — Fremdeles undervise de ældre Plantagenegere deres nye Ulykkesbrødre i de bestemte Arbejder og behandle dem virkelig med Faderømhed. Disse ansee sig da og som Børn af Familien, kalde de ældre Plantageslaver deres Fædre, og hjælpe dem i deres Huusholdning paa alle muelige Maader. Efter en kortere eller længere Tid, eftersom det nemlig er Sukker; Indigo; eller Bomuldsplantager de skulle dyrke, gaae de med i Marken.

Slaveholigernes Indretning er meget simpelt, dog paa adskillige Der ikke slet. Paa Antigua f. Ex. murer man Grunden og Væggene med Steen; Taget er forsvarligen dækket med Straae og en saadan Hytte er vel ligesaa god, som de, der be-

bocs af den ringere Folkeklasse i Tydskland eller Skotland (vel og paa mange Steder i Danmark og Norge.) — Men paa andre vestindiske Øer blive almindeligviis kun fire stærke Træpæle drevne ned i Jorden. Dventil gaae de ud fra hverandre i to Grene, at Taglæggerne beqvemt kunne ligge der paa. Taget bestaaer af skjævt sammenløbende Lægger og er bedækket med Grene eller Blade af Palmer, Cocos o. dl. Gulv er der intet af undtagen den blotte Jord. Bæggene ere af Leer, gjennemflettede med Grene. Disse Boliger, som paa hver Plantage udgiøre en egen Landsbys af 50 eller flere Hytter, ere omgivne med Dranger eller andre af denne blide Himmelegns skjønne, vellugtende Træer, og saaledes er der kun liden Forskjel mellem en saadan Slavebys, og dem, som den frie Sorte oprettede i sit Fædreland, thi i mange af dem staae Husene ligeledes ordnede i Rader, og ere opførte af samme Materialier.

Det er, siger Oldendorp, intet usædvanligt, i en Negerlaves Hus at see et Bord, nogle Stole, Kister og andet Huusgeraad. Ved Sovetiden bliver en Kavanne d. e. en Kormatte udbredt paa Jorden. Paa denne hvile Slaverne hos og imellem hverandre. Hos nogle Negere, hvis Huse ere bedre indrettede, er der et eget muret eller Træsfengsted for Forældrene, og Børnene sove i Forstuen. Paa Jamaica have adskillige Slaver endog

Senge med Forhæng og Flue- eller Musquitogarn, samt smukkere Huusgeraad, dog er dette blot Tilfældet med Huusnegerne.

I Nærheden af Markslavernes Negerbye anvise fornuftige og veltænkende Herrer hver Familie et Stykke Land at dyrke til deres eget Brug. Dette er saa stort, at den slittige Neger endnu beholder noget tilovers fra den nødtørftige Underholdning, hvorved han da kan skaffe sig andre Bequemmeligheder.

Denne Indretning fritager Herren fra al videre Omsorg for sine Slavers Pleje. De sidste deris mod nyde paa disse deres egne smaa Plantager en vis Frihed, der opmuntrer dem til højere Industrie, og tillige gjør dem deres Herrer og disse Plantager hengivne.

(Fortsættes.)

E. Paveis,

Præst til Nikolai Menighed.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den 21de April, da Herr Sekretær Collin oplæser sit Bidrag.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 16.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 20de April 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

De afrikanske Negere som Slaver
paa de vestindiske Øer.

(Fortsat. See No. 15.)

Sen saadan Negerhave eller Mark voxer Mani-
hot *), Potatos (Kartofler), Yams og Maiz, tyrs

---

*) En vestindisk Plante, der egentlig dyrkes blot for Rodens Skuld. Denne Rod indeholder en hvid, sødagtig Saft, men saa giftig, at ej alle-
ne Mennesker, men og adskillige Huusdyr: Faar,
Sviin og Fjæderfræe døe af at spise den raa.
For at borttage Giften, skraber man først den
brune Skal af Roden, gnider den derpaa med

Fisk Korn. Hertil kommer endnu dette Klimas velsmagende vildtvorende Frugter, og den Mængde Krebs og Fiske, de med liden Nøje kunne fange. Blandt de sidste ere især de smaa Sølvfiske at faae i stor Overflødighed: de have den fortrinlige Egenskab, at de ogsaa tørrede i lang Tid ere spiselige. Desuden fede mange Negerkoner Sviin og Fjæderkræe, og ved at sælge dem paa Torvet sættes i Stand til at kjøbe andre Fornødenheder.

Paa velindrettede Plantager betaler Herren en egen Saarlæge for de Syge, har og til den Ende et eget Hospital.

Ogsaa faae de anstændige Klæder: Mandfolkene lange Beenklæder af grovt Væred, vel og en Skjorte; Fruentimmerne et Skjort og en Trøje. Hoved og Fødder ere i Almindelighed blotte; dog binde adskillige et Tørklæde om Hovedet. Deres Søndagsdragt bestaaer endnu desuden paa de danske Der i en kort Kjole og Brystdug samt en vestindisk Hue for Mandfolkene, og en Særk, nok et Skjort og et Halstørklæde for Fruentimmerne.

---

et Rivejern i smaa Stykker og kommer derpaa det hele under en Perse, saa at al Casten flyder ned i et eget Kar. Den tilbageblivende Deig bliver tørret og sigtet, og som hvidt Meel bagt paa Jernplader til tynde Kager. De ere meget nærende og, især naar de spises friske med Smør paa, velsmagende.

Paa mange af de andre Der er man imidlertid ikke saa gavmild mod de Sorte. De, der især have bidraget til at forbedre de ulykkelige Afrikaners Forsatning paa de danske Colonier, ere de saakaldte mæhriske Brødre. Disse værdige Menneskevenner arbejde med utrættet Iver til Religionens Fremme næsten over den hele bekjendte Jord. Grønlands evige Is, Afrikas brændende Sand, det fugtige, usunde Clima i begge Indier, Menneskeædernes vilde Grusomhed i den nye Verden, de tøjleløse Udsvævelser blandt Deboerne i Sydhavet, fanatisk Catholicismes strænge Inquisition, Besværligheder, Sygdom, Tab af Formue, af Livets Fornødenheder, af Livet selv: intet af alt dette affrækker dem eller kjøler deres Iver. At civilisere raae Mennesker, ved Christendommens velgørende Lære at omskabe dem til rolige Borgere, lære dem at elske og hjælpe hverandre som Brødre, dette er deres Maal, og aldrig tabe de det af Sigte.

Da Negeren Anton i Aaret 1731 fra Kjøbenhavn sendte en Anmodning til Brødremenigheden i Herrinhut om Bistand til hans forrige Medslavers Underviisning, vare strax mange af Brødrene rede til at gjøre den lange Reise til det ubekjendte, hede, for Sundheden fordævelige Himmelsstrøg; og da han, vist nok uden Grund, meldte dem, at Slavernes Lærere vare forpligtede til selv at vorde Slaver, saa affrækkede end ikke denne

frugtelige Tanke: Frihedens Tab, de ædle Enthusiaster fra deres Forsæt.

Naar man betænker den første Missions ubetydelige Begyndelse ved tre til St. Thomas hendsendte Brødre, naar man derhos læser om de idelige Mishandlinger og Dødsfarer, Missionærerne vare udsatte for selv af de kristelige Plantere der paa Den, saa beundrer man med Rette deres Standhaftighed og dens Følger.

Allerede i Aaret 1753 var Antallet af de vorne kristelige Negere paa St. Thomas henved 500; og deres Omvendelse bestod vist ikke blot deri at de døbtes og communicerede; de vare blevne flittige Tjenere og Arbejdere, redelige Borgere, gode Huusfædre, ja endog fra forhenværende Polygamer (flere Koners Mænd) omskabte til troe Egtefolk; de udholdte med Mod og Sindighed deres ofte haarde Skjæbne ved den høje Trøst, Christi ypperlige Lære indgyder. Endnu meer: Disse Mennekkens Lærdomme virkede endog paa Slavernes Tyranner: paa deres onde Herrer og barbariske Opsynsmænd. Mange af de første modsatte sig i Førstningen Negernes Omvendelse og forbød dem at bivaane Brødrenes Andagtsøvelser, ja de pidskede dem, naar de overtraadte denne Befaling. Men da de kristelige Negere tjente dem med Troeskab, da de, drevne til Fortvivlelse ved hiine Umenneskers Haardhed, afholdtes af Missionærerne fra at rømme

bort eller gjøre Rebellion, da fólte Plantageejerne den praktiske Kristendoms Værd saa levende, at allerede i Aaret 1768 alle 3 danske Der indeholdt 4560 christelige Negere. Havde kun ogsaa Missionærene været i Stand til at omvende Plantageejerne selv! Hos mange af dem gjorde dog deres Lære Indtryk og formilbede Haardheden mod Slaverne, hvis Forsatning i Vestindien saa alligevel er sørgelig og trykkende nok.

Med Slavernes Arbejde hersker efter Plantagernes Natur nogen Forskjellighed. — Først affsondrer man Huusnegerne, Haandværksnegerne og Marknegerne aldeles fra hverandre. Om Haandværksnegerne er forhen talt. Huusnegerne udgiøre en højere Klasse end Marknegerne, og have det samme Arbejde som ellers Domestiker af Mand og Qvindeskjønnet. De, der ikke som virkelige Tjenestetjende sove i deres Herres Huus, have deres Hytter strax ved Siden af i Gaarden. De faae enten deres Mad af Herskabets Kjøkken eller man giver dem omtrent en Rigsdaler ugentlig i Kostpenge. De ere bedre klædte end Marknegerne.

De sidste ordnes efter forskjellige Klasser. Ved en Sukkerplantage hører til den første Udbeling (Gang) de stærkeste Mænd, vorne Fruentimmer og Unglinge. Disse maae dyrke Jorden, gjøre Huller til Planternes Nedlægning, og i Høsttiden overdrages dem det tungeste Arbejde. — Den anden

Ufbeling indbefatter unge Drenge og Piger, frugt-
sommelige Koner og Rekonvalescenter. Deres Fors-
retning er at luge Ukrudet bort af Sukkerplanta-
gerne. — Den tredie bestaaer egentlig af Børn,
som under en gammel forstandig Negerindes Op-
sigt, samle Græs og anden Føde for Sviin og
Faar. Man bruger dem ogsaa til at luge i Ha-
verne. Det er ikke saa meget for den Nytte man
høster deraf, som for at afholde dem fra Ledig-
gang, at dette Arbejde anvises dem.

Om Morgenen ved Solens Opgang giver Op-
synsmanden (Commandeur, Bomba eller Mesterknægt
kalder han) Signal med en Klokke til at staae op;
paa nogle Der blæser han paa Tutu, en Slags
Trompet; og Klokken fem marschere Negerne til
Markarbejde. De møde med deres Haffer, Spader
og andre Agerdyrkningsredskaber.

Paa de danske Der gjøres Kl. 8 en halv Ti-
mes Pause, og da spises Frokost. Ved denne, der
bestaaer af kogte Yamß, Plataner o. dl., tillaves
af egne, dertil bestemte Negerinder og krydres med
Cayennepeber, pleje i Almindelighed de Negere igjen
at indfinde sig, der af Dovenskab eller af Frygt
for Straf, fordi de vare staaet for silde op, hidtil
ej have mødt ved Arbejdet. Bomba'en tugter dem
med flere eller færre Stokkeprygl efter Omstændig-
hederne. Aarsagen til saadanne Forseelser ligger
fornemmelig i Negerens særegne Naturel. Bant

til et end hedere Klimat finder han al Kulde utaa-
 lelig og bliver let upasselig ved at være ude i en
 kjølig Morgenstund. I Betragtning heraf bliver
 og Mange, der undskyldte sig hos Bomba'en, Straf-
 sen estergiven.

Efter Frokosten begyndes igien paa Arbejdet,
 der vedbliver til Middag, da de igien have to
 Timer frie til at spise og udhvile dem.

Middagsmaden, ligeledes tillavet af hine gamle
 Negerinder, udmærker sig kun derved fra Frokosten,
 at Negerne da spise de Sild eller andre saltede
 Fiske, der ugentlig uddeles til dem.

Om Eftermiddagen fortsættes Arbejdet til So-
 lens Nedgang, altsaa omtrent til Kl. 6. Paa ad-
 skillige Der er Negernes Aftensmaaltid bedre end
 Middagsmaaltidet: Undertiden giver man dem og-
 saa lidt Rum at vederqvæge sig paa.

Paa Jamaika, forsikrer Edvard S., er Nege-
 ren fra det Djeblik af Herre over sin Tid, og kan
 strax lægge sig til Hvile, om han har Lyst. Men
 paa mange af de andre Der er han tvungen til at
 levere en vis Qvantitet Græs til Qvæget. Efterat
 have arbejdet i 10 Timer falder det ham tungt,
 paa den forbrændte Jorbund at indsamle det be-
 hørige Qvantum, og han maa ofte gaae en lang
 Vej for at finde det; og dette sørgelige Arbejde, i
 sig selv det besværligste, paadrager og Negerne de
 haardeste Kevselsler. Er Commandeuren et haards

hjertet Menneske — og det er han som oftest — maae de Ulykkelige sukke under de forfærdeligste Mishandlinger.

Foruden Søndage og Helligdage have de ogsaa paa de danske Der den halve Løverdage fri til at dyrke deres eget lille Stykke Jord. Ogsaa paa andre Der vise godmodige Herrer denne Billighed. Overalt er Marknegernes Arbeide i den sædvanlige Aarstid ikke saa meget overdrevet, ligesom ej heller deres Koste er slet.

Flittige Negere paa Jamaika kunne ved Salget af det, deres smaa Plantager i denne fortreffelige Jordbund indbringer dem, skaffe sig adskillige Livets Bequemmeligheder. Om Søndagen seer man paa Torvet i Kingston (Dens Hovedstad) henimod 10000 Negere med deres Naturprodukter i fuld Virksomhed; ogsaa adskilligt Huusgeraad som de forfærdige i deres Fritimer f. Ex. Stole, Knive, Leerskar o. s. v. bringe de til Torvs. Man har der næsten intet Exempel paa, at en Herre har bemægtiget sig sin Negers Privatformue; selv ved deres Død staaer det dem frit for at disponere derover efter eget Lykke.

(Fortsættes.)

C. P a v e l s,

Præst til Nikolai Menighed.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den 21de April, da Herr Sekretær Collin oplæser sit Bidrag.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 17.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 27de April 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

De afrikanske Negerer som Slaver
paa de vestindiske Der.

(Fortsat. See No. 16.)

Til Vre for Regjeringerne paa Jamaica og nogle andre engelske Der maa man tilstaae, at disse, især i de sidste Tider, have givet mange gode Love til Negernes Beskyttelse. I en egen Forordning befales ej allene strængeligen, at Negerne skulle klædes godt, gives god nærende Føde, undervises i den kristelige Religion og Sædelære, skaanes, plejes og helbredes i deres Sygdomme af egne dertil beskikede Læger, samt at deres Ugteskaber skulle frem-

mes og opmuntres, men Straffene selv ere bestemte. For en ringe Forseelse kan en Slave kun straffes med 10 Slag, for grovere i det højeste med 39 (ligesom i den mosaiske Lov). De Opsynsmænd, der overtræde disse Love, blive siden selv straffede; Herrens tør ikke egenmægtigen mishandle deres Slaver. Mulkt og forporlig Straf er dem paalagt for enhver Slave, de lemlæste.

Paa Grenada er en egen Ret til Slavernes Beskyttelse (Guardians of the slaves). — Den bestaaer af tre Jordejere (?) der eedeligen maae forpligte dem til, at vaage over Lovens Efterlevelse til Negerens Bedste. (Skulde dog ikke en aldeles upartisk offentlig Embedsmand være nødvendig som *Sustitarius* i denne Ret, naar, som vel let kunde ske mellem lutter Plantagebesidere, Egennytte og *esprit de corps* kom i Collision med Retfærd og Menneffelighed?) —

Det fattes ej heller paa Exempler, at de til Negerens Bedste givne Love ere bragte i Udøvelse. I Maret 1778 blev en fri Mulat, der havde mishandlet en Negerslave, offentlig pidsket i Kingston. Maret forhen blev en Herre, der ved Slag havde gjort to af sine Slaver til Krøblinge, idømt en Mulkt af 100 Pund Sterling for hver. (Man vil og erindre af vort Fædrelands allernyeste Historie, at en umenneskelig Plantageejer er ved højeste Ret dømt til at betale 1000 Rd. for at have mishand-

let en Slavinde, og tillige strafjendt Ejendomsret til den Mishandlede).

1776 blev — ligeledes paa en engelsk De — en Mand, der havde dræbt sin Slave, anklaget som Morder, dømt til Døde og henrettet. En anden, som i Drukkenskab havde begaaet samme Forbrydelse, blev lagt i Lænker og dømt til at hænges. Men han fandt Middel til at undgaae Skændselen, og aflivede sig selv.

Allerede i de ældre Tider følte andre kristelige Regjeringer Uretfærdigheden i Slavernes vilkaarlige Behandling.

Ludvig den 13de, Konge i Frankrige, misbilligede meget Slavehandelen, og kun af den Narsag tillod han den, at, som man forestillede ham, dette var det eeneste Middel, hvorved Negerne kunde omvendes til Kristendommen. Men han forbød strengeligen, at behandle Negerne haardt. Ogsaa Ludvig den 14de tog dem meget i Beskyttelse ved sin Lovbog for de Sorte (code noir, udgivet 1724). En Hovedpunkt var ogsaa her Underviisningen i Religionen. Enhver Neger, der ej nød god Pleje eller blev ubilligen behandlet, kunde føre Klage derover, og forfølge sin Herre ved lovlig Rettersgang. Ogsaa paalagdes det enhver Herre at ernære sine svage, ulevede Slaver. Dog bleve ved samme Lov Negerne alt for haard Straf tilkjendt for adskillige Forseelser. Saaledes, naar en Neger løb

fra sin Herre og blev borte i 4 Uger, bleve Dreene
 fkaarne af ham og han blev tillige brændemærket.
 Rømte han andengang bleve Haserne overfkaarne
 paa ham, og tredie Gang blev han henrettet. Dg-
 saa blev det strængeligen forbudet Slaverne at sam-
 les i Flokke, og dette Forbuds Dvertrædelse blev
 straffet; ja selv de Herrer, der tillode saadant paa
 deres Plantager, fik Deel med i Forseelsen.

(Man tillade Dversætterten, inden han gaer
 videre, en Anmærkning, som han, ihvorvel den
 grunder sig paa et erkjendt fortreffeligt Moralbud,
 dog udtryffeligen maa bede sine Læsere ej at mis-
 tyde. Om Slavehandel og Slavestand i Alminde-
 lighed, og in specie om Maaden, hvorpaa de ulyk-
 kelige Negere føres til Trældom og holdes deri,
 kan vel den oplyste Menneskeven ej andet end dømme
 saare ublideligen. At kjøbe og sælge sit Medmens-
 neske, at betragte dem, som sin Ejendom, hvis Na-
 tur og Bestemmelse — i philosophisk Forstand —
 er aldeles den samme som vor, er altid en umis-
 kjendelig Dvertrædelse af Fornuftens og Menneske-
 lighedens hellige Love, af Hans Bud, der ved Na-
 turen og ved Kristendommens Lære tilkjendegiver
 sig at være Alles Fader, hos hvem der ej er
 Persons Anseelse, for hvis Dom kun Dyd og Ret-
 skaffenhed ere gjeldende Fortrin. Dg at Oldtidens
 frieste, Menneskerettighederne i øvrigt meest hædren-
 de Nationer, Grækerne og Romerne, i deres skjøn-

neste Perioder havde Slaver, beviser intet for dette
 skjændige Misbrug, er kun et Beviis mere paa den
 Sandhed, at disse Folk ej uden megen Indskrænk-
 ning bør fremstilles til Mynster for os, og at det
 Fortrin, der gives dem for Europas nyere kultiverede
 Nationer, mere grunder sig paa hævdet Fordom end
 paa virkelige Kjendsgjerninger. Den Behandling,
 Negerne maae lide paa deres Overfart til Vestin-
 dien, er grusom, og mange Plantørers og Dpsyns-
 mænds Barbarie, hvorum tildeels forhen er talt,
 og hvorpaa strax skulde anføres vædselsfulde Exem-
 pler, vækker Gysen og Forsærdelse. Naar derfor
 Talere i det engelske Parlament og andre Slaves
 handelens Forsvarere, drøvne af Egennytte, Fø-
 lesløshed eller Hang til Paradoxie, erklære Neger-
 vennernes Grunde for denne Handels Ophævelse
 at være tom Deklamation, og søge, hvad der og
 hidtil i Engelland er lykket dem, ved merkantiliske
 Beregninger, ved spidsfindige Modgrunde, vel og
 ved bidende Spot, at lægge Hinder i Vejen for de
 Bestræbelser, der anvendes til sorte Brøders Løb,
 vist nok kan man da ej undlade, højligent at indige-
 neres, ligesom man og heri seer et nyt Beviis paa,
 at ingen Sag er saa slet, at den jo kan finde end-
 og lidenskabelige Forsvarere. Men skulde det paa
 den anden Side være Ret — efter Ordsproget —
 at skjære alle over een Kam? Bør vi, i det vi fras-
 bede os Navnet af tomme Deklamatorer, fordi vi

med Barme forsvare Menneskelighedens Sag, paa samme Tid udfjælde alle dem for egennyttige, føleløse Barbarer, der troe ved denne Ting at have opdaget en mindre slet Side? og bør ikke her, som overalt vor guddommelige Religionstifters Ord: dømmes ikke at I ej skulle dømmes! tjene os til Advarsel? Naar et Menneske, der uden at være ond, dog har Stands og Udtagelses Fordomme, dem vi andre maaskee ligesaa lidet som han ere frie for, eller der ved en særegen Mandsvending har gjort sig det til en Bane, at være af anden Mening end andre Mennesker, noget som undertiden vedersfares de lyseste Hoveder og de ædlest Hjerter *), naar saadant et Menneske vel erkjender Negerhandelen for et Onde, men for et nødvendigt Onde; naar han i Følge ovenstaaende og andre lignende Beretninger om Negerflavernes Tilstand paa nogle vestsindiske Der, anseer i det mindste de danske og engelske Negeres Tilstand meget taalelig, ligesaa god og maaskee bedre end den liflandiske og meklenborgiske Bondes, omtrent saa god, som den danske Bondes inden Stavnsbaandets Løsning; naar han

---

*) Naar f. Ex. Mænd, som Ingen tager i Betænkning at tillægge hine to Prædikater, paa staae, at Hyppigheden i vor Stad gierne kunde være tredobbelt saa stor som den er, og endda ikke var overdreven.

af afrikanske Reisebeskriveres Fortælling troer at vide, at mange Nigere i deres Fædreland, blodtørstige Despoter undergivne og omringede af menneskeædende Fiender, havde det nok saa slemt, som nu i deres ufrie Tilstand, og er derhos af den Mening at Forkjerlighed til Fødestavnen er en blot Fordom; naar han i den Sandhed, at mange Individuer blandt de Sorte nu erholde en Forstands og Hjertes Cultur, som i deres Fædrelands Skove aldrig vilde bleven dem til Deel, troer at finde en Undskyldning for dem, der bortførte dem til en fremmed Egn: fortjener han da, at man bryder Staven over ham, som over en affkyelig Mennekesiende? For Alting, lad dog vor Modstander have Frihed at yttre sin Mening, ligesaavel som vi ønske os denne Frihed! — Det skal være historisk Sandhed, at en af Jordens største Mennekesvenner, Munkken Bartholomæus Pæ Casas, af Medynk mod de indfødte Amerikanere, hvis Kaar han ej paa anden Maade var i Stand til at formilde, først foreslog at bruge de stærkere, mere udholdende Afrikasnere til det Arbejde, der nedbrød hines svage Kræfter og forkortede deres Liv, og blev saaledes Negertrældommens Ophavsmand. Havde han forudseet Følgerne af dette Skridt og havde ej hans varme, smtsøende Hierte eene væket sysselsat med de Menneker, hvis Glendighed han daglig var Vidne til, vist nok vilde han da gysset tilbage, men mær-

kelig synes mig dog denne Kjendsgjerning som et Beviis paa, hvorledes endog de bedste Menneskers Dom ledes af Synspunkten, hvorfra de betragte en Ting, og selv at vælge denne, staaer ikke i Enhvers Magt. Endnu engang, man mistyde ikke mine Ord, som om jeg var en Ven af denne skjændige Handel! Mit hele Hierte oprøres saa meget ved det blotte Navn Menneskesalg, at det end ikke tilfredsstilles, om Slavehandleren bærer en Purpurkaabe, og hans Slaver kaldes Subsistropper; og selv denne Handlings Ulovlighed fraregnet, drives dermed saa affykeligt Misbrug, at man vel maa prise sig lykkelig ved at være det Lands Indvaaner, hvis Regjering først i Europa hævede dette vancerende Kjøbmandskab, og hvis øverste Domstoel saa alvorligen revser de Umennesker, der endog misbruge den Ret, Lovene af sørgelig Nødvendighed hidtil have hiemlet dem; kun ønskede jeg ogsaa vore anderledes tænkende Brødre, her som i Alt andet, Meningsfrihed hævdet! kun ønskede jeg hver Regertrældommens Fiende frie for den Beskyldning, man før, stundum ej uden Føje, gjorde de franske Demokrater og disses Tilhængere, at de kun ville have Lov til at yttre deres egen Mening, og derimod paalægge enhver, der vedkjender sig en modsat, almueelig Evang. Jeg vender tilbage til min Doversættelse).

(Fortfættet.)

C. P a v e l s,

Præst til Nikolai Menighed.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 18.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 4de Maj 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Erykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

De afrikanske Negere som Slaver
paa de vestindiske Der.

(Fortsat. See No. 17.)

Uagtet der nu paa adskillige Vestindiske Der ere givne gode Love til Negertrældommens Rettelse, saa overholdes disse dog kun sielden, som de burde, og mangfoldige Plantesører behandle Slaverne med en Vilkaarlighed og et Tyrannie, som man maa gysse ved.

Som Exempler anføres følgende juridisk beviiste Kjendsgjerninger:

General T o t t e n h a m var just paa en engelsk

Plantage, da den saakaldte Springer (Jumper), en Slags Huusbøddel, traadte ind og spurgte Plantagens Ejer, om han havde noget at befale. Denne svarede nej. Herpaa vendte han sig til Fruen, denne pegede strax paa to, efter Udseende, meget anstændige Negerinder, som vartede op ved Bordet, med Befaling at give hver af dem tolv Slag. Forgjæves bad Generalen for dem, Rettensbetjenten tog dem strax ud med sig. Generalen fulgte dem. De maatte ganske blotte sig bagfra, og han slog dem med en stor Bognmandspidsk saa hæftig, at der fulgte Hudflænger med ved hvert Slag. De arme Piger udholdt denne Piinsel med uegribelig Standhaftighed, vendte sig efter Eksekutionen om til deres Bøddel, og takkede ham godmodigen for haadig Straf.

Capt. Scott saae en Neger, der var bleven for længe ude i et Grinde, ophængt ved begge Arme paa en Kran (en Maskine, der bruges ved Skibes Reparation) og ved begge hans Fødder var hængt en svær Klods. I denne Stilling blev han saa grusomt pisket med tornefulde Ibenholtsbuske, at han Dagen efter var ganske opsvolmet over sit hele Legeme; og en anden Neger maatte trække ham Tornene ud af Kjødet.

Engellænderen Coor saae en anden Procebur af samme Slags. Delinquenten (ofte kun en Neger, der er kommen for silde til Arbejde) bliver

bunden til en Stige; Benene ved Siden af Stigen, Armene over Hovedet. I denne Stilling mishandlede Bomba'en, uden for Dveropsynsmandens Huus, hans Ryg og Laar paa det skrækkeligste ved 150 Slag med den store Pidsk, og derpaa for at forsøge Smerten, vaskede Saarene med Peber og Saltvand. Derpaa blev den Ulykkelige sendt ud til Markarbejde.

Præsten Nickolls, Officererne Simpson, Hall, Kost, Giles, Smith o. a., gyldige Djensvidner, forsikkrede, at de fleste Slaver, som de saae i Vestindien, bar dybe Ar, som uudslettelige Spor af haard Tugtelse, paa deres Ryg.

Clappeson, Davison, Rees, Fitzmaurice og flere bevidne, at man ofte saae frugtsommelige Negerinder abortere under Mishandlingen, og at mange Slaver af Mandkjønnet fik Koldbrand paa de hudflettede Legemsdele, der kostede dem Livet.

Stedman var Djensvidne til at en Dveropsynsmand paa Surinam, ved Navn Ebbes, lod en meget smuk Samboslavinde pidske næsten til Døde, fordi hun ikke vilde give sig til Priis for hans dyriske Lyster. Da Engellænderen bad for den Ulykkelige, lod Uhyret Slagenes Antal fordoble.

Højstmærkværdigt er det for den, der studerer Mennesket i psychologisk Hensyn, at det især er Kvindeskjønnet, der udmærker sig ved saadan Grusomhed. Mange af dem gjøre sig en Fornøjelse af

at være tilstæde, naar Slaver af begge Kjørt skulle pidskes, endog selv at føre Tugteredskabet, ja med egne Hænder at pidske Opsynsmanden, naar han ikke slaaer haardt nok til. Huusnegerne behandles af de hvide Fruentimmer som sande Martyrer. Lieutenant Davison saae en Tjenestepige, hvis Frue, for en ringe Uagtsomheds Skyld, med en Kniv havde opflænget begge hendes Næseborer. Samme Frue lod af Jalousie en anden Negerinde pidske saa umenneskelig at hun Dagen efter opgav sin Aand.

Paa Jamaika maatte en Negerpige til Straf for en liden Forseelse, sidde og sye i hendes Herfkerindes Stue, med Tommeskruer paa den venstre Haand. Blodet flød uophørlig af den knuste Tommelfinger ned paa Jorden.

Capt. Cook fortæller, at Ejerinden af en Plantage paa Barbados bandt en Negerpigens Hoved og Fødder sammen med sine Strømpebaand, og i denne Tilstand slog hendes Hoved saa stærkeligen, at Slavinden var nær ved at miste det ene Øje.

Sa en anden quindelig Guire slog først en saadan Ulykkelig saalænge med en af sine Skoehæle, til hendes Ansigt var i eet Saar, stødte derpaa hendes Hoved ned gjennem Abningen af et Privet, og havde upaatvivleligen dræbt hende, dersom ej to engelske Officerers Ankomst havde reddet hende fra Døden. Og alt dette af ingen anden Aars

sag, end fordi Nigen, som hun selv havde sendt ud paa et Skib at bedrive Utugt med Matroserne, ej bragte hende Penge nok hjem!!!

Endnu andre Fruentimmer dryppede smeltet Lax paa de uhyggelige Slavers hudflettede Ryg, eller af Jalouſie ſtrøede Cayennepeber eller endog holdt Ild over de allerømtfindtligſte Legemsdele. Og diſſe unaturlige Straffe paadroge Slavinderne ſig, ſnart fordi de havde ſlaaet et Fod eller en Kop itu, ſnart fordi de havde den Ulykke, at behage en hvid Mandſperſon.

Stedman oplevede ſelv følgende Begivenhed paa Surinam. Madam S. — hvorfor brænder mærker han ikke dette qvindelige Uhyre ved at nævne hendes Navn? — *) rejſte paa et Fartøj til

---

*) Dette Forfatterens Spørgſmaal gjør ogſaa Overſætteren til ſit, og kan derfor ikke billige den overdrevne Delikateſſe, Prof. Rabbeſt viiſte, da han i at meddele Aftiſytkerne til den famøſe Slaveproceſ paa St. Croix fortaug den Paagiældendes Navn. En Pengemlkt er, i Forhold til Brøden, for en riig Plantør en lemfældig Straf, ſkjøndt Lovene maatte ej kunne tilſiende nogen anden. At brændemærkes med offentlig Stjændſel, at vide ſig nævnt i Bøger og Blade, der ere Almeentlæsning, med fortjent Afſkye, den Straf er haardere, og en haard Straf fortjener ſaadant et Menneſke. At man gjør ſit Blad eller ſin Bog til en Gabestof, fordi man der med Miſhag næv-

en af sine Plantager ledsaget af en Negerinde som havde sit Barn ved Brystet. Barnet skreeg og alle Moderens Bestræbelser, at bringe det til Ro, vare frugtesløse. „Flye mig Barnet“ sagde Hollænderinden „jeg skal nok faae det til at tie.“ Uden ringeste Mistanke overgav Moderen sin diende Spæde til Madame S., der tog Barnet ved Benene, bukkede Hovedet ned i Vandet, saalænge til det var dødt, og lod derpaa ganske rolig Liget drive med Strømmen. Uden for sig selv af Fortvivlelse sprang Moderen strax ud i Vandet for at gjøre Ende paa sin Tilværelse, men hun blev taget op igien, og for hendes mislykkede Forsøg at berøve sig selv Livet, lod Madame S. hende pidske.

Uden at tale mere om, hvorledes Karrighed ofte lader den arbejdende Neger vansmægte af Sult, hvorledes Hovngierrighed og Jalousie piner saadanne Ulykkelige, og hvorledes Lovene tie til alt dette, eller de, der skulde udføre Lovenes Bud, vise strafværdig Overbærelse, vil man let af det Foresgaaende slutte sig til, hvorledes de Sorte straffes paa Colonierne for grovere Forbrydelser, naar endog ubetydelige Fejltrin saa haardeligen revses.

Løfter den mishandlede Slave i et fortvivlet

ner en Mand, Domstolen allerede har erkjendt straffskyldig, finder jeg slet ikke.

Dvers. Anmærkning.

Djebliſk Haanden imod ſin Herre, eller blot mod Overopſynsmanden, er Døden hans viſſe Lod. Og ſkulde han have den Ulykke, tilfældigviis at bringe den Blanke et farligt Saar, er Dødsſtraffen over al Beſkrivelse frygtelig. Dog udholde de Sorte den i Almindelighed med utrolig Standhaftighed; ſom ofteſt hører man dem ikke at give en Lyd fra ſig.

Stedman beſkriver en ſaadan Slave, mellem hvis Ribbeen var indſtødt en stærk Jernhage, paa hvilken han hængte i mange Dage, vanſmægtende af Hunger og Tørſt. Det var juſt i Regntiden, og med utrolig Graadighed opſlittede han de Draaber, der dryppede ned fra hans Hoved. Under denne ſkrækkelige Marter ſkjelbede han endnu paa en Neger, ſom blev pidſket ved Siden af ham og ſkreg. Han ſelv klagede ikke, men Skildvagtten var det umueligt, længer at ſee paa denne Jammerſcene. Den dræbte Delinquenten med ſin Gæværfolbe.

En anden Neger, der havde ſtiftet Rebellion, og derfor blev ſønderrevet af fire Heſte, begierte et Glas Brændevin, og da man gav ham det, ſpurgte: „Der er vel ikke Forgibt i Brændevinet?“

Følgende tragiske Optrin bliver dog uden Tvivl ſtedſe een af de allergyſeligſte:

I Sydcarolina havde en Neger, opirret ved ſin Overopſynsmands Haardhed, aſlivet denne. Kort efter traf Forfatteren af en amerikaniſk Forpagters Brev e denne Neger i følgende Tilſtand: For at undgaae Soelheden, havde Forfatteren paa ſin Rejſe giennem de amerikaniſke Stater valgt en Fodſtie giennem en behagelig Skov. Vejret var blikſtille; men pludſelig mærkede han en ſynderlig Bevægelse i Luften. Han ſtudsede og vendte Dinen hen til en tyndere begroet Side, hvorfra den syntes at komme. Bevægelsen ophørte

te, men, siger han, jeg fornam en Lyd, der lignede en svag, klynkende Menneskestemme. Med min Nysgierrighed vorede nu og min Angest, jeg saae endelig i en liden Afstand fra mig noget der lignede et Fuglebuur, der var ophængt paa Grenene af et Træe. Mange Grene rundt om vare bedækkede med Røvfugle; jeg løste er Skud, som adspredte dem, og nu nærmede jeg mig Buret, hvorfra Stemmen kom. Hvilket græffeligt Syn! I Buret en nøgen, levende ophængt Neger; Røvfuglene havde udhakked begge hans Dine, hans Legeme var paa det grueligste mishandlet og hans Blod dryppede langsomt ned paa Jorden. Da de bortskræmmede Røvfugle forlode ham, blev han anfaldet af en Sværm Bremser og andre lignende Insekter. Rædsels Kulde løb giennem mine Arer, mit hele Legeme skjælv. Havde jeg havt en Kugle, af Barmhiertighed havde jeg strax gjort Ende paa hans Sammer. Den Ynkværdige bad indstændigen om noget Vand. Jeg rakte ham det i en Muslingeskal, som jeg bandt fast til en Stok. Tak, Hvide, sagde han med døende Stemme, men kom ogsaa noget Gift i Vandet!

Hvorlænge har du hængt saaledes? spurgte jeg.

To Dage, og jeg kan ikke bære. De Fugle, af de Fugle! Bæ mig!

Jeg ilede til nærmeste Huus for at søge Hielp, men man paastod der Nødvendigheden af en saadan appetænkkelig Straf.

(Sluttes i næste No.)

E. P a v e l s,

Præst til Nikolai Menighed.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 19.

Syttende Aargang.

Løverbagen den 11de Maji 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Hjulstræde No. 218.

A n n e l d e l s e .

S Anledning af Præsten Herr Clausens Fra-
trædelse som Administrator, og min, Grosserer Thomsens,
Tiltrædelse, vare de i sidste General = For-
samling valgte 3 Repræsentanter, Dhrer Justits-
raad Rothe, Kaptein og Urtekrammer Chri-
stensen og Perykmager Bang, tilstæde ved Ad-
ministrations = Møde den 3die Maji, hvor da
Selskabets magtpaaliggende Dokumenter, Recipi-
ferne fra Banken for Selskabets der nedlagte For-
mue, og de Bøger, som føres af Administratio-
nen, samt Kassererens Regnskabsbøger tilligemed

Bogholderens samtlige Bøger bleve fremlagte, hvilket af velbemelte Herrer, efter fremlagte Specificationer, blev befundet rigtigt og i tilbørlig Orden, som de ved deres Underskrift i Administrationens Møde-Protokol bekræftede.

Mandagen den 13de Maj om Eftermiddagen Klokken 5 holdes General = Forsamling paa Prindsens Palais bag Slottet, til hvilken Tid Dherrer Repræsentantere vilde behage at møde.

Administrationen for det forenede Understøttelseselskab.

S. J. Cantor senior. M. Wolquartz. C. Thomsen.

C. Købke.

De afrikanske Negere som Slaver paa de vestindiske Der.

(Sluttet. See No. 18.)

Der behøves neppe flere Beviser for at gjøre den Sandhed indlysende, at Slavehandelen ogsaa med Hensyn paa de Solgtes Trældomsstand er vederstyggelig, er en stor, skjøndt desværre ingensunde

den eeneste Skjændsel for den kultiverte Menneskes
 hed, og at de Grunde, der anføres til dens Fors-
 svar, deels ere kun blændende Sophismer, deels
 opvejes af andre stærkere Modgrunde, der byde dens
 Afkaffelse som hellig Pligt. Lad det da end være
 undskyldelig Fordom, ikke Følesløshed eller Egen-
 nytte, der stundum forleder til at holde paa hiin
 som paa saa mange andre Paradoxer, lad det være
 sandt, at flere ædelmodige Herrer nyde den samme
 Glæde, som den retskafne Britte William
 Young, ikke at see paa deres Plantager een eneste
 Negerlaves Ryg mishandlet ved grusomme Slag,
 tværtimod at indhentes i Triumph af deres Livegne,
 at tage venstkabelig Deel i deres Dandse og øvrige
 Lystigheder, og at ansees af dem som en Fader;
 — altid beroer dog i det Hele den arme Negers
 Skjæbne paa Beherskerens Villie, og Opsynsman-
 dens Lune og Videnskab; og hans nærværende Til-
 stand er i Almindelighed betragtet et Helvede paa
 Jorden. Derfor svarede og en Neger den kristelige
 Religionslærer, der talte til ham om det andet
 Livs Straffe: „Nej Fader! for os Negere er der
 „intet Helvede, det have vi allerede her; de Straffe
 „ere kun for den Blanke, der mishandler sine sorte
 „Brødre saa grusomt.“ —

E. P a v e l s,

Præst til Nikolai Menighed.

Advarsel mod usikre Forsørgelses = Casser.

Alf alle de mangeslags Selskaber, som i de senere Aar ere oprettede, for ved Sammenflud at afhjælpe Trang og yde Understøtning, naar hiin er tungest og denne nødvendigst, ere Enkensions- og Liig-Casserne de hyppigste. De andre, Brudegave; Paaflædnings- Etablerings Paane-Selskaber, ere for det mæeste modificerte Etabeller efter hiine, og bære, som de, Spiren til deres mere eller mindre tidlige Dødsning hos sig.

Nytten af deslige Casser, — naar de nemlig ere saaledes indrettede, at de kunne holde hvad de love — kan forresten ingen Tvivl være underkastet. Staterne ere ikke rige nok til at vise ubegrændset Godgjørenhed, og ingen Trængende er videre berettiget til at vente Understøttelse af Staten, end saavidt hans egen yderste Formue, som han bør opbyde og anvende tilligemed, ikke er tilstrækkelig; men det, han kan vente af Regjeringen, er saadanne Foranstaltninger, hvorved han til saadant Djemeed kan anvende sin Formue. Ligesom den Fattige, der har Lust til at arbejde, har Ret til at fordre, at der aabnes ham Udgang til nødtørf- tig Fortjeneste, naar han selv ikke kan finde den, saaledes kan ogsaa den, der er en Andens Forsørger og Støtte, gjøre Paastrand paa, at der i Sta-

ten er en Indretning, der sætter ham i Stand til, at fortsætte Forsørgelsen efter sin Død.

Den Indvending, der er gjort mod Forsørgelses- Anstalter, at de gjorde de Forsørgede or-
knløse, hører det ej egentligen herhid, at besvare. Kun det vil jeg anmærke, at den Sum, som forsikkes, strækker sig sjelden videre, end til at forskaffe de første Fornødenheder. Og gaaer den videre, saa kan man slutte, enten at Forsørgerens Evne har været saa stor, at den Forsørgede ved en ligefrem Benyttelse af det, hiin efterlod den, vil have havt til Overflødighed, eller at Forsørgelses- Anstalten lover højere Udbytte, end den burde.

At saadanne Indretninger, naar de skulle være sikke, det er, opfyldte saavel for de nuværende som tilkommende Interessentere de Vøster, som Planerne indeholde, og for hvis Skyld der bidroges til dem, maae bygges paa Regler og Beregninger, vil den simpleste Forstand kunne indsee. Hvor for-
dærveligt det er, at tilsidesætte Beregninger i denne Materie, vil jeg i det Følgende komme til at vise.

Denne Deel af Mathematiken er først i den senere Tid bleven udarbejdet. Det første Skrift i den Materie, af en Englænder Halley, udkom i Slutningen af det syttende Aarhundrede. Midt i det attende Aarhundrede blev denne Beregnings-
maade først foredraget i Tydskland af Euler. Vel var der før ham Enke- Opfostrings- og Begravel-

ses=Casser. Men alle bygte paa Lykketræf. De havde derfor ogsaa daarlige Projecters Skjebne. Den første Plan til den herværende almindelige Enkescasse af Maret 1775, forfattet af Justitsraad Bugge og afdøde Professor Louis, er nok den Tidspunkt, hvorfra vi maa regne denne Materie's Behandling hos os.

Den noksom bekjendte calenbergiske Enkescasse var, da dens Undergang var for Døren, Anledning til Hovedværket i denne Materie *). Dets Forfatter, Conferentsraad Letens, blev tilligemed flere opfordret til at undersøge denne Indretning's Beskaffenhed. Da man ingensinde seer bedre hvad der fattes i Theorien, end naar man anvender den, saa erfarede han ogsaa derved hvor ufuldendte Undersøgelserne over dette Emne hidtil vare.

Blandt dem, der vare sysselsatte med, at raade Bod paa den calenbergiske Casses Mangler, var ogsaa den bekjendte mathematiske Forfatter Hofraad Karsten. Frugten af hans Granskning over denne Gjenstand har han meddeelt Almeenheten i en Bog **), som ikke forudsætter de dybe Indsigter i Algebra, som hiint Værk.

---

*) Einleitung zur Berechnung der Leibrenten und Anwartschaften. 1785.

**) Theorie von Wittwencassen ohne Gebrauch algebraischer Berechnungen. 1784.

Forhvorvidt Karsten's Bog er tilstrækkelig, til derefter at indrette en Enkecaffe, er her ej Stedet at undersøge. Saameget er imidlertid vist, at det var at ønske, at ingen gav sig af med at indrette nogen saadan Caffe, førend han i det mindste havde gennemgaaet den. Da Foredraget deri er almeenfatteligt, er det ej for meget fordret. Bedre var det, at et saadant Arbejde kun betroedes meget indsigtsfulde Mænd.

Men dette er ikke Tilfældet. Vi have havt, vi have, og vi ville vel endnu faae, Forsørgelses-Casser, der kun slet kunne fyldestgjøre deres Bestemmelse. Grunden dertil er vist oftest Uvidenhed, saavel fra deres Side, som foreslaae dem, som fra deres, der deeltage deri. Da Sagen angaaer Familiens Belfærd, saa er det Pligt, at henlede Almeenhedens Opmærksomhed paa denne Materie; og jeg holder for, at dette Blad er et passende Sted til derom at sige nogle Ord.

Denne Materie er af Bigtighed. Saa velgjørende den Indretning er, at den forsørgende Egtefælle kan, uden al for stor Anstrængelse af sit, maaskee kun nødtørftige, Udkomme, forebygge en Hustru's Kummer eller Børns Trang, naar han ej længere kan arbejde med og for dem; saa sørgeligt er det, at de Efterladte, naar de skulde nyde godt af de Smaasummer, de have undraget fra deres Underhold, see deres Haab skuffet, og

fig blottede for en Hjælp, som da den ansees for vis, des vanskeligere kan undværes. Selv for Fattigvæsenet er det af Bigtighed, at forhindre slige fluffende Forhaabninger, især i de ringere Stænder.

Ved at oprette en Enkescasse, forpligter et nogenlunde betydeligt Antal af Ugtmænd sig til, enten paa eengang eller efterhaanden at tilvejebringe en Fond, som skal være tilstrækkelig til, at udbetale til enhver Enke, som nogen af dem maatte efterlade sig, en bestemt aarlig Sum paa Livstid. Er Cassen saaledes beskaffen, at Manden for eens gang ved Indtrædelsen betaler en Summe dertil, saa siges den at være indrettet paa Capitalfod. Dersom Manden derimod enten saalænge han lever, eller i adskillige Aar til visse Terminer efterhaanden betaler sit Bidrag, saa er den indrettet paa Contributionsfod. Af den paa een af disse Maader tilvejebragte Sum, maae alle Tid efter andentilkomne Enker kunne erholde de dem forsikrede Pensioner, indtil endeligen Udgiften ophører med den sidste Enkes Død; da i det første Tilfælde Capitalen er opbrugt, og i det sidste Tilfælde de Tilskuddene ophøre. Naar den Pension, som enhver Enke skal nyde, er fastsat, saa opstaaer naturligtviis det Spørgsmaal, hvor meget enhver Mand enten paa eengang eller aarligen skal erlægge, for at Indretningen kan fyldestgjøre sin Bestemmelse.

(Fortsættes).

C O L L I N.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 20.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 18de Maji 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Hjulstræde No. 218.

E x t r a c t

af

Første Kvartals = Regnskab

for

det foreenede Understøttelses = Selskabs

Indtægter og Udgifter

fra 1ste Januarii til 31te Martii 1805.

Indtægt

	Rdr.	Gr.
Kasse = Beholdningen til ultim. Decbr. 1804 var = = = = =	1343	7½
(See Borgervennen No. 8 d. A.)		
A. Ugentlige Indkomster:		
For Ugebladets 17de Aargang fra No. 1 til 12 incl. og Love til nye Medlemmer = = = = =	555	75
B. Kvartals Kontingenter:		
1) For Kvartal fra 1ste Decbr. til ult. Decbr. 1804. = = = = 134 R. 32 S.		
2) Restancer af forrige Aars Kvartaler = = = = 12 — 18 S.		
3) Et Medlem betalt forud for alle 4 Qvrtl. d. A. = 2 — 16 S.	148	66
C. Aarlige Indkomster:		
1) Det højkongelige Huuseß velgiørende Gaver = = = = 180 Rdr.		
2) Af de Overordentl. Medlemmers Kontingent deels til ult. Decbr. 1804 deels prænum for d. A. er indkommen = = 275 —		
3) For fem nye Overdentl. Medlemmer d. A. = = = = 25 —		
4) Et Overordentl. Restance fra 1804 = = = = = 5 —	485	=
D. Laans og Forstuds Afbetaling i dette Kvartal = = = =	485	=
E. Renter til 1ste Januarii d. A. af en Kongl. Obligation = =	13	82
Summa Rdr.	3031	38½

At ovenstaaende 1ste Kvartals Extract er overeensstemmende med Administrationens Kontrol bevidner

H. G. Clausen. H. J. Cantor senior. M. Wolquartz.

Udgiwt.

	Rdr.	Gr.
1) De aarlig staaende Udgiwter:		
a) For Ugebladets Trykning med videre samt Lønningerne i dette Qvartal		
		335 R. 56 $\frac{1}{2}$.
b) Til de fire Bude, de sædvanlige 2 pr. Cto. for Indkassationeni Mæret 1804 =	91 R. 55 $\frac{1}{2}$.	427 15
2) Til de aarlige Pensionister betalt af dette 1ste Qvartals Pens. =	241	"
3) Gratificationer: til 2de, som efter Repræsentanternes Beslutning af 19de Novbr. f. A. skulle udbetales qvartalliter d. A., betalt for dette 1ste Qvrt., den eene 5 Rd. og den anden 3 Rd. 72 $\frac{1}{2}$.	8	72
4) Af de, efter bemeldte Resolution den 19de Novbr. f. A., bevilgede Laan betalt til et Medlem, som endnu refterede = = = = =	100	"
5) Til et Transsportabel Statsfond = Beviiis, som er henlaat til Selskabets Kapital, betalt 400-Rdr. Spec. à 125 Rd. i Cour. = =	500	"
6) Extraordinaire Udgiwter:		
a) Betalt det under 4de Decbr. f. A. i Deposito = Kassen giorte Laan med	1000 R. = $\frac{1}{2}$.	
og i Renter heraf =	1 — 39 $\frac{1}{2}$.	
b) Betalt i Renter af ovenmeldte indkøbte Statsfond = Beviiis = =	3 — 53 $\frac{1}{2}$.	
c) Til Speciebanken betalt 1 pr. Mille af en der deponeret Recipise = =	— 56 $\frac{1}{2}$.	
d) Adskillige mig anviiiste Regninger = = =	174 — 66 $\frac{1}{2}$.	
Pr. Ballance bliver Kassebeholdningen til 2det Qvartal = = =	574	34 $\frac{1}{2}$
Summa Rdr.	3031	38 $\frac{1}{2}$

Kjøbenhavn den 3ite Martii 1805.

J. Magaard,
Selskabets Kasserer.

Købte.

A n n e l d e l s e.

I General : Forsamlingen den 13de hujus blev afhandlet :

Med den af afdøde Grosserer Niels Broch til Selskabet legerte Kapital har han bestemt at 20 a 24 Rd. aarlig maae anvendes af sammes Renter til en Medallie for den afgaaende Administrator, og da Selskabet af den samme tilfaldende Kapital kan forvente at erholde 3000 Rd. udbetalt til 11de Juni d. A. i Rentebærende Obligationer fra 11de December forrige Aar, har man efter forhen i General : Forsamlingen tagen Beslutning ladet forfærdige 6 Stkr. Guldmedallier til dette Brug, af hvilke Repræsentanterne i sidste General : Forsamling besluttede en at skulde offereres Præsten Herr Clausen som i dette Aar afgaaende Administrator. Ideen til Medallien er: Paa den ene Side sees en udstrakt Haand med Dmskrift: „til at hjælpe“ og i Ufsnittet: „det foreenede Understøttelses = Selskab,“ paa den anden Side, en Treangel med Indskrift: „Reedelighed, Iver, Flid“ og Dmskrift: „af Selskabet til den afgaaende Administrator“ i Ufsnittet: „i følge N. Brochs Legat.“

Af Kasseren blev fremlagt dette Aars 1ste Qvartals = Regnskab som hermed følger.

Som nye Medlemmer bleve antagne:

Herr Bilsted, Høiesterets Advokat.	} som over-
— Fønnesbech M., junior Kæ-	
dekræmmer.	ordentlige
— Jacob Damkær, Bankecommissair.	Medlem-
— Siellerup, Forvalter paa Gaunøe.	mer.
— Thornam, Kontrolleur ved Kiøbenhavns	
Brandkasse.	
— Hutwalcher, Præst ved Garnisons Me-	
nighed.	
— Truels Smith von Munthe af Mor-	
genstierne, Kommandeur.	
— Didrich C. Hovik, Kandidatus Theologiæ.	
— C. Mariager, Bødker.	
— Christian Fridrich Bastian, Kongelig	
Proviantforvalter.	
— Søren Rossig, Koffardie; Kapitain.	
— David Jensen, Sergeant ved Søe; Staten.	
— Tørgen Wittikow, Mestersv. ved Holmen.	
— Lars Hansen, Sergeant ved Søe; Staten.	
— Fridrich Bundzettel, Marschandiser.	
— Rasmus J. Louman, Porselmager.	
— Niels P. Damborg, Smedker.	
— Hans W. Nielsen, Ekstraskriver i Hof-	
og Stadsretten.	
— B. L. Fritsche, Buntmager.	
— Christian F. Danielsen, Skoemager.	

Herr Charsten N. Meldal, Præst ved Trinitates Menighed.

— Mathias B. Cederfelt de Simonson, Hofjunker.

— Michael Hansen, Sekretair i det Kongelige Danske Kancellie.

— Christian Brorson, Høiesterets Assessor.
Det øvrige da afhandlede skal hernæst blive anmeldt.

Administrationen for det forenede Understøttelseselskab.

H. J. Cantor senior. M. Wolquartz. C. Thomsen.

C. Købke.

Advarsel mod usikre Forsørgelses = Casser.

(Fortsat. See No. 19.)

Det er, — denne Anmærkning maa jeg strax gjøre — en aldeles urigtig Forudsætning, og dog en Forudsætning, hvorfra de fleste Enkensions = Selskaber gaae ud, at der i Selskabet skal bestaa digen forblive et ligestort Antal Medlemmer, eller med eet Ord, at Selskabet stedsse skal blive fuldtalligt. Paa Fuldtallighed kan intet Selskab gjøre Regning, allermindst det, som trænger der =

til. Thi dets maadelige Indretning vil omsider
 worde bekjendt, og afholde Flere fra at indtræde
 deri. Og i de fleste Tilfælde vil den Omstændig-
 hed ikke engang kunne værne Cassen mod Under-
 gang, at der i Selskabet altid ere ligemange Med-
 lemmer.

En anden ligesaa almindelig Fejl ved disse
 Casser maa jeg ogsaa her strax gjøre opmærksom
 paa. Og det er den: at der intet Hensyn tages
 til de Indskydendes Alder. — Det er dog unægte-
 ligt, at det er langt sandsynligere, at den Mand,
 der f. Ex. er 12, 14 eller flere Aar ældre end sin
 Hustru, efterlader sig en Enke, end at den Hus-
 tro, der er ligesaa gammel som sin Mand, eller f.
 Ex. 12, 14 eller flere Aar ældre end han, skulde
 blive Enke; forudsat at deres Helbred i øvrigt er
 ligegod. Det synes altsaa at være rigtigst, at
 hiin Mand bør betale mere end denne, fordi Cassen
 i hiint Tilfælde vil, efter Rimelighed, i flere Aar
 komme til at udbetale Pension. Det samme er
 Tilfældet, naar tvende lige gamle Mænd, f. Ex.
 paa 40 Aar, deeltage i Cassen, af hvilke den eenes
 Hustru er 20, den andens 35 Aar. Vil end Mæn-
 denes Levealder worde omtrent ligelang, saa er dog
 Formodningen for, at den Førstes Enke, som yn-
 gere, længere vil nyde Pension, end den Sidstes;
 og at altsaa hiins Mand bør erlægge mere til
 Cassen, end dennes.

Naar man i denne Materie vil gaae frem med den muligste Wisshed, saa er det uundgaaeligen nødvendigt, at enhver's Indskud staaer i rigtigt Forhold til den gjensidige Alder. Ved at antage til Indskud een eller anden vis Summe paa Slump, lige for alle Medlemmer, tager man enten for meget, eller, som hidindtil nok stedsse har været Tilfældet, for lidet. Det er urigtigen sagt, at den Eenes formeget bør afbøde paa den Andens forliddet. Enhver bør betale saameget, som den Pension, han vil forsikre sin Enke, kan agtes værd. Den Ting, at betale for hinanden, kan kun finde Sted ved Enkepension's Casser, der oprettes af een eller anden enkelt Stand, udelukkende for dens Lømmere, men tillige forpligtende alle disse at indtræde deri; f. Ex. Sjellands Præste-Enke-Casse, Degne-Enke-Casse, Capellet's Enke-Casse o. desl. Disse Selskaber ere altid fuldtallige, og Beregningen der ved er let.

For at gjøre nogen Beregning i Henseende til hvormeget en Mand enten paa eengang eller aarliggen skal tilskyde, er det nødvendigt at vide, hvormange Enker der ere f. Ex. ved ethvert Aars Udgang; og, naar Cassen er indrettet paa Contributionsfod, tillige hvormange Mænd, der ere i Live.

(Fortsættes).

C o l l i n.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 21.

Syttende Aargang.

Løverbagen den 25de Masi 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Biolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e .

I General = Forsamlingen den 13de hujus bleve Dherrer Justitsraader Skibsted og Rothe samt Prokurator Schiellerup valgte til at giennemgaae Selskabets Love og seener i General = Forsamlingerne vedtagne Beslutninger og af samme at forfatte nye Love for Selskabet; hvilke samtlige Herrer have behaget at antage Valget.

Administrationen for det forenede Understøttelses = Selskab.

S. J. Cantor senior. M. Wolquartz. C. Thomsen.

C. Købke.

Advarsel mod usikre Forsørgelses = Casser.

(For at See No. 20.)

Kunde man oprette et Selskab, hvori alle Mænd vare lige gamle, og hvori ogsaa alle Hustrøer havde een, skjøndt fra hines forskjellig, Alder, saa burde alle Mændene indskyde ligemeget, naar de vilde forsikre deres Enker en ligestor Pension.

Hvor gammel ethvert enkelt Mennecke, Mand eller Hustru, vil vorde, kan man sagtens ikke vide forud. Men naar der i Begyndelsen lever et nogenlunde betydeligt Antal Personer af lige Alder sammen, saa kan man, paa Grund af Erfaringer, som nu i mange Aar omhyggeligen ere bleve samlede, bestemme forud, uden at tage mærkelig Fejl, hvormange (ikke hvilke) af disse Personer, der i ethvert følgende Aar ere i Live. Disse Erfaringer har man hentet i Listerne over Fødte og Dødte, og bragt dem i Tabeller, som man har kaldt Dødelighedss = eller Mortalitetss = Tabeller. Af disse kan man see, hvormange af 1000 eller 10,000 i eet Aar fødte Børn, der efter hvert følgende Aars Forløb kan antages at være i Live *). Vel

---

*) Den velgiørende Kofoppe = Indpødning eller Vaccination vil, forudsat, at den, som man maa haabe, og har Grund til at formode, i Tidens Længde kan, som hidtil, betrygge mod de ødelæg-

at forstaae, med liden Ufsvigelse, enten til det Mere eller det Mindre. Thi naar Tabellerne f. Ex. sige, at af 1000 Fødte opnaae 532 en Alder af 10 Aar, 300 af 50 Aar, 6 af 90 Aar o. s. fr., saa bety- der det blot, at dette har været Tilfældt i en heel Masse af flere hundrede tusinde Mennecker; men det vil ingenlunde sige, at det samme skal uforan- derligen gjelde for ethvert enkelt Tusinde. Den Mand, som først leverede noget fuldstændigt i denne Sag, er Süßmilch, en tydsk Geistlig. Det er omtrent 40 Aar siden, at hans Tabeller udkom; og det har dog ved Dvgjørelsen af den herværende almindelige Enkecaffes Tilstand, efter 30 Aars Forløb, viist sig, at de ere meget paa- lidelige.

At man, naar man veed hvormange der af 1000 paa eengang Fødte aarligen bortdøe, ved Hjelp af Re- guladetri kan finde Antallet paa de Bortdødte ved ethvert andet givet Tal, indses letteligen. Efter Tabellen opnaae af 1000 paa eengang Fødte 511 en Alder af 15 Aar, altsaa blive af 1426 Fødte 729 Personer 15 Aar, og af 625 Fødte 319. —

---

gende Børnekopper, have ikke umærkelig Ind- flydelse paa disse Tabeller. For Enkepensions- cafferne vil dog denne Indflydelse være af min- dre Betydenhed; men af des større for Livren- te = Selskaberne.

Egtesaalet anvendes dette paa et vist Antal Egtespar, f. Ex. 600. Maa antage, at Mændene ved Indtrædelsen i Selskabet vare 40 Aar, og Konerne 30; saa siger Tabellen, at af 374 paa 40 Aar blive 300 Personer 50 Aar, altsaa af 600 et Antal af 481. Af 439 paa 30 Aar leve 374 til det 40 Aar, altsaa leve 511 af 600 til det 40 Aar. Men ligesom der iblandt disse 511 ere baade gifte Koner og Enker, saa ere ogsaa af hiine 481 nogle Enkemænd og Næsten i Egteskab. Betænker man nu, at disse 511 Fruentimre havde, da Selskabet blev oprettet, alle tilhobe deres Mænd i Live, saa eftersee man, hvormange af disse 511 Mænd paa 40 Aar, leve efter 10 Aars Forløb. Det søgte Tal er: 409. Det er Antallet af de staaende Egteskaber, og de øvrige 102 ere Enker. — Rummet tillader ikke her at anføre mere; hvem, der vil gjøre sig nøjere bekendt med Materien, henviser jeg til de ovenfor nævnte Forfattere. Kun det maae jeg gjentage, at da disse Beregninger grunde sig paa lutter Gjennemsnits-Tal, saa maa det givne Antal af Egteskaber ikke være for lidet, — i det mindste 5 til 600, — ellers vorder Usikkerheden større.

Bed at indrette en varig Enkepensionscasse er altsaa en prøvet Mortalitet's-Tabel uundværlig, for deraf at see, hvormange der til enhver Tid ere deels Nydende deels Ydende. Men i Henseende til

Indskudet, der skal erlægges, behøves endnu et Par Tabeller, for deraf at see, hvormeget enhver, efter sin og sin Hustrøes Alder, med Hensyn til den Pension, som forsikkes, bør erlægge enten for eengang eller aarlig; det er med andre Ord, for at bestemme Værdien af enhver Pension.

At Beregning og alle Bestemmelser om Interessenternes Bidrag og den formodentlige Udgift forudsætte en nøjagtig Benyttelse ej blot af Renterne, men og af Renters Renter; og det er ogsaa een af de Fordele, som mange Personer, der forene sig til et fælleds Djiemeed, vinde ved deres Sammentrædelse, at deres Bidrag, i det de tilsammentagne udgjøre en Capital, kunne bære saadanne Renter; — Fordele, som ikke kunde erholdes af enhver saadan liden Sum enkelt tagen. — At forresten saadanne Capitaler ærligen og forstændigen forvaltes, er en Sag udenfor Beregningen, men som det bliver Repræsentanternes og Administratorernes Pligt at vaage over.

Den ene Tabel, der endnu behøves, er følgende over en Capitals Tilvæxt ved at oplægge Renter og Renters Renter til Capitalen, og den anden er: for at bestemme hvor meget en forestaaende periodisk Betaling er værd, det vil sige: hvor:

meget man forud bør erlægge, for, efter en vis Tids Forløb, aarligen at erholde en vis Sum *).

Tabellen over Capitalers Tilvæxt viser f. Ex. at een Rigsdaler efter 19 Aars Forløb er vokset til $2\frac{1}{10}$ Rdlr.; tager man nu en anden Sum, f. Ex. 4350, saa er den følgerigen opvokset til $9161\frac{1}{10}$ Rd. Denne Sum er altsaa, efter 19 Aars Forløb, Værdien af 4350 Rd., naar Renter og Renters Renter ikke imidlertid have været oppebaarne, eller: den accumulerede Værdie. Og deraf følger omvendt, at naar En om 19 Aar skulde betale 9161 Rd., saa kunde der, om han nu strax vilde betale dem, ikke affordres ham mere end 4350 Rd., som altsaa nu er Værdien af den Sum 9161 Rd., som først om 19 Aar skulde betales. (De 4811 Rd., som formedelst den tidligere Betaling afgaae, kaldes

---

*) For at forebygge al Mistydning, kan jeg ikke lade være uanmærket, at det ingenlunde er eller kan være min Hensigt, her at meddele nogen fuldstændig Theorie for Entensions-Caseer. En saadan vilde meget upassende findes i et Blad, hvorfra der udkommer et Halvaark ugentligen. Jeg vil med det Anførte blot pege hen paa, hvad der i en saadan Sag bør tages i Betragtning. Og da det er et Anliggende, som er af Vigtighed for de fleste Læsere, ligger det aldeles i Borgervennens Bestemmelse at drage Opmærksomheden derhen.

man Disconto). Denne Værdie, som hedder den disconterte Værdie, findes strax af en egen Disconto-Label, der — i Modsetning af hiin Label — viser, hvorledes en Capital aftager, naar Renter og Renters Renter aarligen fraregnes *).

Angaaende Maaden til at bestemme en Enkepensions Værdie paa, vil jeg blot anmærke Følgende:

En Hæving eller aarlig Indtægt, som paa Livstid udbetales en Person, uden Hensyn til, hvor kort eller hvor længe denne lever, kaldes en Livrente. Den er forskjellig fra en Tidrente, hvorom det i Forvejen er fastsat, ibvormange Aar eller Terminer, den skal betales. En Enkepension er ikke andet end en Slags Livrente, med den Forskjel, at ved Livrenten er kun den Termin ubestemt, da den skal ophøre, men derimod fastsat, naar den skal begynde, da derimod ved Enkepensionen ogsaa Terminen, da den første Gang falder, er uvis.

Den rebe Værdie af en Tidrente findes snart, naar Rentens Størrelse og Antallet af de Aar, hvori den skal betales, er fastsat. Den kan ansees som Renterne af en Capital. Hvo der altsaa er

---

*) Alle disse Tabeller findes saavel ved Tetens's som Karsten's ovennævnte Skrifter.

Iagde en Capital, hvis Renter beløbe sig til lige saameget som Tidsrenten, vilde, efter de bestemte Aars Forløb ogsaa erholde Capitalen tilbage. I Stedet derfor kan han ogsaa strax afdrage fra Capitalen Discontoen for ligesaamange Aar; det, som bliver tilovers, er Tidsrentens rede Værdie.

Ved en Rentefod af 4 Procent findes Capitalen til visse opgivne Renter ved at multiplicere disse med 25. Capitalen til en Rente af 100 Rdlr. er følgelig 2500 Rd. Vil nu En kjøbe en Tidsrente paa 12 Aar, saa sees af Tabellen, at Discontoen deraf er 1561 Rd., som fradraget Capitalen, viser at $938\frac{5}{10}$ Rd. er Værdien af en tolv-aarig Rente paa 100 Rd. *).

(Fortsattes).

C o l l i n.

---

*) Dette er kun anført, for i Almindelighed at give et Bøgreb om denne Beregnings = Maade. Ved Anvendelse i det Virkelige, maa desuden tages Hensyn til Vedkommendes Alder.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 22.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 1ste Junii 1805.

Førlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

Advarsel mod usikre Forsørgelses = Casser.

(Fortsat. See No. 21.)

Man kan overbevise sig om Rigtigheden deraf,
ved at fremsætte det aarvis saaledes:

Capitalen, som betales og er frugtbringende,	=	=	=	=	=	938,5
Dertil kommer Renter for et Aar	=					37,5
Summe ved første Aars Forløb	=					976
Fragaaer Tidrente for første Aar	=					100
Tilbage	=	=	=	=	=	876
Renter deraf for et Aar	=	=	=	=	=	35,04
Summe ved andet Aars Forløb	=					911,04
Tidrente for andet Aar	=	=	=	=	=	100

Fortsetter man dette nøjagtigen igjennem alle tolv Aar, saa vil man finde, at Capitalen netop efter den Tids Forløb er ganske medgaaet. *)

Derfom da en Mand kjøbde en Livrente for sin Egtesælle, saa vilde hun — forudsat, at hun levede længst — først komme til at nyde den i Egteskabet, og derpaa som Enke. I det sidste Tilfælde hedder det Enkepension. I Første: Samlivsrente. Da nu den hele Livrente bestaaer af disse to Dele, saa vil man udfinde hvor stor Enkepensionens Værdie er, naar man fradrager Samlivsrentens Værdie fra den hele Livrentes Værdie.

For Ex. Den rene Værdie af en Livrente paa 100 Rd. for en Kone paa 75 Aar er, efter Karsten, omtrent 481 Rd.; Samlivsrenten for hende med en Mand paa 80 Aar er 287 Rd. værd,

---

*) Man seer heraf, at saavel Kjøber som Sælger af en Livrente er, naar rigtige Grundsæmnaer følges, altid fuldkommen sikke. Ingen af dem bør tabe og altsaa heller ikke vinde derved. Men at paatage sig en Livrente for een eneste vilde være forbunden med Risiko; derfor bør et temmeligen anseeligt Antal Personer til saadant Bjemærke sammentræde i Selskab. I øvrigt maa man iagttage, ved egentlige Livrenters Beregning ikke at betjene sig af de sædvanlige Dødelister, da de Personer, som kjøbe Livrenter, maae formodes, at være sunde, eller selv ingen Svagheder at føle til.

altsaa havde 100 Rdlrs Enkension for denne Egtesælle 252 Rdlrs Værdie.

Man kan billigen spørge: hvorledes findes denne Samlivsrente? Men dette vilde end videre udfordre en med Rummet uforholdsmæssig omstændelig Forklaring. Jeg trygter allerede for, at de Tal jeg hidtil har anført, affrække mange Læsere, og henviser derfor til Karstens ovennævnte Bog.

Dertil maa jeg ligeledes henvise angaaende Beregningsmaaden, om hvor stort det aarlige Bidrag skal være, som i en paa Contributionsfod oprettet Cassé skal erlægges, og svare til en Summe, som paa eengang betales.

I det sidste Slags Cassé kan Bidraget enten ydes i begges Levetid (saaledes, at Enken vedbliver at contribuere til Cassén), eller blot af Manden, eller blot paa visse Aar.

At den første Maade er den sikreste, indsees let, og at den sidste er mindst at anbefale, er let at vise.

Capitalfoden har i det Hele væsentlige Fortrin for Contributionsfoden, især fordi Cassén ved hiin er udsat for mindre Risiko end ved denne, om nemlig Mændene bortdøe hyppigere end Regningen forudsætter. Men da det synes de Fleste besværligere, at erlægge en betydelig Summe paa eengang, end smaa Summer aarligen, foretrække de Fleste den sidste Maade, endstjøndt Pensio-

nen, vel som oftest, ved Contributionsfoden tilsidst har kostet mere end ved hiin. Det er i det Hele bedre, at lade Indskudet afdrage i smaa Dele, i visse Terminer, som det kan skee ved den almindelige Enkecaffe. — For at indsee Forholdet mellem disse tvende Maader, at forsikre Pension paa, vil jeg anføre et Par Exempler af en ved en meget paalidelig Forfatter, von Drateln i Hamborg, udregnet Tabel for Indskud og Bidrag.

Til 100 Rdlrs Pension betaler en Mand paa 30 Aar for en Kone paa 20 Aar for eengang 412 Rd. og aarlig paa Livstid 30 Rd., og skulde Bidraget kun vare i 15 Aar da 43 Rd. — Er Manden 40 og Konen 30 Aar, er Capital-Indskudet 430 Rd., det aarlige Bidrag paa Livstid 36, og paa 15 Aar 45 Rd. aarlig. — For en Kone paa 20 Aar maatte en Mand paa 60 Aar betale enten strax 913 Rd. eller aarligen 105 Rd. I de fleste Tilfælde vil nok det sidste være besværligst.

Man kan gaae en Middelvei; forene Capitalfoden med Contributionsfoden. Denne Maade kan være bequemmere for Interessenterne og uskadelig for Cassen. Den i Aar udkomne ny Plan for „det forenede Begravelse-, Enke-, Understøttelse- og Brudegave Selskab for alle Stænder af 1794“ *) er saaledes bereg-

*) Mere bekendt under Navn af det Nye gaardfke Selskab, efter dets Stifter.

net. Nu afdøde Justitsraad og Medlem af Rens-
tekammer-Collegiet Jens Wadum *) har, med
den Flid og Nøjagtighed, som man af hans sjældne
Skarpsindighed og dybe matematiske Indsigter kun-
de vente, forfattet disse Beregninger, og hans Navn
er tilstrækkelig Borgen for deres Paalidelighed. I
denne Casse erlægges i Indskud Halvdelen af den

---

*) I det jeg her nævner en Mand, hvis urokke-
lige Retsskaffenhed, mageløse Sandhedstjerlig-
hed, djerve Frimodighed til paa ethvert Sted
og enhver Tid at tale for den gode Sag, lyse
Hoved, udbredte Kundskaber og hurtige Dømme-
kraft tilvandt ham alles Beundring, Kjærlighed
og Agtelse i hans Omgangscirkel som Embeds-
mand, Borger og Menneſke, byde mine Følel-
ser mig at dvæle et Øjeblik ved at tilbagefal-
de ham i Bladets Læseres Erindring. Havde
jeg været i Besiddelse af en mere øvet Pen,
hvor gjerne havde jeg da ikke, i Heuseende til
denne mig personligen vel bekjendte Mand,
fulgt den i Bladets første Dage antagne Ved-
tægt, at levere Udsigter over hedenvandrede Med-
borgeres Levnetsløb. Sandeligen, kun faa for-
tjende det mere end Wadum. Nogle Aar tilbage
i Tiden vilde han vist ogsaa have fundet en
værdig Mindetaler. — — Det var den 14 April
1804, da hans Virken herved ophørde. Næste
dagen efter, satte nogle faa Venner et simpelt,
men betydningsfuldt Minde over hans Grav
paa Holmens Kirkegaard i Kjøbenhavn: en
lige sidet Pyramide af Granit, hvorpaa staaer:
Jens Wadum.

Sum, der er fastsat for den almindelige Enke-casse, det aarlige Bidrag er forskjelligt efter Alderen. Bidraget vedblive Enkerne at betale, men da det er uforanderligen bestemt, vides det forud, og kan altsaa ikke anses trykkende. For Ex. En Mand paa 30 Aar betaler til 150 Rdlrs Pension for en Kone paa 20 Aar i Indskud 312 Rd. og aarligen 17 Rd. 48 β . Til 300 Rdlrs Pension betales naar Manden er 40 og Konen 30 Aar i Indtrædelse: 652 Rd. og aarligen: 40 Rd. 46 β . Vil nogen indsknde en Sum paa een gang, følges Tabellerne for den almindelige Enke-casse.

Ved denne sidstnævnte Casse er der stundom Klaget over, at Indskuddene vare for høje. Denne Beskyldning er ugrundet. Af den Efterretning om dens Tilstand ved Slutningen af Aaret 1797, som Conferentsraad Tetens i Aaret 1802 udgav, kan man overbevise sig derom. I Gjennemsnit giver den omtrent 25 Procent af det Indskudte.

I Overensstemmelse med det Djemed, hvori jeg skriver disse Blade, vil det ikke være upassende, her med et Par Ord at berøre Indretningen af nogle Casser, der ere adspilte, saavel som af nogle enkelte mig bekjendte endnu eksisterende. Exempler oplyse, om de end ikke bevise. En ukjendt Mængde af saadanne Selskaber har der været baade her og andensteds. Men om de Færrestes Skjebne har man trykte Efterretninger.

Af Kritter — en Forfatter, som har arbejdet og leveret meget i denne Materie, — vil jeg uddrage nogle Exempler om fremmede Casser.

„Forsørgelses-Anstalter for Enker og forældres løse ere, paa en 30 Aars Tid, — hans Ord i Aaret 1780 — hyppigen blevne oprettede i Tydskland, og de vilde have været en Betsignelse for det menneskelige Samfund, dersom de havde været saaledes indrettede, at de kunde bestaae, og betale saavel de sidste som første Enker den belovede Pension. Men en sørgelig Erfaring lærer os, at de fleste af disse Anstalter ere, efter højt 20 eller 30 Aars Forløb, gaaene til Grunde, og at de Enker, hvis Mænd længst havde bidraget til Cassen, derved ere meest blevne skuffede.“

„Grunden til dette Onde ligger hverken i slige Cassers Forvaltning eller i udvortes uhyggelige Tilfælde, men i deres Grundplaner. I Almindelighed tænke de, som begynde paa et saadant Institut, kun paa, at forskaffe deres egne Enker en god Forsørgelse — og for godt Kjøb. Gjøre de end nogle omtrentlige Overflage paa hvor stort Antal af Enker, der vil komme paa hvert Hundrede Aar, saa regne de dog for meget paa, at Enkerne gifte sig igjen; og falder dem end den Betænklichkeit ind, at der af disse om en 30 Aars Forløb vil worde temmeligen mange, saa haabe de dog, at

Cassens Kuldkastelse ikke vil træffe dem og deres Enker."

Den h a m b o r g s k e M æ g l e r = E n k e c a s s e af Aaret 1758 bestod ved sin Begyndelse af 201 Interessentere. Mændene vare i Gjennemsnit 45 og Konerne 40 Aar gamle. I Indskud gaves 80 Mk. og aarligen 16 Mk. til en Pension af 400 Mk. I 19 Aar indtil Aaret 1777 gik det godt. Der var da 121 Enker, som skulde have 45200 Mk. i Pensioner, og Indtægten af 389 Interessentere var 22544 Mk. Altsaa var der en øjensynlig Mangel, som Selskabets Rentefond: 90000 Mk. ikke kunde afhjælpe. Medlemmerne udgif, Selskabet ophævedes, og Enkerne fik 30 i Stedet for 400 Mk.

(Fortsattes).

C o l l i n.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den 9de Junii, da Herr Capitain Abrahamson meddelel sit Bidrag.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 23.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 8de Junii 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

Advarsel mod usikre Forsørgelses = Casser.

(Fortsat. See No. 22.)

Den weimarske Enkecasse af Aaret 1757 blev oprettet af 50 Egtemænd. Efter 3 Aar var Antallet 100, som ikke maatte overskrides. Indtrædelsen var 100 Rb., aarligt Bidrag 10 Rb., Pensionen 100 Rb. Efter 10 Aars Forløb var der 21 Enker. Der fattedes allerede 400 Rb. aarligent til deres Pensioner. Selskabet skildes ad, og Enkerne deelde Cassen.

Den bremeriske Enkecasse af Aaret 1754 begyndte med 150 Interessentere. Pensionen var

50 Rbd., hvortil aarligen betaltes $7\frac{1}{2}$ Rbd. I Indtrædelse toges i Forsikningen intet; men Tid efteranden 15 til 50 Rbd. I Aaret 1780 vare Interessenterne 380 og Enkerne 120; da begyndte man allerede at angribe de nye Interessenters Indskudde til Pensionerne, saa at dens Fald snart maatte paafølge.

Den calenbergiske Enkecasse og dens Skjebne gjorde i sin Tid Opsigt nok. Selskabet bestod i Aaret 1782 af over 3700 Interessentere. Den opvakte stor Strid mellem forstandige Mathematici paa den eene og flette Regnemestere paa den anden Side. Hiines Grunde og Beviser bleve besvarte med Misforstaaelser og Uhosfligheder. Ved Oprettelsen i Aaret 1767 bestod Selskabet af 1454 Interessentere. I Gjennemsnit var Mændenes Alder 47 og Hustrøernes 39 Aar. Pensionerne vare fra 10 til 1000 Rbd. Middelpensionen 140 Rbd. I Indskud betaltes Beløbet af den foreskrevne Pension for eet Aar; og denne Summe blev tilbagebetalt ved Dødsfald paa een af Siderne, saa kun de midlertidige Renter tilfaldt Institutet. Det aarlige Bidrag var ikke bestemt, men beroede paa Enkernes Antal. Paa denne Maade vorde Bidragene i de første 12 Aar til meere end det tidobbelte. I Cassens andet Aar betaltes til 140 Rbdrs Pension aarlig omtrent 2 Rbd. og efter 12 Aar henved 22 Rbd. Selskabet havde i Aaret

1782: 700 Enker, hvis Pensioner beløbe sig til omtrent 100,000 Rbd. Naaget Selskabet havde rentebærende Capitaler af Beløb 850,000 Rbd. var dets Credit dog i Forfald. Ved Oprettelsen var man gaaet ud fra den urigtige Forudsætning, at der ikke skulde blive flere end een Enke af 4 Ægteskaber; Erfaringen viste, at der blev 3 af 5. Balancens Opgjørelse faldt slet ud, og det endelige Udfald viste endnu tydeligere Planens Ubestandighed. Efterat adskillige Medlemmer vare udgangne, og havde ladet saavel deres Indskudde, som aarlige Bidrage i Stikken, opløstes Selskabet ved Forlig. Et nyt blev derpaa indrettet paa rigtige Grundsætninger.

Saavidt Ritter. —

Den store danske Enkecasse af 1739 blev oprettet for Militairpersoner, siden fik ogsaa Civile Udgang dertil. Den varede i 31 Aar eller til Aaret 1771. I den Tid blev indskrevet 3501 Ægtepar. Til 100 Rdlrs Pension betaltes 250 Rbd. for engang. Cassen lovede altsaa 40 Procent. Enkernes Antal i Aaret 1770 var 595, som tilkom i Pension 81015 Rbd., hvortil hverken Fondens Renter, som da vare 5 Procent, eller de nye Indtrædelsespenge vare tilstrækkelige, og Cassen maatte da ophæves. Da den var forsynet med kongeligt Garantie, saa maatte Statscassen, ved dens Ophævelse, svare Enkerne de dem forsikrede Pensioner, hvoraf fulgde, at den har kostet Staten store Summe

mer; den er den endnu til Byrde, og der vil i mange Aar medgaae anseelige Summer førend Pensionisterne ere alle uddøde *).

Enkecassen for civile Betjente og adskillige Stænder af Aaret 1736. Den lovede i Udbytte 40 til 80 Procent. Meer end 40 gav den aldrig, og det var i de første Aar ikke vanskeligt; men efter 7 Aars Forløb vare Renterne dertil utilstrækkelige, og efter 17 Aars Forløb var Pensionen kun 15 Procent. Der var da 328 Enker. Selskabet tog da klogeligen den Beslutning, at ingen flere Interessenter maatte antages. Den havde i alt havt 812 Medlemmer. Da Capitalen ikke maatte angribes, vorde den omsider, ligesom Enkerne atter astog, til 151000 Rd., hvis Renter, efter en af Interessenternes Arvinger tagen Beslutning skal anvendes til Understøttelse for den trængende Efterflægt af Medlemmerne i denne ophævede Casse.

Enkecassen for Katecheter, Klokkere, Degne og Skoleholdere i Syens Stift af 1789. Tilskudet var af den sidste Stand 2 Mk. og af de første 4 Mk. aarlig. Pensionerne vare 4 Rd., 5 Rd. 2 Mk., 6 Rd. 4 Mk., i Forhold til, hvortænge Manden havde contribueret. In-

---

*) See: Tetens's Efterretning om den almindelige Enkecasse. 1802.

terefenternes Antal er 300. Den ejer nu, efter 15 Aars Forløb, en Capital af 1300 Rbd., men har 59 Enker, som aarligen skulde have 254 Rbd. Der var gjort Regning paa, at den efter 30 Aar kun vilde faae 37 Enker, der skulde nyde 160 Rbd. Cassen kan ikke bestaae, og der vil ogsaa skee Forandring derved. I et Selskab, som dette, hvor Medlemmernes Antal stedse bliver det samme, vil Forholdet mellem de staaende Wgteskaber og Enkernes Antal, naar Mandens Alder ved Indtrædelsen i Wgteskabet antages til 30 og Huustroens til 25 Aar, være, efter omtrent 40 Aars Forløb som 2 til 1; eller: paa 300 Wgteskaber maa man ikke regne ringere end 150 Enker.

Enkensions- Forsørgelses- og Godtgjorelses-Selskab af Aaret 1801. Det havde 3 Classer. I første beholdtes 50 Rbd., i anden 100 Rbd., i tredje 200 Rbd. aarlig Pension; hvor til Bidraget var 1, 2, 4 Rbd. maanedligen til hver Enke. Hver Classe skulde bestaae af 500 Interessentere. Naar Cassen var complet, udbetaltes den fulde Pension; ellers udbetaltes kun, for hver 50 Interessentere, 5 Rbd., 10 Rbd., 20 Rbd. Selskabet er allerede forbi. De 2 første Classer have været overcomplete, og i den sidste var 466 Interessentere. Men da Medlemmerne mærkede Cassens Mislighed, udgik mange; saa at der i Martii Maaned d. A., da Selskabet besluttede at lade en ny

Plan udarbejde, i første Klasse var 251 Interessenter og 39 Enker, i anden 205 og 27 Enker, i tredje 197 og 18 Enker.

Den bestandige Enkecasse af Aaret 1748. Interessenterne skulde, efter deres Alder, erlægge i 10 Aar 3, 4 å 5 Rd. aarligen til Cassen, og forresten tilskyde, eftersom Behov gjordes, dog ej over 8 Rd til 100 Rd. Pension. Var Indtægten ej tilstrækkelig, fik Enkerne des mindre. Naar Cassen ophørde, veed jeg ej bestemt; efter 8 Aars Forløb blev Udbyttet allerede betydeligen nedsat. Fonden var 10000 Rd. og Interessenternes Antal 400.

Maatte jeg ikke frygte for at trætte Læsernes Opmærksomhed, saa vilde det være mig let, at anføre Exempler paa flere end tyve slige jammerlige Indretninger, der have bedrøvet mange Familier *). De fire Aar fra 1746 til 1749 ere især rige derpaa. Man kan overbevise sig derom, ved at eftersee Registeret over Schous Udtog af Forordningerne. For det meste ere de ikkun fordeeltige for Bestyrerne, og tjene isørigt blot til at opvække falske Forhaabninger, som tilsidst, og ofte med ikke ubetydeligt Tab for Bedkommende, blive skuffede.

---

*) I Bladet Politivennen No. 337 ommeldes fire Selskaber, hvis Mislighed er beviist af Erfaring.

De ere som bedragelige Hazardspil, hvor Enkelte faae hele Gevinsten og den større Deel maa bære hele Skaden. Og efterat nu, foruden den forhen oprettede almindelige Enkecasse, ogsaa i Aaret 1795 den almindelige Forsørgelses-Anstalt er bleven indrettet, — i hvilken sidste enhver, paa alle de Maader, som ere Formaalet for deslige Selskaber, kan forsikre sig eller andre en tilkommende Understøtning — kan saadanne Selskabers Oprettelse ikke ansees nødvendig; og mere end det, hine to Indretninger, som ere byggede paa de, efter de hidtil havde Erfaringer, eene rigtige Grundsætninger, tilfide, kunne andre Selskaber med Sikkerhed ikke love.

Omtrent i en fyrrethve Aar var dette Kaserie, efter at oprette saadanne Casser, næsten aldeles ophørt; men i de sidste Aar har det viist sig med fordoblet Styrke. Nogle af de nye ere allerede forsvundne. Endnu er der nok, og vil man undersøge hvad der fordres og hvad der loves, vil man finde, at de komme overeens med hine ældre deri: at de fordre lidet, love meget, og holde i Tiden intet.

Førend jeg skrider til at gjøre nogen Anmærkning ved eet eller andet af disse Selskaber i Særdeleshed, maa jeg gjøre den almindelige Anmærkning: at deres Bestyrere, Forstandere, Casserere, Bogholdere, eller hvad de videre hedde, som maatte

have stiftet dem, eller deraf have Levebrød, — ere mig aldeles ubekjendte; at jeg aldeles ingen Tvivlsmaal vil fremsætte mod deres gode Villie, eller Nødelighed med Cassernes Forvaltning, men at jeg — som jeg ovenfor anmærkede — anseer det for Pligt, at gjøre Publikum opmærksomt paa, hvor uflogeligen de handle, som indsætte i flige Anstalter, fordi de love gode Fordele. Jo mere en saadan Indretning lover, jo fordeelagtigere den synes at være, des varsommere bør man være ved at deeltage deri, thi des større er Formodningen for, at den ikke duer meget. —

(Fortsættes).

C o l l i n.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den 9de Junii, da Herr Capitain Abrahamson meddeler sit Bidrag.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 24.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 15de Junii 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolsstræde No. 218.

Advarsel mod usikre Forsørgelses = Casser.

(Fortsat. See No. 23.)

Blot Uvidenhed om Følgerne kan forlede den res
deligste Mand til saadanne Dpfindelser, som altid
have Skin af Mennekketjerslighed paa deres Side.
Allerede den Omstændighed, at der er mange af
disse Selskaber, er en Ulykke. Et godt er tilstræk-
keligt. Hvor Beregninger maae bygges paa Sand-
synlighed, bliver denne altid mindre, jo lavere Tal-
lene ere; og jo flere Selskaber der ere, des færre
Deeltagere have ethvert. Adskillige Familier have
maaskee i nærværende Djeblif deres Levebrød ved

disse Indretninger, som Bogholdere, Casserere, Budde. Men naar det nu er en, ved Beregninger beviislig og ved Erfaringer stadfæstet, Sandhed, at de, der længst have bidraget dertil, erholde mindst eller intet; at trængende Enker, udlevede Oldinger eller forladte Forældreløse skuffes i deres trygge Haab: saa tør jeg vel gjøre Regning paa, at man vil sande min Paastand, at det er Tid at tale offentlig mod dette Uvæsen.

Dertil kommer endnu een Omstændighed. Lovene eller Fundatserne for adskillige af disse Selskaber ere forsynede med kongelig Confirmation. Dette misforstaaes af en stor Deel af dem, som deeltager deri. Mange forvekle Confirmation med Garantie, og troe, at Hans Majestæt Kongen derved indestaacr for Opfyldelsen af det Belovede. Andre mene dog, at en Anstalt, som har erholdt kongelig Bekræftelse i alle Ord og Puncter, maa være en Indretning, der lover Varighed. — Men ingen af Delene er Tilfældet. Deels angaaer den Confirmation, som de senere Casser have erholdet, kun den Artikel, som jevnlig findes i disse Love, at ingen Arrest eller Beslag maa kunne gjøres paa de Summer, der skulle udbetales. Deels vilde Confirmationen, om den endog, som ved de ældre Selskaber, var almindelig, kun give de Forpligtelser, Selskabet og dets enkelte Medlemmer gjensidigen havde paadraget sig, mere Høj-

tidelighed. Smidlertid er ogsaa hiin til een eneste Artikel indskrænkede Sanction i de sidste to Aar bleven sjeldnere. Det var at ønske, at vi havde, og det er at haabe, at vi faae et Kongebud, som forbyder deslige Selskabers Oprettelse, naar Planerne ej i Forvejen af Sagkyndige vare prøvede, og derpaa approbert. Preussen havde allerede i Aaret 1781 en Forordning, som forbød saadanne Selskaber, under Straf af Pengenes Confiskation, og som befalede, at de, som allerede vare indrettede, skulde strax undersøges, om de fortjende at tillas es. Da den ny preussiske Lovbog bestemmer: at Enke = Livs = og Udstyrs Casser ikke maae oprettes uden kongelig Stadfæstelse.

Af de her nuværende eller i de senere Aar anmeldte private Forsørgelses = Casser i Livs = og Døds = Tilfælde kjender jeg kun Planerne til følgende. Min Tavshed om de øvrige er altsaa hverken Roes eller Daddel. Muligen eksisterer der af Nogle allerede blot Planerne.

Enke = Brudegave = og Godtgjørelses = Selskabet af 5 Febr. 1803 skal bestaae af 2 Classer, hver af 800 Interessentere. Forholdet i begge Classer er eens, jeg vil derfor kun omtale den første. Ved at betale 2 Mark aarligen forsikres en Enke en Pension af 200 Rd. Højere end til 4 Rd. aarlig maa Bidraget ej stige. Det manglende skal tilvejebringes ved et Tilskud af 4

Mk. aarlig. Af 800 Egtepar, hvis Alder ved Indtrædelsen jeg vil antage i Gjennemsnit at være, ligesom ved den almindelige Enkecasse, 46 Aar for Manden og 38 Aar for Konen, ere der om 20 Aar over 200 Enker. Dem tilkommer aarlig 40,000 Rd. Har Selskabet endog complet, vilde hele Indtægten kun være 3733 Rd., saa at hver Enke kan vente 18 Rd.

Det borgerlige Enke- og Brudegaveselskab af 12 Decbr. 1800. Selskabet bestaaer af 400 Par Egtefolk. De betale ved Indtrædelsen 2 Mk. til Fonden, og aarligen 2 Mk. til hver Enke. Efter samme Forudsætning af Alder, som ved forrige Selskab, vil der om 15 Aar være over 100 Enker. Er Selskabet complet, saa har Interessenten altsaa at betale 33 Rd. 32 ß. til 100 Rds. Pension, hvorved Udgiften, 10,000 Rd., vel kan dækkes; men hvad Rimelighed er der for, at et Selskab, som fordrer over 30 Rd. aarligt Bidrag til 100 Rdlrs. Pension, skal blive fuldtalligt? Det som ved den overskydende Indtægt i forrige Aaringer kunde oplægges, vil ingenlunde tilstrække for at dække Savnet. Det angivne Antal af Enker er aldeles ikke for stort. En tolvvaarig Erfaring ved det store calenbergste Selskab viste, at af 100 Egtepar kom aarligen 25 Enker.

Den borgerlige og civile Stands Piig- og Enkers Understøttelses = Cas;

ses Bestand beroer eene paa Fuldtalligheden. For 50 Rd. Enkepension skal hvert Medlem erlægge til hver Enke 8 β . aarligen. (S Forsiningen var det kun 4 β .) Da Selskabet skal bestaae af 625 Medlemmer, saa vil Pensionen udkomme, saalænge dette Antal er complet. Ogsaa Pensionisterne maa erlægge Bidrag. Dette er en Urimelighed, hvor Bidraget ej er bestemt, men beroer paa Enkernes Antal, da det tilsidst medtager det meste af Pensionen.

Det danske og norske patriotiske Selskab bestaaer *) af 625 Egtepar. Contingenten er 10 Rd. aarligen, og Enkepensionen 125 Rd. Naar der i Forerindringen antages, at Enkernes Antal ej vil overstige 65, fejles over det Halve. Men blot 100 Enker, som fordrede om Aaret 12500 Rd. vilde ødelægge Cassen, hvis aarlige Indtægt ikke var 8000 Rd. En Fond paa nogle og tyve tusinde Rdlr., som der gjøres Regning paa at faae om tre Aar, er, for en Pensions-Casse af nogen Betydendhed, en Draabe i det store Hav.

Fælleds Omsorgs- Livrente- Enke- Understøttelse- og Børne- Opdragelses- Selskab. Af Planen er det ikke tydeligt,

---

*) Efter Forlydende skal Navnet have skaffet det megen Tillob, saa det formodentligen er complet.

om blot de efterlevende Egtepar eller tillige de pensionsyndende Enker skulle contribuere til Cassen. I første Tilfælde vil neppe 20, og i sidste Tilfælde kun nogle faa flere Aar forløbe, inden den Enkerne belovede Pension nedfalder til det Halve, og i begge Tilfælde ville de udfordrede Tilskud blive saa betydelige, at der ingen Rimelighed er for Cassens Bestand. Saaledes f. Ex. i fjerde Klasse, hvor der efter 20 Aar vil være over 60 Enker, bliver Enhvers Tilskud over 30 Rd. aarligen, uden at der dog kan præstere det Tilfagte. Administrations-Omkostningerne ere, i Forhold til det, som kan ventes, meget højt beregnede.

I den venskabelige Portions Livgæsse skal hver Interessent, for 25 Rd., som ved hans Død udbetales, aarligen, saa længe han lever, betale 1 Rd. 24 β., og desuden 24 β. til Contoret, foruden andre mindre Bidrag. Dette kan, efter Middeltal, anslaaes til 24 Rd. i alt for hver; altsaa omtrent det samme, som udbetales. Ved den almindelige Forsørgelses-Anstalt vilde, i lige Tilfælde, kun noget over 10 Rd. være at indskyde, og altsaa kun i en Tid af omtrent 6 Aar et saadant Tilskud, som denne Plan fordrer paa Livstid, blive at erlægge.

Enkercassen for Borger- og Haandværks-standen i Kjøbenhavn,
 Fyens Stifts testamenterende Paa-

ne: og Understøttelses: Selskab for alle Stænder,

Ribe Stifts almindelige Laane: Rente: og Understøttelses: Selskab, beroe alle paa den mislige Forudsætning af Medlemmernes stedsevarende Fuldtallighed, og tage, trods al Beregning og Erfaring, intet Hensyn til Alderen. Indskudenes Forhøjelse, Pensionernes Formindskelse, og ingen nye Medlemmers Tiltrædelse vil gjensidigen, være hinandens Aarsag og Virkning.

Det i Thisted Amt oprettede Understøttelses: Selskab for Degne: og Skoleholder: Enker beroer paa de Tilskud, det ved Gaver uden for Interessenternes Bidrag, erholder.

Med den borgerlige og alle Stænders Sygecase her i Kjøbenhavn og den i Horsens oprettede Hjelpecasse for trængende Sømmænd, deres Enker og Børn er Tilfældet anderledes. Den Understøtning, som ydes og tilvejes bringes ved Bidrag fra Interessenterne, bestemmes i ethvert Tilfælde i Forhold til Casseternes Tilstand. Deres Indretning og Varighed beroer altsaa ej paa nogen Calcul.

Af Præste: Enkecassen for Sjællands Stift og: Skoleholder: Enkecassen for samme Stift vil jeg endnu laane et Par Exempler, for at vise, hvor nødvendig Forsigtighed er ved slige Indretninger.

Hiin er stiftet i Aaret 1659. I Begyndelsen gaves 40 Procent af den engang indskudte Summe. Formedelst de overordentlige Indtægter, Cassen havde, blev Pensionen i Aaret 1720 forhøjet til 60 Procent. Men „Cassens flette Tilstand“ i Aaret 1738 gjorde, at Pensionen maatte nedsættes til 50 og omsider til 40 Procent, som den nu er. En fast Beregning ved denne Cass, hvis Interessenteres Stundom forsløttes ud af Stiftet, vilde være forbunden med megen Bidtløstighed. Saa meget kan man dog see, da Enernes Antal er 214, og Geistlighedens Antal i Sjellands Stift ikke er fuldt 300, at man i et staaende Selskab bør regne paa halvt Antal Enker mod Interessenterne. Videre, at Cassen med alle sine Extra: Indtægter af Legater, Sjette og Tiende Penge, forladt Arv, Mulcter, hvorved den omsider har faaet en Fond af næsten 280,000 Rd., dog intet har tilovers, da den har over 11000 Rd. aarligen at udrede i Pensioner.

Om Skoleholder: Enkercassen, som blev stiftet i Aaret 1793, og har 450 Deeltagere, vil jeg blot anmærke, at den i 11 Aar allerede har 100 Enker.

(Fortsattes).

C o l l i n.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 25.

Tyttende Aargang.

Løverdagen den 22de Junii 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

Advarsel mod usikre Forsørgelses = Casser.

(Sluttet. See No. 24.)

*) Søvrigt kan Ubestandigheden ved deslige Selskaber, som ikke ere sluttede, men bestandigen staae aabne, let skjules. Forsørgelsen med nye Medlemmer kan for en Tid dække den ved de ældre allerede opkomne Mangel. Selv Pensionsfondens Tilvæxt forhøjer Blændværket. Man kan deraf for-

---

*) See Conferentsraad Tetens's Efterretning om Entecassen 1802. S. 93 ff.

Klare sig hvorfor de første Enker endog ved den fletteste Anstalt, rigtigheden kunne erholde deres Pension. De efterfølgende skuffes des værre. De senere indtraadte Interessenter betale tildeels for de foregaaende, og saa hjælper man sig for en Tid, men hvem betaler tilsidst for disse? Den danske Enkescasse af 1739 er Beviis for, at en Casse, der rekruterer, dækker sin Svaghed i nogen Tid, men Risikoen voxer og des større Ulykke gjør den.

Krisis ved en ny Enkescasse danner sig efterhaanden. Den kommer først til Modenhed i en Menneskealder. Den Bestemmelse, der er ved de fleste Selskaber, at Capitalen ej maa angribes, hjælper intet for dem, der skal have Pension. — Det er en daarlig Udflugt, at Medlemmerne nok ville sørge for Rekruter, uagtet Planerne ere indrettede saaledes, at Indtrædelsen forbyder sig selv.

Førend jeg slutter disse Blade, troer jeg det ikke upassende, ved denne Lejlighed at gjøre Almenheden nærmere bekjendt med den under kongeligt Garantie i Aaret 1795 oprettede almindelige Forsørgelses-Anstalt; *) en Indretning, som ej endnu afbenyttes saa meget, som den fortjener, fornemmeligen fordi den ikke nok

---

*) Dens Direction er Directionen for den almindelige Enkescasse. Indtegningen stæer hos Bogholderen, i store Helliggeiststræde No. 150 og 151.

fjendes, og tildeels ogsaa fordi man synes den er fordeelig nok, og — dog har en niaarig Erfaring viist, at de først bestemte Indskudde for Livrenteclassen vare for lave, saa at de siden ere blevne forhøjede med 10 Procent. *) Den er næst Enkecassen den meest velgjørende Indretning af det Slags, og, jeg tør vel sige, ethvert Forsørgelses-Selskab er derved gjort overflødigt; thi denne Anstalt er Livrente = Pensions = Brudegave = Etablerings = Begravelses = Opdragelses = **) Besparelses = og Enkecasse tillige. — For Exempel:

Man vil ved et Barns Fødsel forsikre det 100 Rbd. aarlig fra det 15de til det 25de Aar. Det koster for en Søn omtrent 280 Rdlr. og for en Datter: 316 Rdlr.

Ligeledes vil man forsikre et nysødt Pigebarn en stigende Rente fra hendes 25de Aar af, som skal begynde med 100 Rbd. og hvert femte Aar

*) Næmlig i Aaret 1800 med 5 Procent og nu med 5 Procent. Hvert fjerde Aar skal Institutets Forsætning prøves. Udfaldet har godgjort Nødvendigheden af denne Forhøjelse,

***) Fleere end een Gang har jeg dog hørt yttre det Ønske, at vi havde en sikker Casse, hvor man kunde udsætte Summer for Børn, der mistede deres Forældre. — Bevist nok for, at man ej fjender denne Indretning.

stige med 100 Rd. indtil den bliver 1000 aarlig gen. Dertil indskydes for eengang 1650 Rd. *).

En Fader, 35 Aar gammel, vil forsikre sit nysødte Barn en aarlig Pension af 150 Rd. efter sin Død. Derfor betales 655 Rd. 45 β .

En Fader vil for sin nysødte Søn kjøbe en aarlig Rente af 200 Rd., som først skal begynde med det 25 Aar. Indskudet derfor er 790 Rd.

En Fader, 30 Aar gammel, vil forsikre sin nysødte Søn en Pension af 100 Rd. efter sin Død, dog først fra Barnets 15de Aar af om Faderen end skulde døe forinden, men ikke betales saalænge Faderen er levende. Han maa dertil erlægge 321 Rdlr. 13 β .

Naar en Fader er 35 Aar og Moderen 30 Aar, og en Datter paa 5 Aar skal efter begge Død forses med en aarlig Pension af 100 Rd., saa indskydes derfor 369 Rd. 69 β .

Et Fruentimmer, 63 Aar gammelt, vil forsikre en af sine Betjente af Qvindelkønnet, 45 Aar gammel, efter sin Død en Forsørgelse af 50 Rd. aarligen. Det betales med 345 Rd. 18 β .

Den som, i en Alder af 30 Aar, vil forsikre sine Efterlevende 200 Rd. Begravelsespenge, betales

*) Indskuddene kunne her, ligesom i Enkecassen, betales efterhaanden i adskillige Aar. Imidlertid maa af det Resterende betales Renter.

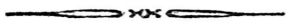
ler derfor 85 Rbd. I en Alder af 45 Aar: 108 Rbd. og s. fr.

En Fader vil forsikre sin nysøbte Datter en Sum af 1000 Rbd. som Udstyr, naar hun bliver 18 Aar eller derover. Dertil maa indsættes 316 Rbd. 91 β. *).

I Besparelscassen indtages Summer, store og smaae, lige nedtil 5 Rbd., og forsøges med Renter og Renters Renter efter 3 Procentfoden. Saaledes giver 10 Rbd. efter 20 Aar 18 Rbd. 5 β.; 80 Rbd. efter 9 Aar: 104 Rbd. 24 β. o. s. v.

Af forestaaende Exempler vil man kunne gjøre sig nogenlunde Begreb om Forsørgelses; Anstaltens Brug og Nytte.

C o l l i n.

E r f a r i n g e r   v e d   D ø v d u m m e .

De, der ved Mangel af Hørelse ikke kunne lære at tale som Andre fra Barnsbeen af, opvække alle ikke ganske fordervede Medmenneskers Medlidenhed og blive derved interessante. De ere formedelst de-

---

*) Paa samme Maade kan en Søn forsikres en Sum til Etablering og deslige.

res Uheld ligesom udelukkede fra det borgerlige Samsfund, og kun ved lang Omjængelse lykkes det dem, at gjøre sig forstaaelige for Een eller Anden ved Tegnene, de tage deres Tilflugt til i Mangel af Sprog; men Udgangen til Kundskaber der vorder os saa let ved Samtalers og Bøgers Hjælp er for det meste aldeles lukket for dem; og at det Menneske, hvis Sjæl ikke faaer tilfredsstillt den i os Alle saa dybt liggende Grunddrift, at forsøge ideligen vore Forestillinger, er intet mindre end lykkeligt, det behøver vel ikke Beviis.

Alt da, der kan forekomme eller afhjælpe eller i det mindste lindre saadant Uheld, vil nok ikke være ukjerkommet for hver den der elsker sine Medskabninger. Ogsaa har man paa flere Steder, ved private Mænds Bestræbelser, men og, som det bør sig, ved Regjeringens Understøttelse, anlagt Læresanstalter, hvori saadanne Ulykkelige kunne undervises i at læse, og skriftlig, vel ogsaa mundtlig tilkjendegive deres Tanker, og da ogsaa være istand til at fatte Andres, i hvis det saa er.

I vort Holsteen, i Staden Kiel er ogsaa fligt et Institut for Døvdumme, og dets Bestyrer samt fornemste Lærer er Herr G. W. Pfingsten. En Mand hvis første og tilvorenende Ungdom, og siden Manddoms Aar hensvandt i en Forsatning og under Omstændigheder, der ingenlunde skulde lade formode, at han omsider skulde blive lidende Med-

menneffers sande Belgjører, og tage sig af dem med en Iver, en Anstrengelse, en utrettelig Flid, som vel ikke mange Steder skal kunne opvises Maage til. Som han næsten i alting har dannet sig selv, saa har han ogsaa ved egne Sagttagelser samlet en Mængde Erfaringer, angaaende de Døvdumme, og ei allene brugt dem til Veiledere i den Behandling han bruger med sine Lærlinger, men ogsaa gjort de mærkeligste deraf offentlig bekjendt, i et par smaae for et Par Aar siden i Trykken udgivne Skrifter. Disse hans Erfaringer kunne mange være til Almeennytte af, mange kunne føre den granskende Naturkyndige eller Læge paa langtgaar ende Ideer, og alle ere de interessante for den Bibelystne. De gives derfor her oversatte, for det meste med Sagttagerens egne Ord, og dem han ikke har selv havt Erfaring om, efter hans Fortælling.

O m T e g n s p r o g e t.

I Almindelighed har Herr Pflingsten gjort den mærkelige Opdagelse, at alle Døvdummes Tegn have største Lighed, skjønt de der gjøre dem ere af ganske forskjellige Folkeslag. I sin Barndom legede han daglig med et par døvdumme Nabobørn, og lærte at underholde sig med dem ved Tegn, hvori han bragte det til megen Færdighed, da han efter nogle Aar igjen opsogte og omgikkes dem.

Da han i sit femtende Aar kom til Rusland saae han en Dag et ungt Menneske, som et par Soldater gjorde adskillige Tegn for. Han sluttede det maatte være et døvdumt Menneske, gik nærmere, og forstod ret godt af hans Tegn, at han ikke vilde med Soldaterne ind i Kroen, fordi han alt havde været der, spillet og vundet Penge, dem han nu vilde købe sig Erter for. Saa forstaaelige vare denne Russers Tegn, for Holsteneren Pfsingsten, som ogsaa, da han slet ikke kunde Russisk, siden holdt sig til den Døvdumme, og havde mangen Times Underholdning med ham. Paa Veien mellem Helsingør og Kjøbenhavn traf han en Dansk, der havde samme Naturfeil, men forstod Pfsingstens Tegnsprog, lige som denne hans, uden at de nogensinde havde seet hinanden. De forsløge under Vandringen Tiden med at tilkjendegive hver sin Skjebne og sine Begivenheder.

(Fortsættes).

W. H. F. Abrahamson.

Kaptain.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 26.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 29de Junii 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Gjolstræde No. 218.

Erfaringer ved Døvdumme.

(Fortf. See No. 25.)

Sde senere Tider kom et Pigebarn fra Westindien, en tolv Aar gammel, i Psingstens Institut. Hun skjønt aldeles uoplärt og uoplyst forstod uden Noie ei allene Lærerens men ogsaa de andre døvdumme Lærlingers Tegne, og de forstode hendes. Saa merkelig denne Erfaring er, saa er den anden; det næsten ligesaa, at nemlig de der kunne høre og tale, ikke forstaae de Døvdummes Tegne, naar de ikke ved Dmgang og Bane have lært dem. Da Herr Psingsten kom til Rusland vilde han for Rus;

ferne der kunde lige saa libet Tydsk, som han kunde Ruffisk, gjøre sig forstaaelig ved de Tegn han var vant til at bruge med sine Døvdumme, men for-gjebes; ingen forstod hans Tegnsprog. *)

Hvorledes Hørelse kan mistes.

Seg vil, siger Herr Pfingsten, anføre nogle af de rimelige Aarsager, der kunne volde Døvhed, som de ere mig fortalte af fire Modre, der have født saadanne ulykkelige Børn til Verden. Alle fire sagde de sig at have havt haard Forløsning. To af dem havde strax efter Fødselen mærket at Børnene havde friske Saar bag Drene, ventelig fordi Jordemoderen havde taget for haardt paa, eller trukket med Fingernerne eller Neglerne i dem, saa derved Hørreredskaberne hos Barnet kunne være bragte af Bave, fortrykte eller forstyrrede. Den tredje havde paa sit Barn seet ved Drene røde Pletter, som Dagen efter bleve til Blodvabler. Den fjerde havde ogsaa fundet paa Barnet bag Drene røde Pletter som næste Dag bleve blaae. De troede alle fire, at Jordemoderen maatte have taget for haardt paa eller rykket i Børnene, og derved for-

---

*) Disse Erfaringer omtales i Herr Pfingstens Biographie, der som snarest udkommer i det Lah-diske Portræt = Bærk.

aarsaget disse Saar, Babler og Pletter, og at ders ved Børnenes Døvhed var forarsaget.

Om dette havde sin Rigtighed kan vel ikke tilfulde afgjøres; saameget veed man imidlertid, at temmelig vorne Børn, vel fuldvorne Mennesker endog, have mistet Hørelsen ved et Slag paa Dret eller Hovedet, eller ved et Fald. Sine Modres Mening fortjente da vel at agtes paa og noiere undersøges af erfarne og sagkyndige Mænd. Fandt man da, at der virkelig kunde skee Skade paa Barnet, naar Jordemoderen under Fødselen voldsomt rykkede i Hovedet, saa maatte Advarsel gives derimod; fandtes det Modsatte, saa havde Konen i Barnsnød een Angest mindre.

Meget mærkeligt er det, at de fleste Døvdumme findes i den Folkklasse, som betjener sig af uduelige Jordemødre, og at derimod blandt dem, der tage Fødselshjelpere paa Raad med, næsten aldrig findes saadanne.

En anden Moder fortalte mig, at hendes Søn i den spæde Alder mistede Hørelsen strax efter at en Kjærling ved Smørrelse havde tilbagedrevet en Udslæt han havde; som ogsaa Prof. Eschke fortæller, hvorledes en Bundlæge indspoitede noget i Drengens øre paa et to Aars Drengbarn, der havde sin Hørelse; men nu fik Bølder i Dret, hvorved Trommehinden brast, og Barnet blev ganske døvt.

Ogsaa ved urigtigt valgte eller anvendte Læ-

gemidler hos Tunghørige, kan fuldkommen Døvhed og anden Ulykke frembringes. Saa var i Rheims en Pige der, skjønt tunghør, dog endnu kunde høre noget af en Musik, af Fuglesang og desl. som gav hende Fornoielse. Man vilde skaffe hende fuldkommen Hørelse, og til den Ende foretog en Operation, hvorved Noget reves ud af Dret, under heftige Smertes. Følgen var at den Tunghørende blev stofdøv; ligesom en døvdum Dreng faldt i Kaseri, da en Apotheker, der vilde hjælpe ham til hans Hørelse, havde dryppet ham i visse Mellem-tider en Spiritus paa Hovedissen.

Om Døvheds Helbredelse.

Naturen allene hæver stundum, skjønt sjældent, Døvheden. I Begyndelsen af forrige Aarhundrede levede en døvdum Dreng, der i sit trettende Aar begyndte, at fornemme noget til Lyden, hvilken Fornemmelse efterhaanden blev stærkere og stærkere, saa han omsider kunde høre Menneskerne tale. Hvor glad han var derved, lod han sig dog ikke mærke med det, men var nu meget opmærksom paa de Talende, fattede det ene Ord efter det andet, øvede sig i Lærdom at sige dem efter, og begyndte da paa eengang at tale; hvilket var ubegribeligt for dem der hørte ham, indtil han fortalte hvorledes han efterhaanden havde bragt det dertil.

Paa samme Viis kom en fransk Matros til sin Hørelse, da han alt var 27 Aar gammel. Hørelsen begyndte først fragelig, men tog mere og mere til i Styrke, til han tydelig hørte Sprog, og da uden Anviisning snart ogsaa lærte selv at tale.

Hertil kan ogsaa regnes følgende to synderlige Erfaringer. Aar 1801 hoitideligholdtes Amiensfreden i Paris. Meget store Kanoner affyredes i gjentagne Salver. I Mellemtiden stimlede Folk sammen paa Pladsen foran Kanonerne. Da atter skulde fyres varskovede Artilleristen Folkehoben, som ogsaa skyndte sig tilbage saa nær som een, der blot gik til Siden, for ei at treffes af Forladningen. Han var døvdum. Skuddene gik af, og den heftige Røstelse (der vel før har gjort hørende Mennesker døde) gav denne Hørelsen, og følgerig Evnen til at lære at tale. Ligesaa fik en Døvdum sin Hørelse da man havde taget ham med op i et Taarn, hvor der ringedes med alle Klokker.

Saadanne Begivenheder have naturlig opvakt Tanken om at frembringe ved Konst, hvad her frembragtes af Tilfældet. Da Erfaringen havde lært hvilke heftige Rystelser Elektrisiteten, og den i vore Dage opdagede Galvanismus kunne frembringe, saa faldt man snart paa at anvende disse to vidunderlige Naturvirkninger, som til andre Svagheders, saa og til Døvheds Helbredelse.

Om Forsøgene med Elektrisiteten ansører Herr

Pfingsten følgende Erfaringer. Aar 1790 elektrificertes tre af mine døvdumme Lærlinger. Efter det havde varet i nogle Dage, hørte den ene førstegang, at bag ved ham ringedes med en liden Klokke, hvilket han før de elektriske Forsøg ikke havde kunnet. Forsøgene bleve ved, og næsten hver Dag tog Hørelsen til, inden fjorten Dage omtrent hørte han allerede min Stemme, og fremsførte nogle af de Lyd han hørte mig sige. Dette betjente jeg mig af ved min Underviisning saaledes at han efter ti Uger begyndte at læse. Da Elektriseringen havde varet et halvt Aar, og Hørevonen ikke mærkedes at tiltage ydermere, troede Forældrene, at da Sønnen kunde temmelig godt høre, ingen Elektrisering, ei heller min Underviisning behøvedes mere, og satte ham i Skole paa Stedet hvor de boede. Men Døvheden kom efterhaanden igjen, og det han havde lært hos mig glemtes da ogsaa snart. Han var og blev døvdum. De andre to Lærlinger, der tillige med denne bleve elektrificert, gjorde det slet ingen Virkning paa. Der ere endnu Døvdumme under min Underviisning som ingen Nytte have havt af et heelt Aars Elektrisering.

For en 5 Aar siden har man i Nantes i Frankrig gjort Forsøg med en døvdum Pige paa 15 Aar, som ved en halvvaars Kur med Dampbade, Indspritninger og Elektrisering rigtig fik sin Hørelse og lærte at tale, men fandtes et halvt Aar derefter

ter lige saa døv igjen som hun havde været før Kuren.

Galvanismen som Herr Pflingsten anvender ved alle sine Lærlinger, har han havt den Erfaring om, at den hos en eneste gjorde god Virkning, saa han fik næsten aldeles sin Hørelse igjen; hos Andre virkede den noget, men hos de Allerfleste blev Galvaniseringen uden mindste Virkning. Samme Erfaringer have Flere gjort; blandt Andre ogsaa Herr Dr. Castberg, som kan sees af hans omstændelige Efterretning om de mange af ham anstillede galvaniske Forsøg, i Ny Biblioth. for Phys. Medic. og Oekonom. hvor ogsaa kan læses et Brev fra Pflingsten om den aldeles mislykkede Kurmetode en Mand i Tydskland anpriste som den der havde de vidunderligste Virkninger. At de heftige Kystelser som den ordentlige Elektrisitet saavel som Galvanismen frembringe, kunne blive ved at virke en Tidlang efter Operationen har ophørt, og følgelig endog i flere Dage, det forklarer Herr Pflingsten meget rimeligen af samme Aarsager, som volde, at naar man har været paa Søen man een, vel og flere Dage efter man alt er kommet paa Landjorden, alt imellem føler sig som endnu gysget paa Skibet. Ogsaa den tidt gjentagne Melodie af en eller flere Danse man har taget Deel i bliver nogle Timer derefter ved at virke paa Hjernen, ja den der har spillet Kort i nogle Timer og

anvendt megen Agtsomhed paa Spillet, vil i Ind-
 bildningen see adskillige Kortblade svæve for sig en
 god Stund efter Spillet er endt, hvis ellers in-
 tet andet da virker paa Sandserne selv. Ingen
 Under da at især galvaniseerte Personer fornemme
 en Tidlang efter Operationen endnu Noget, som
 de antage for Birkningen af det der lyder om-
 kring dem, og saaledes skuffe sig og Andre, hvor-
 om siden mere.

(Fortsættes.)

W. H. F. Abrahamson.
 Kaptain.

Den 14de Juli førstkommende samles Kommissionen
 der bestyrer dette Ugeblad, da Herr Pastor
 Brorsons Bidrag indkommer.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 27.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 6te Julii 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Stolsstræde No. 218.

E r f a r i n g e r v e d D ø v d u m m e .

(Fortsat. See No. 26.)

G r a d e r i D ø v h e d e n .

Som ikke alle Tunghørige, saa ere og ikke alle Døve det i lige høi Grad. Herr Pfingsten gaaer ud fra den høieste Grad af Tunghørighed, som kræver, at den Talende maa tet ved Dret høit raabe Ordene, men hvorved da ogsaa den saaledes tungt hørende hører disse Ord tilfulde, adskillende endnu de lydende og medlydende Bogstaver. Derpaa følger den første Grad i Døvhed, som endnu tillader

at Vokaler høres, men ikke mere Konsonanterne. De der have denne Døvhed kunne da ikke ved Hørelse lære at udsige Ord, de ere alt Døvdumme. Den anden og højste Grad af Døvheden er da, naar aldeles ingen Fornemmelse høves formedelt Høreredskaberne. Alt hvad slige Døvdumme fornemme af saadanne Bevægelser som af den Hørende fornemmes ved Lyden, faae de blot ved Følelse, da den i Bevægelse satte Luft støder an paa deres og andre Legemer og sætte dem i Bevægelse, der ikke lægges Mærke til af den Hørende, hvis Opmærksomhed hæftes meget mere til de Fornemmelser Sjelen har af Lyden. At saaledes mange lydende Legemer fornemmes formedelt Følelse, det er Kilden til saa manat et Bedrag, hvorved Døve have gjort sig forgjæves Glæde, troende at de kunde høre, og som haver forledet saa Mange at troe, de havde formindsket eller ganske hævet Døvheden hos Andre, uden at det var saa i sig selv. Derom giver det Følgende de mærkeligste Erfaringer.

I den første Grad af Døvhed er igjen Forskjel af mere og mindre. Nogle høre alle Vokaler, vel ogsaa r fordi det snærrer, men ingen anden Konsonant. Saaledes fortæller Herr Pfingsten om en døvdum Dreng han havde i Institutet, følgende: Af et Fruentimmer i Huset, hørte den Døvdumme meget ofte, at hun med sin skingrende Stemme sagde til Hunden, naar hun jog den af

Stuen: „Will he herrut!“ Drengen vilde bruge samme platydske Ord mod Hunden, og raabte: „e — e — erru“. Det forte i kunde han ikke adskille fra det lange e, hvilket er Tilfældet hos Mange fuldkommen vel hørende Folk, som kan sees naar de skrive. Hvor megen Umage, siger Herr Pisingsten, jeg gjorde mig, tagende endog det ommeldte Fruentimmer til Hjælp, kunde han dog ikke fatte disse Ords Konsonanter ved Hørelsen; hvorimod, naar jeg gjorde dem synlige for ham, da han enten saae Mundens Bevægelser medens jeg udsagde dem, eller han læste dem skrevne, saa udtalte han samme Bogstaver hvert eet, baade enkelte og i Forbindelse, enten i Stavelse eller Ord.

Alt døvere var en Pige i samme Institut. Hun kunde ved Hørelsen fornemme naar Menneskestemmen steg eller faldt, endog en let Melodie, saa hun kunde synge den efter; men Vokalerne kunde hun ikke alle gjøre rigtig Forskjel paa. Hun hører kun tydelig a, e og æ, men i utydelig; o hører hun som u; u som y, og blander jævnlig ø og y med hinanden. *)

---

*) At de som have kun meget lidet af Hørelsen blande Lydene, er meget begribeligt, men at unge Mennesker, med aldeles ingen Feil paa denne Sands, gjøre det samme, maa allene Stjædesløshed hos dem, og sandelig ogsaa hos

Den sidste Undergrad af Døvhedens første, er naar den Døvdumme hører en skaldende Lyd og ellers slet ingen. Dette findes hos indeel, hvor det endog ikke kan forklares af Følelser: Fornem- melse, som siden omtales. En døvdum Dreng i Institutet kunde saaledes høre ei allene naar Dø- ren knærkede, men ogsaa et ildesmurt Bognhjul naar Bognen kjørte ad en Sandvei. Men den mær- keligste Erfaring er den som her fortælles saaledes: En døvdum Dreng kunde høre Hanegal paa 20 Skridt, hvad enten det var for eller bag ham, og anviste, hvergang jeg begjerte det, Egnen den kom fra. Jeg kunde dog ingenlunde faae ham til at efterligne Lyden, ihvor mange Forsøg jeg anstille- de. Jeg holdt det for umueligt, at han skulde fornemme det formedelst Følelsen, thi jeg lagde Mærke til at Hanegalit naaede hans Dre, om og- saa baade Drengen og Hanen stode paa nyelig om- gravet løs Jord, og jeg er endnu i den Mening at Hanegal ikke kan frembringe Rystelse i saadan Jord. Et Tilfælde bragte mig paa Spor til For-

---

deres Lærere, skyldes for. Dette har jeg især Leilighed at bemærke naar Danske eller Nierste skulde læse Lydsk eller skrive det efter Dikte- ring. De blande det forte o med det forte u, høre o og u som o og u, og have overalt ondt ved at adstille Vofaternes forte Lyd fra den lange.

Ab r.

klaringen. Det susede paa nogen Tid for mit venstre Dre, saaledes at naar jeg holdt for det hoire, jeg ikke kunde høre Noget med Tydelighed. En Aften laae jeg vaagen i min Seng, med det hoire Dre til Puden, og hørte, omtrent i fem Sekunder, en Lyd som af en Skralde, Bægterne paa sine Steder *) bruge. Jeg boede paa Landet, hvor ingen Bægter gik, og tænkte paa hvad det kunde være, da jeg hørte samme Lyd igjen. Jeg reiste Hovedet, og ikke længe, før min Hane i Gaarden galede. Nu holdt jeg ved hvert Hanegal snart for det hoire, snart for det venstre Dre, og overbevistes derved, at jeg med det venstre ikke hørte af Hanes galet andet end en skraldende Lyd, men med det hoire den sædvanlige, som havde en Omfang af fem Toner. Ikke saasnart var det Dag før jeg gik til Bybel og købte mig en Børneskralde. Ved Hjemkomsten gav jeg Læringsen en Forretning i Haven, og bad ham tillige, hvis der vare Høns, at jage dem ud. Jeg selv listede mig i en Krog bag ved ham, og skraldede i samme Tempo som min Hane galede. Strax saae Drengen sig omkring. Jeg skraldede igjen. Han kom hvor jeg stod, og jeg spurgte, hvad han søgte. Hanen, svarte han. Her er ingen Hane, sagde jeg, see dig bedre om.

*) Som vore Gadevoognes Førere stundum bruge, naar Feieskarn skal udbæres. A b r.

Nu flattede jeg mig bag et Træ, bag en Buss, bag Erterne og skraldede alt imellem, hvorefter gik Drengen efter Lyden, og blev omsider ganske ærgerlig over, at han paa ingen Maade kunde finde Hanen. Jeg var nu tilfulde overbevist, at han hørte Hanegalet, men kun som en skraldende Lyd. Efter jeg havde ladet slagte Hanen og undersøgt dens Stemmeorganer, holdt jeg for, at Stemmesprækken maae have en rystende Bevægelse, hvorved den hule Fløitstone Hanen frembringer, bliver tillige saa skraldende eller skingrende, saa Hanegalet har meget større Lighed med Trompetens end med Fløitens Lyd. Derved synes jeg da at kunne forklare, at min Lærling blot hørte det skingrende i Hanegalet, som den stærkeste Lyd, og ei de dermed forbundne svagere Toner.

Følelse holdt for Hørelse.

Som i flere Tilfælde, saa især efter elektriske og galvaniske Forsøg, troes ofte at den Døvdumme hører eet og andet, ja den Lidende troer det selv; som oftest af den tilgivelige Forsængelighed at ville ligne andre, bedre organiserede Mennesker. Denne Forsængelighed forleder dem stundum endog til virkeligt Bedrag, da man har hørt Døvdumme sige de hørte et Ur pikke, skjønt det der holdtes for dem stod, eller Instrumenters Lyd, skjønt Buen ikke

rørte ved Strengene eller Luft indblæses i Instrumentet; fordi de troede at naar de saae samme Bevægelse, ogsaa samme Virkning maatte paafølge, hvilke de vidste var Lyd, som hørtas af de Hørendes. Men i de fleste Tilfælde er Bedraget ikke forscetligt. Den Døvdumme har ingen Forestilling om hvorledes Lyd fornemmes. Hvad han saa fornemmer af hvad der har nogen Eighed med det der høres, saa troer han strax at det er Hørelse, uagtet det er Følelse allene, eller som oftest en Nerverystelse ingenlunde frembragt ved Hørelses-Medskaber. Følgende mærkelige Erfaringer oplyse og bekræfte dette end videre. Da jeg, saaledes fortæller Herr Pfingsten, endnu boede i Lybæk, havde jeg paa min Gadedør en Klokke der ringede temmelig stærkt naar Døren blev lukket op eller i. Nede i Stuen sad en døvdum Pige og syede, og tilkjendegav hvergang Døren gik. Det var mig meget mærkeligt. Klokken hørtas hoit i Stuen, men jeg var ikke istand for at høre det mindste af at Døren enten knærkede eller foraarsagede en Rystelse. For at komme til Oplysningen, lod jeg min Søn ringe stærkt med Klokken, men uden at aabne Døren. Pigen fornåm intet, nu maatte man holde paa Klokken, medens en anden lukkede Døren lempelig op og i. Det skede saa umærkeligt, at jeg selv ikke fornåm noget detil. Den Døvdumme derimod sagde strax der var Noget kommet ind i Hu-

set. Efter mange Undersøgelser og Spørgsmaale fik jeg endelig at vide, at hun havde fornummet det paa Stolebenet og formødelst det i det venstre Paar. Ved at tilkjendegive denne Virkning af Følelsen viste hun alligevel paa Dreene, holdende for at det var Hørelse, som det dog ikke kunde være, da det var saa stille i Stuen og Alle just meget opmærksomme.

(Fortsættes.)

W. H. F. Abrahamson.
Kaptein.

Den 14de Juli førstkommende samles Kommissionen der bestyrer dette Ugeblad, da Herr Pastor Brorsons Bidrag indkommer.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 28.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 13de Julii 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

E r f a r i n g e r v e d D ø v d u m m e .

(Fortsat. See No. 27.)

En andengang var samme Pige hos, da jeg og en god Ven spillede nogle Violinduetter. Vi havde alt spillet een uden at den Døvdumme havde givet mindste Tegn til at hun fornåm Noget. Men i den anden, på et lirende Sted med dobbelte Greb forekom, vendte hun sig hurtig og raabte: jeg hører! jeg hører! Strax gjentog vi Duetten flere gange, og hvergang vi kom til Viretakterne, sagde hun, at høre det. Mærkeligt var derved, at det samme Sted, som i den anden Reprise forekommer

en Dvint hoiere, aldeles ikke gav hende nogen Fornemmelse. Nu spurgte jeg da hvor og hvorledes hendes Fornemmelse havde været? Hun var endnu ikke istand at udtrykke alt med Ord; pegede da paa Panden, udsagde det Ord: Koldt, og gjorde med Fingerenden Bevægelser i en Runding, som en Hvirvel i Vandet. Hun havde da ventelig følt som en Slags Gysen, forarsaget af een eller anden Virkning paa hendes Nerver. Man kunde finde Lighed med denne Virkning og visse Violiner som gjenlyde visse Floitetoner, uden at Violinen røres. Derved kan ogsaa tænkes paa at nogle Hunde, som kunne høre rolig visse Instrumenter og visse Musikstykker, derimod ved andre blive urolige, hyle og tee sig ilde.

En anden Erfaring gav en døvdum Dreng, som jeg engang sendte op, at hjælpe mine Kone, der havde noget at bestille oppe paa første Sal. Medens han var deroppe præludeerte jeg nede i Stuen paa Violonsell. Saalænge han var der lige oven over hvor jeg spillede fornam han intet; men da de gaae ned, standses han paa det femte Trin fra oven og lader Konen forstaae, han hørte Noget nede i Stuen spille paa Bas. Denne foregivne Hørelse var saa meget mere forunderlig, da den syntes ikke at kunne henføres til Følelsen fordi mellem Stuen jeg spillede i, og Trappen Drengen stod paa, endnu var et Kjøkken, og Bevægelsen da

skulde været forplantet gjennem to Skillerumsvægge indtil Trappen. Jeg gik nu atter op med ham befalende min Søn, han skulde saasnart vi vare deroppe, spille stærkt paa Bassen. Ovenpaa lod Bassen dygtig høre sig, men Drengen lod sig slet ikke forstaae med, at han fornam det ringeste, men da vi gik ned og kom paa det femte Trin, tilkjendegav han igjen han hørte Bassen. Jeg standsede og lod som hørte jeg intet. Han tretteede imod, og gik derpaa et Trin ned endnu og tog med Haanden paa det femte. Jeg gjorde det samme, men paastod endnu jeg hørte intet, og gjorde tilige mange Spørgsmaale, hvorved jeg omsider fik at vide, han havde baade i Hænder og Fødder fornummet Bassens Tone, og troet samme Fornemmelse gik ogsaa til hans Dren. Nu følte jeg igjen paa det femte Trin og fornam med Fingerenderne en svag Kystelse.

Man seer at ved begge disse mærkelige Erfaringer, de Døvdumme troede, de fik Fornemmelsen formedelst Hørelse, da ved den sidste, Drengen ogsaa paastod, det han følte i Hænder og Fødder gik til Drene. De bedrage sig selv, og saaledes ofte Sagttageren ogsaa, hvis han ei er des mere opmærksom. I Paris troede man de Døvdumme hørte, nogle de dybe, andre de høie Toner af det ellers svagt lydende Slags Harmonika, hvor med en Violinbue stryges paa Staalpinde eller Glas.

Siden kom de efter, at det de Døvdumme fornam, var en Følelse mellem Maven og Navlen. Ligesaa troede man at Døve der vare blevet galvaniseert kunde høre, fordi de havde Fornemmelse af et Slag paa en Væske, af at et Ur pikkede, eller der ringedes med en Bordklokke. Herr Pfingsten har ikke fundet nogen af de Døvdumme, han har havt Leilighed at undersøge, baade i sit Institut og udenfor, som jo har fornummet Slag paa en Væske; og ligesaa har han gjort den alt her ovenfor omtalte Erfaring, at naar han har holdt et Ur for Dret af Døvdumme, saa sagde eller tilkjendegave de, at de hørte det pikke eller flaae. De følte det nemlig. Holdt han siden et staaende Ur for deres Dre, saa tilkjendegav de ogsaa at de hørte det pikke. I det første Tilfælde troede de, ved deres Ubekjendtskab med alt hvad Hørelse er, at det de vidste Andre fornumme ved Hørelse, og de nu selv havde Fornemmelse af, ligesaa af dem blev fornummet ved Hørelse. I det andet Tilfælde da de fandt sig at høre Uret pikke skjønt det stod, vilde de, tilskyndte af Forsængelighed, gjerne anses for mindre ufuldkomne, og derfor sagde en Usandhed, eller de forledtes af Indbildingen, og troede, ved at see den samme Ting, paa det samme Sted og under de samme Omstændigheder, at de havde den samme Fornemmelse som før, og som de holdt for at være Hørelse, da dette dog kun var Følelse.

Ogsaa Fornemmelsen af Klokkens Klang er, naar den Døvdumme ikke seer Klokken, eller veed at der ringes med den, neppe andet end en Nerverystelse, altsaa Følelse, og som kan frembringes paa hver anden Legems Deel end Dret, og da ingenlunde er Hørelse; eller hvis Klokken sees eller den Døve kun merker at man ringer, saa er maaskee endog uden Virkning paa Nerverne et Forfængeligheds vitterligt, eller Indbildningens uvitterligt Bedrag i Spillet. Hvorved tillige maa mærkes, at Lustens Rystelser hvori Lyden bestaaer, efter den store Physiologs Hallers, som og Andres Sigende, ei alene virke paa de bekjendte Høreredskaber i Trommehinden og de smaa bevægelige Been indenfor samme, men ogsaa paa hele den elastiske Hjerne-skæl. Er da en Skade paa de egentlige Høreredskaber, saa kan Virkning paa dem, eller hvis de mangle, paa Stedet hvor de vare, ingen Fornemmelse frembringe, og selvfølgelig kan Hørelse aldeles ikke mere finde Sted; men da Hjerne-skællen beholder sin Elastiskhed, saa kunne Rystelser endnu frembringes i den og derved Fornemmelser forårsages i Hjernen; slikt er imidlertid ikke mere Hørelse men bør endelig henregnes til den over hele Legemet udbredte Følelsens Sands.

Dg at denne Sands, hos mange Døvdumme er ufattelig fiin, sees allerede af de fleste her fortalte Erfaringer; men viser sig til Forbavselse i føl-

gende, som fortælles af Herr Pfingsten saaledes: En døvdum Pige (hos ham medens han var Organist i den lybekke Landsby Hamberge) havde en særdeles Jagtagelsesgave, saa hun baade ved Dagen og ved Lys, endog noget fra sig, kunde paa den Talendes Mund see og forstaae næsten Alt hvad man sagde, og det ei allene naar den der talte stod lige for hende, ogsaa naar hun kun saae den fra Siden, saa det tidt kostede mig Umage, inden fremmede Tilstædeværende vilde troe, hun var døv. Uagtet alt dette var det dog langt fra, jeg kunde have mindste Formodning om det der nu skal fortælles. En Aften da denne Døvdumme alt havde været en god Stund i Seng, gik jeg forbi det Kammer, hvor hun og min Tjenestepige laae i een Seng, og som havde kun en Brædervæg ved den Side hvor jeg var. Jeg hørte da at Noget talte derinde, men saae ogsaa, at inter Lys skinnede gjennem Sprækkerne, og det sølgelig maatte være mørkt i Kammeret. Jeg blev opmærksom og lyttede og hørte til min største Forundring en Samtale mellem den døve Trine og Tjenestepigen, hvorledes de talte om Pigerne i Byen, hvad Stads de havde hørt paa og deslige, hvorved Pigerne nævntes ved deres Navne. Med største Opmærksomhed hørte jeg paa denne Samtale, men nærmere Undersøgelse var nu ikke gjørlig, ihvor ubegribeligt jeg fandt det, at den Døvdumme, saales

des i Mørke, da hun ikke kunde see den Andens Mund, var istand til at forstaae hvad denne sagde, hvilket hendes Gjensvar dog viste hun gjorde. Ikke saasnart da vare den anden Morgen Pigerne kommet ind i Stuen, før jeg ufortøvet begyndte min Undersøgelse med at spørge Tjenestepigen: Lisbet, snakker Hun sommetider med Trine om Aftenen i Sengen?

Lisbet. Ja, Herre, næsten hver Aften.

Pfingsten. Hvad talte de om i Aften?

Lisbet. Om Pigerne i Byen.

Pfingsten. Men hvorledes bærer Hun sig ad, at Trine kan høre, hvad Hun siger til hende?

Lisbet. Ih! kan Trine da høre?

Pfingsten. Det tænker jeg. Hvor kan hun ellers i Mørke vide hvad Hun siger?

Lisbet. Veed Herren ikke det? Det troede jeg De vidste for længe.

Pfingsten. Der veed jeg intet om, ellers spurgte jeg vel ikke. Fortæl mig, hvorledes Hun faaer Pigen til at forstaae eller høre Ord i Mørke, thi da kan hun jo ikke see dem paa Munden?

Lisbet. Naar Herren ikke veed det, saa vil jeg sige Dem det! hun putter sin Haand i min Barm paa det bare Bryst, og hvad jeg da siger, forstaaer hun. Hun føler det, kan jeg troe.

Pfingsten. Hvorledes ligger da Hun, Lisbet?

Lisbet. Jeg ligger paa Ryggen og Trine paa Siden.

Min glade Forbauselse over denne Opdagelse var vist ikke liden. For at overbevise mig tilfulde om det jeg havde hørt, bad jeg dem begge at gjøre en Prøve. Rødmende nærmede da den Døvdumme sig, puttede Haanden i Lisbets Barm, og med fravendt Ansigt (saa hun ikke kunde see Munden) gjentog næsten hvert Ord hvad den anden sagde. Flere gange er dette gjentaget for Fremmede, og for hver mere end eengang. Ved saadan Prøve fortalte mig engang en Gen: han havde kjendt en døv Mand, som, naar han holdt Haanden for Munden af den der talte, kunde paa Luften der under Talen stødtes frem af Munden, forstaae hvad der taltes. Ogsaa Haller fortæller allerede, om den Døvdumme, der naar han lagde Fingeren paa en Sithar, kunde noje angive hvad Tone paa samme frembragtes, og naar han holdt een der talede i Haanden kunde han ei allene kjende Stemmen men endog Stavelse.

(Fortsættes.)

W. H. F. Abrahamson.
Kaptein.

Den 14de Juli førstkommende samles Kommissionen der bestyret dette Ugeblad, da Hert Pastor Brorsons Bidrag indkommer.

Borger = B e n n e n .

No. 29.

Syttende Aargang.

Løverbagen den 20de Julii 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

Erfaringer ved Døvdumme.

(Fortsat. See No. 28.)

Middel at undgaae Feiltagelser.

Den der endnu kun har den høieste Grad af Tunghørhed, kan kjendes derpaa, at naar man raaber ham i Dret, kan han gjøre Forskjel paa ei og eis *) (f. Ex. i Wei og Weis, da ved Prøven Begyndelseskonsonanten kan udelades, ikke hels

---

*) I den tydske Original opgives Ordene au og aus.

ler i dette Tilfælde forander noget, om den ogsaa udfiges med) og kan om ikke strax, dog efter nogle Gjentagelser sige dem efter (hvis han nemlig endnu ikke har lært at tale.)

Kan han ikke fatte Konsonanten, men gjens tager kun ei allene, saa er han alt i Døvhedens første Grad.

Stærkere Døvhed erkjendes hos den, der ikke engang kan adskille alle Vokaler, og faae dem udtalt, men kun nogle viffe.

Stærkest er denne første Døvhedsgrad, naar ingen Vokal kan høres, sølgelig ikke gjennem Dret bibringes til at siges efter; og kun viffe knækende, skurrende, skingrede Lyd fornemmes af den Døv-dumme. Man kunde hos saadanne alt antage Døvhedens anden og høieste Grad, og holde saadanne deres Fornemmelser for Frembringelser af Følelse allene uden al Medvirkning af Hørelse, som synes da allerede at mangle ganske.

Den fulde Døvhed kan, efter Herr Pfingstens Erfaringer, som endnu aldrig have flaaet ham feil, undersøges saaledes. Man sætter sig hos den Døv-dumme og giver ham noget at bestille med at skrive, tegne, eller blade i en Billedbog. Da lader man Gen bag ved ham ringe med en Bordklokke. Kan hiin endnu høre aldrig saa lidt, saa vil han useilbarligen see sig om. Det samme kan ogsaa forsøges med et pikkende eller flaaende Commeur.

Men forsigtig maae man være ved saadanne Prøver, at den Døve ikke faaer Die paa Klokken eller Uret, da man ellers ikke kan være vis i sin Sag, af ovenanførte Grunde; hvorfor man ogsaa, naar Proven foretages formedelt et Ur, gjør bedst i at tage Kjeden af, der ei saa let skjules i Haanden.

For at undersøge hvad Elektricitet eller Galvanismus har udrettet hos den Døvdumme bør ikke anvendes andet end Meunestemme med artikulerte Lyd, da man, forudsat man har iforveien overbevist sig om Sprogorganernes Feilfrihed hos den Døvdumme, stærkt og tydeligt udsiger dem flere gange for denne, og opmuntrer ham til at efterfige dem, hvilket han villigen gjør, hvis han fatter dem ved Hørelse. Endnu maa derved agtes, at Prøverne med de Elektriseretes eller Galvaniseretes vundne Hørelse, ikke maa anstilles før nogle Dage efter de sidste Forsøg, for ei at skuffes af de herovenfor omtalte, en Tid, lang vedblivende Nerverystelser.

Nogle synderlige Erfaringer.

Den i Begyndelsen omtalte Dreng, som havde mistet sin Hørelse, da man ved Smørrelser havde inddrevet Udsløtten paa ham, og som var den samme der havde Fornemmelse af adskillige Slags Knærk, men ei kunde høre mindste Lyd, denne Dreng fortæller Herr Pfingsten følgende om: Det havde læns

ge ikke Lykkets Drengen at faae det Bogstav K udsagt; omsider efter flere Forsøg frembragte ham det tydeligt. Jeg opmuntrede ham nu at sige dette Bogstav fleregange efter hinanden; han gjorde det og jeg blev vaer, at hvergang han sagde Bogstavet, hans Sidehaar (der hængte kun tyndt over Dreene) bevægedes, ret lige over Dreens Abning, som af en svag Vind. Nu vide vi, at naar K skal udsiges, saa trykkes Tungen bag i Munden tæt til Ganen, og lukker for Lustrøret, men stødes da tillige med Luften bradt frem, og i dette Dieblif høres Bogstavet. Just i det Dieblif var det at Haarene viftede over Drengens Dre; en liden Deel af den tilbageholdte og nu fremstødte Lust maatte da endelig finde en Udvei gjennem Dreene, da Haarenes Bevægelse umuelig kunde forklares anderledes. Mueligt var ved det Quaksalveri man havde brugt paa ham, Dret buldnet indeni og derved Trommehinden revnet, eller en anden Abning frembragt, som nu Lust kunde trænge igjennem fra Lustrøret af og ud af Dreene.

Denne samme Dreng, naar man talte ind i Dret paa ham, trak Ansigtet sammen og paastod det voldte ham Smerte. Hos nogle flere Døv-dumme har jeg fornummet at de følte Smerte, naar Nogen talte til dem ind i Dreene; endog havde de det tilfælles med ham, at de fornumme hver knærkende Lyd, men ei kunde høre mindste

End af anden Art, eller Menneskestemme. Men denne Dreng er den eneste, jeg har mærket den Haarbevægelse hos, naar den Døvdumme selv talte.

Beslægtet med den her omtalte smertende Følelse i det ovgivne Tilfælde, er det, Herr Pfingsten fortæller paa følgende Maade: For nyelig havde min 12 Aars Datter det Indfald, at synge med væmpet Stemme en Tone i Dret paa en 13 Aars Pige, der ifølge mine anstillede Prøver, kan endnu høre Noget, skjønt meget lidet. Hun, findende Behag i Sangen, beder min Datter at blive ved, men segner inden faa Dieblikke besvimet om og falder. Sangen havde da betaget hende.

Denne af Sang besvimende Døvdumme og hiin der følte Smerte, naar Nogen talte ind i Dret paa denne, advare da om at være forsigtig i Døvdummes Behandling, især naar man elektriserer, eller galvaniserer dem. Det ovenfor omtalte Brev fra Herr Pfingsten til Herr Dr. Castberg giver et nyt Beviis derpaa, da det indeholder de affkøllende Virkninger, som saaes paa Døvdumme, af den forstærkede Galvanisering, der var offentlig anprøvet, som et useilbart Middel til at skaffe den manglende Hørelse tilveiebragt.

Foruden den umiddelbare Nytte altsaa, det kielste Institut frembringer til at lette saa mange Døvdummes ublide Kaar, seer man ifølge, det Fortalte, at der tillige samles en Skat af Erfarin-

ger og Jagttagelser, som ikke kunne andet end være meget frugtbringende, naar de bearbejdes fremdeles ved Granskning og ved Sammenligning med andre Erfaringer.

Ved saa megen Evne, Lyst og Leilighed til Jagttagelser er ogsaa Herr Pflingsten blevet beriget med synderlig Kundskab, og det er begribeligt, at han der sin hele Levetid igjennem tænkte ved og over Alt han saa og hørte, maa have mange Forstillinger, Meninger og Formodninger, der ligge udenfor Systemernes Ulfarvei. Men hans Beskedenhed er tillige saa stor, som kunde han være født og opdragen i Hjertet af Danmark. Derfor giver han sine Meninger blot for tvivlsomme Formodninger, han ønsker undersøgte og, hvis de ere urigtige, gjendrevne. *)

---

*) Forstaaer sig, at i Kiel, (paa hvert andet Sted vilde være samme Tilfælde) findes adskillige Folk af Tone, der ei kunne begribe at en Mand, der er af ringe Herkomst, der aldrig har siddet ved nogen Professors Fodder, der endog har lært et Haandverk og i endeel Aar drevet det, at saadan Mand, der især har haft det Uheld at fødes paa Stedet, at han skal kunne udrette noget, der ligner videnskabelig Syffel. Samme, den gode Tones Menninger see det med Smerte, at man har Tillid til Pflingsten, ja det som værre er, at man ærer, endog hædrer ham. De

Saaledes har han havt den Tanke, om maaskee blandt Høreredsfaberne, nogle kunde være blot bestemte til visse Lyd, og andre igjen til Andre. Hvis saa var, saa kunde parzial Døvhed forklares, da Organet skjønt uskiftet til at paavirkes af visse, dog endnu var istand til at modtage Virkning af andre Lyd, og forplante den til Hjernen.

Egessaadan hans Formodning er den, at hos Døve og Blinde findes (rettere nok: yttres sig og mærkes) en Fornemmelseevne af et eget Slags, som den Hørende eller Seende ikke kan have Forestilling om; eller rigtigere maaskee: som fuldkommen Hørelse og Syn, formedelst deres stærkere Virkning ikke lade bemærke.

Det torde være Tilfældet at Læsere af nærværende Udtog sølke varmt for saadanne Anstalter, hvori Døvdumme dannes til at vorde, deres ulægelige Naturfeil uagtet, brugbare Mennesker i man-

---

forsikre da, der er ikke synderligt ved ham, Børnene lære intet hos ham, ikke heller sendes! Noget til Institutet, og at han (som før allevegne rostes som udmærket Besteden) at han er overmaade forsængelig, og saa fremdeles. — Sligt, vil man sige, er jo almindeligt. Vist er det; men at det er almindeligt, det er dog ikke godt!

de forskjellige Virksomheds Fag, og sættes istand til selv at fortjene ei allene for sig allene, men ogsaa som Huusfædre og Huusmødre fornøden Underhold.

Instituttet i Kiel bør da ansees for en stor Velgjerning for denne Stad og dens Omegn, især da ved Bestyrerens nu nogenledes klækkelige Besolding, Stiftelsen er istand til at modtage for taalelig Betaling des flere Værlinger, som af deres Familier, eller af Fattigvæsenet indsættes i samme. Skal Privatmand ved egne Kræfter ellers oprette og drive saadan for det Almene velgjørende Anstalt (saaledes som Herr Pfingsten i Førstningen) gjorde i Lybek og i Hamborge, og som det Berlinske og andre Stæders Institut ogsaa har begyndt, saa maa Værlingernes Antal være lidet, og Betalingen for dem des høiere, og ved begge Omstændigheder hindres mange Bedkommende fra, at sætte døvdumme unge Mennecker i saadan for deres udvortes og indvortes Vel, saa heldig virkende Underviisning.

(Fortfættes.)

W. H. F. Abrahamson.

Kaptain.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 30.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 27de Julii 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

E r f a r i n g e r   v e d   D ø v d u m m e .

(Sluttet. See No. 29.)

Giver derimod Staten noget Tilstrækkeligt til saadan (i egentligst Forstand) almeennyttig Anstalt, saa kan baade det Lokale indrettes til Fleres Modtagelse, og Betalingen for hver Lærling kan være lempeligere, saa at ogsaa Familier, der ei ere rige og Fattigvæsenet ligesaa, kunne finde det mueligt, at faae Udgang til den Hjælp, Anstalten kan give dem, Naturen har nægtet den saa nødvendige Tællelegave, der uden Hørelse aldrig faaes, med mindre Konsten erstatter det Manglende.

Blandt Kjøbenhavns halvfemtsindstyvetusende Mennesker ere, som baade Slutning og Erfaring

medgiver, endeel Døvdumme, der, om endog de fleste ikke bleve til Byrde for det Almindelige, dog lide ilde, saalænge de ere i den Tilstand, deres Naturfeil har sat dem i. Men Kiel er langt fra Haanden, og dets Institut kan ikke modtage et al for stort Antal Lærlinger. Med det hamborgske Institut er det samme Tilfælde; og desuden at holde unge Menneſker paa disse eller endnu fjernere Steder er forbundet med megen Bekostning og tillige med den Ubehagelighed, at et kjert Barn eller interessant Paarørende skal være saalangt og saalænge skilt fra Familien.

Et varmt Ønske hos hver Borgerven bliver det da nok at see et Institut for Døvdumme oprettet i Kjøbenhavn, eller i dets Nærhed. At Regjeringen, der saa redebon byder Haand til nyttige Foretagender, vilde lønne den duelige Mand, der fattes til det derved usigeligt vanskelige Arbejde, derom kunde ikke haveſ Tvivl. Gaves ham en sex, ottehundrede Rdlr. aarlig, saa kunde han, uden at frygte Trang for sig og Sine, modtage Lærlinger for en taalelig Betaling, hvad enten deres Familier eller Fattigvæsenets Bestyrere overgave dem til ham. At der maatte betales for Lærlingerne, forstaaer sig; thi i vore Tider lever en Familie ikke i Kjøbenhavn eller i Nærheden af 800 Rdlr. uden Næringsforger, og dem bør en Mand være fri for, der skal anvende alle sine Sindskræfter ved sit Ars

beide, og holde sig den ene Dag som den anden fra Morgen til Aften i uafbrudt Opmærksomhed.

Naturligt er det Spørgsmaal: hvor findes en Mand, der har lagt sig efter det særegne Studium, som Døvstummes Underviisning udfordrer, og der tillige er villig at opofre sig ganske for Medmenneskers Vel? Unegtelig er det vanskeligt; men umueligt er det ikke. For nærværende Tid lever en Mand i Kjøbenhavn, *) som har Studering men tillige ogsaa mange Kundskaber, der ei henregnes til akademisk Lærdom, og alligevel ere uundværlige, især for den der skal være Folkelærer eller Ungdomslærere. Samme Mand har alt i flere Aar viist ved en talrig Ungdom, at han forstaaer at behandle de Unge, med det rette Middelmaal mellem vranten Strengthed og blød Kjælnskab. Endog et par døvdumme Børns Underviisning har han paataget sig, og det lykkes ham godt med dem. Han er tillige i den bedste Mandsalder med sund Sjæl i sundt Legem. Skulde det ikke lade sig tænke, at saadan Mand hengav sig til Offer for Almeenvellet, naar han derom anmodedes?

---

*) Dette skreves for nogle Maaneder siden. Manden forlader Kjøbenhavn, da han er befordret til et Embed udenfor Staden

W. H. F. Abrahamson.
Captain.

Om Oldingers Kierlighed til Livet.

(Efter Melanges de Litterature, d'Histoire & de Philosophie.)

Begierligheden efter denne Verdens Guds og Dn-
 fket om et langt Liv, vore i Forhold til de Rig-
 domme man har forhvervet sig, og til de Aar man
 har oplevet. Jo rigere og ældre man er bleven,
 desto meere ønsker man at berige sig og at leve.
 Gnieren kan ligesaa lidet lade sig nøie med de sam-
 menstrabede Skatte, som Oldingen med sine man-
 ge, henlevede Dage. Sierrighedens Tilvært i Al-
 derdommen bør maaskee just ikke sætte os meget i
 Forundring; det er naturligt, man hænger sig saa
 meget fastere ved sine Eiendomme, siden Midlerne
 til at forsøge dem eller erstatte deres Tab blive
 færre. Den dristige Ungdom synes mindre egen-
 nyttig, efterdi den seer overalt Midler, hvorved
 den kan igjenvinde hvad den bortødsler. Men hvor-
 for Kierlighed til Livet, og Frygt for Døden vorer
 med Alderen, er en Opgave der ikke er saa let at
 løse. Man tager noget nær feil, naar man vil
 forklare dette Særsyn, med at paaftaae, at Va-
 nen med at leve bliver meere indgroet jo længere
 man lever. Alderdommen medfører saa mange Bes-
 værligheder, som man dog ikke er vant til, saa
 den, efter Gøthes Udtryk, berøver Tilværelsen al
 sin Gnde, i det den udletter de første og behage-

ligste Indtryk, og giver den, som Young siger, en elendig Bequemhed til at døe. *)

Doctor Gall meddeeler os i sine physiologiske Undersøgelser en Forklaring, der vel neppe vil findes tilfredsstillende. Denne utrættelige og skarpsindige Sagttager har funden i Hiernen et særegent Organ for Kierlighed til Livet, og han paaftaaer, at have bemærket, at dette Organ først begynder at udvikle sig, naar Hovedet begynder, at blive skaldet. Denne Bemærkning, som han ved at aabne flere Hierner har funden bekræftet, kunde bidrage til at løse den Opgave, der sætter os i Arbeide. Maaſkee den ogsaa kunde forklare, hvorfor Selvmord næsten aldrig har Sted i en høi Alder. Afſkye for Livet, som henriver de unge Menneſker dertil, kan ikke hos Oldinge overvinde Kierligheden til Livet, hvis Organ da er fuldkommen udviklet. Denne Doctor Galls Opydagelse synes at ſtemme overeens med Forſynets Henſigter? I Ungdommen er vor Tilværelſe os alt for behagelig, til at vi tænke paa Selvmord, uden ved overordent-

---

*) Voltaire har Ret, naar han ſiger, at Cicero ikke gaaer ærligen frem, i ſin Lovtale over Alderdommen. „Jeg troer Cicero vilde give Romerne en Prøve paa ſit Advokat-Talent, i det han med ſaa megen Duellighed forſvarede en ſlet Sag, der havde ſaa ſaa Tilhængere.“

lige Ulykker. Organet for Kierlighed til Livet er da ifflun svagt angivet, fordi det har endnu ingen modsat Tilbøielighed at bestride. Men i Alderdoms men gjøre saa mange Ulykker Livet til en utaalelig Byrde, og det er saa let at skille sig af med det, saa han nu maatte udvikle og styrke Organet, som binder os til det, for at afholde os fra at forlade det.

Men efterat have anført Doctor Galls Mening, meddeeler jeg nogle Betragtninger, hvortil foregaaende Stykke maa tjene som Text.

Fremfor alt er det nødvendigt, at sætte, Sagen, der omhandles, uden for al Tvil: den altid vorende Kierlighed til Livet, som skal være et udmærkende Træk hos Oldinge. Man vilde uden Tvivl feile, om man bestemt nægtede det. Men er det ogsaa saa almindeligt, saa udelukkende sandt, som man sædvanligen troer? Overalt, er det sandt, at Ønsket om at leve er ulige stærkere hos de Gamle end hos de Unge? Eller mon det ikke blot lader saaledes? Jeg finder aldeles ikke, Sagen er saa let afgjort.

Jeg synes først, man ofte blander Frygt for at døe, alt for meget med Kierlighed til Livet, endskjønt der er megen Forskiel mellem begge. For at forklare mig, vil jeg betiene mig af en Pignelse, lad være den er noget forslidt: Den skønne Pige, der fylder sine smukke Tænder en Deel af hendes

Ynde, skulde før taale de skrækkeligste Smerter, end lade een eeneste udtrække; en anden opoffrer paa Dieblicket Tandens, der smerter hende, dersom hun ikke frygtede Smerter ved at lade den udtrække. Saaledes ere der ogsaa Folk, som frygte for at døe, fordi intet er dem saa kiert som Livet, hvor moissommeligt det end er, og andre, som uden Misfornøielse vilde miste det, dersom de ikke fik vedde for Dødskampens Qualer *) og Gravens Forstyrrelse. De første elske Livet, de sidste frygte Døden. Altsaa, kan jeg neppe antage, at denne sidste Følelse skulde være meget almindeligere og stærkere i Alderdommen end i de blomstrende Aar. Hvilke Klager finde vi ikke hos Digteren i alle Aarhundreder og hos alle Folk over den Nødvendighed at døe! Hvormeget har man i alle Sprog søgt at formilde de Udtryk, der betegne Døden! Med hvilken Omhu have de græske og romerske Kunstnere undgaaet alt, hvad der kunde gjøre den skrækkelig ved Maaden, hvorpaa de fremstillede den! Digtere og Morallærere have anvendt og anvende endnu al Umage, for at samle alle Midler, Fornuft og Indbildningskraft tilbyde, til at forsøde denne fæle Nødvendighed. Den største Deel have giort det, da de endnu vare i deres blomstrende Ungdom el-

---

*) Jeg har Kræfter for et Aarhundrede, sagde den døende Mirabeau, men ikke Mod for et Dieblit.

ler i deres kraftfulde, modne Aar, og alle henvende sig ikke saa meget til Oldingen paa Gravens Bredde, som til Ynglingen, der nyder Livet i al sin Fylde, med alle sine Fornøielser. Hertil føier jeg endnu den Beundring, som det unge Menneske opvækker, der i Livets Foraar, seer ligegyldigen den visse Død i Vinene. Jeg glemmer aldrig følgende Træk, der gjorde meget Indtryk paa mig i min Barndom. En ung og riig Reisende havde den Ulykke at velte og blev dødeligen saaret i Faldet. Man bar ham i en Bondes usle Hytte. „De kommer her, sagde dens Eier, i en elendig Straahytte“. — „Stor nok for at døe der,“ sagde Ynglingen, og fort efter døde han. Hans Svar løb over heele Egnen, og alle tilstode, i det de gien- toge det, at man aldrig havde hørt Sligt fra saa unge Læber. — Spørger jeg min Hukommelse, saa gienkalder den mig ligesaa mange unge Folk, som jeg har seet mangle Mod paa Dødsengen, og som klagede sig over deres Skiebne som aldrende Folk, der tværtimod beredede sig til at forlade Verden med den største Ligegyldighed; der ordnede deres Familie-Anliggender med en Roelighed, som om de blot paa saa Dage skulde forlade den.

(Fortsattes.)

B r o r s o n ,

Præst til Garnisons Menighed.

B o r g e r - B e n n e n .

No. 31.

Syttende Aargang.

Lørdagen den 3die August 1805.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos Math. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e .

Til Efterretning for de af Selskabets Medlemmer som i indeværende Aar maatte ville søge Paan og Understøttelse:

Efter Lovens 2 Cap. 3 og 4 §§ paaligger det enhver Classification's Repræsentantere, at undersøge de Ansøgninger som indkomme fra de Medlemmer der henhøre under deres Classification og om samme indsende deres Betænkninger til endelig Bedømmelse ved General - Forsamlingen; for altsaa at sætte Repræsentanterne i Stand til at bedømme Ansøgningerne, maae enhver Vækkende med Attester beviise sin Værdighed og Trang. De, som søge Understøttelse, maae derfor i Ansøgningerne anføre deres Alder, saa og om de have uopdragne Børn, og hvor mange; og i Tilfælde at den Søgende er

Enke, maae hun tillige opgive, om hun sidder i sin afdøde Mand's Næringsvei, eller har nogen anden eller aldeles ingen; saa maae og de ugifte anføre deres Fædres Navne, Betiening og Stand. Det er besluden i Repræsentant = Forsamlingen vedtaget, at de om Understøttelse Ansøgende, nøiagtig maae opgive hvad Understøttelse de nyde enten af pnblike Stiftelser eller andenstæds fra, og at de som efterlade dette, eller derom saavel som deres Alder gjøre urigtige Angivelser, med deres Ansøgninger enten aldeles skal forbigaaes, eller mindre komme i Betragtning mod de andre som indeholde fyldestgjørende og rigtige Oplysninger, ligesom det og er vedtaget, at enhver Ansøgning, hvori den Ansøgende foregiver Sygdom, skal være forsynet med en Attest besangaaende fra en Distriktschirurg eller anden Læge. Søvrigt skulle man have samtlige Ansøgende erindrede om, at de med Ansøgningerne vilde lade følge deres Love og forsyne samme med rigtig Angivelse af Gaden hvor de boe, Huuseier eller Huusvært, og indsende samme til Administrationen forinden den 1ste September dette Aar; da efter den Tid ingen Ansøgninger modtages.

Administrationen for det forenede Understøttelseselskab.

H. J. Cantor senior. M. Wolquartz. C. Thomsen.

C. Købke.

Om Oldingers Kierlighed til Livet.

(Fortsat. See No. 30.)

Hvad det angaaer, vi kalde Kierlighed til Livet, da troer jeg den, med meget faae Undtagelser, er lige mægtig i enhver Alder, saavel som Frygt for Døden. Livet er kiert, siger Ordsproget. — Efter Galls Meening skulde Alderdommens Besværligheder gjøre vor Tilværelse saa mæsommelig, at det var umueligt, at bære den, dersom den Instinct, der holder os til Livet ikke da var i al sin Styrke. Men jeg troer, det giælder overalt om Livet. Ogsaa har man sagt tusinde Gange og paa tusinde Maader: Skaberen har, for at binde os til vor elendige Tilværelse, nedlagt i vor Siels Jnderste en Instinct, der seirer over alle andre, Selvbevarelsens Instinct. Og i hvor mange Tilfælde er denne Instinct ikke ligesaa nødvendig for den unge og modne Alder, som for Alderdommen? Jeg kunde sige meere nødvendig. Tager en Olding, der lever i Beqvemmelighed og Fornøielse, og føler ingen Lidelse uden den, der er forbunden med Alderdommen; er hans Liv ikke mindre mæsommeligt end den unge og stærke Slaves, som arbejder Dag og Nat for en grusom Herre, der mishandler ham? Er den fattige Krøblings Liv bedre? han, der seer sine Liige nyde i det mindste deres Ungdom, medens han flæber sit smertende Le-

geme paa Krykker for at bette om en Smule Brød? Betragt denne Mand, der er vant til Fornøielser og nu, ødelagt af sine Udgifter, dog hverken har tabt Smagen, eller Mindet om de forbigangne Bellyster; dette Minde plager ham, og intet trøster ham, efterdi hans Samvittighed ikke trøster ham. — Men hvorfor vil jeg fortsætte denne Eiste? Det var meget let at lade den vore.

De Betragtninger, jeg har meddeelt, berettiger mig næsten til at slutte, at isteden for at tillægge de fleste Oldinge en større Frygt for Døden, eller en større Kierlighed til Livet, burde man indskrænke sig til at sige, at de yttre denne Følelse oftere og med meere Styrke end de unge Mennesker. Det er let at indsee Aarsagen.

Jo ældre man bliver, jo meere seer man Døden i Nærheden. Vore Kræfter aftage, vore Sandser svækkes, vore gamle Benneres Tab gienkalder os Døden hver Dag. Man lever meere eensomt, meere adskildt fra Verden; man nyder, paa en Maade, forud Gravens Hvile, og Forstanden er mindre hurtig; den standser længere ved Billedet, der engang fremstillede sig for den. Hyppige Upasseligheder lade Oldingen føle sit Legems Svaghed, som ej er meere istand til at modstaae noget voldsomt Angreb. Det unge Menneske, derimod, seer Døden langt fra. Midt i Udspredelser og Fornøielser, midt i Planer og Forhaabninger modtager han et

Brev med fort Segl, seer han et Liigsfølge, læser han en Elegie, og gienkalder sig! derved den almindelige Lov, men Indtrykket er saa svagt, at det blot udbreder nogle Diebliffes Tungvind, der snart adspredes. I kraftfulde Alder bruger Mennesket Livet, som den, der befinder sig vel bruger sin Sundhed: han tænker ikke derpaa. I Alderdommen ligner man den Syge, der er nød til at lægge Mærke til sin Tilstand med Uengstelse. Men lad det unge, raske Menneske vorde angreben af en farlig Hoste; lad siensynlig og tiltagende Magerhed vække Tanken om en nærmeude Ende, han betragter sig med ligesaa megen Uengstelse som Oldingen. Han vil raadspørge sin Puls og sin Farve; han vil i sine Venners Dine, i sin Læges Minder søge at opdage deres Frygt eller Haab. Han vil anvende alt, for at blænde sig selv. Gik han før forbi en Grav bedækket med Roser, da saae han intet uden disse Blomster. I Dag erindres han om Graven ved den friske Rose, anbragt i den unge Piges Haar. Frygten hører altsaa ikke til hans Alder, men til Sandsynligheden af den nærmende Død. Han seer den under Dinene fra samme Synspunkt som Oldingen, og man seer ham ligesaa uroelig som denne.

Imidlertid vil jeg tilstaae, at Kierlighed til Livet meget ofte forsøges i Alderdommen; men jeg vil ikke søge Aarsagen dertil i et særdeles Organ i

Hiernen, med al den Ugtelse jeg end ellers har for Galls andre Dydagelser. Var denne Meening grundet, saa skulde man hos alle Ddinge finde en Varme, næsten lig Kierlighed til Livet. Men langt fra den er det, findes den meere eller mindre i Forhold til deres Sundhed, deres Lykke og tusinde andre physiske og moralske Aarsager. Man finder overalt i denne Henseende en stor Forskiel mellem Selskabets almindelige og oplyste Klasse og en endnu større Forskiel mellem Stæders og Landsbyers Biboere. Disse see, naar de ere komne til en høi Alder, deres Ende nærme sig med temmelig Eiegyldighed. En Bonde i mit Nabolag lod en Dag sin Præst kalde, for at berede ham til Døden. Præsten gaaer ind i Hytten og spørger, hvor er den Syge? „Det er mig!“ svarer en Dding, som sad blandt de andre, og havde at bestille med at skrædde Kartøfler ligesom de. „Seg troede, at jeg burde arbeide lige til Enden; men jeg mærker den er der.“ Han modtog Religionslærerens Formaning og døde inden en Time. Det er, uden Tvivl, ikke forunderligt, at de der bestandig pløier Jordens Skjød ere bedre forberedede, at vende tilbage til det, end de andre; at de, der ere vante til, at see de ældste Træer hændse, lettere underkaste sig Naturens Lov, hvis Virkninger de bestandigen see for Dinene. Men hvordan kunde denne Forskiel viise sig, dersom et særdeles Organ, udviklede sig

med Alderen? tvang os, paa en Maade naturliggen, til at hænge ved Livet eftersom vi bleve ældre?

De fieldne Selvmord blandt Oldinge kunde heller ikke tiene til Beviis for Doctor Galls Meening: de Aarsager, der forlede til dem ere de ikke ogsaa fieldnere i den høie Alder? Nu findes ikke meere Ungdommens stormende Videnskaber, dristige Fordringer, forstyrrede Planer, ydmygede Stolthed. Hvorfor skulde man da undre sig over, at en Olding bærer sine Plager indtil Maalet, naar han dagligen seer sin Befrielse nærmere, især naar han antager en Retfærdighed hin Side Graven? Vi see mange Forviiste seile roeligen hen ad Floden, der snart skiller dem fra deres Fædreland, uden for hvis Grændser de finde Fangenskab og Trældom, uden at de fristes til at søge deres Frihed i det de styrte sig i Bølgerne. Ja det som er meere: Har man ikke seet unge Krigere, kasserede for Spidsen af deres Korps, overleve deres Banære? og dog har man i deres Hierne ikke funden uden et svagt Kiendetegn til Organet for Kierlighed til Livet.

Hellere end at antage Galls Sætning, vil jeg holde mig til den Meening, der troer at Kierlighed til Livet voxer ved nøie Bekiendtskab, lang Omgang med Livet. Schulz anfører i sine Exporismer følgende Sætning, der er uddraget af en fransk Forfatter: „Livet er for et ungt Menneffe „som et nyt Bekiendtskab, der behager, der for-

„nøier ham; men til det han dog kun er svagt
 „bunden, og som han ophæver uden at det koster
 „ham noget. Efterhaanden som vi tage til i Al-
 „der, bliver den for os som en gammel Ven. Hans
 „Selskab er alvorligt, hans Forstand har intet,
 „som morer os, hans Feil og hans Svagheder ere
 „os til Uleilighed; men vi elske ham; og vi kun-
 „de ikke miste ham uden Misfornøielse og uden
 „Smerte.“ Jeg tilstaaer det, denne Forklaring er
 ikke syldstgiørende; imidlertid er det unægteligen,
 at ikke allene vore Venner, men enddog livløse
 Ting blive os kierere ved en lang Besiddelse; det
 Hnæs, vi længe beboede, den Kiøle, vi længe bære,
 den Stof, der fulgte med os paa flere Reiser,
 og det ubetydeligste Meubel, som vi længe benyt-
 tede. Det lader som alle disse Ting, Vidner til ad-
 skillige Afverlinger, vi erfarede, have deelt vore
 Glæder og vore Sorger: tusinde behagelige eller
 rørende Minder foreene sig med dem. Smagen for
 de Ting, som vi ere vant til og som, saa at
 sige, ere vant til os, findes fiendnere hos Ung-
 dommen, hvis meere levende Indbildningskraft gaaer
 hurtigen over fra en Gienstand til en anden, og
 der elsker Nyheden. Men jo ældre man bliver,
 og jo meere betænkksom, desto meere ere Forandrin-
 ger os til Uleilighed. Man holder af den gamle,
 ormstufne Bænstoel, hvori man ældes, og det gjorde
 Oldingen hos Jean Paul ondt at afstaae sit plumpe
 Uhr, der blot viste Timer, for et modernt Uhr, der
 angav enddog Secunder paa den skønneste Skive.

(Slutets i næste No.)

B r o r s o n ,

Præst til Garnisons Menighed.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 32.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 1ode August 1805.

Forslagt af Understøttelses = Selskabet.

Frykt hos Math. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e .

Til Efterretning for de af Selskabets Medlemmer som i indeværende Aar maatte ville søge Laan og Understøttelse:

Efter Lovens 2 Cap. 3 og 4 §§ paaligger det enhver Classifications Repræsentanterne, at undersøge de Ansøgninger som indkomme fra de Medlemmer der henhøre under deres Classification og om samme indsende deres Betænkninger til endelig Bedømmelse ved General = Forsamlingen; for altsaa at sætte Repræsentanterne i Stand til at bedømme Ansøgningerne, maae enhver Væfende med Attester beviise sin Værdighed og Trang. De, som søge Understøttelse, maae derfor i Ansøgningerne anføre deres Alder, saa og om de have uopdragne Børn, og hvor mange; og i Tilfælde at den Søgende er

Enke, maae hun tillige opgive, om hun sidder i sin afdøde Mand's Næringsvei, eller har nogen anden eller aldeles ingen; saa maae og de ugifte anføre deres Fædres Navne, Betiening og Stand. Det er desuden i Repræsætant = Forsamlingen vedtaget, at de om Understøttelse Ansøgende, nøiagtig maae opgive hvad Understøttelse de nyde enten af pnblike Stiftelser eller andenstæds fra, og at de som efterlade dette, eller derom saavel som deres Alder gjøre urigtige Angivelser, med deres Ansøgninger enten aldeles skal forbigaaes, eller mindre komme i Betragtning mod de andre som indeholde fyldestgjørende og rigtige Oplysninger, ligesom det og er vedtaget, at enhver Ansøgning, hvori den Ansøgende foregiver Sygdom, skal være forsynet med en Attest desangaaende fra en Distriktschirurg eller anden Læge. Tøvrigt skulle man have samtlige Ansøgende erindre om, at de med Ansøgningerne vilde lade følge deres Love og forsyne samme med rigtig Angivelse af Gaden hvor de boe, Huuseier eller Huusvært, og indsende samme til Administrationen forinden den 1ste September dette Aar; da efter den Tid ingen Ansøgninger modtages.

Administrationen for det forenede Understøttelseselskab.

S. J. Cantor senior. M. Wolquartz. C. Thomsen.

C. Røbbe.

Om Oldingers Kierlighed til Livet.

(Sluttet. See No. 31.)

Det er alt for sandt, hvad Gøthe siger, at mange Nydelser og Dueligheder tabe med Alderen den største Deel af deres Vnde. Imidlertid, see vi dog den brave Uncle Tobie opføre med sin troe Trim majsommelig Batterier i Haugen; og man veed, at en tydsk Prinds, der elskede Jagt, lod, kort før sin Død, bringe en levende Hiort i sit Kammer, og fornøiede sig med, at skyde den for Vandens.

Jeg finder megen Sandhed i denne Meening; at Oldinge ere karrige med deres Liv, fordi det snart bør endes, ligesom Drankeren sparer paa Levningen i Flasken, for at trække sin Fornøielse længere ud. Goldsmith, der kiendte det menneskelige Hierte saa vel og bedømte det saa rigtigt, siger omtrent det samme i sin forladte Landsbye: „Jeg har altid det Haab, siger han, engang at boesætte mig i disse lave Hytter, for der at krone mine sidste Timer, endnu ved Enden at spare paa Livets Lys, og ved Hvilen at vedligeholde dets Lue.“ See her en ikke mindre mærkværdig Sætning af Montaigne, den bestandige Jagttager af sit eget Hierte. Efterat have talet om Maaden, hvorpaa man skal nyde Livet, udtrykker han sig saaledes: „Fornemmelig i denne Tid, da jeg seer mit Liv har kun faae Timer tilbage, vil jeg forlænge

„det ved Kraft; jeg vil standse Hastigheden af dets
 „Flugt ved Hastigheden i dets Brug, og ved dets
 „kraftfulde Anvendelse erstatte dets iilende Løb.
 „Alt eftersom Livets Besiddelse bliver kortere, bør
 „man gjøre den dybere og fuldkomnere.“

Saaledes ere vi bannede, at Overflod gjør os ligegyldige, og vi viide ikke at skattere et Gode, som vi have besiddet, førend efterat have tabt den største Deel deraf. Efteraarets siste skionne Dage ere vi meest oplagte til at benytte; og hvilken Omhuue anvende vi ikke, for at bevare det lidet Antal af Frugttræer, vi have tilbage, naar de andre ere gaaede ud af Frostten, eller af en brændende Sommers Tørke!

Jeg finder endnu en vigtig Grund for Oldingens Hæng til Livet i denne meget bekiendte Sandhed, at vi binde os dobbelt saa stærk til de Gienstande, som vi trues med at tabe. Denne Frygt hæver deres Værd og deres Nnde. En syg Ven bliver os kiere; det Sted, vi skulde forlade, viser os alle sine Skionheder i de meest glimrende Farver. Mennekket, der frygter at tabe Synet, finder Dagen end meere indtagende.

Tænk nu paa det store Antal, der have tilbragt deres skionneste Aar i Smerter og Arbeider; tænk paa saa mange andre, der endnu med graae Haar vedblive, at danne sig Planer, at underholde Forhaabninger, der end ej paa Gravens Bredde

forlade dem, og det Særsyn, vi tale om, vil ej synes saa overordentligt. Faderen vil forsørge sine Børn, Bestefaderen vilde nok see sine Sønesønner store. Faae Mennesker ere saa maadelige som Montaigne. „Det længste af mine Dnsker, siger han, har ikke et Aars Udstrækning.“ Men den største Deel bygger og anlægger i Haab, at see fuldsørte de Herligheder, Bygmesteren og Tegnemesteren udfæstede. Der er den, som i sit firsindstyvende Aar, ikke har Ære og Rigdomme nok. En fornem Mand her i Danmark, ønskede inderligen sit heele Liv igiennem at bære Elefant = Ordenen; han fik den endeligen, da han alt laae udstrakt paa Døds sengen. Han lod denne Prydelse heste til sine Garbiner, og vilde vederqvæge sine Dine dermed, indtil det Dieblif, da han lukte dem.

Finde Mange Oldingers Kierlighed til Livet saa uforklarlig, da er det fordi de for det meeste endnu ere i deres Ungdom; og fordi de, dømmende den aldrende Mans Forsætning efter deres Tilbøieligheder og Smag, finde den langt uhykkeligere end den i Sandhed er for ham. Endskjønt den berømte Moeser ikke vilde tilstaae, at man var gammel i sit tredsindstyvende Aar, saa troer jeg dog mine to og tredsindstve Aar giver mig en Slags Rettighed, til at forudsige, hvordan de følgende skulde blive, i det jeg forbigaaer de særdeles Tilfælde, som kunde møde enhver Alder. — Men jeg

vil ikke her anføre al den Glædesløsholdelse, og al den Trøst, som jeg seer i en høi Alder. Og hvor skulde jeg vove at holde en Lovtale over Alderdommen efter Cicero? Antaget enddog, jeg var heldig, vilde man da ikke bebreide mig som ham, at jeg ikke var gaaet ærligen tilværks.

Brorson,

Præst til Garnisons Menighed.

Til Qvindeskønnets Forsørere.

Den qvindelige Uskyldigheds Forsører fortiente at brændemærkes med Skiendsel og Affkye; fortiente det dobbelt, da Loven ikke har kunnet bestemme nogen Straf for hans Brøde. Mod ham bør Sædelæreren hæve sin Stemme; gid det kunne skee med den Kraft, han vilde og burde!

Røveren, der med dristig Haand borttager et Gode, jeg ejer; den Dnde, der af Forbittrelse og Hævngierrighed ødelægger min Boelig med Luer; han, der hensatte mig fra Lykke og Velstand, i maadelige, ja tunge Kaar; — jeg affkyer disse Forsørere, men endnu meere — Uskyldighedens Forsører.

Tabet af jordiske Goder kan et heldigt Die-

blif igien erstatte; og er Livets Roe og Lykke blot at trefse der; hvor Overflod og Rigdom hersker? Men hvilken Almagt kan giengive Gæde og Uskyld til hiin Ulykkelige, der tabte begge ved en Middings sorte Forræderie? Hun græde i Aarhundreder! Tabet oprettes aldrig. Altiid nages hendes Hierte af den plagende Erindring om det svage Dieblif, da hendes Dyd sank under den angribende Last og overvældende Eidskab.

Begaaer Mennesket Udsvævelser i Nydelsen af Mad og Drikke; — han bliver lastesuld; men Følgerne, de udeblivelige Følger af hans Brøde, følger han selv meest, og ingen som han. — Uskyldighedens Forsører føler — i det Udvortes — ikke selv Straffen for sin Forbrydelse; eller dog kun i en ringe Grad; men den Ulykkelige, han har styrtet i en Afgrund af Skiendsel og Glendighed; den Uerfarne, der holdt ham for retskaffen, og skienkede ham Tillid — hende har hun grusom bedragen; hun liider. — Dog — jeg vil fortælle Exempler de tale kraftigere end min Skildring. —

Manna var et sørgeligt Offer for et saa afskyeligt Forræderie. En uskyldig Pige, med varme, men rene Følelser. Hendes Barndoms og første Ungdoms Dage henrandt skyldfrie og glade. Paa hendes Kinder blomstrede Sundhedens Rose, i hendes Dine smilede Himlens Uskyldighed. Hendes Hierte var aabent for alle Dyrer, og kun for disse

jaa fuldt af Følelse. Under en søm og kjerlig Moders Dannelsse vorede hun op, og hendes Ynde udvikledes; nu nærmede sig den Tidspunkt, da de skulle modnes; — da kom en Nidding og indtog Pigens uerfarne Hierte. Han bar den ærlige Mand's Maske og førte sød og smiggrende Tale. Mennesket kanielden giennemskue Sløret, bag hvilket Hytleren skjuler sig; Guddommen kiender ham som han er. — Den Lastefulde vandt ogsaa Forældrenes Godhed, de optog ham i deres Huus som en brav Mand, og elskede ham som Gode elske den Gode. Men hans Siel var falsk og tænkte paa affkyelige Rænter, for at naae sit Ønske. —

(Fortsettes.)

B r o r s o n ,

Præst til Garnisons Menighed.

Den 18de August førstkommande samles Kommissionen der bestyrer dette Ugeblad, da Herr Pastor P a v e l s indkommer med sit Bidrag.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 33.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 17de August 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos Math. Joh. Sebbelow,
i store Fiolsstræde No. 218. ^{1A}

E x t r a c t

af

Andet Quartals = Regnskabs

for

det foreenede Understøttelses = Selskabs

Jndtægter og Udgifter

fra 1ste April til 30te Junii 1805.

Indtægt.	Rdr.	Gr.
Kasse = Beholdningen fra 1ste Quartal d. A. var = = = = =	574	34½
(See Borgervennen No. 20 d. A.)		
A. Ugentlige Indkomster:		
For Ugebladets 17de Aargang fra No. 13 til 25 incl. og Love til nye Med- lemmer = = = = =	601	94
B. Quartals Kontingenter:		
1) For Quartal til ultim. Marti d. A. 134 R. 6ß.		
2) For Restancer af forrige Quartaler = = = 7—43ß.	141	49
C. Aarlige Indkomster:		
1) For 3de Overordentlige Medlemmer prænum. d. A. = = 20 Rdr.		
2) — 2de nye Dito Medlemmer 10 —	30	=
D. Laans og Forstuds Afbetaling i dette Quartal = = =	358	=
Summa Rdr.	1705	81½

At ovenstaaende 2det Quartals Extract er over-
eensstemmende med Administrationens Kontrol
bevidner

H. J. Cantor senior. M. Wolquartz. Chr. Thomsen.

Udgiøvt.	Rdr.	Gr.
1) De aarlig staaende Udgiøfter: For Ugebladets Trykning og Lønningerne i dette Qvartal = =	325	72
2) Til de aarlige Pensionister: betalt for dette og forrige Qvartal =	392	"
3) Gratificationer: til 2de, som efter Repræsentanternes Beslutning af 19de Novbr. s. A. skal udbetales qvartallister d. A., den ene 5 Rd. og den anden 3 Rd. 72 β . = = = = =	8	72
4) Til et Transportabel Statsfond s = Beviis, som er henlagt til Selskabets Kapital, betalt for 300 Rd. Spec. a 125 Rd. er Cour. = =	375	"
6) Extraordinaire Udgiøfter:		
a) Betalt i Renter af ovenmeldte indfiofte Statsfonds-Beviis 8 Rd. 32 β .		
b) Adskillige mig anviiiste Regninger = = = 301 — 53 β .	309	85
Pr. Ballance bliver Kassebeholdningen til 3die Qvartal = = =	294	44 $\frac{1}{2}$
Summa Rdr.	1705	81 $\frac{1}{2}$

Kiøbenhavn den 30te Junii 1805.

J. Nagaard,
Selskabets Kasserer.

Købte.

A n n e l d e l s e .

Til Efterretning for de af Selskabets Medlemmer som i indeværende Aar maatte ville søge Laan og Understøttelse:

Efter Lovens 2 Cap. 3 og 4 §§ paaligger det enhver Classification's Repræsentantere, at undersøge de Ansøgninger som indkomme fra de Medlemmer der henhøre under deres Classification og om samme indsende deres Betænkninger til endelig Bedømmelse ved General = Forsamlingen; for altsaa at sætte Repræsentanterne i Stand til at bedømme Ansøgningerne, maae enhver Vækkende med Attester beviise sin Værdighed og Trang. De, som søge Understøttelse, maae derfor i Ansøgningerne anføre deres Alder, saa og om de have uopdragne Børn, og hvor mange; og i Tilfælde at den Søgende er Enke, maae hun tillige opgive, om hun sidder i sin afdøde Mand's Næringsvei, eller har nogen anden eller aldeles ingen; saa maae og de ugifte anføre deres Fædres Navne, Betiening og Stand. Det er desuden i Repræsentant = Forsamlingen vedtaget, at de om Understøttelse Ansøgende, nøiagtig maae opgive hvad Understøttelse de nyde enten af offentlige Stiftelser eller andenstæds fra, og at de som efterlade dette, eller derom saavel som deres Alder gjøre urigtige Angivelser, med deres Ansøgninger enten aldeles skal forbigaaes, eller mindre komme i

Betragtning mod de andre som indeholde fyldestgørende og rigtige Oplysninger, ligesom det og er vedtaget, at enhver Ansøgning, hvori den Ansøgende foregiver Sygdom, skal være forsynet med en Attest desangaaende fra en Distriktskirurg eller anden Læge. Løvrigt skulle man have samtlige Ansøgende erindrede om, at de med Ansøgningerne vilde lade følge deres Love og forsyne samme med rigtig Angivelse af Gaden hvor de boe, Huuseier eller Huusvært, og indsende samme til Administrationen forinden den 1ste September dette Aar; da efter den Tid ingen Ansøgninger modtages.

Administrationen for det forenede Understøttelseselskab.

G. J. Cantor senior. M. Wolquartz. C. Thomsen.

C. Røbbe.

Til Dvindeliønnets Forsørere.

(Sluttet. See No. 32.)

Man tillod ham uden Betænkning nøie Omgang med Nanna, og troede hun skulle danne sig i hans Selskab. — Ulykkelige Bildfarelse! — Den Skændige tilfneeg sig Ninons Tilbøielighed — hun hørte jo daglig hans Roes paa sine Forældres Læber — og vandt hendes Tillid. — Hun elskede ham uden

at viide det. Han bemærkede Diebliffet, der var hans lastværdige Hensigt gunstigt, og iilede, at benytte det. Nannas Dyd var saa tryg; Eidenstærkerne vare vækkede, hun var svag og ikke forberedt til Kamp; — da overraskede han hende og — seirede. Uskyldigheden forlod sin Veninde; Straffen for Forseelsen iilede frem, for at hevne den fornærmede Dyd. Elendighed og Skiendsel, Anger og Fortvivlelse knuste hendes Hierte.

Hun rev sig løs fra Forsøreren; saae med taarefulde Die hen paa Barndommens lykkelige Dage, dem hun sorgløs og roelig henlevede i den elskende Moders Arme; ønskede at kunne falde dem tilbage; men forgieves var hendes Dnske. Forfulgt af nagende Kummer og bebreidende Samvittighed, opsøgte hun sin Forsører, for at finde Hielp og Trøst hos ham. — Men den Nedrige var flygtet, overgav hende til Rov for Smerten og søgte et nyt Offer for sine Lyster, for at fylde sine Forbrydelsers Maal. Græmmelsen seirede over Nannas Kræfter og Sundhed. Tungvind hvilede over hendes Siel og gnavede Livets skjøre Traad. Hun visnede hen som Markens Blomster, der ere stukne af et giftigt Insect, og udaandede efter sex Maaneders Græmmelse sin matte Aand. Hendes siste Taarer nedkaldte Hevn over Forsøreren; hendes Læber og Hierte anraabte om Forladelse for ham.

Hevnen fulgte ham med nølende Skridt; ef-

ter mange Nars strafværdige Wandel traf den ham. Han fandt et Offer for sin Forsørelse paa Dødsengen. Fortvivlet søgte den svage Elabning, at styrte sig ud af Livet. Hun havde taget Gift, endte under convulsiviske Smerter sit elendige Liv, og med døende Læber raabte Bæe over sin Forsører.

Dette Syn rystede ham, hans Samvittighed vaagnede og med den navnløse Qualer. Om Dagen plagedes han af den samme, frugtesløse Anger; der var Mørke rundt om ham, ingen glimrende Forsamling kunne opmuntre ham; midt Udspredders Lummel lød den Ulykkelige's, Bæe! hun, der ved ham tabte alle Livets Glæder. Om Natten kastede han sig søvnløs paa sit Leie, og naar overvældende Mathed lukte hans Dine, saa ængstedes han af fæle Drømme, der velte de Bierge paa hans Hierte. Efter ti Nars Marter, nærmede Graven sig, med Gysen saae han mod den ham ventende Evighed, og fortvivlet forlod han en Verden, der forbandede hans Navn og hans Minde. —

*

*

*

Pendant til Forestaaende.

En Samtale.

(Efter Wagnih.)

En Lærer spadserede med sine Lærlinge Frits og Karl paa Marken. De saae langt fra en Dreng, der gravede i en Høi.

Karl. See engang, den Dreng, hist paa Høien, hvor han graver med begge Hænderne.

Frits. Den arme Dreng, han er næsten nogen, jeg hører ham klynke. —

Den fremmede Dreng. (Gravende i en Gravhøi.) Moder, kiere Moder! hører du da ikke? —

Læreren. Hvad gjør du her, du arme Dreng?

Den fremmede Dreng. Min Moder vil jeg have igien! (Han vedbliver at grave.)

Læreren. Hvor er da din Moder?

Den fremmede Dreng. Her hviler hun i Graven — giv mig min døde Moder igien! (Han lægger sig ned paa Graven.) Moder! her ere gode Folk! —

(Fortsattes.)

B r o r s o n ,

Præst til Garnisons Menighed.

Den 18de August førstkommende samles Kommissio-
nen der bestyrer dette Ugeblad, da Herr Pastor
Pavel's indkommer med sit Bidrag.

B o r g e r - B e n n e n .

No. 34.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 24de August 1805.

Forslagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos Math. Joh. Sebbelow,
i store Tjolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e .

Sil Efterretning for de af Selskabets Medlemmer som i indeværende Aar maatte ville søge Laan og Understøttelse:

Efter Lovens 2 Cap. 3 og 4 §§ paaligger det enhver Classification's Repræsentanterne, at undersøge de Ansøgninger som indkomme fra de Medlemmer der henhøre under deres Classification og om samme indsende deres Betænkninger til endelig Bedømmelse ved General = Forsamlingen; for altsaa at sætte Repræsentanterne i Stand til at bedømme Ansøgningerne, maae enhver Vfskende med Attester beviise sin Værdighed og Trang. De, som søge Understøttelse, maae derfor i Ansøgningerne anføre deres Alder, saa og om de have uopdragne Børn, og hvor mange; og i Tilfælde at den Søgende er

Enke, maae hun tillige opgive, om hun sidder i sin afdøde Mands Næringsvei, eller har nogen anden eller aldeles ingen; saa maae og de ugifte anføre deres Fædres Navne, Betiening og Stand. Det er desuden i Repræsentant = Forsamlingen vedtaget, at de om Understøttelse Ansøgende, nsiagtig maae opgive hvad Understøttelse de nyde enten af pnblike Stiftelser eller andenstæds fra, og at de som efterlade dette, eller derom saavel som deres Alder gjøre urigtige Angivelser, med deres Ansøgninger enten aldeles skal forbigaaes, eller mindre komme i Betragtning mod de andre som indeholde fyldestgjørende og rigtige Oplysninger, ligesom det og er vedtaget, at enhver Ansøgning, hvori den Ansøgende foregiver Sygdom, skal være forsynet med en Attest desangaaende fra en Distrikschirurg eller anden Læge. Søvrigt skulle man have samtlige Ansøgende erindrede om, at de med Ansøgningerne vilde lade følge deres Love og forsyne samme med rigtig Angivelse af Gaden hvor de boe, Huuseier eller Huusvært, og indsende samme til Administrationen forinden den 1ste September dette Aar; da efter den Tid ingen Ansøgninger modtages.

Administrationen for det forenede Understøttelseselskab.

S. J. Cantor senior. M. Wolquartz. C. Thomsen

C. Røbbe.

Pendant til Forestaaende.

En Samtale.

(Sluttet. See No. 33.)

Læreren. Naar din Moder er bød, kiere Barn, saa faaer du hende her aldrig igien.

Den fremmede Dreng. Ikke her? Og hvor da? Hun har dog lovt mig, hun ville leve op igien.

Læreren. Ja hun lever; og du skal see hende igien.

Den fremmede Dreng. Men naar? Hvor længe skal det vare? Jeg har allerede kaldet paa hende siden i Gaar, og (han græder bitterlig) jeg er saa hungrig.

Læreren. Du stakkels Dreng! Da skal du — men, hvor er da din Fader?

Den fremmede Dreng, (muntert.) Min Fader? Af, veed de, hvor han er? — Min Moder har søgt ham, lige siden, jeg blev fød. O dersom de veed det, saa siig os det. (Han begynder atter at græde.) Moder, kiere Moder, hør dog! nu finder du maaskee min Fader.

Læreren. Hvad heder da din Fader?

Den fremmede Dreng. Hvad han heder? Ih — han heder — min Fader!

Læreren. Men hvad heder da du?

Den fremmede Dreng. Jeg hedder —
 Taarerssøn.

Læreren. Men dit Døbenavn?

Den fremmede Dreng. Jeg har jo sagt
 det. Saaledes kaldte min Moder mig, naar hun
 græd; og hun græd saa tit. Men veed de, hvor
 min Fader er, saa siig ham, at han — (han be-
 gynder at svimle) at — han — bringer mig —
 Noget at spise — (Han falder om paa Høien.)

Karl. Han besvimer, den arme Dreng.

Læreren. Hift gaae vore Mejere, Karl,
 paa Hvedemarken: hurtig, hent Noget, og lad dem
 bringe Mælk. — — (Han løfter ham op, og bringer
 ham et Stykke fra Graven.)

Frits. Den stakkels Dreng! Dør han nu?

Læreren. Det haaber jeg ikke, naar Karl
 kun kommer snart.

Frits. Seer de, han bliver bleeg, hans Læ-
 ber ere blaa. Ak, saaledes see Menneffene ud, naar
 de ere døde.

Læreren. Han er asmeægtig, fordi han ikke
 har spist i lang Tid. Tak du ham, der aldrig
 lod dig hungrig!

Karl, (kommer med en Flaske Vand.) Her
 er Vand — o han seer saa uskyldig ud!

Læreren. Og dog lader det til, han er en
 nedrig Mands Søn. (Han søger at bringe ham til
 Live, gnider hans Tinding og Pande.)

Den fremmede Dreng, (drager sin Kande.) Al, fiere Moder! græd du — kuns ikke, jeg vil jo bede — gierne bede — Min Fader og — min Moder — forlade mig — men Herren vil hielpe mig.

En af Høstfolkene, (med en Skaal Mælk og Brød.) Ih, hvad bekymrer de dem om den todsede Dreng, han er ikke ret klog. I Gaard og i Dag har han gaaet her. Spise vil han ikke; han siger, han vil have, at spise hos sin Fader.

Læreren. Der, min Dreng, spiis.

Den fremmede Dreng, (seer smilende paa ham.) Utsaa er du, min Fader?

Læreren. Din Fader i Himlen, har sendt dig denne Spiise.

Den fremmede Dreng, (spiser graadigen nogle Skeefulde.) Min Fader er endnu ikke i Himlen, det har min Moder sagt; han er ikke langt herfra.

Læreren. Den gode Gud har sendt dig denne Mælk; men din Fader ville vi søge op; spiis kun.

Den fremmede Dreng. Vil de det? Al, naar min Moder vidste det, da græd hun vist ikke meere. (Han løber til Graven.) Moder, kom, vi skulle snart finde ham; vi har ogsaa at spise; kom!

Læreren, (henter Drengen.) Spiis først, min fiere Dreng, siden skal du gaae med os.

Den fremmede Dreng, (meget glad.) Til min Fader, ikke sandt? (Han spiser med Begierlighed.) Al, havde dog min Moder havt saadan Mad, saa var hun ikke død.

Læreren. Har da ingen villet give hende at spise?

Den fremmede Dreng. Intet, intet Menneske; og da blev hun saa mager og døde.

Læreren. Hvo har da begravet hende?

Den fremmede Dreng. To Mænd fra hiin Bye, men som jeg ikke kan liide; de jagede os i Forgaars bort fra deres Huus, hvor vi bade om Mad.

Læreren. Hvor er da din Moder død?

Den fremmede Dreng. I en Lade, bag Byen, hvor vi laae om Natten.

Læreren, (seer et Brev i Drengens Barm.) Hvad er det for et Brev, du der har?

Den fremmede Dreng. Det er til min Fader. (Smilende og troeskuldig.) Ikke sandt, de vil hente ham, naar jeg har spist mig mæt? Og saa lever min Moder op igien?

Læreren, (tager Brevet.) Det er skrevet med Rødt?

Den fremmede Dreng. Min Moder havde intet Blæk, da tog hun Blod.

Læreren, (læser:)

Til min Siels Morder!

Nu er hun død, som du engang kaldte din Tryllerinde; kom, din Søn skal viise dig hendes Grav. Nabne det, giv mig atter Liv, du Morder! — Giv mig igjen mine Forældre, der have forskudt mig! — Giv mig igjen mine Veninder, der affkye mig! — Giv mig tilbage min Dyd, som du berøvede mig, Sielsmorder! — Erstat mig det Liv, jeg kunne have oplevet i en brav Mand's Arme, i en Kreds af muntre Børn og under mine Forældres Velsignelse! — Giv dem deres Datter igjen, du har stiaalet fra dem; erstat dem den lykkelige Alderdoms Røe, som du har berøvet dem. Sielsfordærver! — Tredstindstyve Miile har mit Legeme og min Kand forfulgt dig i syv Aar. Jeg skulle nok have inhentet dig, naar Menneſker ikke vare Tigre. — En Skioge fortienet ingen Medlidenhed! — ſaaledes raabte man, naar jeg bad om Brød. Jeg bad kun for mit Barn, kun for din Søn betlede jeg, jeg ſelv agtede Hungeren ikke. — Syv Aar har jeg ſlæbt det omkring, dette nøgne, magre, henviſnende Legeme, ſom du, Grufomme, engang kaldte Kronen blandt de Skionne. — Nu ſegner jeg under min Tammer her i en aaben Laade; ſamler endnu de fiſte Blodsdraaber, for at de ſkulle opſøge dig. — Snart ſtaaer jeg for Verdens Dommer; — og din Søn, min Søn, — af maaske endnu efter ti Aar forſkudt af ſin Fader; —

maaske et Kov for Paster, — maaske en Byrde for Jorden — ak! maaske engang i den med Sværdet væbnede Dyrigheds Haand! — Han kiender dit Navn, Sonsmorder! Høit skal han raabe det, at heele Verden kan høre det; høit, at hans Raab kan trænge til Himlen; I alle Jordens Egne skal han kalde dig Fader, bære dette med mit Blod beskrevne Papiir paa sit Hierte, indtil det ikke slaaer meere, og da kalde dig fra sin Grav — — Dog jeg hører Dødens Fied; jeg tilgiver dig; den Hellige, til hvem jeg snart kommer, tilgive mig! tilgive, ja jeg vil tilgive dig, her paa det Straa, hvor jeg døer — Ak mit Barn, din Søn — — endnu har jeg aldrig sagt ham, hans Fader er en Morder; endnu veed han ikke, at Fædre kunne være Uskyldighedens Forsørere, endnu iiler han til dine Arme som til en Faders Arme; denne din Søn, — vil — med dette Haab døer jeg — og-
 saa tilgive. — —

Læreren, (meget rørt.) Jeg vil være din Fader, til du finder den, der — —

Den fremmede Dreng. Min Fader? — Vil du da ogsaa kalde min Moder til Livet, at hun — kan spise med mig.

Læreren. Gud! — vær taalmodig, fiere Barn! Gud vil igien føre dig til din Moder.

Karl. Kom med os, vi ville være dine Brødre.

Den fremmede Dreng. Men mit Brev maa de give mig iaien; jeg maa aldrig tabe det, har min Moder sagt, jeg skal tage det med mig i Graven.

Læreren. Der har du det. — Den Vellystige gysede ved dets Indhold!

B r o r s o n ,

Præst til Garnisons Menighed.

Borger = Bennen.

No. 35.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 31de August 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos Math. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

N o g e t o m F o r d o m m e.

At man ej bør lade sig beherske af Fordomme, at den fornuftige Mand maa vide at hæve sig over dem, er unægteligen en saare god og gavnlig Regel. Ordet Fordom er i sig selv betydningsfuldt, og tilkjendegiver, at det ikke er en roesværdig Ting, der kaldes saa. Man har Fordom, det er, man dømmer for tidlig om en Ting eller et Menneske, førend man dertil er berettiget. Men naar er man berettiget til at sælde Dom, til at bestemme en Tings Værd eller Uværd? Kun da, naar man

har prøvet den paa Fornuftens og Erfaringens
 Bægtstkaal, og er sig tydelige Grunde bevidst, ef-
 ter hvilke man dømmes saa og ikke anderledes.
 Man kan saaledes dømme fuldkommen rigtigt om
 noget, og Dommen er dog hverken meer eller min-
 dre end en Fordom, naar man nemlig gjør en
 dunkel Følelse eller enkelt udvortes tilfældig Om-
 stændighed til Vejleder for sin Dom. Jeg kan for-
 trinligen ynde et i Sandhed agtværdigt Menneske,
 og min Yndest for ham grunder sig paa en blot
 Fordom, naar jeg ikke kan forklare og retfærdig-
 gjøre for mig selv, hvorfor jeg ynder ham. Jeg kan
 vurdere en slet Karl aldeles efter Fortjeneste, men
 er det blot hans ufordeeltige Physiognomie, hans
 trevne, frastødende Væsen, de vanærende Rygter,
 som mueligen hans Fiender kan have opdigtet og
 udspreedt, ikke utvetydige Uttringer af ham selv,
 ikke Handlinger, hvis Bevæggrund laae tydeligen
 for Dagen, der bestemte min Dom da er den, hvor
 grundet den end kan være, dog ikke andet end
 Fordom. Men saa unægteligt det er, at den Dom,
 for hvilken ingen fornuftige Grunde kunne angiv-
 ves, er en Fordom, at den som nærer saadan
 Fordom: ikke søger at komme til fuld Overbeviis-
 ning eller endog hærder sig mod denne, fornædres
 sig under den Rang, der tilbeeldes ham som for-
 nuftigt Væsen i Skabningens Rige, og at den som
 handler efter Fordom staaer uophørligen Fare

for at forvildes paa Pligtens Vej, saa vist er det nok ogsaa, at ikke alt hvad der kaldes Fordom virkelig er det, at det er saare uoverlagt at tillægge en Dom saadant Navn, fordi der mod samme kan fremføres Grunde, der, saaledes som de staae isolerede, kunne synes uigjendrivelige, at aldrig noget bør kaldes Fordom, inden man er vis paa at ingen overvejende Forsvarsgrunde fra den anden Side kunne fremsættes. Og det er man ikke vis paa, fordi man veed, at de Forsætninger, man gaaer ud fra, ere evige, uimodsigelige Sandheder — fordi Præmisserne i en Slutningskjede ere sande, derfor kan jo Konklusionen, som uddrages deraf, gjerne være ravigal; — det er man ikke vis paa, fordi man i sin individuelle Forsfatning ikke er i Stand til at tillægge hine Modgrunde nogen Bigtighed og derfor aldrig har lagt Mærke til dem — derfor kunne de gjerne for en anden, hvis Aandskræfter have taget en modsat Bending og hvis Standpunkt viser ham Objekterne fra en forskjellig Side, være saare indlysende; det er man endelig ikke vis paa, fordi man i sin eensomme Studerestue danner sig et Ideal af Mennesket som det kunde være, naar Fornustten herskede eenevældigen paa Jorden, thi saadant er det ikke, og var det aldrig, og vorder det sikkerligen ej heller, og det ej blot af udvortes, men ogsaa af indvortes Aarsager, dem vi ej vel kunne røre ved uden at gaae i Rette med Skaberen, der dannede os af Støv.

Det er min Hensigt i disse Blade at gennemgaae nogle af disse saakaldte Fordomme, som virkeligen oplyste og retsksafne Mænd have troet deels at burde angribe, deels selv at kunne hæve sig over, og undersøge om de saa aldeles fortjene dette Navn, eller om der ej, Tingene betragtede fra et forandret Synspunkt, kan siges vel saa meget for som imod. Ikke troe man, det er politiske eller videnskabelige Fordomme, jeg her vil omtale. Til at gaae dem forbi med Læusshed har jeg mange Grunde, hvoraf jeg blot nævner to: Jeg føler mig selv uskikket til' at indlade mig i saa delikate Materier; og disses endog saare heldige Behandling vilde afvige fra dette Blads Bestemmelse. Jeg opholder mig altsaa blot ved det selskabelige Livs Bedtægter, der næsten meer end noget andet har Almeeninteresse, da det her gjælder om, hvorvidt man bør løsrive sig fra et Herredømme, Enhver af os, der ej kan eller vil dette, fra sin Bugge til sin Grav er undergivent. Der rinde mig i Tanke tre saadanne Slutninger, grundede paa tre uimodsigelige, evig sande Præmisses. Ved disse Sætninger, saaledes anvendte, har man villet nedfordne som vancærende Fordomme tre ældgamle Meninger og derpaa grundede Bedtægter, der rigtig nok have været hylde af alle kultiverede Nationer saalænge Jordkloden har staaet, men hvis Velde dog ej kan være deres Forsvar, hvis Fornusteu virkelig fordømmer dem. Jeg frem-

sætter Præmisserne, hvorimod nok intet med Grund
 lader sig indvende:

1. Alle Mennesker ere efter deres Natur og Bestemmelse som Mennesker hverandres Lige. Stand og Rigdom ophøjer ej væsentlig den eene Menneske over det andet; Wijsdom og Dyd er den eeneste sande Adel.
2. Det er Menneskets indvortes ikke dets udvortes Fortrin, der udgjør dets sande Værd. I et hæsligt, udannet Legeme kan boe en skjøn Sjæl og omvendt, og efter denne bør Mennesket dømmes. Den selskabelige Conveni- entz er en Biting, at opfylde sin Pligt er Hovedsagen.
3. Bort Legeme er Støv; blot som Sjælens Bolig har det Værdie. Naar denne har forladt det er det en død, unyttig Klods, der ikke føler, hvorledes det behandles, der maa skaffes bort for ej at volde Ulejlighed og Skade, der om kort Tid som Individuum udslættes af Væsenernes Tal.

Heraf følger da, at det unægtelig er fornærende, skadelig Fordom, naar en adelig Mand eller Kvinde troer, at et renere, helligere Blod flyder i deres Aarer end i Borgeres og Bønderes, og at al nøjere Forbindelse med nogen af de ringere Stænder vilde være en Plet paa deres Hædersnavn; naar man i at bedømme et Menneske fornemmelig seer hen paa dets Klædedragt og Manerer uden at agte paa dets Tænkemaade og Forhold, og naar en Fejl mod Etiketten tilregnes strængere end en Dvertrædelse af Moralens helligste Bud; naar man endelig troer, at der vederfares vore døde Venner Skam i deres Grav, saasnart ej Marschallstave paradere ved deres Ligfølge, Sangklokkerne lyde paa deres Jordeærdsdag, hvidklædte Jomfruer strøe Blomster paa deres Kiste og et meer eller mindre kostbart Monument knejser over deres Hvilested. — Men er det ogsaa Fordom, der byder Adelsmanden, Borgeren og Bonden at vælge en Ugtesfælle af deres egen Stand, ikke at slutte den helligste og — som den i det mindste burde være — uopløseligste af alle Forbindelser med en Kvinde af forskjellig Herkomst og Opdragelse? er det ogsaa en Fordom, der befaler Enhver, som vil leve blandt Mennesker, uden derfor at være en Robegjæk, at rette sig efter den vedtagne Skik, og i Klædedragt, i Selskabstone o. dl. at danne sig efter andre af hans Stand og Dmgangscirkel? er

det endelig blot Fordom, der paalægger os at bringe vore Dødes Legemer med højtidelig Ceremonie til indviede Gravstæder, og ej at henkaste dem i den første, den bedste Kule, hvor deres Uddunstninger ej sætte den Efterlevendes Sundhed i Fare, der hæver over Gravenes Fred og tæller Gravran blandt de vederstyggeligste Forbrudelser? Jeg vil særskilt gennemgaae hver af disse.

Først altsaa om ulige Ægtefæber. „Ulige Ægtefæber! ja hvad er det?“ siger den forelskede Yndling og Pige, hvis Dje dvæler med Belbehag ved en Jevnaldrende af fornemmere eller ringere Stand end de selv „Ulige er Ægtefæbet mellem en udlevet Ddning og en blomstrende Møe, mellem en raff Yngling og en Matrone, der kunde være hans Aldermoder, i al Fald vel ogsaa mellem Mennesker af forskjellig moralsk Karakter. Men jeg og min Elskede vi ere af een Alder, en unævnelig Følelse drager os til hverandre, vore Hjerter forenes i den saligste Harmonie. Naturens Bud vinke os til hinandens Favn og Naturens Bud er ogsaa Guds Bud. Hvad Gud har sammensøjet skal intet Menneske adskille.“ — „Meget sandt“ siger Philosophen „de ere hverandres Eige; ikke eet af Ægtestandens Djemed kan jeg tænke mig, som de jo kunne opfylde, skjøndt han er Greve og hun Bondepige: Hun kan søde ham Børn og samlede kunne de opdrage disse til sunde, gode, forstandige

Mennesker. De kunne elske hverandre og med redelige Hjerter dele hverandres Sorg og Glæde. De kunne ved huuslige Dyders Udvøelse forædle dem selv, give deres Medmennesker et gavnende Exempel. Hvad hindrer det, at gammeldags, aristokratisk Fordom har gjort et unaturligt Skillerum mellem dem? Isoler dem fra Borger-samfundet, tænk dem blot som Mennesker, hvad forbyder da Mennesker at indgaae med hverandre hvilken somhelst Forbindelse Natur og Religion tilstæder?"

Ja maae jeg isolere dem fra Borger-samfundet, sætte dem hen paa en ubeboet Ø eller midt imellem amerikanske saa kaldte Bilde eller endog i et fjernt Land, hvor Ingen kjender dem, da har jeg aldeles intet derimod at indvende. Men er det Folk, som boe midt iblandt os, der ville tage Verden som den er, ikke som den burde og maaske kunde være, da er det i Almindelighed en saare betænkkelig Sag med Giftermaal mellem Folk af ulige Stand og Opdragelse, og som oftest gjorde man nok bedst i at lægge det gamle Ordsprog paa Hjerte: Skik følge eller Land flye! —

(Fortsattes.)

C. P a v e l s,

Præst.

Borger - B e n n e n .

No. 36.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 7de September 1805.

Forslagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos Math. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e .

Mandagen den 9de September holdes Generals Forsamling paa Prindsens Palai bag Slottet om Eftermiddagen Kl. 5; til hvilken Tid Deherrer Repræsentantere vilde behage at møde.

Administrationen for det forenede Understøttelses - Selskab.

S. J. Cantor senior. M. Wolquartz. C. Thomsen.

C. Købke.

N o g e t o m F o r d o m m e .

(Fortsat. See No. 35.)

Om det er klogt eller daarligt, at denne Stændernes Forskjellighed er indført, indlader jeg mig aldeles ikke paa her at undersøge; nok, den er indført og da hverken Fornuftgrunde eller Deklamationer kunne kuldaste den, da Erfaring i de senere Tider har lært, at endog en heel Nations Reisning i Masse, foreenet med en Mængde Individuers kraftige Medvirkning næsten over hele Europa, var for asmægtig til at omstyrte den, saa faaer man vel ogsaa finde sig i denne Forskjelligheds uundgaaelige Følger, og en af disse er i mine Tanter at Adelsmanden, Borgeren, Bonden vælger sig en Egtefælle, hver af den Stand, hvori han selv fødtes eller hvortil han nu henhører. — Herved maa jeg dog foreløbigen gjøre to Anmærkninger. Den første: Jeg nævnede udtrykkeligen de tre Stænder: Adelsmand, Borger og Bønde; det er kun Foreningen mellem to af disse Classer jeg forstaaer ved ulige Givtermaal. Naar altsaa en Mand af borgerlig Herkomst opsvinger sig til Ære og Værdighed, bliver f. Ex. Stabsofficeer, Raad af 2den og 3die Klasse eller andet deslige, og hans Søn, som hverken har medfødt eller erhvervet Rang, forelsker sig i en Borgerdatter, hvis Forældre ingen Rangforordning adler, maaffe ej engang Statska-

lenderen nævner, da handler den velbaarne eller høivelbaarne Fader uden Tvivl meget ilde i at modsætte sig denne Forening som en fordømmelig Mesalliance og har ligesaa megen Uret, som Gaardmanden paa Landet, der troer sit Barn fornedret ved at givtes med en Huusmands Søn eller Datter. Forger er Borger, Bønde er Bønde, og i politisk, som i naturlig, Forstand er den eene den andens Ege. Det eeneste skulde være, om Inglingen, forblindet af Skønhed, ægtede en Pige af den laveste Borgerklasse, hvis Opdragelse manglede den Politur, der findes i hans Omgangskreds; da opstode de samme Betæneligheder som jeg siden mod ulige Forbindelser vil anføre. Den anden Anmærkning er den: at naar jeg i Almindelighed erklærer mig for den Mening, at det er ingen værende Fordom, der byder Ege at søge Ege, hvor det gilder om ægtefabelig Forbindelse, da nægter jeg ingenslunde, at jo mange Ægtefæber mellem Folk af ulige Stand ere sluttede og sluttes af de antagetigste Grunde og med det heldigste Udfald. Det er saa langt fra, at jeg her vil sigte til nogen Enkelt, at end ikke eet Exempel paa det Modsatte i dette Djeblig svæver mig for Grindringen. Men neppe gjør dog det min Paastand kraftesløs. Deels er der ingen Regel uden Undtagelse, og med enhver Begivenhed kunne Omstændigheder være forbundne der gjøre det umuligt at bedømme den,

naar man ej kan overſkue den heel; deels er i vore Dage mellem Adelen og de højere Borgerklassers, især Handelsstandens, Sæder en saa umærkelig Grændselinie, at de næsten løbe i hverandre. Mueligt, at den Somfrue, en Groffererdatter f. Ex., der givtes med en Herr von, ved sit Giftermaal træder ind i en langt mindre brillant Dmgangsfreds, end den, hun fra Barndommen var vant til i sine Forældres Huus. Uden Skam vil en saadan Dame af Levemaade kunne figurere i den meest højadelige Cirkel, og den adelsstolteste Svigermøder eller Tante vil om saa Uger glemme hvo hun var, og blot see hen til hvo og hvad hun er. — Men, som sagt: Undtagelser bevise intet; Reglen er dog det, vi bør holde os til. Jeg taler først om de Egteskaber hvor Konen er den fornemste — de ere de fieldneste; de ere ogsaa lettest at affærdige. Naar en adelig Frøken givter sig med en simpel Borger, eller en Pige af borgerlig Herkomst med en Almuesmand, det skeer da gjerne — Undtagelserne ere saa fieldne, at de ej kunne komme i Betragtning — fordi hun er saa gammel, saa hæslig, saa fattig eller saa ildeberygget, at hun ej kan gjøre et saa kalde standsmæssigt Partie, og intet af disse Tilfælde lover et lykkeligt Egteskab. Den Aldrende vil sikkert Ingen nøde, neppe engang opfordre, til at forandre sin Stand. Direkte eller indirekte maa hun selv formodes at gjøre det

første Skridt; Fordele, uden hvilke sliq Forbindelse aldrig kunde gøres Ynglingen antagelig, maae vises ham som forenede dermed. Men den, som engang var egennyttig nok til at fornægte sit Hjertes Følelser for at berige eller opsvinge sig, vil heller ikke tage i Betænkning, naar Hensigten er opnaaet, at lade sin Kone føle, hun er ham til Besvær og at forbitte hende de faa Dage hun endnu har igjen. — Dmtrent det samme er Tilfældet med den Hæslige. Ungdommen hylde Skjønhed og Tælle. En af Delene eller begge søger man og troer at finde hos den, man vælger til sin Egtfælle. Men hvor ingen af Delene kan opdages, hvor end ikke Huuslighed kan formodes, man kan ikke vel tænke sig, at et Menneske med sund Dine og sund Forstand kan gaae uden for sin egen Stand og Dmgangskreds for at opsøge sig en saadan Kone, uden at have Bihensigter, og naar disse ere opnaaede, gaaer det som forhen er sagt. — Den fatige Pige, der giver sig under sin Stand, kan vel undertiden gjøre sin Egtfælle lykkelig og vordelig lykkelig ved ham. Een Fordring gøres imidlertid til Konen i et borgerligt Huus, som den, der opdroges i en fornem Familie,ielden kan opfylde: Hun skal forestaae Huusholdningen. Naar hun nu ikke har medbragt Manden det, hvoraf et talrigt Tjenestetvende kan lønnes eller en dobbelt kostbar Huusholdning bestrides, det er da ikke Enhver, der

Kan føle sig tilfreds ved, at alt graer Krebsgang i Huset, at alt han selv ejede eller ved sit Arbejde fortjener bortødes af utroe Lejesvende, medens Fruen med Strikkpinden eller Brodeernaalen i Haanden blot giver hvad der fordres, ubekymret om, hvorledes det anvendes. — Og at tye hen til en lavere Folkeklasse for at undslippe det slette Rygte, man har indlagt sig blandt sine Egne, er ligesom Trepanation og andre fortvivlede Kurer et Middel man griber til i yderste Nød og i det svage Haab, at man selv bliver den Gene, som det redder, medens 99 døe under Operationen. — Men er det og endnu betænkeligere, at et Fruentimmer nedstiger til en lavere Stand end den hun fødtes til — ogsaa den Ringeaagt, hendes nye Standsforvandte af hendes eget Kjon saa gierne ville vise hende som fremmed i Kredsen, maa tages i Betragtning — det er dog vist ikke værd at istemme Subler over eller at anføre med Bram i Ugeblade som Beviis paa Guldalderens Fornyse, naar en Mand med adelig Navn giør sig med en slet og ret Tomfrue. — Betragter man først den Bevæggrund, der almindeligen leder en højvelbaaren Yngling, naar han i alvorlig Hensigt nedlader sig til Borgerstanden, sandtlig den forjætter intet lykkeligt Ægteskab. „Skjønhed og Penge“ rigtig nok er der Andre end Adelsmænd, hos hvem disse Ting gielde mere end det fornuftigviis burde, skjøndt det vel

ikke kan fortænkes Nogen, at han tager dem med, naar de kunne faaes; men fortrinligen maa man dog tænke sig denne Bevæggrund hos Ham, der giøtter sig med et Fruentimmer, der i Stand og Opdragelse er ham uliig. Slige Forlovelsens Historie er gierne en af følgende: Enten faae den fyrrige Yngling en smuk Pige, hvis Besiddelse han troede nødvendig til sit Livs Lyksalighed, men han var for samvittighedsfuld eller hun for ærbar til at indgaae en ulovlig Forbindelse, derfor valgte han det eeneste Middel, hvorved hans Hensigt kunde opnaaes: han ægtede hende; eller Ynglingen, som Lem af en talrig og fattig Adelsfamilie, vel og efterat have besiddet Formue og forødt den, seer ingen anden Udvej til at ophjælpe sine Finanzer og herefter leve standsmæssigen, end en riig Brud; Han kaster altsaa sine Dine til en Arving, hvis Forældre eller som selv er forsængelig nok til at ansee hendes Ophøjelse i Adelsstanden for en stor Ære og Lykke; de indgaae en Tuffhandel, han faaer hendes Penge og hun faaer Titel af: Deres Naade! — Hvad kan man love sig af et saadant Ægteskab? Misbilliger allerede Fornuften de Forbindelser, der slutes mellem Folk af lige Stand, naar Guld eller Dejlighed er den eeneste Magnet, som trækker, den maa da fordømme slige, hvor en stakkels Pige, fordi hun besad et af disse Fortrin blev draget ind i en aldeles fremmed Sphære. Hvad

salmer hastigere end Skjønhed? hvad er flere ødeslæggende Tilfælde undergivet? hvad gjør hæftigere, men hvad gjør tillige mindre varigt, Indtryk? Vee den Kvinde, hvis Skjønhed var det eeneste, for hvis Skyld hun fremledtes til Brudealteret! Lad denne endog hele Kartiender straaie i ufordunklet Glands! Elskerens Dje vænnes dog dertil længe førend det første er til Ende, og fjedes, og op søger andre Gienstande, der have Nyhedens Interesse. Endnu tidligere kan den rige Brud vente sig denne Krænkelse, da hendes Mand egentlig aldrig har elsket hende, blot hendes Formue. Og Erkjendtlighed kan hun ligesaa lidet venre som Kjerlighed. Blændet af Egoisme og Standsfordomme troer han, at, naar det skulde komme til Liquidation imellem dem, han endda beholdt meget til gode hos hende. Dog, hvad der sædvanligviis bliver af Egteskaber, som Plutus stifter, det have Moralister i Kartusinde tit nok viist; det veed heele Verden, skjøndt den desvære ikke retter sig derefter.

(Fortættes.)

C. P a v e l s,

Præst.

Den 15de September førstkommende samles Kommissionen der bestyrer dette Ugeblad, da Herr Sekretair Collin indkommer med sit Bidrag.

Borger = Bennen.

No. 37.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 14de September 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Frykt hos Math. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e .

I General = Forsamlingen den 9de d. M. blev fremlagt Deherrer Revisorers Brev, hvorved de tilbagesendte forrige Aars General = Regnskab og meldte at de have revideret samme men intet der= ved fundet at erindre, og blev da paa General = Regnskabet efter Lovens 4 Cap. 10 §. quiteret af de mødende Repræsentantere.

Af Kassereren blev fremlagt dette Aars 2det Quartals = Regnskab som allerede i Ugebladet er indført.

Som nye Medlemmer bleve antagne:
 Herr Klædefræmmer Jens Lund, som overordentlig Medlem.

- Præsten H. C. Michelsen.
- Candidatus Theologiæ J. W. Holm.
- Studiosus C. H. v. Heinen.
- Bedemand S. Bagge.
- Uhrmager S. C. Studsgaard.
- Contorist J. F. Reich.
- Postmester og Hollandsk Postfører Joh. A. Boelsen.
- Postcontroleur E. J. Suane v. Støcken.
- Mahler Andreas Hedberg.
- Præsten J. P. Købke.
- Silke- og Klædefræmmer N. Aabye.
- Guldsmed Claus B. Alberts.

Det øvrige i denne General = Forsamling afhandlede skal herefter blive anmeldt.

Administrationen for det forenede Understøttelseselskab.

H. J. Cantor senior. M. Wolquarz. C. Thomsen.

C. Købke.

N o g e t o m F o r d o m m e .

(Fortfat. See No. 36.)

Men lad ogsaa Mandens Bevæggrunde som Elsker og Forhold som Egtefælle være lige ædle og roesværdige, bereder han da sig, bereder han sit Hjertes Elskte et lykkeligt Liv ved denne Forbindelse? det er megen Tvivl underkastet. Adelens og den simplere Borgerstands Opdragelse er høijst forskjellig. Mange Arbejder kræves af den bristige borgerlige Huusmoder, som den adelige Dame er aldeles fritaget for; derimod behøver denne en Fiinhed og Lethed i sin Dmgangstone, for værdigen at kunne fremstille sig i sin Stands Cirkel, som er Borgerkonen lige undværlig og umuelig at erhverve. Begge opdrages efter deres Stand til deres Bestemmelse: hiin gøres fortrolig med hundrede Etiketregler, som i Middelstandens Selskaber aldrig kunne benyttes; denne ærer ligesaa mange Arbejder, som den fornemme Dame rolig overlader til sin Kammerpige og sin Huusholderiske. Og nu kommer da en ædel Pige, dannet til at opfylde Hustruens og Moderens Pligter, med Evne og Hierte til at gøre en Mand af borgerlig Stand og Vilkaar saare lykkelig, med eet ind i en fremmed Cirkel, hvis Sæder hun ikke kjender, hvor Lejlighed fattes hende til at gøre sine sande Fortrin giældende, og hvor disses Værd maaskee ej

engang fuldeligen erkjendes, hvor hun, ubekjendt med den finere Tone, der er bleven det øvrige Selskab til en anden Natur, hvert Dieblif staaer Fare for at sige eller gjøre noget, som regnes hende til dobbelt Brøde, da hun fremtræder midt iblandt dem som deres Eige, hvor Undseelsen ved at føle hvad der mangler hende gjør hendes Opsørsel endnu mere etiketstridig. Væg nu hertil, at Familien, der ej seer med Elskerens Dine, seer med Foragt ned paa hende som en uædel Dvift, der er indpodet paa den ægte Adelsstamme, lærer maaskee endog i Tiden hendes Børn at skamme sig ved deres Moder, at hendes fordums Veninder trække sig, halv ydmyge, halv forhaanende, tilbage og lade hende staae eene. Kan hun i saadan Forsatning være lykkelig, og kan Mandens Kjerlighed fuldeligen erstatte hende, hvad hun i sin sørgelige, isolerede Tilstand dagligen taber? Kan han selv være lykkelig, naar hans nærmeste Frænder og hans Kone udgiøre to modsatte Partier, af hvilke han maa hade det eene, naar han skal elske det andet? Eller skal han maaskee unddrage sig fra hiint Samfund, tye med sin Hustrue til en eensom Ufkrog og leve der i huuslig Røe? O ja, der ere de, som ere stærke nok til at fatte saadan Beslutning og blive den troe; men hvad om de nu ikke vare det? om Konen sørgede over at have spærret sin Mand's Udsigter til timelig Lykke, om samme Fø-

telse uvilkaarligen bemestrede sig ham, nedstemte hans Sjæl, gjorde ham vranten og tilsidst uretsfærdig mod den Kone, der uskyldigviis havde hindret ham fra at naae den Glands og Velstand, hans Fødsel berettigede ham til, om det daglige Samliv, uden al Udspredelse og Dmgang med kultiverede Mennecker, udbredte en Tomhed og Lede over deres Huusliv, der kun behøvede et Stød udenfra for at gaae over til aabenbar Ueenighed? Nej, det er sandelig ingen Fordom, som, da Standsforskjel nu engang finder Sted, byder at tage Hensyn deraf paa, naar vi slutte vort Livs vigtigste Pagt; det er ingen Fordom, det Bud, hvis Overtrædelse hæver sig paa Ti, mod En, som ustraffet ringeagtede det; det er ingen Fordom, til hvis Forsvar Erfaringen kan fremstille Grunde, der vise til fuld Tydelighed, at det, saaledes som Verden er og nu kan være, er mere Deklamation end Fornuftgrunde, der anføres imod den.

En ligesaa rigtig Forsætning, som den om Menneskets naturlige Liighed, er den anden jeg nævnte: at det er Menneskets indvortes, ikke dets udvortes Fortrin, der udgjør dets sande Værd. Men deraf at uddrage den Slutning, at man gierne kan forsømme Sædernes Dannelselse, naar man blot sørger for Mandens og Hiertets, at den sande fordomsfrie Mand lader haant om Skik og Brug og i moralsk ligegyldige

Ting følger blot sit eget Lykke, at vor Karakter
 fornedres, berøves dens Bærd og Selvfændighed,
 naar vi følge en Mode, Fornuften ej ligefrem har
 dikteret; det er uden Tvivl en stor Fejl. Det er
 sandt, fornedrende er det altid, især for en Mand
 af sat Alder, at see ham som Modens Slave flux
 at optage hver Skik eller Ufrik, i samme Djeblik
 den indføres; altid vækker det vanærende Formod-
 ning om den, der gjør Klæder og Meubler og
 Equipage og sin Dmgangstone saaledes til sit Livs
 Hovedsag, at man ikke vel seer hvorfra han faaer
 Tid til at opfylde sine alvorligere Pligter. Men
 mellem en pyntelysten Seladon og en skiden Cy-
 niker, en parisisk Modejunker og en hollandsk Bonde
 er der mange Mellemgrader, og at blive ved en
 af disse er dog nok den fornuftige Mand værdigere
 end at gaae over til nogen af Extremiteterne. Først
 er det overalt en egen Sag at afgjøre, hvilke Mo-
 der Fornuften billiger eller ej, og det er vist van-
 skeligt at indhente dens Udsagn, om lange eller
 korte Bælte, om Pantalons eller andre Beenklæder,
 om lav- eller højpullede, runde eller trekantede Hatte
 meest finde dens Bisald. At man ej bortkaster et
 Stykke, fordi det ej længer er i Moden, men bru-
 ger det saalænge man med Belanfstændighed kan,
 er vist fornuftigt, men at lade sig gjøre en tre-
 kantet Hat paa en Tid, da hele Verden bruger
 runde, fordi man fra sin Ungdom er vant til hiin

Form, jeg seer flet ikke, man derved godtgjør sin egen Fornufts Superioritet for andre modernere Medborgeres. En anden Sag er det, naar Moden er aabenbar fornuststridig eller umoralisk som f. Ex. de forlorne Møder, man engang vilde indføre eller den Nøgenhed som nu er i Brug hos vore ret elegante Damer, eller naar den ej passer uden til en vis Alder, hvortil man selv ej længer henhører, ja da gjorde man saare ilde i at rette sig efter enkelte Gjakkes eller Flaners Exempel, som optog den. Men naar Tingen for Fornuftsens og Moralitetens Domstoel er aldeles ligegyldig, naar man seer Mennesker af lige Stand, Alder og — udenfor denne Sag — ogsaa Grundsaetninger, at følge den almindelige Bedtægt, og man endda søger en Væge i at afvige deraf, hvad er det saa? — Man kalder det Forsængelighed, naar En ved sit Udvortes søger at glimre og gjøre Opsigt blandt sine Medmennesker. Forsængelig er altsaa Pigen, naar hun ved kostbar, udsøgt, modern Pynt vil drage Alles Øjne hen paa sig, men er den det da maaskee mindre, der i et pyntet Selskab eene træder upyntet frem, mellem Mennesker, der følge den herskende Skik affekterer at være gammeldags i Klædedragt og Manerer? „Din Forsængelighed figer frem giennem Hullerne paa din Kappe“ sagde, jeg husker nu ikke hvem, til hiin cyniske Philosoph, der gik pialtet for at vise sin

Ringeagt for udvortes Prydelser; kunde man ikke sige det samme til den, hvis pudrede Paryk og lys, farvede Skjole og hele Garderobe tilraabe hvert Menneske, der seer dem: See hvor dog vor Ejer er op-
 højet over Moder og Fordomme! — Det samme gielder vel og om de Talemåder og andre Høflighedsbeviisninger, der høre til dannede Sirklers Dmgang. Lad dem længe nok være Ord uden Mening og betydningsløse Ceremonier, lad Slavensind have været deres Moder, taabeligt Galanterie og Bagatelaand deres Opdragerinder, i nærværende Djeblig ere de vist meget uskyldige. Man bøjer sin Overkrop eller sine Kneee for den man hilser; hvo i al Verden antager det som Beviis paa Underdanighed, uden den, man virkelig er subordineret? —

(Fortsattes.)

C. P a v e l s,

Præst.

Den 15de September førstkommende samles Kommissionen der bestyrer dette Ugeblad, da Herr Sekretair Collin indkommer med sit Bidrag.

B o r g e r - B e n n e n .

No. 38.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 21de September 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Frykt hos Math. Joh. Sebbelow,
i store Fiolsstræde No. 218.

A n n e l d e l s e .

Herr Overlærer Eintrup har behaget at antage det paa ham i sidste General = Forsamling den 9de sidstleden faldne Valg som Medlem af Ugeblade = Kommissionen i Professor og Notariuspublicus Niensens Sted som havde udmeldt sig af samme.

I Anledning af at et af Selskabets Reserve = Budde er bleven befordret til et Embede er hans Plads bleven ledig ved Selskabet; de af Selskabets Medlemmer som maatte attraae at blive an-

taget i hans Sted vilde besangaaende indgive Begiering til Administrationen forinden Onsdag Middag den 25de denne Maaned.

Administrationen for det forenede Understøttelseselskab.

H. J. Cantor senior. M. Wolquartz. C. Thomsen.

C. Købke.

N o g e t o m F o r d o m m e .

(Fortsat. See No. 37.)

Man kysser Fruentimmer paa Haanden, man giver dem Forsædet i Selskaber, byder dem først af hvad der beværtes med, viser dem, man er nærmest, en vis ærbødig Opmærksomhed; men hvilket fornuftigt Menneske af det ene eller det andet Kjønn slutter deraf, at man ydmyg bøjer sig under Kvindens Scepter, at Manden frasiger sig de Retigheder, Natur og Love hjemlede ham? hvo seer i denne Hylding andet end en taus Tilstaaelse, at vi ej ansee vore Fruentimmer for Serail: Slavin-der, at vi føle, hvad dog nok er unægtelig Sandhed, at ædle Kvindens Nærværelse ikke blot forskjøner men og forædler vore Selskaber og at de derfor ogsaa i den Henseende fortjene at hædres.

Nu de saa tit perfislerede og saa tit alvorligen la-
 stede Modetalemaader. Vist ere de tomt Munds-
 vejer og jeg roser ingensunde deres Dpfindere, men
 Herre Gud! ere de da de eeneste unyttige Ord vi
 tale, og selv den der afholder sig derfra, siger han
 aldrig noget ligesaa urimeligt? — Man siger: „jeg
 skal have den Ere at komme,“ eller: „jeg
 skal tage mig den Frihed, at besøge
 Dem;“ ikke fordi man anseer det for en virkelig
 Ere at nyde et Maaltid Mad hos sin Eigemand,
 eller for en Driftighed, at man gaaer hen til en
 Mand, naar man har noget at tale med ham.
 Men en Høflighed vises os altid ved hiin Indby-
 delse, og det er mueligt at man ved sit Besøg i
 en eller anden Henseende kunde volde Manden
 Ulejlighed. Nu har Talebrugen indført denne Maa-
 de til at udtrykke, at man føler dette — hvorfor ikke
 den ligesaavel som en anden? — Jeg havde den
 Fornøjelse at være i Selskab med Deres
 Mand, siger man, om de end en heel Aften have
 siddet hver ved sit Spillebord i forskjellige Ender af
 Salen. Det er da rigtig nok heel uegentligen sagt,
 men hvad vil man da andet, end paa en forbindt-
 lig Maade yttre, at man gierne seer den Mand,
 og at man i Almindelighed finder Fornøjelse i hans
 Selskab, om man just ikke fandt nogen denne Gang. —
 Man indleder sin Modsigelse mod en Uttring, der
 høres i et Selskab, med eet: „Jeg beder om

Forladelse!" ikke fordi man virkelig troer at behøve Tilgivelse fordi man siger Sandhed, hvilket jo er Enhvers Pligt; men ikke Enhver kan taale Modsigelse helst i Andres Paahør, Forskjellighed i Meninger avler Trætte og mellem lidenskabelige Folk bliver denne let højrøstet, Nogle til Moerskab og de Fleste til Uergrelse. For at forebygge et saadant Optrin bruger man hiin formildende Indledning, der ikke vil sige andet end: „Det er ikke „for at fornærme Dem at jeg siger Dem imod, „men det er fordi jeg troer mig bedre underrettet, „og anseer det for min Pligt at bringe Dem ud „af Bildfarelsen.“ — Fordi man kalder sig Ens Tjener, ærbødige Tjener, underdanige Tjener, der er intet Menneske, der i dette Udtryk finder Redebonhed til at pudse Bedkommendes Skoe eller gaae Bycerinder for ham. Det er i Enhvers Mund, fra den fornemste Adelsmands til den simpleste Borgers, bleven en saa aldeles giængse Talemaade, at Den, der nu vil støde sig derved, enten maa være meget fremmed i Verdens Sæder eller meget dablelyg. Langt fra at have nogen fornedrende Betydning, er den mellem Fremmede aldeles eenstydig med det „God Dag!“ hvormed man hilser, og Adieu! hvormed man tager Afsked fra sine Venner. Og skal endelig Betydning opsøges: nu vel! hvorfor da endelig tænke sig Tjenestetjende; har da ej Ordet tjene en ædlere Be-

mærkelse? og hvad ondt er der i, at jeg, ved at kalde mig Ens Tjener, erklærer mig villig til at bevise ham Tjenester, naar jeg kan? — Naar man endelig hører en Frue eller Fruken kaldt naa dig, hvorfor skal man da endelig giennemgaae med Sporonsk Nøjagtighed og Skarpsind Ordet Naade i alle dets Nuancer, for at vise, hvor latterligt det er at give saadan Titel til En, hvis Naade man ikke trænger til, der heller ingen har at uddele, men maaskee snarere behøver andres; men paa den Naade er der ikke en Titel til, lige til det simple Herr, som hver Kræmmervend ja hver fornem Læge gjør Paastand paa, hvorimod jo kan gøres grundet Indsigelse, og hvad skulde vi saa kalde hverandre i Stedet? Det røber altsaa i mine Dansker Bagatelaand, hvilken man just affekterer at være ophøjet over, naar man vil vise sin Fordomsfrihed ved at haane og efterlade det Dmgangsceremoniel, der nu engang er almindeligen indført. Undskyldes vil vor Mangel paa Levemaade af Adskillige, forsvares af Faa eller Ingen. Ved at rette os i Smaating efter Mængdens — lad den og hedde — Fordom vinde vi dens Tillid og Agtelse og sættes i Stand til, hvad ellers vil være saare vanskeligt, at virke paa den i det Større og Vigtigere. Saa gjorde vor Religionsstifter, den Biseste, der fødtes af en Qvinde. I ligegyldige Ting fulgte han sin Nations Sæder, derved blev det ham mueligt at

lægge Grunden til en Reform, hvis velgørende Følger Jordens sildigste Slægter ville nyde Godt af. — Broder! vil du følge Fornuftens og Religionsens Forskrift: „ikke at stille dig liig med denne Verden“ — det er hverken din gammeldags Klæde dragt eller dine bondeagtige Manerer, der vidne om, at du trængte ind i dette Buds Land; nej, men hører du Nogen kalde det sand Livsnydelse at svæve om blandt idelige Forlystelser, om man og tillsætter sin Helbred: elskværdig Svaghed at bortødsle sine Penge til Leeg og Tant, saalænge man har eller kan faae laant en Skilling: tilgivelig Temperamentsfejl at forsøre Koner og Piger og stedse dybere at synke ned i alle Skjorlevnets Besderstyggeligheder: behagelig Bittighed at drive Spot med alle Mennesker, endog de retskafneste, alle Ting, endog de helligste og ærværdigste — det er Fordomme; at arbejde derimod, saavidt du kan, i det mindste vogte dig for selv at smittes deraf, er din Pligt, men affie for alting ikke Myggen medens du nedsluger Kamelen!

Jeg nævnede en tredie Bedtægt, ligeledes grundet paa saa kaldt Fordom, over hvilken Mennesker af dannet Mand troe at burde ophøje sig: det er døde Begemers højtidelige Bortførelse til bestemte, indviede Gravsteder og den — jeg kan vel sige — derpaa grundede Mening om Gravens Hellighed. Dgfaa herimod ansø-

res Indvendinger, der ved første Bjekast synes uigiendrivelige. „Naar Legemet er dødt, hvad er det saa? en Ting uden Værd og Vigtighed. Saa Timer efterat Sjelen har forladt det, bebuder dets Udseende, at det stunder Opløsningen inde; inden det bæres til Graven, spores det som oftest, at den alt har taget sin Begyndelse. Der- til bestemtes det jo og, og jo før det kan naae denne sin Bestemmelse, desbedre. Selv er det og aldeles føleløst; det veed ikke, hvor det henlægges, og veed den fraskilte Sjel det, er det den, i dens nye Tilstand, ophøjet over alle jordiske Fordomme en højstligegyldig Sag. Saa maa det og være for de Efterlevende. Deres henfarne Elsktes Dmgang kunne de ej længer nyde. Om de da i pragtfuldt Optog henses til et Familiegravsted, eller de uden al Ceremonie bæres til en Hule, der slux tilkastes og vorder ukjendelig, det maa jo komme dem ud paa eet. Det maa jo endog være dem kjærere, naar det gøres dem umueligt, ved ideligen gientagne Valfarter til Graven, bestandig at oprive det smertelige Saar.“ Af alt dette drager man da den Slutning, at ceremonielle Fordefærd, Ejendomsgravsteder, Monumenter, og Indskrifter paa disse ere Daarligheder, der i en philosophisk Tid- alder kunne ventes reent at ville ophøre. Saa tænkte den oplyste, virksomme og saare velmenende

Keiser Josef den Anden, da han „for at besfordre Egenes hastigste Forraadnelse, befalede, at de nøgne skulde indsyes i en Lærreds Sæk, lægges i en Kiste som leveredes uden Befaling — altsaa yderst simpel — og derpaa nedsænkes i en sex Fod dyb Grav og overøses med Kalk, og at intet Mindesmærke maatte opsættes paa Kirkegaarden for ej at optage Pladsen.“ At der i dette Bud ikke var noget usædeligt eller fornuftstridigt, at Principerne, hvorpaa det grundede sig, vare uimodsigeligene rigtige, kan man gierne tilstaae, uden derfor at erkjende blot Dvertroe og Nøbelsfordom i de tusinde Stemmer, som hævede sig derimod, og tvang Keiseren til at ophæve det.

(Fortsættes.)

C. P a v e l s,
Præst.

Borger, Bennen.

No. 39.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 28de September 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Frykt hos Math. Joh. Sebbelow,
i store Fiolsstræde No. 218.

A n n e l d e l s e .

Mandagen den 30te September om Eftermiddagen Klokken 5 $\frac{1}{2}$ holdes General = Forsamling paa Prindsens Palai bag Slottet, hvor da bliver at vælge et nyt Reservebud i det afgaaende Grindbergs Sted; til hvilken Tid Deherrer Repræsentantere vilde behage at møde.

Administrationen for det forenede Understøttelses = Selskab.

S. J. Cantor senior. M. Wolquarz. C. Thomsen.

C. Røbbe.

N o g e t o m F o r d o m m e .

(Fortsat. See No. 38.)

Som Indledning til det jeg har at sige herom, veed jeg intet mere passende end vor tabte Snee: dorfs Ord i hans Breve om Joseph den Anden (Minerva for Marts 1790.) „Blandt de mange
 „Forandringer, som Keiser Joseph har befalet, veed
 „jeg ingen, der har stødt mig saa meget og røbet
 „i mine Tanker saa liden Agtelse for sit Folks
 „uskylbige Fordomme, som den, at det affieledede
 „Begeme skulde stoppes i en Sæf og kastes ud i
 „nogle Kalkgrave. Med al den Egenfierlighed
 „som jeg maaskee besidder uden at vide det, saa
 „forhindrer den mig ikke, det er jeg fuldkommen
 „overbevist om, fra at være for min Person al-
 „deles ligegyldig ved, hvad man vil gjøre med
 „mit Begeme efter min Død; men ikke desto min-
 „dre synes det mig klart, at der hører en høj Grad
 „af Petsfindighed, megen Følesløshed, og lidet el-
 „ler intet Begreb om Agtelse og Venfkab til at
 „være ligesaa ligegyldige ved, om deres Begemer,
 „som vi have elsket mens de levede, blive behand-
 „lede ligesom en Hunds eller Papegøjes. Jeg veed
 „vel, mine affieledede Venner raadne, hvor de end
 „komme hen: jeg veed og, mangen en Philosoph
 „vil kalde min Tankemaade heri Sværmerie; han
 „har ikke ganske Uret; men dette Sværmerie, disse

„ufkyldige Fordomme, ere uadskillelige fra mine Fø-
 „lelser, de sætte mig bedre i Stand til at nyde
 „Livet, gjøre mig menneskeligere og bringe mig
 „Naturen nærmere, uden at formørke min For-
 „stand, og ere for saavidt mere værd, end hans
 „kolde og stoiske Tænkemaade.“ Saavidt Snees-
 dorf. — Jeg tilstaaer, at jeg er aldeles af samme
 Tanker, og i det jeg tilstaaer, at ved mange af
 vore Liigbegiængelser Daarligheder, ja latterlige og
 forargelige Optrin finde Sted, vilde det dog være
 mig høist ubehageligt at bivaane en Forbescærd uden
 al Ceremonie, og utaaeligt, naar det var en af mine
 nærmeste Slægtninge eller Venner, der jordebes
 paa denne Maade. Det er saaledes en Daarlighed paa
 en pragtfuld Liigbegiængelse at anvende en betyde-
 lige Pengesum, medens de Efterlevende smægte i haab-
 løs Mangel for deres Livs øvrige Dage; det er
 en Daarlighed, der grændser til det latterlige, at,
 siden der nu engang indfandt sig et talrigt vind-
 budet Følge ved Gerners, Suhms og flere højt-
 fortjente Mænds Forbescærd, skal endog Bertshuus-
 mænds Kunder og deslige indfinde sig skareviis og
 udgiøre en uoverseelig Vognrække bag deres Liig-
 vogn; det er en Daarlighed, at der nuomstunder
 ikke kan døe en saa ubetydelig Mand, Kvinde el-
 ler — jeg havde nær sagt Patteglut, at jo hvid
 Klædte Tomfruier møde med deres Blomsterkurve og

tømme dem over Kisten; *) det er en Daarlighed, som man ikke veed ret om man skal lee eller græde over, naar vakre Piger træde frem og prostituere dem selv i det de profanere Handlingen, ved at synge paa Graven en omdeelt Sang ligesaa flet, som den er forfattet; det er en anstødelig Daarlighed, som dog alle Tider have fremviist Exempler paa, at kostbare Mindestene oprejses paa Menneskers Grav, hvis Ubetydelighed eller umoraliske Forhold er notorisk, med en Indskrift, der fremstiller dem, som Mønstre paa Dyder, hver forbivandrende Haandværksdreng veed, de aldrig besad. Men hvad beviser alt dette? at enhver Ting kan misbruges er bekjendt, men forringer det dens Værd, naar den bruges vel? — At det er den Døde ligegyldigt, hvorledes hans Legeme efter Døden behandles, hvo er ufornuftig nok til at drage dette i Tvivl? Det har derfor altid forekommet mig at røbe megen Bagatelaand, naar man paa sin Engeseng, hvor dog adskilligt Vigtigere var at tænke paa, med ængstlig Nøjagtighed foreskriver ej allene Stedet, hvor man vil ligge, men og den hele Liigprocession fra Begyndelsen til Enden, Liigs

---

*) Jeg har selv været med og kastet Jord paa en Bordelvertindes Liig; og hvidklædte Fruentimmer — formodentlig af Husets Nympher — fulgte med og strøede Blomster; kan noget tænkes værre?

Ristens Farve og Kostbarhed, og flere deilige Smaa-
 ting. Og denne Bagatelaand foreenet med Forsæn-
 gelighed sporer jeg ligesaa tydeligen, naar man
 uden oekonomiske Grunde foreskriver usædvanlig
 Simpelt og Tarvelighed ved sin Tordescærd, som
 naar man anordner megen Pragt. Alt saadant kan
 man gierne indstille til sine Efterladtes Godtbe-
 dende, og lade dem handle efter deres egen Over-
 beviisning og Følelse. Men disse Efterladte, er
 en Slægtning eller Vens Begeme fra det Djeblig,
 Anden har forladt det, intet andet for dem, end
 en følesløs, unyttig, besværslig Ting, man eene bør
 søge at stille sig af med? Den Elskte, med hvil-
 ken man henlevede en Råd af Aar, ved hvis Sy-
 geseng man stod, hvis Smertes man ved om Pleje
 søgte at lindre, hvis sidste Ord man hørte, som
 man saae uidaande det sidste Suk; han ophører ikke
 at være os kjær, fordi gjensidig Bevidnelse af Kjærlig-
 heds herester er ham og os lige umuelig. Han
 selv, hans egentlige Jeg er ikke mere iblandt os —
 men er ogsaa alt borte, der minder os om at vi
 engang stode i Forbindelse med hverandre? En fra-
 værende Vens Portrait, ja endog den Stoel, han
 gierne sad paa, den Klædning, han gierne isørte
 sig, den Bog, han gierne læste i, ere os dyrebare,
 da vi dog maae savne ham selv. Og her er mere
 end Bog, end Klædning, ja end Portrait; hans
 Begeme, aldeles som det forhen var, kun livløst og

Foldt, er endnu for vore Dine. Beholde det kunne vi ej, deels fordi Synet deraf ideligen vilde vække smertelige Grindringer, deels fordi den forestaaende Opløsning frembringer Uddunstninger, der paa eensgang ere væmmelige og farlige. — Hvad gjør man altsaa? At balsamere de døde Legemer og opstille dem som Mumier i sit Huus, dertil har man hverken Formue, Duellighed eller Tilladelse; at opbrænde dem og glemme Asken i en Urne strider imod Landets Love, ansees for en hedensk Skik og vilde desuden i vore Dage af oekonomiske Aarsager slet ikke være at tilraade. Liget skal begraves, overgives til det, som dog er dets endelige Bestemmelse, Forraadnelse og Opløsning; men dette dyrebare Minde af vor efterladte Ven, hvor naturligt, siden man dog skal skille sig derved, at dette skeer paa en højtidelig Maade, der vidner om Hengivenhed og Agtelse! hvor naturligt, at man ønsker at vide Stedet, hvor denne kjære Levning af vor bortvandrede Elskte henlagdes, for stundom at gjøre en Balsfart hid, og ofre hans Minde et ømt Suk, en væmodsfuld Taare! hvor naturligt, at man ønsker, hans Støv maa hvile i Fred, og at man anseer ham som anden Gang tabt, naar Rygtet om Mis-handlinger, som de, hvorpaa forrige Aar gav et saa vederstyggeligt Exempel, kommer ham for Dø! — Men ogsaa i andre Henseender, skulde det være en saa aldeles ligegyldig Sag, hvorledes det af-

sielede Legeme behandles og hvor det henlægges? Synes ikke det Legeme, der engang var en fornuftig, udødelig Aands Bolig, der var Redskab til saa mangen ædel, gavnlig Daads Udførelse, hvis hele Sammensætning gjør det til Naturens højeste, skjønneste Mesterstykke i Legemverdenen, ogsaa i dets Fornedrelses = Stand, Opløsningen nær, at fortjene mere Opmærksomhed end Dyrets ved blot Instinkt fremdrevne Maskine? Tilfiger ej den simple Mennekesfølelse os, at det Sted, hvor vore Brødres Støv hviler, bør i enhver Henseende udmærke sig fra det, hvor det styrtede Huus = eller Arbejdsdyrs Krop henlægges? Er der ikke her som i mange andre Ting en Følelse, vi ligesaalidet kunne forklare, som aflægge, der ligefrem modsiger det Raisonnement, Iold Fornuft fremsætter? Og vilde ikke, naar denne Ugtelse — om jeg saa tør kalde den — for de Døde, denne Mobbhydelighed og Affkye ved Tanken om deres ligegyldige eller slette Behandling tabte sig, ogsaa mange andre Følelser, som end ikke den meest seraphiske, ulidenskabelige Philosoph vover at regne blandt Fordomme, bortvige? Var det ikke at befrygte, at Raahed i Tænkemaade og Sæder vilde være umiddelbar Følge af højtidelige Forbefærds Ophævelse og ukjendelige Gravhulers Indretning? — Og disse ceremonielle Liigbegiængelser, ere de da idel tom, tankeløs Pragtleeg? Kunne ej, naar ikke deres hensigtsstridige Indretning

eller Biomstændigheder hindre det, mange velgjørende Tanker og Følelser derved vækkes? Klokkernes Ringen — vel at mærke, ikke Sangklokkernes, thi det er dum Kringklang — men saaledes som den bruges uden for Kjøbenhavn, den højtidelige Sang:

Hvo veed, hvor nær mig er min Ende?

See Tiden meget hastig gaaer!

Hvor let og snart kan det sig hænde,

At jeg mit Vandrebudskab faaer;

Skulde ikke den Stenning, dette frembringer, være højstgavnlig for mange, der, omtumlede blandt Verdens Sysler og Adspredelser, ellers aldrig tænke paa Død og Grav og Evighed? Skulde ikke ved denne Sørgeparrenes langsomme Fremskriden, ved Kistens Nedsænkning, ved Jordspaaakastelsen og den energiske udtryksfulde Formular, som man, om den affkaffes, vil have ondt ved at erstatte med en bedre, Tanken om Menneskehedens almindelige God, Tanken: „Dgsaa jeg skal engang døe“ fremtrænge sig i mangt et sorgløst Hierte med en Styrke og Livagtighed, den ellers aldrig vilde faaet?

(Sluttes i næste No.)

C. P a v e l s,

Præst.

Borger, Bennen.

No. 40.

Syttende Aargang.

Lørdagen den 5de Oktober 1805.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Erykt hos Math. Joh. Sebbelow,
i store Siolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e .

S General = Forsamlingen den 30de f. M. bleve de ifølge Anmeldelsen i Ugebladet No. 38 indkomne Ansøgninger om Reservebuds Tjenesten oplæste, hvorefter Perylmager Clausen af de tilstædeværende Repræsentantere eenstemmig blev valgt til Reservebud.

Som nye Medlemmer bleve antagne:

Herr Grosserer Hans Staal Hagen	} som over- ordentlige Medlem- mer.
— Proviantforvalter Pangeland	

- Herr Assessor Schönheider.
 — Koffardiekapitain Wahl.
 — Grosserer Johan G. Møller.
 — Kapitain Jens Berg.
 — Mægler Joachim Berndt.
 — Isenkraemmer Christian Schiøth.
 — Haarstiær Lorentz Meyn.
 — Studiosus P. W. Deinboll.
 — Riibmand Jacob Peter Holm.
 — Perykmager Dyhring.
 — Professor Nachtigal.

Administrationen for det firenede Understøt-
 telseselskab.

H. J. Cantor senior. M. Wolquartz. C. Thomsen.

C. Købke.

N o g e t o m F o r d o m m e .

(Sluttet. See No. 39.)

Dg at man opkaster en Gravhøj, pryder den med Blomster, endog, naar man har Formue dertil, sætter et Monument derpaa, hvo vil misunde den Sørgende denne uskyldige Lindring i hans Smerte? hvo vil fortænke ham i at han gierne vender til-

bage til dette Sted for levende at gienkalde sig den Elsktes Minde? Hvo vil engang laste ham, om han søger at sætte ogsaa den uvedkommende Vandringssmands Opmærksomhed hen paa Gravmindet, søger ogsaa at gjøre denne bekjendt med den Hensarnes Værd? Lad da og Forsængelighed have rejst nogle af de Mindestene, der kneise paa vor næsten alt for pragtfulde Assistentkirkegaard! — ikke faa af dem ere sikkerligen Kjærligheds og Taknemmeligheds uskromtede Offere. Lad daarlig Glimreløst fremlyse i mange af vore kostbare Liigbegiængelser; hvo tør paastaae, at endog den hensigtstridigste blandt disse ikke vakte een god Følelse i nogen af de Tilstædeværendes Hjerter, der i hans daglige Virke- og Omgangskreds vilde udeblevet? og hvo tør nægte, at ogsaa mange af disse, selv hvor Bedemænd kjøre foran og Tjenere gaae ved Siden ere saare højtidelige? Altsaa lade man og her Hjertet beholde sine Rettigheder og bestride ej disse med kolde Sententser! altsaa kalde man ej strax taabelig Fordom, hvad man selv er for letsindig eller for sløv eller for kold til at føle Betydningen af! altsaa vogte sig Enhver, som har Evne og Vejlighed til ved Tale og Skrifter at virke paa den store Hob, at fremføre Uttringer, der, misforstaaede og mis-tolkede, kunne føre langt videre end han nogensinde har tænkt paa, kunne avle Lettsind, Følesløshed

og Irreligiositet medens han blot søgte at udrydde
Fordomme! —

C. P a v e l s,

Præst.

Christoph Thodæus og Hustru.

(En Scene fra Magdeborgs Erobring.)

Tredive Aars Krigen, hvori tvende af Nordens største Regentere, Danmarks fjerde Christian og Sverrigs Gustav Adolph, førde med udmærket Hæder Sværdet for Protestanterne, vare Tilly og Wallenstein paa det modsatte — Keiser Ferdinand den andens — Partie, de tvende Feltherrer, hvis krigerske Talenter Historien meest har omtalt. I Gustavs andet Felttog, i Aaret 1632, da han drev Tilly udaf Franken tilbage til Bayern, og gif, efterat have indtaget Donauwerth, svømmende for hans Dine over Lech, fandt Tilly sin Død, da han vilde forhindre Dørgangen. Tilly havde fort i Forvejen fordunklet sin Noes derved, at han gav Staden Magdeborg til Priis for alle de Grusomheder, til hvilke en tøjeless Hær er i Stand. Tredivet tusinde Indvaanere mistede der Livet, og hvad Sværdet lod tilbage, fortærede Luen.

I en af Chr. Thodæus udgiven Bog, Magde-

burgische Magelieder, har denne Mand, den Gang Præst ved St. Catharina Kirken i Magdeborg, meddeelt en Beretning om, hvorledes det gik ham og hans ved Lillys Erobring af Staden den 10 Maji 1631. Kogebue, som i sin Almanach der Chroniken for Aaret 1804 har optaget denne Beretning, siger, at Børn paa Gaderne vide den Dag i Dag er, at tale om de Kejsertiliges Grusomheder. Havde hver og een Magdeborger — føjer han til — som dengang slap med Livet, optegnet hvad der vederfores ham paa denne Rædselsdag, saaledes som Christoph Thodæus, saa havde Efterverdenen haft en kostbar Gave, og mangen een, som ved liden Modgang knurrer og fortvivler, kunde have seet i dette Spejl til Advarsel, Værdom og Trøst.

Thodæus's Beretning lyder i hans simple Sprog saaledes:

Tirsdagen den 10 Maji 1631 havde jeg aarle om Morgenen holdt min sædvanlige Ugepræken, sluttet den med en Bøn og det sædvanlige Dnske om at forlenes med Landefred, og derpaa forsojet mig til mit Hjem, saa kom der pludselig det Budskab fra nogle Folk af St. Jakobs Sogn: at Fienden havde allerede bestaget Volden og strømmede ind i Staden. Hvorover vi heftigen forfækkedes og i Begyndelsen droge det i Livl. Men da det desværre befandtes alt for sandt, lod jeg Huus og Gjemmer aabne, tog min unge men uforsagte Hus-

tro ved Haanden, og gif med hende og vor Pige til min Collega Senior Malsius, hvor snart flere Folk forsamledes. Vi trøstede der hverandre, bad sammen, og ventede med Frygt og Rædsel paa, hvorledes Gud vilde at det skulde gaae os.

En fornem Oberst blandt vore, der var farlig saaret, sendte fra Bærtshuset Bud til mig med den Begiering, at jeg skulde komme hen og trøste ham, da han vel ikke kunde gjøre det længe. Jeg var strax redebon, tog Afsked fra min kjære Egtesfælle, befalede hende og alle Omstaaende Gud i Bøld, og sagde med bedrøvet Hjerte: „Nu, — „skal vi ikke see hinanden mere her i dette Liv, „saa skjenke os Gud i det evige en glad Sams „ling!“ — Da faldt min Kone mig om Halsen og raabte under bittre Taarer: „Al, vil Du lade „mig her ene tilbage, saa forlade Dig det Gud!“ — Dog stillede jeg hende tilfreds, og betydede hende, at det var mit Embede, som jeg ikke kunde forsømme. I Guds Navn forlod jeg altsaa Huset, og anbefalede mit Legeme og Sjæl til min Skaber.

Da jeg kom paa den store Vej, styrtede Koner og Tomfruer sig med ængstlig Skrig mig imøde, forlangde Trøst og Raad af mig, uden at jeg dog kunde give dem andet, end Formaning til Bøn og Hengivenhed i Guds Villie. Gjennem stor Trængsel arbejdede jeg mig endelig frem til Bærtshuset, hvor jeg strax fandt den Saarede liggende paa

Jorden meget svag, og sagde til ham: at ligesom han hidtil i Bedingsfærd som Hovedsmand havde kæmpet modigen mod de legemlige Fjender, saaledes skulde han nu ogsaa stride ridderligen ved Christi Naade mod Død, Synd og Djævel. Hvilket han altsammen hørde paa med stor Andagt, lod mig ved sin Tjener forære en Ducat, med den venlige Anmodning, at jeg vilde tøve hos ham til hans nær forestaaende Endeligt, og forskaffe ham en ærlig Begravelse. Dette lovede jeg ham, og havde ladet mig slaae ihjel ved hans Side, dersom jeg var bleven der ene uforstyrret.

Men imidlertid var Fjenden trængt ind i Staden som en strid Strøm, drev Folket, som en Hjord Dvæg frem for sig ad den store Vej, skjød deriblandt, hvem der blev rammet, den laae, og hvem der kunde løbe, den løb. See, da styrtede min Kone med Pigen ind til mig i Stuen, og vidste ikke selv hvorlunde hun saa lykkeligen var sluppen igjennem, men havde troligen opfyldt sit Løfte, at ville leve og døe med mig, og hun var, trods alles Fraraad, angstfuld flygtet fra Seniores Hus. Da nu Fjenderne allerede skjød uden for Vinduerne, saa at Røgen og Dampen udbredte sig i Stuen, og de mærkede, at denne laae fuld af Skydegevær, ved hvilket Syn den blodtørstige Fjende endnu mere maatte forbittes; saa trak hun mig med Magt ud med sig, og vi flygtede alle

tre hen i et Bagnværelse i Gaarden, slog Døren i Laas, og ventede vor Skjebne.

Det varede heller ikke længe, saa hørde vi, den rasende Fjende i Gaarden komme flux mod Døren, sprengte den med Larm og Banden og styrte hovedkulds ind. „Penge, Præst!“ raabte disse Djevle til mig. I en lille Budikke havde jeg 6 eller 7 Daler, den gav jeg den ene, som gridst aabnede den og søgte efter Guld. Da han intet saadant fandt, vilde han ikke tage den; endelig lod han sig stille tilfreds, og gik sin Gang. Smidletid opbrøde de Andre Kister og Kasser, og tog hvad de kunde bære. Blandt dem var der et vakkert ungt Menneske, som et Par Gange syntes at betragte os med Medlidenhed. Da min Kone mærkede det, sagde hun bitterligen grædende: „Ak jeg beder dem for Guds Skyld, forsvær os.“ Men han svarede: „Kjære unge Kone, det kan vi ikke, vi skal forfølge Fjenden,“ og han foer afsted med de øvrige.

(Fortsatteg.)

C o l l i n.

Den 13 Oktober førstkommende samles Kommissionen der bestyrer dette Ugeblad, da Herr Kapitein Abrahamsen indkommer med sit Bidrag.

Borger, Bennen.

No. 41.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 12de Oktober 1805.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos Math. Joh. Sebbelow,
i store Siolstræde No. 218.

A n m e l d e l s e.

S General: Forsamlingen den 30de f. M. blev for-
revisst det nye til Selskabets Brug forfærdigede
Signet efter den i General: Forsamlingen den
9de September sidstleden antagne Idee saaledes som
nedenstaaende Aftryk udviser.

Administrationen for det forenede Understøt-
telses-Selskab.

S. J. Cantor senior. M. Wolquartz. C. Thomsen.

C. Købte.

Christoph Rhodæns og Hustru.

(Fortsat. See No. 40.)

Nu drog vi Lande en liden Stund, og troede Faren var forbi; men pludselig kom en anden Sværm, som vi stillede tilfreds med to Daler og to Sølvstkeer, som Pigen hjemme havde taget med sig, saa at de gif deres Vej, uden at gjøre os Fortræd.

Men en ny Bande traadte allerede ind; deri var een, han saae ud som den skinnbarlige Djevel, bar to Flinter og i hver Side af Munden en Kugle, han betragtede mig barsk, og raabde det gamle Løsen: „Præst! Penge hid!“ Da jeg bønlig undskyldte mig, at jeg ikke havde mere hos mig, og heller ikke hørde hjemme her, blev han rasende, lagde Flinten an paa mig, og pustede paa Lunten, der ikke strax vilde brænde. Men min tro Mage slog i Djeblippet Flinten i Bejret, saa at Kuglen foer over mit Hoved ind i Bæggen, og Angesten gav hendes spæde Lemmer vidunderlige Kræfter, at hun holdt ham ved begge Armene og han ikke kunde bevæge sig. Da betragtede han den behjertede Kone med Forundring, blev noget mildere, og sagde: „saa gif mig Sølv.“ Strax huffede min Kone, at hun havde to Sølvhager i sit Livstykke, dem skar hun af; han stod og saae paa hende, uden dog at røre hende med en Finger; og er dette et Exempel paa, hvorledes en tro Kvinde kan indgyde endogsaa den raueste Tølper Wefrygt.

Imidlertid forlangde en anden Svend med Grov-
hed Penge af mig. Jeg greb i Lommen og fandt
endnu tre gamle böhmiske Groschener, som jeg raf-
de ham med de Ord: „at jeg virkelig ikke havde
mere.“ Han tog den Smule og de gif. Saales-
tes var atter en Nvide forbi. Herved maa mær-
kes, at ingen af dem alle forsøgte at føle paa os,
om vi maaskee skulde noget i Lommerne, hvilket
dog er at undres over.

Men da vi nu ikke havde noget mere at give,
og det var at frygte for, at de, ophidsede over vor
Uformuenhed, tilsidst vilde mishandle os eller maa-
skee slaae os ihjel, saa forlode vi Rærelset, da det
et Djeblik var blevet stille, og gif op paa det øver-
ste Loft. Den gode Gud veed, hvilken Frygt, Ræd-
sel og Dødsangest, vi der en temmelig lang Tid
maatte udholde. Skrigen paa Gaderne, Trommen,
Skuden, Trampen af Heste, og Parn nedens i
Huset, da alle Døre med Støien og græffelige Ge-
der bleve huggede sønder med Drex — — Haarene
rejste sig, og Hjertet zittrede.

Vor eneste Trøst, næst Gud, var endnu, at
vi hørde lutter Lydsfere tale; vi haabede stedse, at
der skulde blive een eller anden fornem Officeer ind-
quarteret der, med hvem vi bedre kunde indlade
os, end med den raa gemene Hob.

Efterat nu alting var ophugget og plyndret i
det underste Stokværk, stormede de ogsaa op til

os. Vi stillede os med Forsæt ligesom Trappen, for at de kunde see os. I den første Sværm var een som førde en spids Hakke, som han hævede op mod mit Hoved. Men hans Kammerad forhindrede ham sigende: „hvad vil du gjøre? du seer jo det er en Præst.“ Saa lod han det blive og gik bort.

Snart kom nogle andre; en af dem maatte min Kone give sit Flor, som hun endnu havde paa, omendskjøndt Pigen bønliggen bad derfor, fordi hendes blufærdige Frue maatte blotte Halsen.

Endelig kom en forrykt Hugsu op af Trappen og havde en spids Kaarde i Haanden. Da han havde gjort det sidste Skridt, slog han mig strax i Hovedet over Panden, skrigende: „Venge, Præst!“ Men da jeg blødte stærkt, saa at min hvide Præstekrave strax blev blodig, og min stakkels Kone ved dette Syn var nær ved at falde i Afmagt, satte han hende den spidse Kaarde lige paa Brystet, saa at jeg skjelvende formodede, at han i Djeblikket vilde gjennembore hende; da fastede jeg mig ganske bedøvet over den, og Gud styrede Kaarden, at den kun gik til Siden gennem Dverkfjolen.

Da jeg nu blødte stærkt, saas Karlen paa mig, og det syntes mig, at vor Tilstand gjorde ham ondt. Jeg sagde da til ham, han skulde følge hjem med os, saa vilde vi give ham, hvad vi endnu

havde. „Naa saa kom Præst,“ svarede han i halvbrudt tydsk, „giv mig dine Penge, saa lover jeg dig ved Jesus Maria, Soldaten gjør dig intet mere.“ Derpaa tog min Kone ham fat ved hans Kappe, og vi gik saaledes ud af Huset.

Da vi kom paa den store Vej, hvor mange tusinde Menneſker saae vi ikke der ride og gaae, jamre sig og skrige. De døde og halvdøde Lege-mer laae opstablede rundt omkring. Ikke langt fra St. Catharina Kirke holdt en fornem Oberst paa en brun Hest, han blev os snart vaer, og sagde til vor Ledſager: „Karl! Karl! bær dig ad med de Folk, saa du kan forsvare.“ Han havde et godt medlidende Ansigt, og da han saae hvorledes Blodet endnu stebse randt mig ned af Panden, og hvorlunde min Kone saa trolig holdt ved mig, saae han venlig paa hende, og sagde: „Kone er det Eders Huus!“ Men hun kunde af Sorg og Bæ- mod ikke sige et Ord, men nikkede bejaende med Hovedet. Han syntes at være rørt, og sagde: „Tag fat i min Stigbøjle, og tag Eders Hus- bonde ved Haanden, og før mig i Eders Huus, I skal have Indquartering.“ Men til mig sagde han med mere dæmpet Stemme og med opløstet Pege- finger: „I gode Herrer, I havde vel ogsaa kun- net gjøre det anderledes.“ Meningen af den Tale förstod jeg ikke dengang.

Smidlertid havde vor Soldat pakket sig, og

vi vidste ikke hvor han var bleven af. Dog har han efterladt mig et Minde, som jeg kan fremvise saalænge Gud vil lade mig leve.

Altsaa gjorde nu Obersten Plads for os og holdt Røverpakked bort fra os; og da vi kom nær til vort Hjem, gik netop En ud deraf med tre af min Kones smukke Kjoler paa Skulderne; vi taug dertil.

Obersten reed for Døren, og raabde til dem, som endnu vare inde i Huset: „herud! herud!“ hvorpaa de alle maatte forsøje sig bort. Til os sagde han: „Naa Kone, gaae ind, forbind Ederes „Husbonde, indtil vi faae en Feldtskjer“ — han sagde hende tillige, hvad hun skulde bruge dertil — „der skal ikke vederfares Eder mere Dndt, thi jeg „vil slaae min Bopæl hos Eder. Kød nu kjønt „op i Huset.“ Han satte tillige for vor Dør to af sine Livskytter, som skulde værges os og formene Soldaterne at komme ind. Han reed selv bort, men lovede at komme snart tilbage for at see til os. Han holdt ærligen Ord. Mange Hobe, som medens han var borte kom for at plyndre, raabde Bagten haardt til: „Oberstsvagtmesteren af det Sa- „velliske Regiment har sit Qvarteer her, ingen maa „komme ind.“ Og uagtet nogle af dem trodsede og puffede, „om det var ret! Lilly havde lovet, „at der i tre Dage maatte plyndres, røbes og myr- „des“ — saa maae de dog blive ude af Huset; forlangde vel engang at drikke og gik videre.

Vor Bagt gave vi kold Steg og godt *Bl.* De sagde, det var en kostelig Drik, vi skulde gjemmen den til Obersten. Men kort efter bleve de utaalmodige, og sagde til hinanden: „hvad have vi derfor, vi kunne ikke komme til at gjøre Bytte.“ Da overlagde vi med hverandre, og forærede hver af dem to Rosinobler, hvormed de syntes meget vel tilfreds, og spurgde endog: „om vi ikke havde en god „Ben endnu, saa kunde vi sende ham, thi med „os havde det ingen Nød.“ Saa tænkte vi paa den gode Magister Gravius, som i lang Tid havde spist hos os, og som vilde skjule sig overst oppe i vor Kirke. En af dem gik strax med vor Pige i Kirken, og hun, hvis Stemme han kjendte, raabte mange Gange paa ham at han skulde komme ned; men der var ingen enten at see eller høre, og de kom altsaa med uforrettet Sag tilbage.

Strax derpaa kom vor Oberst, eller snarere vor Engel, ridende for Døren, spørgende, om vi endnu havde No? og da vi bejaede det, sagde han: „værer ved godt Mod, jeg rider kun lidt bort, „for at see om Ilden kan slukkes.“ Men han havde neppe redet Gaden igjennem, førend han kom farende tilbage, og raabte hastig til min Kone: „Tag min Hest ved Tømmen og Ebers Husbonde ved Haanden, og fører mig ud af Staden, „ellers brænde vi op allesammen.“

Ilden tog ogsaa saa voldsomt overhaand, at

vi allerede saae en tyk, sort Røg stige op bag ved vor Kirke paa den store Vej; ogsaa i vor Have havde det allerede begyndt at sænge. Vi fastede derfor alt, hvad der endnu var tilbage, i Kjelderen, hvoriblandt en dejlig varm foret Slaaprof, som jeg siden ofte savnede, og tillige min kjære daglige Bibel; thi det var mig ikke muligt, at bære noget, alle mine Lemmer vare som mörbandede. Vi lukkede Kjelderen i, og bedækkede Indgangen med noget Jord, for at holde Ilden ude. Min Kone fastede endnu en af min tunge Præstekjoler paa Skulderen, uagtet jeg forbød hende det.

(Fortsættes.)

C o l l i n.

Den 13 Oktober førstkommende samles Kommissjonen, der bestyrer dette Ugeblad, da Herr Kapitain Abrahamson indkommer med sit Bidrag.

Borger, Bennen.

No. 42.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 19de Oktober 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Frykt hos Math. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

Christoph Thodæus og Hustru.

(Sluttet. See No. 41.)

Da vi kom udenfor Døren, stod der et grædende Barn, min Naboes og Gudfaders. Saa kastede min Kone i Guds Navn Præstekjolen, og tog i dens Sted Barnet paa Armen, som ellers jammerslignen var bleven brændt, og saaledes vandrede vi derfra, i det min Kone havde viklet Hestens Lømme om sin Arm. Da alle Byens Porte allerede stode i lys Lue, saa iilde vi hen ad Fiskerstranden. Hvorledes vi vare tilmode paa denne Vandring, da vi

stedse gik blandt rasende Soldater og over Døende og Liig, og bag os saae St. Peters og St. Johannis Kirker allerede i fuld Lue, det lader sig ikke beskrive. Dste vilde ogsaa Croaterne og deslige Affkum, da de saae jeg var en Præst, hugge skyde og stikke mig, saa at vor Oberst og hans Tjenere havde nok at gjøre med at forsvare os. Paa Vejen saae vi ogsaa nogle Bekjendtere, men kunde i Tummelen ikke tale med dem.

Vi naaede da endelig den høje Skandse, hvor de havde løbet Storm med Stormstiger, og ad denne Stige maatte vi ned, omendskjøndt Svindeleu truede med at rive os ned i Afgrunden; men det hjalp ikke, og kunne vi ikke nok takke Gud, at min Kone, som med det lille grædende Barn kun kunde holde sig med een Arm, dog lykkelig naaede Jorden.

Da vi gik igjennem Fjendens Lejr maatte vi høre og rolig taale mangen Haan og Krænelse af Soldaterne. En Officeer traadde dog frem, og sagde til mig paa Latin: „jeg beklager dig, thi jeg er ligesom du af den augsborgske Confession,“ men jeg torde af Frygt ikke svare ham.

Efterat vi havde vandret en temmelig lang Tid, kom vi endelig til vor Oberstes Telt ved den Rodenseefiske Skov. Der bød han os et Sølvbæger med Viin, det drak vi og bleve meget vederqvægede. Derpaa begyndte han: „Kone, jeg har ræd-

„det Eders og Eders Husbondes Liv, hvad kunne „I give mig?“ Vi svarede, „at det, vi ejede af Guld og Sølv, havde vi gravet ned, saa at man ikke saa let kunde finde det, men det vilde vi give ham altsammen, og forresten ejede vi slet intet i Verden.“ Dermed syntes han tilfreds, og formandede os at slaa os til Ro. Men jeg satte mig paa et afbugget Træ med Hænderne under Hovedet.

Genimod Aften blev den brave Dr. Olvenskjædt bragt ud, men saa ynkeligen tilreedt, at vi kun kjendte ham paa hans Stemme. Han havde forblødt sig stærkt, og faldt af een Afmagt i den anden. Vi trøstede ham hjerteligen og forbandt gjensidigen hinandens Saar.

Sildig ud paa Aftenen maatte vi alle komme til Bords hos Obersten. Der gik det prægtigen til. Men hverken Spise eller Drikke smagde os. Obersten sagde: „Kone, hvorfor spiser De ikke?“ Hun svarede høfligen: „Naar Herr Obersten kun i et „Dvarteerstid havde været i mit Sted, saa skulde „Spiselysten vel forgaae Dem.“ Der blev forresten hverken bedet for eller efter Maaltidet, uagtet dog Messepræsten var tilstede, men han bekymrede sig ej derom.

Mod Natten lod Koffen os krybe ind i sin lille Telt, tog sin Kappe paa, den blotte Kaarbe under Armen, og lagde sig foran, de andre Tje-

nerede ligeledes rundt omkring. Saaledes holdt de os trygge, og denne Trostak vilde Gud gjengjælde dem.

Om Morgenen sendte Obersten nogle af sine Betjentere tilligemed min Pige ind i Staden, for at hente vore nedgravne Penge, men de bragde intet, fordi Kjelderens endnu laae fuld af Ild, saa at de ikke kunde komme derned. Dog blev Obersten ikke fortrydelig derfor, fordi han særdeles vel kunde lide min med jordisk Skjønhed ligesaa rigelig, som med christelig Dyd, smykkede Ugtesfælle. Men hun holdt mangen opbyggelig Præken for ham, hvorved han flittig hørde til, hvilket jeg selv saae fra Kjøkkenet af; saa at han engang sagde: „Kone, naar Deres Husbonde ikke mere kan præke, saa er De i Stand dertil;“ — og en anden Gang: „Kone, jeg troer De kan here; der har saalænge jeg har levet ingen saaledes bedaaret mig.“ Men han fik altid beskedentlig dertil til Svar, at han maatte være tilfreds dermed. Og saa Tjenerne plejede spøgende at beklage sig, at hun havde gjort dem alle til feige Karle. Saa stor er Skjønhedens Magt naar den isører sig Dydens Hædersdragt. — Forresten have de ærlige Karle gjort os meget godt og havde ret megen Medlidenhed med os.

Den følgende Aften indtraf et koldt Regnvejr, hvorfor vi tidligen krøb i vor Hytte. Henimod

Natten kom en beskjenket Spanier ind og tog min Pige med Magt med sig. Men hun fik saaledes, at Obersten opbragt traadde ud af sin Telt. Saa slap Spanieren hende, men gav hende, til Tegn paa sin Kjerlighed, en dygtig Kindhest, som dog var bedre, end hendes Ures Krænkelse. Og for at hun kunde faae et Par, fik hun siden efter et Drefigen af en Unden. Aarsagen vil jeg ikke anføre.

Obersten lod os hver Dag bede til Taffel og forsømde ikke hvergang at spørge min Kone: „Hvor-
 „dan gaaer det?“ Hvortil hun plejede at svare:
 „O Herr Oberst, det gaaer, saa Gud i Himlen
 „maa forbarme sig.“ Saa indgød han os venstka-
 beligen Mod. Dog, mine Kræfter vare udtømte. Jeg blev anfalden af en skrækkelig Kulde, og siden efter af en brændende Hede; jeg begyndte ogsaa at tale vildt, blev stedse svagere, saa at allerede min Kone og Doctor Ulvenstedt trøstede mig som en Døende; hvilket jeg dog ikke selv kan erindre.

Da skal Obersten have ført en haard Tale som saa: „Naar kun den Præst døde, vilde han
 „tage Konen til sig, thi han havde i sit hele Liv
 „ikke kjendt et saa veltalende Fruentimmer;“ —
 og en anden Gang: „Madam, man vil sende Der-
 „res Mand til Prag, men Dem vil man beholde
 „her.“ Hvorpaa hun alvorligen svarede ham: „at
 „hun ikke en fjerdedeel Time vilde blive levende
 „hos Obersten.“ Jeg mener ogsaa, at hendes fromme

Standhaftighed har bevæget ham, og styrket ham i sin bedre Tænkemaade. Thi af det, som der blev talt, forstod jeg, uagtet det var Fransk, at jeg Dagen derefter skulde have været sendt tilbage til Magdeborg til Tilly, men hans Forbøn har afvendt det.

Da nu Pigen omsider bragde vor ringe nedgravne Skat, rystede han den ud paa Bordet, og der var skønne gamle Dalere og alle slags Sølvstøi. Deraf tog han, som en agtbar Cavaleer, ikke mere, end et Sølvbæger, til Minde, som han sagde, af den smukke og dydige Kone, og vilde han deraf stedse drikke paa hendes Sundhed.

Efterat jeg nu var kommet mig nogenlunde af min Feber, bad hun ham indstændig, at han vilde lade os føre til Gommern. Og omendskjönt han forlangde: „vi skulde blive der endnu nogle Dage, især fordi jeg var saa svag; hvor hun vel vilde hen med mig; hun skulde her opvarte og pleje mig;“ — svarede hun ham dog: „hun kunde ikke blive længere, og vilde hellere bære mig bort paa sin Ryg.“ Saa befalede han omsider, at udsærdige et Paa for hende, og søjede til: „men see kun vel til, at I ikke komme fra Regn i Tagdryp;“ — men hun blev ved: „Herr Obersten vilde intet Uriasbrev give hende med.“ — Hvorpaa han svarede: „han vilde lade det skrive paa tydsk, saa vilde hun kunne læse det.“

Da han nu ogsaa heri rebelig holdt sit Ord, saa erfarede vi deraf hans Navn og Bestilling, da Passet var underskrevet: „Don Joseph de Wynsa, Oberstbagnetmester og Capitain ved det savelliske Regiment.“ Han syntes deraf at være af spansk Herkomst, omendstjændt han forstod det Tydske tilstrækkeligen. Gud velsigne ham evindeligen for sin Barmhertighed og Edelmødighed! derom bede vi dagligen i vore Takkebønner.

Lebsaget af en af hans Tjenere, gik min Kone hen i Lejren, for paa eet eller andet Sted at leje en Vogn, men erholdt ingen. See, da staae tre fornemme Officeerer foran min Telt, og da de saae Konen græde saa bitterligen, traadde den ædle, strænge og mandhaftige Herr Caspar v. Potthausen frem og spurgde: „om hun ogsaa var fra Magdeborg og „hvorfør hun græd?“ Da hun nu med saa Død havde beklaget sin Nød, betragtede han hende medlidende, og lovede at skaffe hende en Vogn, dog ikke til Gommern, fordi Croaterne laae deromkring og gjorde Vejene meget usikre, men til Dvinstadt, til deres Feldtpræst, som ogsaa var lutherisk, derfra skulde vi blive bragt videre.

Dette Tilbud antog hun med Taknemmelighed, og knap var en Time forløben, førend Vognen, bedækket med noget Halm, stod for vor Telt.

Vi vare neppe komne op i Vognen, saa kom det Budskab, at Obersten forlangede, at Pigen skulde blive tilbage. Da hun nu strax syntes villig, sagde jeg til hende: „Lisabeth, beed dog Obersten, „at han vil lade dig drage med os, thi jeg er en „syg og svag Mand, det vil blive for besværligt „for min Kone ene.“ Men hun taug ganske stille, sagde hverken Ja eller Nej, ikke engang: god Nat, men gik sin Vej. Hun havde dog os, næst Gud, ene at takke, at hun endnu havde reddet sit Liv og sin Ære. Dette skriver jeg offentligen, fordi jeg

har hørt, hun skal have Klaget over os, som om vi ikke havde villet tage hende med; men hendes Samvittighed vil sige hende langt anderledes.

Efterat vi en Tid lang forgjeves havde ventet paa hende og mærkede hvad Ende det vilde tage, rejste vi i Guds Navn bort, og saae, da vi kjørde gennem Sejren, med bedrøvede Hjerter de skjøne Magdeborgske Faner opplantede, og vendte da Ryggen til vor kjære Stads rygende Tomter.

I Olvenstadt tog Feldtpræsten Herr Schwannenberg venskabeligen og broderligen imod os, og indrømmede mig sin egen Seng. En god gammel Ven kom til, Simon Lange, fra min Fødeby, min Gudsader, og Skolemester der paa Stedet, hans Kone bragde mig en Hovedpude, for at jeg førstegang paa ny kunde hvile blødt. Men mig forekom alting som en besværlig Drøm. Ved den milde Pleje kom jeg mig om faa Dage fuldkommen igjen. Efter nogle Ubehageligheder kom vi endeligen til Hamborg, hvorpaa jeg snart af det velvise Raad og hele Menigheden i Rendsborg blev kaldt derhen som Præst, og paa den syvende Trefoldigheds Søndag holdt min første Præken der. Hvorfor jeg ikke har glemt, paa mine Knæ at takke den Almægtige for min underfulde Redning, og at indslutte min tro Egtelage, med hebe Taa-
rer i mine Arme, udraabende med Salomon: „Held
„ham, som Gud gav en dydig Kone; hans Leve-
„dage fordobles.“

D oversat af Collin.

I næste Møde, som Commissionen for Ugebladets Udgivelse holder den 17de November d. A., indleverer Hr. Overlærer Lindrup sit Bidrag.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 43.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 26de Oktober 1805.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos Math. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

F r i t i d .

Bed Fritid *) forstaaer jeg den Forsatning, da det staaer et Menneske frit for, at sysselsætte sig med enhver Gjenstand, som fortrinligen behager ham.

Det væsenligste derved er altsaa, Sjælens eller Aandens indvortes Frihed, i at vælge de Gjenstande, hvorpaa den vil sætte sin Opmærksomhed,

---

*) Fritimer, Otium, Musée.

og i Almindelighed, hvortil den vil bruge sine Kræfter.

Fritid er modsat to forskellige Stillinger: det arbejdsfulde og det adspredte Liv. I det første er det opgivne og befalede Arbejder, i det sidste aftalte Fornøjelser, som sysselsætte Sindet paa en Maade, der ikke berøer paa dets fri Valg. Hofmanden har, i al sin Herlighed, ligesaaaliden Fritid, som Daglønneren eller Haandværksvoenden, der arbejder for sit Brød. Begge staae under en Herre, begge ere indspændte i et Aag, hvori de maae vandre deres foreskrevne Vej, den ene Dag som den anden.

Fritid er meget forskjellig fra Lediggang. Dette er Dræsløshed, Uvirkksomhed; hiin den udvortes Mulighed til en frivillig, selvvalgt, altsaa den meest ædle Virksomhed.

Det berøer paa den fri Aands Kraft, om en vis Forsatning skal skaffe den Fritid. Forretningsger, som ganske nedtrykke eet Menneske, som ikke lade ham frit drage sin Aande, ere Spøg for en anden, og hindre ham ikke i, at udbrede sin Eftertanke paa andre Gjenstande, om de end ikke tillode ham, at opoffre dem et eget Tidsrum. Den ene beruses ved Selskabernes Glædes: Tummel, glemmer sig selv, sine Pligter og al fornuftig Ef-

tertanke. Den anden lever i samme Støj, bliver sig selv stedse mægtig, en tænkende Mand, maaskee en iagttagende Philosoph. Ethvert Menneske lider ved den Forsatning, som berøver ham hans Aandsfrihed og formørker hans Fornuft. Det arbeidsomme og det adspredte Liv har derfor meget forskjellig Indflydelse paa de forskjellige Mennesker. Svage Mennesker blive, ved det første, blotte Routiniers *) , ved det sidste letsindige, tankeløse, eller udsvævende. Stærke Mennesker kunne derimod blive øvede ved Arbejde, og forfinede ved Adspredelse, uden at forspilde noget af deres naturlige Anlæg.

Men fordi kun faa Mennesker have denne overvejende Kraft, der er i Stand til ligesom at overvælde og saaledes bearbejde en Mængde af paastrængende Objecter, de være alvorlige eller morsomme, at deres intellectuelle og moralske Fuldkommenhed ikke lider derved, saa er det unægtelig en noget ønskeligt for en i og for sig selv virksom og duelig Aand, at blive fri for denne Paastrængen af udvortes Gjenstande, og ikke at blive drevet, hverken af en Overmand, eller af Nød, el-

---

*) Personer, som ikke have anden Dannelselse, end den, de have faaet ved Routine eller Øvelse i Forretninger.

ler af den blotte Stilling i Verden, ideligen fra een Syffel og fra een Idee til den anden. Naar denne udvortes Eøsladelse falder i en Mand's Eod, som har udmærkede Talenter, og et ædelt Sindeløv, som, af egen Drift, er uafsladeligen syffelsat med Sandhed og Dyd, da er den virkelige, som Sokrates kaldte den, noget helligt; en ærværdig Tilstand, liig den, hvori vi forestille os det højeste Væsen.

Sagtferdig, rolig Virksomhed er i og for sig allerede en herlig Egenskab. Virksomhed, af eget Valg, er et andet ypperligt Fortrin. Kan den nu desuden være uafbrudt, henvendt paa et stort og almennyttigt Formaal, fordi ingen udvortes Forstyrrelse leder den bort, saa kan den hæve Mennesket højt, og gjøre Verden vigtige Tjenester.

Men for det ufuldkomne Menneske, som end nu staaer paa de første Trin af sin Uddannelse, er Fritid ingen gavnlig Jordbund, hvori han kan trives. Ligesom, hos alle Mennesker, de udvortes Gjenstande først maae sætte Sandserne i Bevægelse, førend Forstanden begynder at yttre sig, saaledes maae, hos de fleste Mennesker, foreskrevne Forretninger først bringe deres aandige Kræfter i en regelmæssig Virksomhed, førend disse, sig selv over-

ladte, kunne med Held arbejde til deres egen Forædling, eller til Verdens Gavn.

Det dumme Menneske sover ind, saasnart det intet meer har at gjøre enten med Hænder eller Fødder. Den halvdannede Aand forlanger i det mindste en Gjenstand, som andre opgive den at overtænke, den behøver et Stød og en Retning, som den ikke kan erholde, uden ved visse Embeds- pligter, eller et bestemt Kalos Forretninger. Det er kun udvalgte Mennesker, der, som Cicero siger om Africanus, kunne sysselsætte sig meest ivrigen, netop naar de meest ere fritagne for al Nødvendighed til at arbejde.

Soelgranets flygtige Bevægelse er Billedet paa urolig Virksomhed, de himmelske Legemers Bevægelse er Billedet paa virksom Fritid. Tilfærdighed og idelig Tilbagestøden er Charakteren paa den første; Bestandighed, og den sikke, skjøndt langsomme, Dynaaelse af Maalet, betegner den anden.

Hvo kunde tale om Fritid, uden at tænke paa Landlivet og Videnskaberne. Paa intet Sted er Fritid saa ønskelig som paa Landet; med ingen Gjenstand kan den saa aldeles udfyldes, som med Videnskabernes Dyrkelse. Staden er Samlings-

plads for Næringsvejene, er Regjeringsforretningernes og Udspredelsernes Centrum; Landet er Røsligheds Sæde, Eftertankes, Friheds og selvvalgt Syffels Hjem. Allerede det blotte Syn af Naturen og dens Afverlinger frembyde den forretningsfri Mand en stedse rede Kilde til Fornøjelse og Underholdning, og maaskee den eneste, som længe holder ud, og ganske staaer i hans Magt. Men hvor riig er ikke denne Natur paa Landsnæring og Arbejdsmaterie for den, som enten forstaaer at give Agt paa den i dens skjulte Virksomhed, eller som, ved de Følelser, den opvække, opfordres til højere Betragtninger. Hvilken lykkelig Tilstand, naar Mennesket seer liggende for sig en, rigtig nok kun meget liden, Deel af den store Verden, smykket med alle Baarens Yndigheder, og dens levende Kræfter udvikle sig for hans Øjne; og da tillige tænker over det Hele, over dets Oprindelse, dets med Følelse og Fornuft begavede Beboere, over de Forandringer, som ere foregaaene dermed, og over de formodentlige Skjebner, som vente dem! — Oldtiden og dens Historie bliver mig aldrig vigtigere, end naar de fælleds Gjenstande, som alle Generationer have seet, netop staae for mine Øjne, og de fælleds Glæder, som alle have nydt, netop syffelsætte mine Sanser og min Forstand. Og saa de, hiine Fortidens Helte og Vise, saa denne Soel,

opvarmedes ved dens Graaler; oasaa de glædede sig ved Maanens Gjenkomst, og bleve paa deres Marker og Enge, opmuntrede og vederqvægede af de samme Skikkelser, Former, Toner og samme Bellugt, som jeg. Eller er det den usynlige Verden, Menneskets Aand, Gud, og Fremtid, hvorpaa min Estertanke er henvendt? Hvad sætter mig mere ind deri, — hvad understøtter Fornuftens Bestræbelse, at stige frem over Sandseligheden, med mere beslægtede Følelser, end Himmelens og Jordens i Dine faldende harmoniske Virksomhed til de kunstigen dyrkede Planter's Fremkomst og Væxt, til de følende Dyr's Liv og Fornøjelse. Komme end kraftesløse Djeblikke, da Aandskræfterne synke, og Eftergrandskningens Traad afbrydes: saa er der, paa Landet, strax sandselige Gjenstande ved Haanden; som kunne fornøje, endog uafhængig af Estertanke, — Gjenstande, som løsne Aanden, uden at adsprede den, som forfriske Livsgeisterne, og lade Mennesket, efter nogen Hvilestund, igjen gaae styrket til sit Arbejde. Landlivet selv vil kun behage saa Mennesker længe, naar de ikke enten dyrke Landet selv, som de beboe, eller i dets Sted Videnskaber og Litteratur. Paa den anden Side bliver Eensomhed og Studering meget snarere besværlig for den, som er indsluttet inden Stadens Mure, om han endog nok saa godt forstaaer at for-

nøje og syffelsætte sig uafhængig af andre Mennesker.

Natur og Videnskab ere til for hinanden. Hiin stiller de udvortes Skikkelser og de Ting's synlige Afverlinger for Menneskets Dine, hvis indvortes Natur og hemmelige Drivesjædre denne undersøger. I den forenede Nydelse af begge, kan han, uden at trænge til andre Forretninger og Fornøjelser, længst holde det ud. Og har han kun een Ven hos sig, der, som han, har Smag for Natur, og Kjærlighed til Videnskab; er det ham i hans Forfatning endnu blot muligt, at gjøre vel mod nogle, og at tjene andre: o saa kan han, ved denne landlige Fritid, være saa virksom og lykkelig, som Menneskets indskrænkede Natur vil tillade det.

— Af Garve. Oversat af Collin. —

I næste Møde, som Commissionen for Ugebladets Udgivelse holder den 17de November d. A., indleverer Hr. Overlærer Linderup sit Bidrag.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 44.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 2den November 1805.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Erykt hos Math. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

D e t o n d e L u n e .

Blandt de mange Ting, som ved vor egen Skyld gjøre os Livet her ubehageligt, er ogsaa det onde Lune. Man føler sig, saa længe det staaer paa, saa ulykkelig, som i den retmæssigste Sorg, og man bliver for Andre en Plage, og mister en Deel af den Agtelse og Kjerlighed man havde vundet. Og saa, da ondt Lune, lige som Alt det der foregaaer i Sjælen kommer oftere tilbage og holder længere ved, naar i Begyndelsen ikke skeer Modstand, saa bliver den der giver efter for det onde Lune, om-

siber utaalelig for Kjendinger og Venner, alle drage sig tilbage, den Ondtlunede seer sig forladt, føler som alle tænkende Væsener Selvkæbelighedstrang, og kan ikke tilfredsstille den, og de endelig som ved Slægtsskabsbaand eller ved Tjenestepligt ere nødtvungne at blive, vise idelig Misfornoielse og mørke Ansigter og handle med Tvanoens Trevenhed. Den Ondtlunede er da virkelig ulykkelig. At saadan Forfatning har skadelig Indflydelse paa Forfremmelse, Næringsvei og al Forhverv, ligesaagodt som paa det hele Huusvæsen, forstaaer sig selv. Hvorimod den Godtlunede i alle disse Poster har Erfaringer som ere det Modsatte af hine, saa endog Venners, Eiendoms, ja Sundheds Savn bliver ham taaleligere og Sorgen derover lettere at overvinde.

Saa er da det onde Lune meget Ondt ei alene af Navn, men ogsaa i sine Virkninger, og det er da vel ikke til Unytte at være betænkt paa at forekomme det, eller hvor det har indfundet sig, fordrive det.

Det er med Sindssvagheder som med de legemlige, kan man komme efter den egentlige Kilde, de have Udspring af, saa finder man ogsaa uden stor Umag Midler mod dem.

Man kunde nok hense til een Hovedkilbe: Krænket Stolthed. Een af de meget virksomme og veldædige Videnskaber hos Mennesket, er Stolthed, denne Behag ved Forestillingen om egne

Fuldkommenheder. Den Uvise og Ulgode udrustede os med denne Videnskab, at den skulde idelig drive os til at vedligeholde de Fuldkommenheder vi besidde, forhøie dem og forhverve de manglende. Men os gaves tillige Fornuft, at vi kunne gjøre Forskjel paa sande og indbildte Fuldkommenheder, at vi kunne bestemme deres Værd og ikke tragte efter den ringere paa den høieres Bekostning. Fornuften lærer, at det er ingen Fuldkommenhed at kunne drikke mere stærk Drik end en Anden, eller at kunne udgive flere Penge til Unytte (maaskee til Skade endog) end Andre. Og ligesaa viser den, at det er vel en Fuldkommenhed at have en smuk Skabning, men at det er ilde gjort, naar man for at vise den smukke Skabning, eller for at gjøre den end smukkere ved Kunst, forringer den høiere Fuldkommenhed: Helbreden. Ingen negter at megen Kundskab jo er en stor, ja en væsentlig Fuldkommenhed, men Alle ere nok lige saa enige i, at Dyd og Retskaffenhed er høiere Fuldkommenhed. Og saa det kan ei nægtes, det jo er en Fuldkommenhed at nedstamme fra ypperlige Mennesker, at kunne altsaa med Behag tænke paa sine Forsædre; men daarslig og tregange daarlig maatte den være, der holdt dette for en stor, vigtig Fuldkommenhed, der vilde paaستاae, at Andre skulde tilregne ham denne Anledning til eget Behag, hoit til egen Bestræbelse at ligne Fædrene, som en Fortjeneste, som Noget

ham tilkom Fortrin for. Saaledes veileder Fornuften, ligesom alle de andre Videnskaber, saa ogsaa Stoltheden. Men det forudsætter at man raadsfører sig, og itide, med Fornuften. Hvo som ikke vil høre dens Stemme, men handle blot efter Videnskabens Tilskyndelse, den vil i de fleste om ikke i alle Tilfælde handle urigtigen. Da vil den Stolte enten holde Tilfældigheder, eller Ufuldkommenheder endog for Fuldkommenheder, eller han vil sætte megen Priis paa den mindre væsentlige, mindre vigtige, og derover forsømme den høiere Fuldkommenhed. Og deraf vil atter slynde, at den saaledes uden Fornuft Handlende, tidt og ofte vil føle sin Stolthed krænket, følgelig sættes i ondt Lune. Det falder maaskee ikke saa strax i Dinene, at vort eget eller Andres onde Lune reiser sig deraf; det torde da være til Nytte, at see noget noiere paa eet eller andet Tilfælde, og undersøge det.

Misfornoielse med sig selv er een af de rigeste Kiilder til ondt Lune. Men den er intet uden krænket Stolthed. Maa jeg erkjende en Ufuldkommenhed hos mig, saa tager det paa det Behag jeg føler ved at forestille mig mine Fuldkommenheder, og denne forstyrrede Behag bliver Mishag, thi min Stolthed, retmæssig eller ei, bliver fornærmet. Allerede hos Barnet sees det onde Lune frembragt ved dette. Kun de meget faa Børn der opdrages med særdeles fornuftig Omhu, bede, naar

de irettesættes for en Feil, om Forladelse, og strax eller dog snart vogte sig for at begaae samme Feil. De fleste derimod blive ved en Trettesættelse eller Straf suurmulende, eller græde, ikke af Bedrøvelse, men af Arrighed; thi deres unge Sjæl er Menneskesjæl, med alle dens Eidskaber, og deres Fornuft er ikke ledet til at indsee Forskjellen mellem Nedværdigelse og den fornødne Advarsel, som hver Trettesættelse eller Straf bør være. De troe da i Moderen eller Læreren at see blot Despoten, der vil lade dem føle sin Overmagt. Endog naar det Skadelige i det de straffes for, forklares for dem, vil de holde det for Overdrivelse om ikke for Usandhed, heller end tænke sig at have feilet, følgelig at have paadraget sig en Ufuldkommenhed. Barnets krænkede Stolthed sætter det i ondt Lune. Og de Borne have det paa selvsamme Maade. Den der øbte de Penge, han skulde leve af i tre Maaneder, i fjorten Dage, bliver i ondt Lune naar han nu lider Mangel. Han føler det dybt at hans flette Huusholdning er Skyld i Mangelen, men denne Følelse, isteden for at opvække hos ham efter Fornuftens Raad, det Forsæt, at være bedre Huusholder i Fremtiden, sætter ham i ondt Lune. Han søger at bedøve den ubehagelige Følelse ved at finde sine Indkomster for ringe mod de Fortjenester han indbilder sig at have. Nu er det Verdens Indretning, hans Overmænds Uffjønksomhed, der er

Aarsag at han mangler; hans Dbselhed er det ikke. Nu er ham intet tilmaade, hans Venner ere kjedsomme; hans Elskede er kold, og ingen Bog, intet Skuespil kan more: han er i ondt Lune. Saaledes gaaer det med Spilleren der tabte sine Penge; med den Uforsigtige der føler Følgerne af den Ruus han drak sig; med den Doone eller Udsøvende, der ikke seer sig b'fordret; med den Letsindige der givtede sig med et smukt Ansigt, eller et letdansende Begem; og saaledes med alle dem, der handle uforsigtigt, letsindigt, kort, ufornuftigen. Ondt Lune er hos dem alle, og krænket Stolthed formedelst Misfornoielse med sig selv, er Grunden.

Men ogsaa Misfornoielse med Andre, volder ofte dette Onde. Mangege, og man kunde vel sige, næsten altid, ere vi selv Skyld i, at vi angribes paa Vre eller Eiendom af vore Medmennesker. Da er det ikke blot Mishag over det vi ansee for Ondt, ikke blot Bedrøvelse vi føle; thi en hemmelig men lydelig Stemme tilhvisker os, at vi ere første Aarsag til det vi holde for en Fornærmelse, og da er det første Tilfælde igjen, med Bedrøvelsen forener sig Misfornoielse med os selv. Povel river Peer ned i et offentligt Skrivt, behandler ham med Haan, tillegger ham Lyder han ikke har og saa fremdeles. Peer finder sig fornærmet, men føler tillige, at han har maaskee med Ret maaskee med Uret talt eller skrevet usordeel-

agtig om Novel. Han føler at være den der, om end med Ret, dog var den første Angriber, dette føler han, skjønt han stræber at drive denne Forestilling bort, ved at tænke sig kun hvor ilde han blev behandlet af Novel. Nu har Peer ondt Lune; men nu seer vi ogsaa Grunden dertil.

Samme Grund har min Kusine til det onde Lune hun nu i otte Dage har plaget sig, og Mand og Børn og Tyende med. Fru Pynthing hød paa noget ganske nymodens Toi, men fandt det for dyrt. Kusine som hørte det, kjøbte triumpherende Toiet strax efter Fruen var gaaet ud af Bøden, og kom to Dage derefter i Selskab med en Klædning af dette Toi. Fruen blev baade rød og bleg ved dette Syn, spurgte hvad det syperbe Toi kostede, hørte den Priis hun havde syntes for hoi, og lod strax til en Anden falde eet og andet Ord om den Ddselhed somme begik; og den ustyrelige Forsængelighed somme havde; og at det var forunderlig hvor somme toge Pengene fra; og at somme nok ikke regnede det saa noie med paa hvad Maade de kom til det de stadsede med; og at hun undrede sig hvad Ende det vilde tage med somme, og saa fremdeles. Kusine som hørte det (og det blev sagt at hun skulde høre det) fandt sig hoiligen fornærmet over disse Anmærkninger, skjønt hun fuld vel følte, hun ved at give for Toiet hvad den anden fandt for dyrt, havde givet Anledning dertil. Hun blev

i meget ondt Lune, gav strax efter Eone endeel Spidigheder af sig, kunde ikke have sine Tanker samlede ved Whistbordet, tretteedes ivrigen med sine Makere, suurmulede ved Aftensmaaltidet, og som sagt blev i sit onde Lune, og har det endnu. Hvorfor er min Nabo, Kræmmeren, som man har konfiskeret endeel Varer for, han vilde indsmugle; hvorfor er den snilde Herr Piff, der blev bedraget 500 Rdlr. fra, ved den Sr. Træring, der ved Piffs Bittighed isjor blev af med 300; hvorfor ere de og saa mange Andre i ondt Lune? Vist ikke af Bedrøvelse over Tabet allene, men fordi det krænker deres Stolthed, at skulle tiistaae, skjønt aldrig saa hemmelig for dem selv, at de ikke vide sig frie for at være Ursagen til at Andre fornærmes mede dem.

(Fortsattes.)

W. H. F. Abrahamson.
Kaptein.

I næste Møde, som Kommissionen for Ugebladets Udgivelse holder den 17de November d. A., indleverer Hr. Overlærer V i n d e r u p sit Bidrag.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 45.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 9de November 1805.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos Math. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

D e t o n d e L u n e .

(Fortsat. See No. 44.)

I de sjældne Tilfælde, da vi af Andre fornærmes uden mindste Aarsag paa vor Side, blive vi bedrøvede, men ikke ondtlunede, man kunde ifølge mange Erfaringer endog sige, det var tvertimod. Blande vi kun ikke godt Lune med Lystighed, sans rigtig nok ikke kan være hvor Bedrøvelse er, saa finde vi den Bedrøvede i dette Tilfælde, blød, blid velvillig, overbærende, estergivende; alt dette er det Modsatte af hvad det onde Lune driver os til. Lyve

have ved voldsomt Indbrud ranet endeel af min Ejendom, eller et solide Huus er brækket ved udenlandsk bedragerisk Fallissement, hvorved jeg mister den største Deel af min Formue; min Søn falder i et Slag mod Vandets Fiender; jeg bedrøves, boies dybt, sørger, men ingen lider ved mit onde Lune.

Kun da er det anderledes, naar Maaden hvorved jeg fornærmes krænker min Stolthed. Vi sætte her at jeg paa ingen Maade foranlediger det som gjør mig misfornøiet med Andres Adfærd mod mig; altsaa noget overmaade sjeldent, men altid mueligt.

Uren, denne vore Medmenneskers gode Dømmelse om vore moralske Handlinger, er saa nyttig i det menneskelige Samfund, at den er Alles Uttraae. At vinde den er især det vor Stolthed ansporer os til. Ridkjere ere vi derfor over den, og den mindste Forringelse i vor Ure føle vi med hurtigste Fornemmelse. Skulde altsaa ved Sammenstød af meget sære Omstændigheder, Een forledes, uden al Uarsag fra min Side, at ville bringe mine Medmennesker usordealagtige Tanker om mine moralske Handlinger, med eet Ord, skulde Noget angribe min Ure, da vilde min krænkede Stolthed let kunne sætte mig i ondt Lune. Jeg har sagt, at dette er et meget sjeldent Tilfælde, alligevel opvækkes det onde Lune saa saare ofte af denne Uarsag. Dette synes at være Modsigelse, men det synes ogsaa kun saa. De fleste Menne-

sker have, som om saa mangfoldigt Andet, ogsaa om Veren utydeligt og som oftest urigtigt Begreb. Mange gjøre ikke Forskjel paa fornuftige og ufornuftige Menneskers Dømmeme; dog er det soleklart, at min Veri ikkun bestaaer i de Fornuftiges Mening om mig. Thi det er jo disse allene der kunne dømme rigtigheden om deres og Andres Handlinger. Gjelder Toffers, Daarers og Halvdaarers Dom Noget for mig, saa maa det Tilfælde ikke være sjældent, men tværtimod møde tidt (da de Ufornuftiges Antal endnu er langt større end de Fornuftiges) at min Veri angribes, uden at jeg gav Anledning dertil. Flere endnu sætte Veri i Andres Dømmeme om deres Handlinger uden Forskjel; og det ere de Mange, der som herovenfor sagdes ikke forstaae, at bestemme den ene Fuldkommenheds Værd mod den andens. Hos dem er Færdighed i at bande eller drikke ligesaavel Fuldkommenhed, som Færdighed i at male eller spille paa Harpe; at kunne godt ride eller danse, og at være stærkt bevandret i Historien eller Philosophien, er hos dem Fuldkommenheder hvis Rang indbyrdes de lade være uafgjort, eller rettere, de aldrig have tænkt paa at afgjøre; og om det er større, høiere Fuldkommenhed enten at være retskaffen, at toile Lidenskaberne, at bestyre Drivterne, eller at finde Opøsningen af et vanskeligt Problem i den høiere Geometrie, det have de aldrig

brudt deres Hoved med. Saadanne Menneffer (og gid deres Antal var ikke saa stort) maae da meget ofte finde det, de kalde deres Vre, antastet, thi siger man om dem, at de kaste ikke nok med Benene naar de danse, eller at de troe Randers ligger i Holland; om man holder dem for flette Whistspillere eller for uredelige Borgere; det er hos dem altsammen uden Forskjel Angreb paa Vre, Frænker deres Stolthed, giver dem ondt Lune. Ikke Saa gaae end videre, og lade deres Vre bestaae i hvad Andre dømme om deres Ansigt, Skabning ja Klædedragt, Bostab og Heste. Siger en Tosse (fornuftige Folk tale sjelden om sligt) at Lises Ansigt er hverdags, at Ole har et plumpt Begem, at den unge Herr Spradlers Beenklæder sidde ikke hoit nok oppe, at Benene ikke er saa nette paa Braskmands Karetheste, strax finde Lise og Ole, og Spradler og Braskmand deres Stolthed (egentlig Forsængelighed!) frænket, og i ondt Lune ere de alle fire. Saaledes er et uskyldigt Angreb paa sand eller indbildt Vre altid en Aarsag til at den Angrebne taber sit Lune.

Dog ei allene naar det gjelder Vren, frænker en uskyldigt Fornærmelse vor Stolthed. Det kan ogsaa være Tilfældet med Eiendom. Dersom man stiller mig ved Penge eller Pengesværd formedelst et listigt Anlæg; dersom jeg taber en Proses ved min Prokurators Uduelighed eller Uredelighed, saa

reiser sig uvilkaarlig en mørk Forestilling hos mig, at jeg ikke var skarpsende nok, at gjennemskue hiint Anlæg, eller at indsee dennes Upaalidelighed. Denne Mangel paa Skarpsyn, skjönt jeg paa ingen Maade kunde afhjælpe den, lader dog som en Usuldkommenhed hvorved min Stolthed krænkes, og har jeg endnu ikke lært at holde det onde Lune fra mig, saa vil det vist indfinde sig tillige med den Bedrøvelse jeg med Foie føler over det jeg har tabt.

Saaledes frembringes og saaledes virker Misfornoielse med os selv og med Andre. Men samme Virkning sees, og i Grunden af samme Aarsag ogsaa, ved Anledninger der synes for ubetydelige at kunne regnes blandt de før omtalte; endog er Ubehageligheden som derved voldes lige saa stor, skjönt just ei altid saa længe vedholdende som ved hine.

Skjodesløshed fører altid til Misfornoielse med os selv, for det vi eller Andre gjøre. Den Skjodesløse forsømmer at skrive eller bortsende det Brev, som endelig borde afgaaet med Dagens Post; han har en Lotteriseddel halvt med en bortreist Ven, har faaet Pengene til Fornyetelsen, men tænker paa denne først da det er for sildig. Det onde Lune, som han udlader paa hvem ham er nær, isteden for den Bedrøvelse eller Fortrydelse der ene borde findes hos ham, er meget forklarligt efter det Sagte. Pigesaa hvorfor Madam Flanebo er saa gnaven,

saa avindsfyg den hele Dag. Hun har fundet sin
 Ugurkasje skimlet og bedærvet, og Stegen der skul-
 de været oplukket for fem Dage siden, seer hun
 idag fuld af Liv. Hun som ikke har, eller dog ikke
 borde have Andet at tænke paa, end sin Huus-
 holdning, finder det nu som en utilgivelig Feil hos
 Koffepigen, at den stakkels Pibbet ikke tænker paa
 saadant og interesserer sig mere for Tingene i det
 Huus hun tjener i, end Madamen som eier Tin-
 gene. Mange Folk ere som mine Læringer. Naar
 disse skulle skrive om Noget, saa have de det de
 vil fortælle eller afhandle saaledes i Hovedet, at
 de springe mangen nødvendig Forbindelse over, ikke
 betænkende, at de ved deres Skrivt bør lede Læ-
 seren til samme Række af Forestillinger de selv have,
 men ei forudsætte at han har dem allerede. Saa-
 ledes bære da ogsaa Mange sig ad, naar de skulle
 give Folk et Værende. Hurtigt og med halve Ord,
 som de i Tankerne legge Resten til, give de Beske-
 den; maaskee i Udspreddelse fortæle sig endog, uden
 at mærke det, da Tingen er levende i deres Ho-
 veder. Men saaledes er den ikke i Tilhørersens,
 der nu gaaer med halv Besked, maaskee endog ikke
 har været opmærksom nok ved det hurtige Fore-
 drag, da intet Middel til Opmærksomheds Opvæk-
 telse anvendtes. Værendet bliver nu røgtet galt.
 Buddet kunde ikke finde Stedet, eller Manden, el-
 ler sagde andet fra sig, end man troede at have

sagt til ham. Er det et Arbeide der skulde gøres, bliver det gjort galt, maa omgjøres, og der er stundum ikke engang Tid til. Nu bliver han som gav Besseden i ondt Lune, og udlader det paa den stakkels Undermand der har liden, eller dog den mindste Skyld i det der er Urigtigt. Men ogsaa sig selv sætter den Skjodesløse jevnlig i Forlegenhed. Der er min Broder f. Ex. sit halve Liv igjennem sit han som oftest Utak, Trettesættelser, stundum af de just ikke fineste, maatte meget ofte gjøre halve Dages Arbeide om igjen; hvorfor? Han var Fuldmægtig hos en Forretningsmand, der da gav ham nu eet nu et andet at udarbeide. Min gode Philip kunde gjøre det ret godt, men hvad ham blev sagt hørte han kun saa løselig paa, og medens han arbeidede lod han vel Tanken løbe om til den Komedie han saae, til den Pige han dansede med, gik vel midt i Arbeidet fra Skriverpultet, tog sin Floite og spillede et Stykke, kort, han var skjodesløs og derfor som oftest i ondt Lune.

Aldrig dog foranlediger Skjodesløshed denne stemme Sindsstemning oftere og hos Flere, end ved Ordens Forsømmelse. Den ordentlige Mand kan finde sine Ting i Mørke, den ikke Uordentlige veed i det mindste ved Lys at finde, hvad han just nu skal bruge. Men saa den Uordentlige: De Papirer som skulde ligge paa det ene Sted, ligge nu paa et andet, de aldrig før have ligget paa, og

blandede mellem ganske uvedkommende; Hammeren og Knibtangen bleve imorges brugte paa Loftet og savnes nu i Verkstedet; det Flors Lørflæde som just nu skal tages paa, er ikke at finde, kanske det findes iovermorgen i den Kommode hvor Børnens Toi gjemmes. „Hvor er Nøglen til den Skuffe? Jeg havde den idag. Hvem har taget den?“ — Ingen. Soms fru var i Skuffen, gik og dinglede med Nøglen ud i Kjøkkenet, vilde tage sig noget der, slængte Nøglen paa Netterbænken, den kom blandt aspilte Raalblade, og ligger nu rolig med dem i Skarvsjerdingen.

(Slutningen i næste No.)

W. H. F. Abrahamson.

Kaptain.

I næste Møde, som Kommissionen for Ugebladets Udgivelse holder den 17de November d. A., indleverer Hr. Overlærer Linderup sit Bidrag.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 46.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 16de November 1805.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos Math. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e .

Mandagen den 18de November om Eftermiddagen Kl. 5 holdes General - Forsamling paa Prindsens Palai bag Slottet, hvor da bliver at resolve paa de i Nar indkomne Ansøgninger om Laan og Understøttelse; til hvilken Tid Deherrer Repræsentantere vilde behage at møde.

Administrationen for det forenede Understøttelses - Selskab.

S. J. Cantor senior. C. Thomsen.

C. Kjøbke.

D e t   o n d e   L u n e .

(Sluttet. Sec No 45.)

Nu ledes her Stuen, der Verkstedet, her alle Gjemmer og Luffet, hele Huset ledes igjennem, Dvarterer, halve Timer gaae tilspilde med at lede, den ene skyder Skylden paa den anden, det onde Lune udbreder sig fjern og nær blandt alle Husets Menneſker; Konen faaer knobbed' Ord af Manden, Manden faaer Bitterheder af Konen, Pigerne overſkjændes, Børnene puffes. Hvorfor alt dette? Af Skjodesløshed lagdes ikke hver Ting paa ſit Sted. *)

Efter alt dette, ſom hver Læſer nok af egen Erfaring vil finde bekræftet, vil ogsaa Enhver ſtrar indſee, hvad der er at gjøre for at undgaae det onde Lune, der forbitrer ſaa ſaare vort eget og Andres Liv. Det behøves da ikke her endnu at tilſoie, vi forſt og fornemmelig bør forekomme at

---

*) Ioiertlig nok tør vel Noget ſige: „ja hvo har „Tid til, at bære altid hver Ting paa dens „Sted?“ Ikke en tiende Deel af den Tid, der under Knur og Klammer ſpildes i een Uge ved at lede om en Ting, behøves for i et heelt Aar at bringe flux hvad man har brugt, paa det Sted hvor det bør findes.

vor Stolthed ikke krænkes, og det skeer allene der-
 ved, at vi skaffe os det rigtige Begreb om vore
 Fuldkommenheder, og hvad Værd de have mod
 hinanden. Det første forudsat, er det andet ikke
 saa vanskeligt at komme efter, ved at mønstre dem
 falder det strax i Sinene hvilke af de betydeligere
 Fuldkommenheder bør sættes høiere Priis paa, end
 paa andre. Snart adskiller man da strax i Be-
 gyndelsen, de væsentlige, som ei ere afhængige af
 de udvortes Omstændigheder, fra de tilfældige,
 som vi enten ikke kunne forhverve selv, eller som
 kunne letteligen forandres af Tilfælde. Hverken
 Lærdom eller dyb Granskning udfordres for at ind-
 see at Dyd og Kundskab ere Fuldkommenheder, vi
 selv kunne forhverve, og Intet fratage os. Disse
 to ere da de fornemste og blandt dem indbyrdes
 har Dyden saadant Fortrin for Kundskaben, som
 Sjelen har for Legemet. Wren staaer midt mel-
 lem de væsentlige og uvæsentlige Fuldkommenhe-
 der. Vi selv kunne indrette vore Handlinger efter
 Fornuftens Tilsigende, men det berøer paa Andres
 Indsigt og Villie, om de derfor skulle dømme godt
 om dem eller ei. Blandt de tilfældige sees lige-
 saalet at først Sundhed og dernæst Velstand ere
 de vigtigste. Dernæst igjen Legems Kraft, Smi-
 dighed, Skønhed og efter disse den (saakaldte)
 Herkomst. Endelig Færdigheder i de skjønnere Kon-

ster, Moersomhed, Smag i Klædedragt og deslige. At her ikke gives fuldstændig Dyttegnelse paa Alt, hvad vi kan regne til Fuldkommenhed, forstaaer sig, behøves ei heller, da den angivne Orden af de anførte nok vil findes temmelig rigtig, og følgerig let kan tjene til at ordne andre her ei nævnte, did hvor de henhøre. Har man med rigtigt Begreb om hver af disse Fuldkommenheder, vel overbeviist sig om at de af Fornuften saaledes samordnes og underordnes, saa vil ikke letteligen Stoltheden frænkes ved et virkeligt eller indbildt Angreb paa een af de lavere, aldenstund de hoiere Fuldkommenheder ere uantastede. Og allerede derved vil Fornuften faae saa megen Overhaand, at vi, om endog vi opdage hos os en Ufuldkommenhed i vore Rimstaber eller i vor Dyd, ville isteden for at overlade os til det onde Lune over sliig Opagelse, strax sætte vor Sjæl i Virksomhed, til at afhjælpe den opdagede Mangel. Sa en Mand kan bringe det saavidt, at naar hans sande Værd frænkes, uden han veed sig i mindste Maade skyldig deri, han da kan su'delig beholde sit gode Lune ved den Bevidsthed at hans Handlinger fortjene Værd, om de end aldrig vandt den. Hans Stolthed vil da ei være frænket, men tvertimod vinde i Kraft ved Forestillingen om at handle som det

bør sig, uden anden Hensyn, end fordi det er godt at handle saaledes.

Er vi misfornøiede med Andres Udfærd mod os, saa vil dog vel den Fornuftige allerførst eftertænke om han selv er Aarsag deraf, og da vil han ved at gjennemtænke Anledningen deraf, og overveie, hvorledes slikt kan undgaaes for Fremtiden bevarer sig fra det onde Lune, der som oftest ellers indfinder sig. Og skulde det Tilfælde end engang være, at man ved upartiffeste Undersøgelse fandt at aldeles ingen Aarsag var givet, da bør nok den der sørger for sin og Andre's Nølighed gjøre det, et fornuftigt Menneske gjør ved stor Sorg: søge at fremkalde Forestillinger hos sig, som kunne svække den nærværende ubehagelige Følelse. Og den der med Alvor søger slikt et Middel, finder det tilviffel ogsaa, især naar han idelig ved de mindre Anledninger over sig deraf. Et af de virksomste Midler, som mod al Bedrøvelse, saagod ved denne, der saa let fremavler det onde Lune, er at man ved alt hvad der skeer, om det staaer i fjern eller nær Forkiendelse med hvad os vedkommer, stedse forestiller sig, hvad deraf kan flyde, som kan give os Behag. Enhver der har prøvet det vil finde, man omfidiy kan drive det til at opvage noget Be-

hageligt i Alt, uden Undtagelse: Skjønt dette kan synes ugjærligt for den, der ei har øvet sig deri. *)

Behøver man at sige at Skjodesløshed avles af Dovenskab og Tankeløshed. At følgelig alt det onde Lene som plager og maa plage den Skjodesløse kan forekommes ved at holde sine Tanker fast ved det, det nu gjelder om, og itide vænne sig til at overvinde Dovenskab, som den legemlige Maskine saa naturlig vil standse Sjælens Virksomhed ved. Da Tankeløshed og Dovenskab foruden det som her omtales have saa mange andre skadelige Følger, saa borde Forældre og Lærere alt tidlig vaage over den Ungdom der betroedes dem, at den kunde vorde fri for disse to fordervelige Feil. Jeg veed ret godt, at dette er lettere sagt end gjort; veed, at Overdaadens uncættelige Krav levner os saa saa Penge, at vi ikke til offentlige Anstalter kan udrede saa mange Læreres tilstrækkelige Betaling, som behøves, for at undgaae Nødvendigheden at sammenstuve de Unge i Snesetal, der af een Mand skal undervises paa cengang, og de fleste da altid sidde uden Arbeide og tankeløse. Eigesaa veed

---

*) See derom ogsaa Borgervennen, ottende Aargang. S. 214.

jeg at i private Pæreeskoler, af selsamme Uarsag Læreren eller Lærerindens Betaling er saa knap, at disse maae nødes til at antage en stor Flok Børn paa eengang, for at de samlede smaae Summer dog kunne til Nød underholde dem og Deres. Alt dette veed jeg som Enhver veed det: maaffee endda noget bedre; men desuagtet paaftaaer jeg det at som Forældrene, saa ogsaa Lærerne bør af alle Kræfter lægge Bind paa at den Unge holdes til Tankesamling og Stadighed ved Arbeide. Da vil Tankeløshed og Dovenskab findes ikke nær saa meget, følgelig ikke heller Skjedseløshed, følgelig ikke heller det onde Lune, som denne forvolder.

Her er ikke blevet omtalt en ellers rig Kilde til ondt Lune, den, at Mennesker sætte for stor Priis paa deres Dnskers Opfyldelse, hvad enten det ere sandselige Nydelsler, eller Hæder, eller Formue de attraae. Saadanne Dnsker maae tidt blive uopfyldte; næsten altid svare, om de opfyldes, Tingene ikke nær til den Forestilling man gjorde sig derom, da man ønskede dem; og sandselige Nydelsler og Hæder kjede useilbarlig efter kort Nydelse, helst hine og især naar de søgtes, isteden for kun at nydes naar de usøgte tilbøde sig. I alle disse Tilfælde, bliver Mennesket misfornoiet og

der er ikke een blandt tusende som jo sættes der-
ved i ondt Lume. Hvorfor dette her ikke findes ud-
ført, er at Borgervennen i niende Aargang No.
14 og 15 har talt derom. Eigesaa forbiaaes her
det onde Lume der hos Een eller Anden kan finde
Sted, ved det al for giængse Kortsyn, hvorved saa
mangfoldige Mennesker ere misfornøied med Guds
Indretninger i Naturen, og Regenternes i Sta-
terne, da ogsaa derom er med nogen Udførlighed
talt i Borgervennens ottende Aargang No. 26 og 27.

W. H. F. Abrahamson.
Kaptain.

I næste Møde, som Kommissionen for Ugebladets
Udgivelse holder den 17de November d. A.,
indleverer Hr. Overlærer Linderup sit Bidrag.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 47.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 23de November 1805.

Førlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos Math. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

Breve til Plinius den Yngre.

8. 19.

T i l M a x i m u s .

Baade Fornøielse og Trøst finder jeg i Videns-
skaberne, thi intet er saa fornøieligt, at det overs-
gaaer dem, og intet saa sørgeligt, at det jo bli-
ver mindre sørgeligt ved dem ogsaa. Derfor i
min Bedrøvelse over min Kones Svagelighed,
over mine Huusfolks farlige Sygdomme, over no-

gle af dem som ere døde, indflyer jeg til Sorgens eneste Lindring, til Arbeide i Videnskaberne, som hjælpe mig bedre at see hvad Modgang er, men ogsaa at bære den med mere Taalmod. Men nu har jeg for Skik, at hvad jeg skriver for Verden, det undersøger jeg først formedelst mine Venners Dømmene, isærdeleshed Din. Thi beder jeg, læs det Bærf som følger med dette Brev, med mueligste Opmærksomhed, da jeg frygter, jeg i min Bekymring, selv ikke har været opmærksom nok. Jeg kunde nemlig nok tvinge min Sorg saavidt at jeg formaade at skrive, men saavidt at jeg kunde skrive med et frit og muntert Sind, det kunde jeg ikke. Og sandt er det jo dog ogsaa, at ligesom videnskabeligt Arbeide beforder Munterhed, saa beforder Munterhed de videnskabelige Arbeider. Lev vel.

---

8. 20.

T i l G a l l u s.

For at lære at kjende Mærkværdigheder, anstille vi Reiser, gaae vi over Havet; hvad os ligger for Dinene bekymre vi os ikke om. Er det fordi vi maaskee af Naturen ikke agte det Nærliggende og efterjage det Fjerne; eller fordi Begjer

efter hvad som helst Ting lunknes, naar denne lettelig kan erholdes; eller fordi vi, tænkende: det kan vi jo see tidt, opsætte fra Tid til anden at tage i Diesyn, hvad der kan sees saa ofte man vil; Narfagen maa være hvilken den vil, saa ere mange Ting i og omkring vor Stad, dem vi ei allene aldrig saae, men end ikke have hørt om, hvilke, hvis de fandtes i Afrika, Egypten, Asia, eller hvilket andet Land der frembringer og udbasuner Mirakler, vi skulde have hørt og læst meget om og selv betragtet. Jeg i det mindste har nyelig baade hørt og set, hvad før hverken var kommet mig for Dreene eller Dinene. Min Kones Farsfader havde bedet mig om at bese hans Landgods i Amerium. Som jeg vandrede om der, viste mig en Indsøe, ihedder Babimonis, og fortalte tillige utrolige Ting. Jeg gik hen. Søen er rund som et liggende Hjul, ganske eens allesteder; ingen Indbugt, ingen Skjevhed, alting afmaalt, lige formig, ligesom udhulet og affkaaret af Kunstners Haand. Vandet er mere blegt og grønagtigt, og mørkere end himmelblaat, lugter af Svovl, smager af een eller anden Tilblanding og har den Kraft, at faae hvad brækket er til at groe sammen igjen. Søen er kun liden, men kan dog virkes paa af Blæsten, og slaae Bølger. Baade sees ikke paa denne Søe, thi den holdes hellig; men endeel smaae græsgroede Holme svømme paa den,

alle fulde af Rør og Siv, som her findes flere af end ved andre smaae Søer, saa endog de groe omkring ved Bredden. Hver Holm har sin Figur og Skib, men alle ere de afflikte rund omkring, saasom de jevnlig støde paa Bredden eller den ene paa den anden, og derved afsnides. Alle staae lige høit op over Vandet, og bevæges lige let, thi de stikke ikke dybt, som det kunde være Baade. Man kan see det Nederste fra alle Sider, baade over og under Vandkorpene. Stundum følges flere ad og see ud som sammenhængende; stundum naar det blæser op skilles de ad, og naar det ikke er ganske stille flyder hver for sig. Tidt følger en liden een, med en større, som en Tolle med et Skib; tidt svømme baade store og smaae, ligesom om Kap affted; saa igjen drives de allesammen hen til eet Sted, og synes der hvor de staae at lægge noget til Vandet, og ved at flottes lade igjen see Søen og atter skjule den; svæve de derimod i Midten, saa betage de intet af Søens hele Figur. Det skeer virkelig, at Dvæget, som gaaer efter det Græs der groer paa Holmene og ved Søebred- den, gaaer ud paa en Holm, og fornemmer ikke at Jorden ei er grundfast, førend Holmen driver fra Land, og Dvæget da ligesom sat paa et Skib, bliver Angest ved at see sig rundt omgivet af Søens Bunde. Naar saa Vinden igjen driver den etsteds til Bredden, saa gaaer Dvæget i Land og

mærker ligesaa lidt at det forlader en Holm, som det blev vaer at det gik ud paa den. Søen løber ud i en Aae, som efter et kort Løb, styrter ned i en Hule, og flyder frem dybt under Jorden. Kastes noget i den før den falder i Hulen, saa bringer den det rigtig op med sig igjen. Jeg har skrevet Dig alt dette, fordi jeg troede det var Dig ligesaa ubekjendt som mig hidtil, og ligesaa behageligt ogsaa, da jeg veed at Du ligesom jeg finder i Intet saadant Behag som i Naturens Verker. Lev vel.

---

8. 22.

Til Geminus.

Du har vel kjendt af det Slags Folk; der selv Trælle af alle Udsvævelser, harmes saaledes over Andres Vaster, saa man skulde troe, de misundte dem samme. Saadanne ere strengest med det, de helst selv gjøre; da dog, hos dem endog der ikke trænge til Nogens Dverbærelse, det er smukkest, naar de dømme Andre med Bempfældighed. Jeg holder da for at den er ypperligst og har meest arbeidet paa sin egen Forbedring, der saaledes bærer over med Andres Feil, som feilede han selv dagligen, og saaledes vogter sig selv for

Feil, som om han ingen Overbærelse viste mod Andre. Thi bør vi nok hjemme og ude, og i hver Stand være som strengest mod os selv, men som mildest mod Andre, endog mod dem, der aldrig undskyldte noget uden sig selv. Det bør være os vel indprentet, hvad den blide, ogsaa ved dette ypperlige, Thrasea jevnlig sagde: den der hader Laster, hader Mennesker. Du spørger nok, i hvad Anledning jeg skriver dette? Der var nyelig Een — dog derom bedre mundtlig; skjønt ikke det hel-
 ler. Thi jeg frygter, at naar jeg laster det, jeg finder urigtigt hos saadanne, jeg skal handle tvært imod det jeg just har anpræist. Utsaa intet om hvem eller hvordan Personen er. Nævnte jeg ham saa bidrog det kun lidt til at ophjse Lærdommen; men følger jeg Navnet, saa bidrager det meget til hvad eet Menneske skylder det andet. Lev vel.

F a b l e r.

I.

E g e n.

En Eg stod blandt de andre Træer, som Preussens Fredrik blandt Kongerne, høi, stærk, trivelig, gavnende, Alles Beundring. En Mængde af Dyr

fandt Skygge for Sommerens Hede og By for
 Vinterens Uvæir under det herlige Træ. Flokke
 af nyttige Huusdyr havde tre Aarhundrede igjen-
 nem rundelig Føde i Ugerne; tusende Fugle besøg-
 te, boede og byggede paa Grenene; og for Millio-
 ner Insekter vare Bladene, Barken og Mossen en
 Verden som aldrig blev dem for trang. Men ogsaa
 denne Skovenes Fyrste ældedes og svækkedes
 af de henløbende Aar, og tilsidst styrtede Egen hen
 for en stærk Drkans Magt. Der laae den, og
 Insekter, Fugle og Dyr tyede hen til et andet
 Træ i Nærheden. Og nu fandt en philosophisk
 Skade at det hensefaldne Træ nok ikke havde havt
 saa megen Styrke, som hidtil var troet, thi, sagde
 Skaden, hvorfor var det ellers blæst om af
 Vinden, som dog andre Træer har staaet sig for;
 Hærfuglen opdagede mange raadne Steder i Bul-
 len og Grenene; Mossen og Svampene vare til
 Forargelse for den letsindige Spurv; den flugne
 Orne erindrede, at blandt Ugerne fandtes stundom
 nogle ormstukne, og Ulven ærgrede sig endnu over
 at han engang forgjæves havde ledet om en Huul-
 hed i dette Træ, hvor han vilde skjult sig for at
 anfælde de Dyr der pleiede at søge dertil. Indtil
 Insekterne fandt nu næsten hvert Dyr noget at
 laste paa Egen. Nattergalen hørte det og sang:
 ædle Geg, vare end flere Ufsjønsumme endnu, skal
 dog jeg aldrig aflade at synge din Lov.

Jagthunden.

En ung Jagthund vilde altid heller sove eller lege, end lære det der udfordredes til Jagten. Han blev sølgelig uduelig, og da han adskillige Gange havde fordærvet hele Jagten for sin Skytte, hvilket altid tildrog ham skrækkelige Tugtelsler, blev han omsider pryglet ud paa Gaden og maatte ikke mere komme i Huset. Medens nu de andre hurtige Jagthunde fik deres tilstrækkelige Føde hjemme og deres Deel af det Bildt de hjalp Skytten at fange, medens de om Vinteren laae i Huset paa godt tørt Halm, maatte den Uærvillige vandre om i Sne og Slud og tidt sulte hele Dage før han fandt nogen Føde, endog var det som oftest væremelig Kost han maatte tage til Takke med, indtil han omsider faldt for Natmandens Rølle.

W. H. F. Abrahamson.
Kaptain.

Borger - B e n n e n .

No. 48.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 30de November 1805.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos Math. Joh. Sebbelow,
i store Hjulstræde No. 218.

E x t r a c t

af

Tredie Kvartals - Regnskab

for

det foreenede Understøttelses - Selskabs

Indtægter og Udgifter

fra 1ste Julii til 30de Septemb. 1805.

Indtægt.

	Rdr.	Gr.
Kasse-Beholdningen fra 2det Kvartal d. N. var = = = = =	294	44 $\frac{1}{2}$
(See Borgervennen No. 33 d. N.)		
A. Ugentlige Indkomster:		
For Ugebladets 17de Aargang fra No. 26 til 38 incl. og Love til nye Med- lemmer = = = = =	600	1
B. Kvartals Kontingenter:		
1) For Kvartal til ultim. Junii d. N. 130 R. 39 $\frac{1}{2}$.		
2) For Restancer af forrige Kvartaler = = = 5—92 $\frac{1}{2}$.	136	35
C. Aarlige Indkomster:		
1) Af Overordentlige Medlemmers Kon- tingenter prænumerando d. N. er ind- kommen = = = = 10 Rdr.		
2) og for et ny Overordentlig Medlem ligesaa = = = 5—	15	—
D. Laans og Forstud's Afbetaling i dette 3die Kvartal = = =	422	—
E. Tilfældig Indtægt:		
I dette 3die Quart. er indbetalt, for det første, af afgangne Gross. Niels Brocks og Pene Bredahl's til Selskabet testa- menterede Legat = = = 3000 Rdr.		
og et halv Aars Renter fra 1ste Dec. 1804 til 1ste Junii d. N. 60—	3060	—
Summa Rdr.	4527	80 $\frac{1}{2}$

At ovenstaaende 3die Kvartals Extract er over-
eensstemmende med Administrationens Kontrol
bevidner

Udgiwt.

Rdr. Gr.

1) De aarlig staaende Udgiwter: For Ugebladets Trykning og Lønning- gerne i dette Qvartal = =	363	24
2) Til de aarlige Pensionister: betalt for dette og forrige Qvartal =	239	—
3) Af Gratificationer: til 2de, som efter Repræsentanternes Beslutning af 19de Nov. f. A. skulle udbetales qvarta- liter d. A., den ene 5 Rd. og den anden 3 Rd. 72 ø. for dette 3die Qvartal	8	72
4) a) Indtøgt Transportable Stats- fonds-Beviser for det under til- fældig Indtægt anførte Brockske Legat til Beløb i Spec. 2400 Rd., hvilke a 125 Rd. udgiør i dansk Cour. 3000 Rd. b) Ligeledes for Selskabets egen Kassebeholdning et Transp. Stats-Fonds-Beviis paa 240 Rd. Spec. à 125 Rd. i dansk Cour. = = = 300 —	3300	—
5) Extraordinaire Udgiwter:		
a) Betalt til forestudte Renter af oven- meldte indtøgte Statsfonds-Beviser for de til det Brockske Legat henhø- rende = = = 74 Rd. — ø. Ligeledes for samme til Selskabets eget Beviis 9 = — =		
b) Til Spec. Banken 1 pr. Nulle af nogle der depo- nerede Recipiser = 3 = 64 =		
c) Til Selskabets 4 Bude Cen- dem, efter Repræsentan- ternes Resolution af 9de Sept. d. A., bevilget Gra- tification à 12 Rd. 48 ø. til hver af dem = er 50 = — =		
d) Nogle mig anviste Reg- ninger = = = 3 = 16 =		
Pr. Ballance bliver Kassebeholdningen til 4de Qvartal = = =	139	80
	477	— ½
Summa Rdr.	4527	80 ½

Kjøbenhavn den 30te Sept. 1805.

J. Nagard,
Selskabets Kasserer.

A n n e l d e l s e .

Førend vi underretter Selskabet om, hvad der i sidste Repræsentant-Forsamling den 18de d. M., blev foretaget og besluttet, kan vi ikke undlade at berøre vor Medbestyrers, Overkrigs-Kommissair Wolquarth's, Død. Vi anseer det endog for Pligt baade paa Selskabets og egne vegne at give denne vor afdøde Ven dette erkiendtlige og velfortiente Minde:

„At han ei allene i sin, for dette
 „Selskab, alt for korte Administra-
 „tions Tid, var en nidkier og virk-
 „som Medarbejder i alt, hvori han
 „kunne bidrage noget til Selskabets
 „Udbredelse og almeennyttige Hensigt;
 „men at han ogsaa var almindelig
 „yndet og elsket af enhver, der kiend-
 „te hans Retfærdighed og ædle Daad,
 „hvorfor ogsaa hans hastige Vort-
 „gang inderlig beklages af os og
 „mange flere.

Det første altsaa, som blev foretaget i forom-
 meldte Møde, var en ny Administrators Valg i

afgangne Wolquark's Sted, og blev da Herr Regimentsquarttermester Flor ved fleste Stemmer hertil udnevnt; han var selv tilstæde og behagede at modtage Valget.

Dernæst blev voteret paa et ny Medlem af Ugeblade-Kommissionen i Herr Pavel's Sted, som formedelst Bortreise havde udmeldt sig af samme, og har da Herr Justitsraad og Assessor Berner i det Danske Cancellie behaget at tiltræde i hencævnte Kommission.

Uf Kassereren blev fremlagt tredie Kvartals Regnskab for dette Aar, som hermed følger:

Fremdeles blev afhandlet følgende:

Alle de for i Aar indkomne Ansøgninger om Laan, Gratification, ny Pension og Tillæg til forhen havende Pension, med de Herrer Repræsentanters skriftlige Erklæringer forsynede, bleve gennemgaaende og bedømte; og efter at en Ballances Beregning til Uddelingens Bestemmelse i Aar af Overskuddet fra 1ste Oct. 1804 til 30te Sept. d. A. var oplæst, blev der taget følgende Beslutninger:

- 1) Blev til Laan og Forskud bestemt den Summa 1200 Rdlr., som blev fordeelt til elleve Medlemmer af dem, der havde ansøgt Laan.
- 2) Den til Gratificationer beregnede Summa 880 Rdlr. blev tillagt efterfølgende:

No.		Nr. No.		Nr.
1.	Varykmager Gun-	15.	Hørkræmmer Van-	
	del = =	10	ges Enke =	12
2.	Hørkræm. Wink-	16.	Administrat. Schu-	
	lers Enke =	20	makers Enke	15
3.	Kapitain Hansens	17.	Varykmager Krü-	
	Enke = Fru =	8	gers Enke =	8
4.	Forvalter Berens's	18.	Brændeviinsbræn-	
	Enke = =	8	der Isaksen =	10
5.	Præsten Kruses Ko-	19.	Skraeder Blædels	
	ne = =	15	Enke = =	8
6.	Sneker Høiers En-	20.	Portner Damegaards	
	ke = =	5	Enke = =	6
7.	Maler Holms Enke	5	21.	Sekretair Carlsens
8.	Skibsassistent Finks		Enke = =	8
	Enke = =	8	22.	Styrmand Müllers
9.	Stomager Lar's En-		Enke = =	10
	ke = =	8	23.	Organist Rihes En-
10.	Dreier Rihmes En-		ke = =	10
	ke = =	8	24.	Tomfrue Krag
11.	Skraeder D. Mül-		25.	Budet Luffs Enke
	lers Enke =	8	26.	Stomager Bastian
12.	Reviser Hegelunds		27.	Sergant Ratkes
	Enke = =	18	Enke = =	10
13.	Politiebetient Kamp-		28.	Tomfrue Toste
	strups Enke =	15	29.	Reviser Webers En-
14.	Farver Reimans		ke = =	15
	Enke = =	6		

No.		No.		No.	
30.	Stom. Weinbachs	46.	Skraeder Lund	10	
	Enke ; =	10	47.	Skolelærer Struks	
31.	Stomager Sylweks		Enke ; =	15	
	Enke = =	5	48.	Lakei Schmidts En-	
32.	Klokker Ellers Enke	10	ke ; =	5	
33.	Somfrue Clausen	6	49.	Viinhandler Mørk	10
34.	Wedikebrygger Halls		50.	Parfymager Ibsen	8
	Enke = =	10	51.	Seminarilærer Claus-	
35.	Snedker Koeds En-		sens Enke =	20	
	ke = =	6	52.	Loldbetient Som-	
36.	Handskemag. Reitz-		mers Enke =	8	
	zels Enke =	10	53.	Lakai Lunds Enke	8
37.	Revisor Grønne-		54.	Loldbet. Høyers E.	10
	gaards Enke	15	55.	Brændeviinsbræn-	
38.	Proprietair Jord-		der Weises Enke	10	
	høis Kone =	10	56.	Smeden Hammers	
39.	Kobbersmed Baus		Enke ; =	10	
	Enke = =	10	57.	Sprogmeester Bor-	
40.	Somfrue Edelman	6	chorst ; =	20	
41.	Somfrue Schulz	6	58.	Fuldmægtig Sven-	
42.	Parfymager Wahls		strups Enke =	10	
	Enke = =	8	59.	Præsten Mariagers	
43.	Guldsfm. Wærums		Enke ; =	10	
	Enke ; =	8	60.	Bogh, Lindegaards	
44.	Konsul Tegs Kone	15	Enke = =	20	
45.	Risbmand Krøyers	61.	61.	Skolelærer Beckens	
	Enke = =	8	Enke = =	10	

No.	Nb.	No.	Nb.
62.	Politieadjut. Mol: lers Enke , 15	78.	Prokurator Schrø: ders Enke = 8
63.	Politiebet. Moes Enke , , 15	79.	Riøbm. U. Mejers Enke = = 6
64.	Havnefog. Niffens Enke , = 10	80.	Skomager Webers Enke , = 5
65.	Tomfrue Prom 5	81.	Spisevært Drejers Enke , = 5
66.	Parykmager Bal: zars Enke , 8	82.	Skraeder Fischer 8
67.	Portraetmaler Nor: mans Enke = 6	83.	Bogholder Hvids Enke , = 10
68.	Gartner Lintrup Enke = = 6	84.	Provst Wellejus's Enke = = 8
69.	Hørkræmmer Dr: strøms Enke 5	85.	Sprogmeest. Krolls Enke , = 8
70.	Snedker Biedt 6	86.	Megler Winges En: ke = = 6
71.	Urtekræm. Kirch: hoffs Enke , 6	87.	Guldsmed Nielsens Enke , = 8
72.	Skraeder Kolbeck 6	88.	Inspektør Laffens Enke , = 8
73.	Bertshuussh. Kiers Enke = = 5	89.	Kommission. Rat: tenborgs Enke 5
74.	Brændeviinsbrænd. Eistrups Enke 5	90.	Præsten Justs Enke 8
75.	Tbehandler Meier 6	91.	Staldkarl Truel: sens Enke = 8
76.	Bager de Wilde 10		
77.	Handskem. Lunds Enke , = 6		

No.	Rd.	No.	Rd.
92. Pensionist Brygmann	= 8	95. Budet La Croix's Enke	= 20
93. Tolder Jacobsens Enke	= 8	96. Regimentsqv. Balings Enke	= 6
94. Præsten Koch's Enke	5		
		Summa Rd.	880

3) Til nye Pensioner og Tillæg for nogle af de ældre Pensionister blev den fra Rente-Fonden overskydende Summa 120 Rdlr. bestemt og uddeelt, som følger:

Nye Pensionister fra tilkommende Aars Begyndelse 1806.	Tillæg til de ældre Pensionister fra samme Tid.
--	---

No.	Rd.	No.	Rd.
1. Porselinsh. Thomsens Enke	= 10	1. Regimentsqv. Balings Enke	= 6
2. Fuldmægtig Passens Enke	= 10	2. Riibm. Drsted's Enke	5
3. Forhen Væstgiver Ternau	= 10	3. Dugmag Frejas Enke	5
4. Skræder P. Bahs's Enke	= 10	4. Styrmand Kiellerups Enke	= 4
5. Kantor Muxols Enke	10	5. Muursvend Bütner	5
6. Forvalter Griims Enke	= 15	6. Guldsmed Griis's Enke	= 5
7. Spisevært Drejers Enke	= 15	7. Skomager Greiter	5
		8. Graveur Schmidt	5
Summa Rd.	80	Summ Rd.	40

Endvidere kan vi herved anmeldde: at der, efter een i denne Forsamling fremlagt Beregning over Renterne af Grosserer Niels Brochs og Pene Bredahls Legat, for saavidt disse kunne komme i Betragtning denne Gang, blev af Repræsentanterne besluttet, at skulle anvendes 85 Rdlr. til nye Pensionister fra tilkommende Aars Begyndelse 1806, og bleve da af de om Pension i Aar ansøgte Medlemmer, hertil udnævnt følgende:

1. Forhen Klædefræmmer Reosenberg	25 Rdlr.
2. Bager Breslow	20 —
3. Rødbmand Eugenheims Enke	20 —
4. Skoleholder Beck's Enke	20 —

Et 85 Rdlr.

Til nye Medlemmer bleve optagne:

Herr Sukkerraffinadeur Fiedler.

Frue Thomsen.

Herr Kleinsmed Thim.

— Porcelainshandler S. A. Meier.

— Proviantforvalter Worsøe.

— Bogholder Strøm i det Kongelige danske Cancellie.

— Skibsbygmester Nøymann.

— Stomager Niels Christensen.

— Maryknager Rothembourg.

— Traakteur L. Engelbaur.

Herr Sattunfabrikør J. D. W u r d.

— Bærtshuusholder Møller.

— Candidatus Pharmaciæ Hans J. Loren-
sen.

— Guldsmed Hans Holm.

Administrationen for det forenede Understøt-
telsesselskab.

H. J. Cantor senior. C. Thomsen.

C. Købke.

Nogle Betragtninger over Moden og dens
Foranderlighed.

Det, som bestemmer Mennesket til at efterligne
Andre, eller til at ombytte gamle Indretninger
med nye, er enten det Gode eller det Skjønne.
Begreberne om Godt og Ondt bestemmes, i Men-
nests selskabelige Tilstand, ved Lovene og Sam-
vittigheden: Begrebene om det Skjønne og det
Hæslige ved Smag og Mode.

Moden er den til enhver Tid herskende Me-
ning om det Skjønne og Anstændige i de mindre

Ring; i Ring, som hverken ved Anvendelse af Smagens Regler, eller efter deres Hensigtsmæssighed, kunne indrettes og anordnes med fuldkommen Overensstemmelse.

Moder ere en Følge af Menneskets selskabelige Natur. Menneskene ville ligne hverandre, fordi de leve sammen. Enhver i Dine faldende Ulighed i Klædebragt, Bostab eller Levemaade, er en Afstand, som ligger Hindring i Vejen for at nærme sig til hverandre, og meddele hverandre Ideer. — Det er en uvilkaarlig Virkning af Samlivet, at den ene vil være den anden liig. Og naar denne Gensformighed engang er vedtaget i Samfundet, bliver den en Regel for ethvert nyt Medlem, der med Ære og Fornøjelse vil indtræde og forblive deri.

Saa længe Mennesker have været til, har der været Moder. De findes hos de Wilde. Deres Midser i Huden med indrevne Farver ere eens hos ethvert enkelt Folkeslag, ofte hos mange Folkeslag paa et stort Jordstrog. Ligesom Stænderne adskilles, forfleres ogsaa Moderne. De ere baade Middel til Adskillelse og til Forening. En fælleds Ærgjerrighed faaer ligesaa vel Mange til at adskille sig fra dem, de leve iblandt, som Tilbøjelighed og Fortrolighed bevæger Andre til at undgaae al Forskjellighed.

Men hvad er det, som hos Mennesket bestemmer denne Eensformighed? Paa den ene Side: Efterlignelsesdriften, paa den anden Side: Uligheden blandt Menneskene. Hiin er tilstrækkelig til at forplante en allerede indført og antaget Mode; men den er ikke nok til at frembringe den. Der maa være nogle Enkelte, paa hvilke Alles Dine vogte, og som ansees som Mønstre. Dette vilde ikke finde Sted naar Naturen havde indrettet en fuldkomnere Lighed blandt Menneskene. Men da, fra det menneskelige Kjønns Begyndelse, enten Skønhed eller Styrke eller Forstand har udmærket Nogle blandt Mængden; — og da, fra Borgersamfundets Begyndelse, Rigdom og Vælde ligeledes udmærkede Enkelte; saa opstod der i Menneskeslægten visse Høje, paa hvilke alles Blik fæstede sig. Den Eyst, enhver har til at være fortræffelig, tilskynder de fleste at efterligne dem, som ere i Besiddelse af noget Fortrin. Moderne ville befindes at være flere, at afverle hyppigere, herse stærkere i det Borgersamfund, hvor Stænderne regelmæssig ere hverandre underordnede, og hvor der ere mange Trin, end hvor dette ej finder Sted.

Men til Modens Væsen hører ikke blot, at mange eenstemmigen antage den paa een Tid, — men tillige dens Foranderlighed.

Denne Foranderlighed i alt, hvad som hører til Moden, opstaaer af: Drift til Virksom-

hed, — af Smag for det Skjønne, — og af Nationalindustrie.

1. Lade, kolde, alvorlige Mennesker, der have faa Kundskaber, svage Videnskaber og ingen Driftighed, som ikke kjende anden Bederqvægelse efter Arbejde end Hvile: ere ubekymrede om Forandringer i deres Indretninger, fordi de kun tænke lidt derover, og Hverdagstingene ikke kjede dem. — Men en Nation, som besidder Wiid og Indbildningskraft, som har mangehaande Kundskaber, som i Samtale, Spøg og alvorlig Syffel finder sin eneste Fornøjelse, og i sine Fritimer Bederqvægelse; en saadan Nation vil ogsaa ofte forandre Klædedragt, Bohave, og alt, hvad der hører enten til Prydelse eller til Tidfort. Den affkyer Kjedsomhed mere, end Møje, og taaler gjerne de Ubeqvemmeligheder, som følge med det Uvante, for den levende Opsigt, som det Nye opvækker.

2. Naar vi finde Smag i det Skjønne, og Tingenes Former gjøre Indtryk paa os, saa er det naturligt, at vi tænke over disse Former, og derved fremkomme mange Udsigter og Synspunkter. Snart sammenligne vi Tingene med Oldtidens eller med en fremmed agtet Nations Former, snart bestemmes vi af Tingens større Hensigtsmæssighed. Gengang have vi det Naturlige og Utvungne for Nye, — og da overdrive vi det ofte, i Klædedragt som i Udsærd, til det Skjædesløse og

Kaa: en anden Gang ere vi opmærksomme paa det Skjønne, som ligger i Regelmæssighed og Proportion, og saa forvanske vi det ligesaa ofte ved Stivhed og Tvang. — Nationer, der ere mere ligegyldige ved det Skjønne, der ikke have undersøgt dets Theorie; ere ej saa foranderlige i deres Smag. Hvor intet bedømmes og kritiseres, der bliver Tingenes Forsatning rolig og uforstyrret.

Den tredie Aarsag til Modens Foranderlighed var Nationalindustrie. Naar Menneskenes Arbejder og Haandteringer ere bleve deelte og udstykkede, og egne Haandværkere og Kunstnere sysselsætte sig med at forfærdige de særskilte Ting, der høre til vore mangfoldige Fornødenheder: saa kommer deres Interesse de andre Stænders Forsængelighed til Hjælp i at fremskynde Modernes Foranderlighed. Hin uafbrudte Beskæftigelse med Luxus- eller Fornødenhedsartikler forsøger deres Opsindsomhed enten af nye Bequemmeligheder, eller af Former, der behage Djet. Disse arbejdende Classers Underhold og Velstand beroer ogsaa paa Mængden af de Arbejder; de levere; og det er dem altsaa magtpaaliggende, at deres Kunder oftere anskaffe sig nye Stykker af deres Fabrikater, end blot naar Forbrug og Slid gjør det nødvendigt. Men dertil kan der ikke være nogen anden Bevæggrund, end at de nye Produkter maae være

forstjellige fra de gamle, og have een eller anden Fordeel eller Behagelighed fremfor hine. Og neppe opfindes der noget Nyt, der jo har eet eller andet Fortrin for det Gamle; vist ogsaa nogle Mangler, ja maaskee flere end det Gamle; men disse oversees og glemmes ved Nyheden. Jo flere Haandværks- og Kunstarbejder, eller med eet Ord, jo meer Industrie, der er hos en Nation, des uophørligen vil der arbejdes paa at forbedre, eller blot at forflere, Formerne paa alt, hvad der hører til Klædning, Baaning, Bohave og Equipage. Og ved denne de arbejdende Classers Bestræbelse, stedsse at bringe noget nyt i Moden, kan det ikke mangle, at ogsaa de nydende Classers Tilbojelsighed til at antage nye Moder, og at glimre ved dem, bliver næret.

(Sluttes i næste No.)

Af Garve. Forfortet ved Collin.

I n d t æ g t.

B a l l a n c e.

	Ndl.	Sf.
Kassa: Beholdningen ved Regnskabets Slutning den 31de Julii 1804 var	385	26
Kongelige transportable Statsfonds, som ere deponerede i Specie-Banken var ved samme Tid:		
4080 Ndlr. Species à 125 Procent er dansk Courant	5100	—
Et Mars Renter, fra 11te Dec. 1803 til 11te Dec. 1804, af 4080 Ndlr. Species à 4 Procent aarlig, er 163 Ndlr. 19 S. Species à 143 $\frac{7}{8}$ Procent er dansk Courant	234	77
En Gave fra de Herrer J. J. Kee, Jens Lund, M. L. Nathanson, M. A. Rierkegaard, med flere	200	—
Aarlig Bidrag for 1804:		
af 176 Medlemmer	543	Nd.
9 i Aaret 1804 indgaaede nye Medlemmer, som have subscriberet til aarlig Bidrag	31	"
2 nye Medlemmer, som have tegnet til Fonden	15	Nd.
og til aarlig Bidrag	7	"
	22	"
Restancer for Aaret 1803	4	"
	600	"
Fragaaer aarlig Bidrag for Aaret 1804 ved 13 Medlemmer, som deels ved Døden ere afgangne og deels reiste	46	"
	554	—
	/	
Summa	6474	7

U d g i v t.

	Ndlr.	Sf.
Efter Generalforsamlingens Beslutning af 21 November 1804		
Detalt til Bogtrykker Hr. J. Breum, en Præmie af	50	—
— til Guldsmedmester Hr. F. Eyrsm en Præmie af	40	—
— til Skradermester Hr. G. Groskreuz en Præmie af	30	—
— til Skomagemester Hr. L. Nieman en Præmie af	30	—
— til Bogtrykkervend J. Jacobsen en Præmie af 20 Ndlr. — S. og en Sølvmedaille I = 32 =	21	32
— til Bogtrykkervend M. J. Weil en Præmie af 20 Ndlr. og en Sølvmedaille	21	32
— til Guldsmedvend A. J. Weil en Præmie af 30 Ndlr. og en Sølvmedaille	31	32
— til Skradersvend S. W. Heilbuth en Præmie af 20 Ndlr. og en Sølvmedaille	21	32
— til Skomagersvend J. Abraham en Præmie af 20 Ndlr. og en Sølvmedaille	21	32
— til Guldsmedvend Israel Jacobsen en Præmie af 30 Ndlr. og en Sølvmedaille	31	32
— forfaldne Renter paa kiste 600 Ndlr. dansk Cour. i Kongl. transportable Statsfonds	6	2
— Bogholderen og Buddenes Løn for et Aar, fra 1ste Aug. 1804 til 31 Julii 1805	75	—
— til Goldschmidt i Hamborg for besørget Contingenten indkasseret i Altona og Hamborg	2	—
— Trykkerløn for forrige Mars Regnskab, og den i Generalforsamlingen den 21 Nov. 1804 af S. T. Herr Provst Hjort holdte Tale, og for Blanquetter til Quittinger	19	88
— for 2 Gadebøger til Buddene, og en Generalforsamlings-Protokol	5	32
— Adresse-Comptoiret, for Bekjendtgjærelser	2	—
— Een per Mille for transportable Statsfonds Deposito, Brev, og Postporto, Borslys ic.	5	41
Restancer af Aarlig Bidrag for Aaret 1803 af 2 Medlemmer	4	—
— for Aaret 1804 af 4 Medlemmer	10	—
Saldo i rede Penge	346	36
Ditto i Kongl. transportable Statsfonds, som ere deponerede i Specie-Banken	5700	—
Summa	6474	7

Kjøbenhavn den 31 Julii 1805.

Administrationen for Præmie-Selskabet for den jødiske Ungdoms Anbringelse til Konster og Haandværker.

L. Larsen.   And. Bunken.   H. J. Cantor sen.   L. J. Cantor.

Bram Helfft.

Extract

af

Regnskab

for

Premie-Selskab

Indtægter og Udgifter

fra

den 1ste August 1804 til 31te Julii 1805.

Borger, Bennen.

No. 49.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 7de December 1805.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos Math. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

Efterretning

om Præmieselskabet til den jødiske Ungdoms Anbringelse til Kunster og Haandværke.

Det feiler ikke at jo om ikke alle dog vist de fleste Læsere af Borgervennens Blade, ville fornøies over at finde her igjen Efterretninger fra et Selskab, der med Føie kan regnes blandt de almeennyttigste, da dets Bestræbelser gaae ud paa at stifte meget Gavn, og forebygge meget Ondt, samt at

udrybde saa fornøstfribige som indgroede Fordomme. Selskabet i sin stille Virksomhed gaaer frem under sine hæderværdige og nidkjere Bestyrere, overvindende mere og mere de betydelige Vanskeligheder som dets priselige Formaal er udsat for. Dets Bestræbelser have, som sees af Efterretningen, i Aarets Løb beriget den gavnlige Arbejdsstand med syv nye Medlemmer og sat ti andre istand til at vorde det. Held følge fremdeles disse sande Borgerdyns Virkninger! dette bliver uden Tvivl hver retsindig Borgervens Ønske.

Præmie-Selskabet

for den jødiske Ungdoms Anbringelse til
Konster og Haandværker.

Mandagen den 25de November 1805 holdt dette Selskab den aarlige Generalforsamling, som blev høitideligholdt med en Tale af Hans Belærværdighed S. T. Herr Pastor A. N. Holm, *) og

*) Efter Tilhørernes og Administrationens Anmodning, har det behaget Hans Belærværdighed S. T. Herr Pastor Holm at tillade at Talen maa trykkes, som med det første skal besørges og de ærede Herrer Medlemmer vorde tilsendt.

ved ham overleveret til efterstaaende 7 Mestres af den christelige, og 7 Svende af den jødiske Religion, de dem ifølge Generalforsamlingens Beslutning tilkiendte Præmier, nemlig:

Til Uhrmagermester Herr Peter Schive, fordi han har taget Meyer Moses Levi i Lære, og ladet ham, efterat han har udlært, i Lauget indskrive som Svend: En Præmie af 40 Rd. D. G.

Til Uhrmagermester Herr Rasmus Lund, som ligeledes har taget i Lære Moses Eugen heim, og ladet ham, efterat han har udlært, i Lauget indskrive som Svend: En Præmie af 40 Rd. D. G.

Til Herr Præsilius, Overfabrikør ved det Kongelige Militaire Uld-Manufaktur, som har havt Jacob Herk i Lære, og udlært ham til Tugmagersvend: En Præmie af 30 Rd. D. G.

Til Bogtrykkerne Madame Morthorst & Dahlen, som have taget Nathan Goldzieher i Lære, og udlært ham til Svend: En Præmie af 30 Rd. D. G.

Til Skomagermester Herr N. Otterstrøm, fordi han har taget J. S. Bendix i Lære, og ladet ham, efterat han har udlært, i Lau-

get indskrive som Svend: En Præmie af 30 Rd. D. G.

Til Skrædermester Herr J. C. Stalknecht, som ligeledes har taget Hartwig Moses' Co. hen i Lære, og ladet ham, efterat han har udlært, i Lauget indskrive som Svend: En Præmie af 30 Rd. D. G.

Til Skrædermester Herr Johan Jacob Bay, fordi han har udlært Simon Wulff — som forhen har været i Lære hos Skrædermester Peter Grøndahl — og ladet ham i Lauget indskrive som Svend: En Præmie af 20 Rd. D. G.

Til Uhrmagersvend Meyer Moses Levi: En Præmie af 30 Rd. D. G. og en Sølvmedaille, med Dmskrift: Den Arbejdsomme, Løn og Ære.

Til Uhrmagersvend Moses Eugenheim: En Præmie af 30 Rd. D. G. og en Sølvmedaille.

Til Dugmagersvend Jacob Herk: En Præmie af 20 Rd. D. G. og en Sølvmedaille.

Til Bogtrykkersvend Nathan Goldzieher: En Præmie af 20 Rd. D. G. og en Sølvmedaille.

Til Skomagersvend J. J. Bendix: En Præmie af 20 Rd. D. G. og en Sølvmedaille.

Til Skrædersvend Hartwig Moses Cohen: En Præmie af 20 Rd. D. G. og en Sølvmedaille.

Til Skrædersvend Simon Wulff: En Præmie af 15 Rd. D. G. og en Sølvmedaille.

Til forestaaende Mestres og Svendes blev endvidere af Taleren meddeelt, et med Selskabets Signet authoriseret Exemplar af Selskabets Love for at de derved i sin Tid kunde legitimere sig Fortrinsretten, i Henseende til Lovens 1ste Cap. 2 §.

Derefter blev af Administrationen foredraget følgende:

- 1) Siden sidste Generalforsamling ere følgende Drengene af den jødiske Religion ansatte i Bære, nemlig:

David Wulff Heilbuth hos Guldsmedmester Herr N. Brock.

Michael Levin hos Smedmester Herr E. Sney.

Lazarus Abraham hos Skrædermester Herr Aug. Jacobsen.

Levin Jacob Gumbert hos Konstdreier Herr
C. S. E. Wandinge.

Jacob Abraham hos Kattunfabrikørerne de Her-
rer Schleisner & Knop i Lyngbye.

Herk Moses Schiff, og M. S. Simonsen
hos Sabelmagermester Herr S. N. Weygandt.

Abraham Meyer hos Skomagermester Herr N.
Petersen.

J. A. Canter hos Skomagermester Sophie
Fredmanns Enke.

- 2) Blev foreviist og oplæst Revisionsberetningen
for Aaret 1803 ved en Skrivelse fra Reviso-
rerne, de Herrer Bogholder Kiersing og
Kjøbmand S. A. Meyer, hvis væsentlige
Indhold er:

„at de ei alene have fundet samme rig-
„tig, men endog i den fuldkomneste Dr-
„den,“

hvorefter Administrationen erholdt Dvitering
for aflagt rigtigt Regnskab fra den 1 August
1803 til 31 Juli 1804.

- 3) Blev fremlagt 2 Medlemprotokoller, een efter
løbende Nummer, og een i alfabetisk Orden,
efter disse var Antallet af samtlige cerede Meds

lemmer ved Selskabets Aarslutning den 31 Julii 1805 ialt 212.

- 4) Ifølge Lovens 4 Cap. 1 §. afgik de to ældste Administratorer, Grossererne A n d. B u n k e n, og H. S. C a n t o r senior, som eenstemmigen bleve anmodede at vedblive, og modtogede det.
- 5) Til at revidere Regnskabet fra 1 Aug. 1804 til 31de Julii 1805 blev eenstemmigen valgt S. T. Herr Casserer J. A g a a r d og Bogtrykker Herr E. M. C o h e n, som vare tilstæde og behagede at modtage Valget.
- 6) Blev fremlagt højsfølgende Balance over Regnskabet fra 1 Aug. 1804 til 31 Julii 1805.

Efter denne bestaaer Selskabets Formue:

- a) Ifølge fremlagte Banke-Recipisser i Kongelige transportable Statsfonds i D. C. . . . . 5700R.—p.
- b) Kassa-Beholdningen, ifølge fremlagt Kassabog, afsluttet til 31 Julii 1805 346 = 36 =
- c) Restancer af aarlig Bidrag for Aarene 1803 og 1804 . . . . . 14 = — =

Patris 6060R. 36p.

Transport 6060R. 36ß.

d) Forfaldne Renter paa oven-
 meldte 5700 Rd. D. C.
 fra 11 Dec. 1804 til 31
 Julii 1805, som først ud-
 betales den 11 Dec. 1805,
 og derfor ei anført i Bal-
 lancen, ere . . . 145 = 64 =

Er i alt D. Cour. 6206R. 4ß.

Administrationen for Præmie-Selskabet for den jø-
 diske Ungdoms Anbringelse til Konster og Haand-
 værker.

L. Larsen. A. Bungen. H. J. Cantor sen.
 L. J. Cantor.

Bram Høfft.

B o r g e r , B e n n e n .

• No. 50.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 14de December 1805.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos Math. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

Nogle Betragtninger over Moden og dens
Foranderlighed.

(Sluttet. See No. 47.)

De angivne tre Aarsager ligge i Omstændigheder, der angaae hele Nationen. — Man kunde føje en fjerde til, som kun virker paa den højere eller rigere Deel, men netop derfor har stor Indflydelse paa Nationalmodernes almindelige Foranderlighed, fordi alle betydelige Nyheder netop begynde fra den Klasse, og derfra gaae ud til de

øvrige. Denne Aarsag er de Riges Lyst til at vise deres Rigdom, og de Fornemmes til at vise deres Rang. Thi da de Simplere stedse søge at trænge sig ind paa dem ved at efterabe dem, og de af Stolthed stedse bevæges til, igjen at fjerne sig fra dem, som ere under dem, saa bliver den hos alle Mennesker naturlige Higen efter det Nye forsøget ved Forsængelighed og Hovmod.

Hvormeget de Riges Tænkemaade har Indflydelse paa Modernes Afverlinger, kan man see deraf, at næsten hos hver Nation er Afverlingen den, at dyrere Moder stedse følge paa de lette. Det kan tildeels ligge i, at der er anvendt mere Flid paa de nye Ting. Men det er ikke den eneste Aarsag. Da den Rige er den bedste Kunde for den industrielle Mand, og for nye Moders Opfinde, saa maa denne sidste tage fortrinlig Hensyn paa hans Smag. Men han veed, at en Bares Kostbarhed giver den større Værd i Rigmandens Dine. Han seer, at denne har saa meget unyttigt om og paa sig, blot fordi det koster Penge, og for at kunne vise andre, hvormange Penge han kan spendere.

Dette er maaskee en af Modernes skadeligste Egenstaber, fordi derved Luxus, Pragt og Efterabeslyge geraader de uformuende Classer til Fordærvelse. Det er fra de Rigeste at Moderne — saavel som de fleste andre Fordærveligheder — komme; de samme Moder, som naar de eengang

ere blevne herskende, ogsaa komme blandt de mindre velhavende Stænder, der af Begjærlighed til at være og have det ligesom andre, bevæges til større og større Pragt, forledes til at anstrænge sig over deres Evne, og styrtes derved omsider i Armod.

Af Garve. Forkortet ved Collin.

Om Chemiens Nytte.

(Den originale Afhandling hedder: A discourse introductory to a course of lectures on Chemistry, by H. Davy. 1802.)

Chemien er den Deel af Naturbeskrivelsen, som befatter sig med saadanne nøje Virkninger, Legemerne have paa hverandre, hvorved deres Udvortes forandres, og deres Egenhed forstyrres.

Denne Videnskabs Gjenstand er alt, hvad der findes paa Jordkloden. Den angaaer ikke blot de smaa Forandringer i Verdens Udvortes, som daglig falde i vore Sandser, og som følgeren ere i Stand til at berøre Indbildningskraften; men ligeledes de store Forandringer og Krampetræel i Naturen, hvilke indtræffe sjelden, pirre vor Belyst, eller opvække vor Forbavselse.

Det, som foregaaer ved Tings Forbrænding, ved forskellige Substanters Oplosning i Vand, Frembringelse af Regnen, Hagelen, og Sneen, den døde Materies Forvandling til levende i Planteriget: alt dette vedkommer Chemien, og kan, i de forskellige og, efter Anseende, sælsomme Udseender, nøjagtigen forklares blot ved Bekjendtskab til de første og almindelige kemiske Grundsaetninger.

Chemien, betragtet som en systematisk Ordning af Kiendsgjerninger, er af siidigere Oprindelse end de fleste andre Videnskaber. Sitter i sine Forehavender har den været mere eller mindre forenet med dem, og tilsidst, ved at tilvejebringe nye Hjælpe midler og Undersøgelseskræfter, har den betydeligen bidraget til at forøge deres Fuldkommenhed, og udvide deres Anvendelser.

Mechaniken, betragtet som Læren om Legemernes Kræfter og Bevægelse, er i Theorien, saavel som i Udførelsen, i en vis Henseende afhængig af kemiske Love. Hvorledes, kan Mechanikeren med Nøjagtighed beregne de faste eller flydende Legemers eller Luftarternes Kræfter og Indflydelse paa hverandre, med mindre han forud er bekjendt med deres særegne kemiske Slægtskab, eller Tilbøjelighed til at skilles fra eller forenes med hinanden? Det er Chemien, han skulder sin Kundskab om de Substanters Natur og Egenheder, han bruger.

Naturhistorie og Chemie ere nøjagtigen forkundne. Medens den første af disse Videnskaber behandler Vægemernes almindelige udvortes Egenskaber, udvikler den sidste deres indvortes Beskaffenhed og bestemmer deres gjensidige Natur. Naturhistorien undersøger Tingene i den udvortes Verden, — Dyr, Planter, Mineralier, — især i deres vedvarende og uforandrede Skikkelser; hvorimod Chemien, udforskende Lovene for deres Forandringer, forklarer deres virkende Kræfter, og disses enkelte Virkninger.

Det er alene i Kraft af de kemiske Opdagelser, at Mineralogien, den Deel af Naturhistorien, som angaaer Jordarter, Stene og Metaller, har faaet Form af Videnskab. Kun kort tilbage i Tiden bestod den blot i en Samling af Navne, der vare maadeligen ordnede efter visse vaekende udvortes Egenskaber. Nu er den grundet paa en skjøn og methodisk Classification, og det fornemmeligen paa Grund af den Sammenligning, som den fremstiller mellem Vægemernes indvortes Sammensætning og deres bekjendte Former. Mineralogens Grandstning forvirres ikke længer ved Bestræbelser for at opdage svage og foranderlige Overeensstemmelser mellem Farver, Former og Vægt. Ved den nye opløsende Undersøgelsesmaade (Analyse) er han i Besiddelse af Midler, der umiddel-

har ere anvendelige, og i Stand til at frembringe eensdannede og nøjagtige Resultater.

Ligeledes staae Botanik og Zoologie (Plante- og Dyrelære) uagtet oprindeligen uafhængige af Chemie, nu i Forbindelse dermed, forsaavidt de behandle Planter og Dyr's Indretning og Forretninger. Hvormeget beroer ikke i Virkelighed, organiserte Væsners Næring og Væxt paa chemiske Virkninger; de forskjellige Forandringer i deres Former, den idelige Frembringelse af nye Substantser, og endelig deres Død og Oplosning, hvori Naturen synes at tage tilbage de ensfælte og forenede Bestanddele, som den for en Tid havde laant bort til en højere Virksomhed i Livet.

Forsølger man denne Betragtningssmaade, saa vil man finde, at Medicin og Physiologie (Lægekunst og Læren om de naturlige Legemers indre Indretning og Kræfter) have hidledet fra Chemien de fleste af deres praktiske Anvendelser og mange af de Analogier (Ligheder), som have bidraget til at bringe de adspredte Kjendsgjerninger i systematisk Orden. Kunsten, at tilberede de Midler, som kraftigen virke paa de dyriske Legemer, enten som Lægedom eller som Gift, er blot chemisk. Mangel paa videnskabelige Kundskaber i Pharmaciaen (Apothekerkunsten) har ofte havt farlige Følger; og man burde dog lægge Vind paa, at lære at kjende den døde Materies simple

og uforanderlige Virkninger, førend man indlød sig i Undersøgelse om Livets hemmelighedsfulde og indviklede Kræfter. Uden at kjende synderligen til Lovene for sin egen Tilværelse, har Mennesket alligevel høstet gavnlig Lærdom af at undersøge Aandedrættets Natur, og det dyriske Legems Sammensætning og Egenheder endog i livløs Forsætning. Endskjøndt Astronomien, i sine viide Udfigter, og matematiske Grundsætninger, er fjern fra Chemien, saa skylder den dog denne Videnskab Hjælpebidlerne til mangen et Forsøg. Astronomens Fremskridt har nogenlunde været afpassede med Chemistens; som, ved den Fuldkomnethed, han har givet hiins Apparat, har hjulpet ham til at bestemme Planeternes Baner, og til at gennemspeide Rummet og opdage Dannelsen af langt bortliggende Dele i Alverdenen.

Det vil være usfordøent videre at forsøge densne Gjenstand. Lykkeligviis staae alle de forskjellige Dele af den menneskelige Forstand i visse overensstemmende Forhold. Manden af sandt Genie, som studerer en Videnskab med Hensyn til dens Anvendelser, og bestemmer sig en vis Grændse, vil anvende alle de Midler, der ere nødvendige til hans Lær, og vil i sine Undersøgelser snarere følge sine egne Planer, end lade sig indskrænke ved de kunstige Skjælmærker, der ere satte mellem Vidensskaberne. Fornemmeligen sysselsat ved sit Hovedsag vil han

ikke være ligegyldig ved andre Kundskabsfag, eftersom de med hiint staae i nærmere eller fjernere Forbindelse.

Men Chemien har sin Værd ikke blot af sin Forbindelse med Videnskaberne, der for største Deelen ere vore, meest fælleds og sædvanlige, Tilbøjeligheder, Ønsker og Fornødenheder uvekkommende; den har Indflydelse paa de fleste af Hverdagslivets Handlinger, og paa de Eysler, hvorpaa vore Fornødenheders Uafhjelpning beroer, og som ved den Fuldkommenhed og Udvidelse, de have faaet ved Videnskabens Lys, ere blevene Kilder til de gavnligste Forandringer i forskjellige Productionsgrene, til de behageligste Bequemmeligheder og de meest forfinede Fornøjelser i det civiliserede Selskab.

(Fortsættes.)

Oversat, med liden Forandring, af Collin.

Den 22de førstkommende er Commissionsmøde, hvori Hr. Pastor Brorson indleverer sit Bidrag.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 51.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 21de December 1805.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos Math. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

O m C h e m i e n s N y t t e .

(Sluttet. See No. 50.)

Agerdyrking, som vi maae takke for Midlerne til vort Livs Underhold, er en med Chemien nøje forbunden Kunst. Thi uagtet Jordkorpren, som den sædvanligen er, vil frembringe Føde, saa vil den dog hverken frembringe den saa god, eller i saa stor Mængde, naar Agerdyrkeren ikke vil støtte sin Kunst paa videnskabelige Grunde. Kundskab om Jordbundens Bestanddele, om Bærternes Næring, om de Maaer, hvorpaa Producterne bør behandles, for at

vorde gode til Dyrenes Føde, er uundværlig for Landbrugeren; og hans Syssler ville være des fordeeltigere for ham, og nyttigere for Samfundet, jo fortroligere han er med de chemiske Grundsætninger. Og virkeligen, siden denne Sandhed er bleven erkjendt, og siden Agerdyrkingens Bigtighed almindeligen er bleven følt, har Agerdyrkerens Charakter erholdt mere Værdighed, og er bleven mere forfinet.

Metallernes Bearbejdning er en Deel af den techniske Chemie, og det vilde være et vigtigt, men vanskeligt, Arbejde at bestemme denne Kunsts Virkninger paa den menneskelige Forstand. Den har givet Mennesket Kræfter til at forsvare sig mod vilde Dyr; sat ham i Stand til at dyrke Jorden, at bygge Palladser og Skibe; og at danne meget af Jordens Overflade efter hans eget Begreb og Skjønhed; den har skaffet Instrumenter ikke blot for hans højere Nydelse, men ogsaa for hans Laster og Glendigheder; den har givet ham Evne til at undertrykke og ødelægge, at erobre og beskytte.

Kunsterne at blege og farve, som ved Klædedragt og Mode ere blevene vigtige i Samfundet, ere ganske chemiske. At borttage og frembringe Farver, at angive Aarsagerne til de Forandringer, de undergaae, og Maaderne, hvorpaa de blive varige, forudsætter nøje Kjendskab til Chemien. Kunstneren, der arbejder blot med Hæns

berne, maa takke Theorien for Opdagelsen af hvad han jevnligst bruger og anvender; og stærke og brillante Farver, der kappes med de skønneste naturlige, ere ved menneskelig Opfindelse kunstigen sammensatte af deres Bestanddele.

Garvning, og Beredning af Læder ere chemiske Foretagender, som skjøndt overordentligen simple, ere af stor Vigtighed for Samsundet, Maaderne til at faae Læderet til at modtage Garvningsstoffet fra Planteriget for at gjøre det stærkt og vandtæt, maae hidledes fra videnskabelige Grundsætninger. Og dersom de Forbedringer, som flyde af nye Undersøgelser, ikke vorde antagne og anvendte af Kunstnere og Haandværkere: saa maa det snarere tilskrives deels Vanskeligheden i at faae praktiske Arbejdere til at udføre nye Behandlingsmaader, deels Mangel paa omstændelig Forklaring af de mindste Smaating ved Forretningen, og maaskee paa en vis Maade, den almindelige Fordom mod Nytt, — end Fejl mod den udtænkte og med Experimenter godtgjorte Theorie.

Men blant de chemiske Kunster ere faa af mere Vigtighed end Fabrikation af Porcelain og Glas. Den skulde vi mange af disse prægtige Kar, meget af dette nyttige Huusgeraad, som har bidraget til civiliserede Nationers Sundhed og Behagelighed. Den har skaffet Instrumenter til Forsøg i flere end een Videnskab, og er følgerigen

fjern Aarsag til de Opdagelser, som siden ere skeete. Uden Redskaber af Glas, kunde Luftarterne aldrig være blevet opdagede, og deres Forening bestemt; smaa naturlige Egemer kunde ikke have blevet undersøgte, og de Nyeres nøjagtige Grandforskninger om Varme og Lys havde vi maattet undvære.

At Al- og Edike = Brygning ere chemiske Operationer behøvedes vel ligesaa lidt at ansøres, som at godtgjøre deres Gavnlighed og Bigtighed. Ved meelagtige Sædsorters Udfogning og Gæring erholdes hiin Drik, hvis Alder taber sig i den fjerne Oldtid; og ved at lade Gæringen fortsættes, til den gaaer over i Suurhed, faaes Ediken. At den Første ligesom andre Haandteringer skylder Tilfældet mange af sine Forbedringer, er vist unægteligt, men hvo kan bedømme Værdien af slige Tilfældets Fohre uden Videnskabsmanden? Hvo kan bestemme det med hans Sikkerhed, Nøjagtighed og Lethed? Bekjendt med Naturens producternes Egenskaber og Kræfter, og forudseende de Forandringer, de undergaae naar de bringes i Forening med hverandre, vil han uden kostbare og tidspildende Forsøg gaae Gjenveje, tillukte for den blotte Erfaringsmand. Da ikke blot det, han vil undgaae Afvejene. Man kaste f. Ex. et Blik til de historiske Efterretninger, man har om Al-Tillavningen, og man vil studse ved at blive de mange Forandringer vaer; Forandringer, der ofte

ffylde cenfoblige Indfald deres Tilværelfe. Hvor vigtigt er det imidlertid ikke for Sundheden, at flige Næringsmidler rigtigten behandles, og at deres Behandling kan nøje controlleres.

Hvormeget Brændeviinsbrænding be-roer paa Kundfaber i Chemien indfees af de Forbedringer, denne Induſtriogreen i de senere Tider har erholdt. En Underføgelfe om dette Products absolute Nødvendighed, Gavnlighed eller Skadelighed hører ej hid. Denne pirrende Drik, der ſamles af de i Draaber formerede Dampe, der i til-lukte Kar opftige af flydende Legemer, er nu en-gang bleven ſaa almindelig, at man, var dens Skadelighed end umodfigelig afgjort, forgjeves vilde beſtræbe fig for at udrydde den. Det bliver da den indfigtsfulde Chemikers Sag, at være betænkt paa forbedrende og beſparende Indretninger, ved forbedrede Svaleredfker, ved Valg af ſaadanne Værtsorter, der beſt kunne undværes fra de dag-lige Fornødenheder, og paa andre Maader.

Man kunde herom let være vidtløftigere. Kalk-brænderiets, Salpeterværkets, Raffi-naderiets, og flere techniſke Anlægs mere eller mindre rigtige Indretning beroer paa de mere eller mindre udvidede og indſkrænkede Kundfaber, de have, der anlægge eller drive dem. — Men ikke

blot for de Haandteringer, der beskjeftige sig med Forædlingen af eet eller andet Naturproduct, ere Indsigter i Chemien, eller i det mindste Laanesætninger deraf, vigtige. Maleren, Muurmesteren, Smeden vilde blandt andre høste mangefold Frugt af at have gjort sig Chemien bekjendt. Farvernes rigtige Blanding, en, hvad Vidvaarenheden angaaer, som det synes, næsten tabt Kunst, kan paa ingen anden Maade vindes tilbage. Den uvidenskabelige Bygmester, vil kun, efter andres Udsigende, ikke af egen Indsigt, bedømme hvilken Kalk er den bedste, hvorledes Fugtighed i Bærelser forebygges, ved hvilke Midler Mure og Tage bevares mod Forvittring.

Og flere end de producerende Borger = Classer trænge til Chemiens Lys. Det er af stor Vigtighed for Handelsmanden, at vide, om de Værer, han vil omsætte, ere ægte og uforsfædede. Men han bedømme dem, naar han ikke veed hvorledes deres Bestanddele skal undersøges! Viine, Skivevand, Potaske, og en stor Mængde andre Ting, som gaae i Handelen, forfalskes baade før og under Omsætningen, til Skade baade for Haandværksmanden, der skal bruge dem, og for Arbejdet de skulle bruges til.

Foransførte maa være tilstrækkeligt. Det er vanskeligt at finde noget blandt vore almindelige

Arbejder og Forretninger, der ikke mere eller mindre er forbundet med Chemien, eller kunde vinde derved. Ved denne Videnskabs Hjælp har Mennesket anvendt de fleste Substantser i Naturen enten for at tilfredsstille Fornødenheder eller kildre sine Sandser. Utilfreds med hvad han finder paa Jordens Ydre, har han trængt ind i dens Skjød, søgt Oceanets Bund og lokket Lys og Varme fra Luftkredsen — altsammen snart for at fyldestgøre sine urolige Ønsker, snart for at forsøge sin Magt.

Skulde man fuldkommen undersøge Chemiens Virkninger og Indflydelse, maatte man gennemgaae det borgerlige Selskabs Historie, for at lægge Mærke til det menneskelige Kjønns Fremskridt, og sammenligne dets raå Tilstand med den civiliserede.

Mennesket, i den saa kaldte Naturstand, er blot en Skabning af Sandfelighed. Kaldet til Virksomhed blot ved positive Mangler, tilbringes hans Liv mellem Tilfredsstillelsen af almindelige Drifter og Dræsløshed. Han lever i Njeblikket og tænker lidet paa det Tilkommende. Hvor forskjellig fra ham, der ledes ved Oplysnings velgjørende Fakkell. Han kjenner Tingene, der ere omkring ham, og mere end det, han er i Stand til at forandre dem; ved sine Experimenter spørger

han Naturen, ikke som en Lærling, søgende blot at forstaae dens Virkninger, men som en Mester, der selv virker med; og han stræber bestandigen videre fremad.

Thi, i hvor langt vi end ere komne i Videnskab og Kunst fremfor vore Forsædre, saa maae vi dog ej blive staaende der. Kilderne ere ingenlunde udtømte, og i det vi betragte de Fremskridt, vor Natur allerede har gjort, bør vi viseligen skue fremad til en Tilstand for større Dannelselse og Lyksalighed, end vi nu nyde.

Oversat og forandret af Collin.

Den 22de forstkommende er Commissionsmøde.
 Hr. Pastor Brorson indleverer sit Bidrag,

Borger - B e n n e n .

No. 52.

Syttende Aargang.

Løverdagen den 28de December 1805.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos Math. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

Bed Aarets Omvejling.

Overlad dig ikke til ængstelig Betymring ved Verdens Tildragelser og Forandringer; thi Forsynets Haand virker overalt, og fører Menneskeheden videre!

Det forekommer mig, at Tidernes Tegn berettiger, jeg kunde maaskee sige, opfordre mig til saaledes at slutte dette og begynde næste Aar.

Mennesket er saa let henreven til ængstelig

Bekymring, naar hans Liv indhylles i et Mørke, han ej kan gennemskue; naar hans Skiebne indvikles i Gaader, hans Skarpsind ikke kan opløse, naar hans Roe og Belfærd maa kæmpe med Hindringer og Vanskeligheder, der overflige hans Kræfter. I Sandhed! der gives Omstændigheder, hvor Udsigter i Fremtiden bliver Nat endog for det klartseende Die, hvor endog Manden af Fatning og Mod opgiver Haabet. Naar et Folk staaer truende med et andet; naar Krigens Lue udbreder sig ødelæggende over Landene, og utallige Familiers Roe og Velstand bliver forvandlet til trykkende Mangel og uoverskuelig Elendighed; naar Fordærvelsens Strøm bruser vældigen frem, og Støtterne for offentligt og huus igt Vel stedsse blive meere vaklende; naar umættelig Uergierighed og Uretsfærdighed opsluge Krugterne af redelig Flid og Lannen for beskedne Fortieneste, og Wiisdom og Dyd gaae foragtede og trængende, naar grændseløs Overdaad, graadig Vindesyge og umenneskelig Uager gjøre det vanskeligt for sparsom Roisomhed at finde dagligt Brød, og udsætte Arbeidsomhed, for Armod og Trang; naar beskedne Onsker, billige Fordringer vorde uopfyldte, de sømmeste Baand sønderribes, og nu ogsaa den sidste Stav brydes — er det da at undres over, at ængstelig Bekymring og bange Aelse opfyldte det forsynede Menneskes

Hierte? — Hvor mange Tusende af vore hensovede eller endnu levende Brødre og Søstre have ikke beundret sig i slige Omstændigheder i det henrundne Aar? hvor mange Tusende plagedes af bange Betyrning og ængstelig Frygt ved almindelige eller særdeles Uheld, ved forstyrrende Natur = Begivenheder, ved ødelæggende Krige, ved Tabet af deres Formue, Skilsmisse fra deres Elskede, ved Sygdom og Smerte? Og du og jeg — hvor ofte tabte vi ikke Modet, naar et Uheld traf, en Fare truede? Vi saa Krigen nærme sig vore fredelige Grændser, og frygtede med tungt Hierte den sørgelige Skiebne, under hvilken saa mange Staters Røe og Velstand svandt hen. Og hvor mange frygte ikke endnu ved den nærende Fred, og de forbittede Stridendes Kamp? Det er vist nok umueligt, ved virkelig Ulykke eller truende Fare, at blive roelig og glad, som i Lykkens venlige Soelstin; dog er det usornstigt, vanærende, ukristeligt, at hengive sig til ængstelig Betyrning og forsagende Modløshed.

Thi Forsynets Haand virker overalt. Intet ffrer af en Hændelse. Alt staaer under den evige Skabers Styrelse; Alt er et Leed i den store Række af Aarsager og Virkninger, som han holder i sin Haand. Den Enkeltes Skiebne vejer han, tiltæller enhver sine Glæder og Sorger; og bestemmer

Folkenes Lod. Endog det flygtige Blik over vort Livs Gang opdager en høiere Styrelse. Blive vi ikke fra Ungdom af ledede, opdragne, langt anderledes end vi tænkte? Hvo blandt os er nu der, hvor han for ti, for tyve Aar, hvor han maaskee for saa Maaneder, tænkte at være? Bort Haab bedrog os, vore Dnsker bleve uopfyldte. Seenere Erfaring og modnere Overlæg tvang os til at opgive vore Hensigter. En uventet Forandring, et overraskende Tilfælde, lod os dybt føle, at vi ikke kunne styre vor Skiebne efter vort Lykke, men en usynlig Magt vaagede over os.

Dg nu — Rigers og Folks Skiebner i det henrundne Aar — vidne de ej om samme Sandhed? I enhver Stat, hos ethvert Folk har man seet Tildragelser og Følger af dem, som laae uden for Regentens Plan og skuffede den erfarne Politikers Forventning. Kunst og Videnskab, Handel og Skibsfart, Krig og Fred, Velstand og Ulykke — hvor ofte tage disse ikke en ganske anden Gang end Folkets Styrere tænkte? ved hvilke fine, usynlige Traader, dem Regjeringens Haand langt fra ikke kan fatte, ledes overalt de offentlige Anliggender? Dg i det afvigte Aar har Tildragelsernes Gang sandelig tit skuffet den skarpsindige Statskonst og Cabinetternes Divinationskraft. Dg hvo tiltroer sig saa megen Kundskab i Historien og om

Mennesker, at kunde forudsige, hvordan det skal gaae i Fremtiden, hvilken Indflydelse Begivenhedernes Gang skal have paa Riger og Folk. Ja, Forsynets Haand virker overalt.

Dg den fører Menneskeheden stedsse videre. At udvikle, danne Menneskets Evner og Kræfter til høiere Værdighed og varigere Held — er Hensigten med alle dets Førelser. Hvo kan tvivle paa denne Sandhed, naar han seer hen paa Bejen, han har lagt tilbage, ikke bliver staaende ved de første Indtryk og Følger, men overskuer deres Sammenhæng, deres senere Virkninger. Saa mangt Middel medbeeltes os fra Ungdom af, til at sbanne vor Forstand, udvide vore Kundskaber, berigtige vore Grundsætninger, forædle vort Sindelag? Vor Letsind, vor Dørlighed, vor Sandselighed, er Aarsagen, at vi ikke med hvert Aar kom videre, bleve viisere og bedre. — Dg nu Menneskeheden — udbredes ikke blandt den mange nyttige Kundskaber, Fordomme forjages, Sandhed udbredes; forbedrede Anstalter og Indretninger bringes i Stand. Selve de sidste Aars frygtelige Storme — have de ikke ved alle deres Ddelæggelser og Redsler, frembragt meget Got: mange slumrende Evner bleve vakte, fiendne og store Dyder øvede. Betydelig Fremgang i borgerligt og sædeligt Vel, skeer neppe uden voldsom Anstrengelse og Kamp. Velgiørende Indret-

ninger og ædle Foretagender vare ofte ledsagede af redsomme Optrin. Skulde det nu være anderledes? Skulde ikke ogsaa nu Pys, Sandhed og Sædelighed seire, og herligen godtgjøre deres Værd, deres velgjørende Indflydelse? og Menneskeheden arbejde sig giennem alle Hindringer med sin Bestemmelse? Lad os kun ikke blive staaende ved de første, sandseelige Indtryk, de nærmeste Virkninger, hiine Optrin yttre; men vort Blik, styrket ved Historie og Erfaring, bemærke tillige de mange Fordeele, der skulle udvikle sig af hiine rædsomme Tildragelser for de kommende Slægter. Det rasende Uveir, — ja det ødelægger rigtig nok min Have, men jeg vil ikke glemme, at det renser Luften for giftige Dunster, beforder Jordens Frugtbarhed, og udbreder Munterhed og Fylde over Naturen. Allherrens Styrelse er saa hoi, saa meget omfattende, den kan ikke ganske udvikles i det korte Tidrum af vor jordiske Tilværelse, ikke ganske overskues fra vor lave Synspunkt, derfor ville vi forbinde vor Tilværelses Nieblikke med vor evige Varighed. En klog Fader, der sørger for sin Søns Dannelse og Belfærd, maa vælge mangt Middel, der forekommer denne, som blot seer paa sandselig Belvære, ubegribeligt, ofte grusomt, og først i seeneren Aar, viiser det som fornuftigt, nødvendigt, velgjørende. Og Menneskehedens Fader — ja han maa lade me-

get hendes os, som, betragtet fra vor nærværende Synskreds, kan forekomme os selsomt og gaade, fuldt, betænkeligt og farligt, men i den store Sammenhæng af det Nærværende med det Tilkommande maa det erkiendes som viist og velgiørende, og engang paa en høiere Standpunkt, erkiendes som uundværligt og virksomt Opdragelses- og Dannelses Middel til Forædelse og Lykkelighed. Kun Taalmodighed, og ingen overiilet Dom! ingen ubetinget Slutning fra det Enkelte til det Heele! Endnu ere vi Børn, der øve os stammende paa de første Stavelser i Forsynets store Bog. Naar vi først have lært at læse; naar vi ere opflyttede i en høiere Klasse, og see flere Deele af den forvirrede Verdens Plan udviklede: da see vi Meget i en anden Skikkelse; det ængstelige Mørke, bliver behageligt Lys, nedslaaende Tab uvurdeerlig Binding, Fordærvelse og Ulykke Held og Betsignelse.

„Altsaa atter et Aar henseundet med alle sine Glæder og Sorger, og et nyt begyndt!“ Saa talde Fyrsten Adolph, da Klokkeren slog tolv, og Stadens Kanoner forkyndte et nyt Aars Begyndelse for de faa af dens Indvaanere, som endnu vare vaagne.

Adolph hørte til det lille Antal af gode Fyr-

ster, dem ej blot Digtere og Avisfkrivere, men ogsaa deres Undersaatter give det store Navn: Fædrelandets Fædre. Han troede ikke at være til, for at svømme i Bellevnet paa sine Undersaatters Bekostning, men for at befordre deres Vel med Opoffrelse af sin egen Røe og Bequemmelighed. Selv tænkte han ædelt, og havde for det meste troe og retskafne Folk om sig. Desuden havde Forsynet skienket ham en Lykke, som kun blev saa Fyrster til Deel: en god, blid Kone, som inderligen elste ham.

(Fortsættes.)

B r o r s o n ,

Præst til Garnisons Menighed.

